

T.C.
İSTANBUL BEYKENT ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI BİLİM DALI

**ALİ ZEKİ BEY'İN ALEV VE DUMAN ROMANLARI
ÜZERİNE BİR İNCELEME**

Yüksek Lisans Tezi

Tezi Hazırlayan
İlkem Nisa ÇELİK

İstanbul, 2025

T.C.
İSTANBUL BEYKENT ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI BİLİM DALI

**ALİ ZEKİ BEY'İN ALEV VE DUMAN ROMANLARI
ÜZERİNE BİR İNCELEME**
Yüksek Lisans Tezi

Tezi Hazırlayan
İlkem Nisa ÇELİK

Öğrenci No
2120060015

ORCID ID:
0000-0001-5674-5819

Danışman
Dr. Öğr. Üyesi Ayşen USLU

İstanbul, 2025

YEMİN METNİ

Yüksek Lisans Tezi olarak sunduğum “**Ali Zeki Bey’in Alev ve Duman Romanları Üzerine Bir İnceleme**” başlıklı bu çalışmanın, bilimsel ahlak ve geleneklere uygun şekilde tarafımdan yazıldığını, bu tezdeki bütün bilgileri akademik ve etik kurallar içinde elde ettiğimi, yararlandığım eserlerin tamamının kaynaklarda gösterildiğini ve çalışmamın içinde kullanıldıkları her yerde bunlara atıf yapıldığını, patent ve telif haklarını ihlal edici bir davranışımın olmadığını belirtir ve bunu onurumla doğrularım. 01/01/2025

İlkem Nisa ÇELİK

T.C.
İSTANBUL BEYKENT ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜ
TEZLİ YÜKSEK LİSANS SINAV TUTANAĞI

29/04/2025

Enstitümüz *Türk Dili ve Edebiyatı* Anabilim Dalı *Türk Dili ve Edebiyatı* Programı yüksek lisans öğrencilerinden 2120060015 numaralı **İlkem Nisa ÇELİK**'in "*İstanbul Beykent Üniversitesi Lisansüstü Eğitim – Öğretim Yönetmeliği*"nin ilgili maddesine göre hazırlayarak, Enstitümüze teslim ettiği "*Ali Zeki Bey'in Alev ve Duman Romanları Üzerine Bir İnceleme*" konulu tezini, Yönetim Kurulumuzun 14/01/2025 tarih ve 2025/02 sayılı toplantısında seçilen ve On-Line toplanan biz jüri üyeleri huzurunda, İstanbul Beykent Üniversitesi Lisansüstü Eğitim ve Öğretim Yönetmeliğinin 29. maddesinin 3. fıkrası gereğince Zoom programı aracılığıyla on-line olarak aday tarafından savunulmuş ve sonuçta adayın tezi hakkında "**OYÇOKLUĞU**" ile "**KABUL**" kararı verilmiştir.

İşbu tutanak, 2 nüsha olarak hazırlanmış ve Enstitü Müdürlüğü'ne sunulmak üzere tarafımızdan düzenlenmiştir.

DANIŞMAN
Dr. Öğr. Üyesi Ay*** US***
(İstanbul Beykent Üniversitesi)

ÜYE
Doç. Dr. Ba*** GA*** GÖ***
(İstanbul Beykent Üniversitesi)

ÜYE
Doç. Dr. İb*** ÖZ***
(Sabahattin Zaim Üniversitesi)
(RET)

Adı ve Soyadı : İlkem Nisa ÇELİK
Danışmanı : Dr. Öğr. Üyesi Ayşen USLU
Türü ve Tarihi : Yüksek Lisans (Tezli), 2025
Alanı : Türk Dili ve Edebiyatı
Anahtar Kelimeler : Ali Zeki Bey, Alev, Duman

ÖZ

ALİ ZEKİ BEY'İN ALEV VE DUMAN ROMANLARI ÜZERİNE BİR İNCELEME

Ali Zeki Bey; şiir, roman, hikâye ve tiyatro türünde eserler vermiş bir yazardır. Bu çalışmada hayatı ve eserleri hakkında henüz bir tez yazılmamış olan Ali Zeki Bey, Alev ve Duman romanları üzerinden incelenmiştir. Demet dergisinde yayımlanan şiirlerinden sonra Tanin gazetesinde Rum mezalimine dair makaleler yazar. Matbuat hayatından bir hastalık nedeniyle ayrılan Ali Zeki Bey, 1921 yılında Alev romanını yayımlar. Aynı yıl, İleri gazetesinde Duman romanı tefrika edilir. Alev ve Duman romanları, Çanakkale Savaşı döneminde yaşanan aşk hikâyesini konu alır. Roman ve şiirleri dışında Tanin gazetesinde yayımlanan bir hikâyesi ve tiyatro eseri de bulunan Ali Zeki Bey, matbuat hayatından nedeni bilinmeyen bir küslükle ayrılmıştır. Bu çalışmanın amacı Ali Zeki Bey'in Alev ve Duman romanlarını incelemektir. Romanların temel yapısı; olay örgüsü, anlatıcı, bakış açısı, şahıs kadrosu, zaman, mekân ve anlatım teknikleri başlıkları altında tahlil edilmiştir.

Name and Surname : İlkem Nisa ÇELİK
Supervisor : Asst. Prof. Dr. Ayşen USLU
Degree and Date : Master's (Thesis), 2025
Major : Turkish Language and Literature
Key Words : Ali Zeki Bey, Alev, Duman

ABSTRACT

AN EXAMINATION OF ALİ ZEKİ BEY'S ALEV AND DUMAN NOVELS

Ali Zeki Bey, a writer of Cretan origin, has produced works in various literary genres, including poetry, novel, short story, and theater. In this study, the author identity of Ali Zeki Bey, whose life and works have not yet been written, will be examined through his novels Alev and Duman. Ali Zeki Bey commenced his press life with the poems he published in Demet magazine. After his poems published in Demet magazine, he wrote articles about the Greek atrocities in Tanin newspaper. Ali Zeki Bey, who left press life due to an illness, published his novel Alev in 1921. In the same year, his novel Duman was serialized in İleri newspaper. The novels Alev and Duman narrate a love story experienced during the Gallipoli War in the early twentieth century. Ali Zeki Bey, who also had a story and a theater play published in Tanin newspaper in addition to his novels and poems, left press life with an unknown resentment. The aim of this study is to examine Ali Zeki Bey's novels Alev and Duman. The basic structure of the novels; an attempt has been made to present the plot, narrator, point of view, cast of characters, time, place and narrative techniques.

İÇİNDEKİLER

Sayfa No.

ÖZ

ABSTRACT

KISALTMALAR.....iii

SÖZLÜK.....iv

GİRİŞ.....1

1. ALİ ZEKİ BEY'İN HAYATI VE ESERLERİ

1.1. Ali Zeki Bey Hakkında.....3

2.ALEV ROMANININ İNCELENMESİ

2.1. Eserin Konusu.....10

2.2. Eserin Teknik Özellikleri.....10

2.3. Olay Örgüsü.....11

2.4. Anlatıcı ve Bakış Açısı.....13

2.5. Şahıs Kadrosu.....17

2.5.1. Başkahraman.....18

2.5.2. Norm Karakterler.....26

2.5.3. Fon Karakterler.....52

2.6. Zaman.....67

2.7. Mekân.....73

2.7.1. İç Mekânlar.....73

2.7.2. Dış Mekânlar.....77

2.8. Anlatım Teknikleri.....79

3. DUMAN ROMANININ İNCELENMESİ

3.1. Eserin Konusu.....95

3.2. Eserin Teknik Özellikleri.....95

3.3. Olay Örgüsü.....96

3.4. Anlatıcı ve Bakış Açısı.....98

3.5. Şahıs Kadrosu.....	103
3.5.1. Başkahraman.....	102
3.5.2. Norm Karakterler.....	127
3.5.3. Kart Karakterler.....	145
3.5.4. Fon Karakterler.....	155
3.6. Zaman.....	172
3.7. Mekân.....	176
3.7.1. İç Mekânlar.....	176
3.7.2. Dış Mekânlar.....	177
3.8. Anlatım Teknikleri.....	180
SONUÇ.....	197
KAYNAKÇA.....	203
EKLER.....	205
Ek-1: Alev Romanının İlk Baskısı Kapağı.....	205
Ek-2: Duman Romanının İleri Gazetesindeki Tefrika Haberi.....	206

KISALTMALAR

- a.g.e.** : Adı geçen eser.
a.g.m. : Adı geçen makale.
a.g.y. : Adı geçen yayın.
bkz. : Bakınız.
C. : Cilt.
s. : Sayfa.

SÖZLÜK

Femme Fatale (Fr.): Ölümcül kadın, felakete sürükleyen kadın, uğursuz kadın.

Kurban Kadın: Femme fatale kadının karşısında yer alan ideal kadındır. Sadık, erdemli, masum, yumuşak başlı; ailesinin, erkeğinin isteklerine ve kararlarına boyun eğen, karşı çıkmayan kadın.

Tefrika: Gazete veya dergilerde çıkan, birbirini tamamlayan yazılardan oluşan dizi.

GİRİŞ

Edebiyat tarihimizde eserleriyle adını ölümsüzleştiren, sayısız araştırmaya konu olmuş birçok yazar olduğu gibi; henüz gün yüzüne çıkmamış, arşivlerde keşfedilmeyi, okunmayı ve edebiyat tarihimize kazandırılmayı bekleyen sayısız yazar bulunmaktadır. Ali Zeki Bey; gazeteciliği ve mütercimliğinin yanı sıra hikâye, roman, tiyatro ve şiirler yazmış çok yönlü bir sanatçı, keşfedilmeyi bekleyen bir yazardır.

Bu çalışmada Ali Zeki Bey'in Alev ve Duman romanları, yapıları bakımından incelenmiştir. Araştırmalarımız sonucunda Ali Zeki Bey'in Alev ve Duman romanları üzerine yapılmış bir tez çalışması tespit edilmemiştir.

Abdülhak Şinasi Hisar'ın Dergâh'ta yayımlanan "Alev Muharriri Ali Zeki Bey ve Romancılık" makalesi, Ali Zeki Bey hakkında ilk kaynaktır. Hisar'ın bu makalesi Ali Zeki Bey'in hayatı ve eserleri hakkında en kapsamlı bilgiyi içermektedir.

Hisar'ın "Alev Muharriri Ali Zeki Bey ve Romancılık" adlı yazısında, Yakup Kadri Karaosmanoğlu ve Orhan Seyfi Orhon gibi iki önemli yazarın Ali Zeki Bey'in eserleri, dili ve üslubu hakkındaki düşüncelerine yer verilmiştir.

Ali Zeki Bey ile ilgili bir diğer kaynak ise Ahmet Haşim'in Dergâh'ta yayımlanan "Alev, İmlâ, Kelime ve Edebiyat-ı Cedide" adlı makalesidir. Haşim, bu makalede Alev romanının imla kusurlarını incelemiştir. Eserde fazlaca Fransızca sözcük kullanılmış olmasını eleştirmiştir.

Ali Zeki Bey ile ilgili bir diğer çalışma Fikret Uslucan'ın, Abdülhak Şinasi Hisar'ın "Alev Muharriri Ali Zeki Bey ve Romancılık" makalesi ve Ahmet Haşim'in "Alev, İmlâ, Kelime ve Edebiyat-ı Cedide" makalesinde yapılan değerlendirmeleri bir araya getirdiği "Edebiyat Tarihimizin Unuttuğu Bir İsim: Ali Zeki Bey ve Bir İmla Eleştirisi" makalesi görülmektedir. Fikret Uslucan, bu makalesinde Ali Zeki Bey ve eserlerinin bu vakte kadar edebiyat tarihinde ve araştırmalarda yer bulamamış olmasını hayretle karşılar. Fikret Uslucan, Haşim'in Dergâh'ta çıkan "Alev, İmlâ, Kelime ve Edebiyat-ı Cedide" adlı makalesi üzerine çıkan imla tartışması hakkında "Dergâh Mecmuasında Bir İmla Tartışması" adlı makalesinde incelemede bulunmuştur.

Ali Zeki Bey ve eserleri üzerine yapılmış bir diğer çalışma Dr. Alpay Gezer'in International Smart Journal'da yayımlanan, "Duman'a Evrilen Buğulu Bir Yazar: Ali Zeki Bey" adlı makalesidir. Gezer, makalesinde Duman ve Alev romanlarını değerlendirir. Alpay Gezer; anlatım tekniklerinin kullanımı, yazıldığı dönemi yansıtmaları ve konusu açısından Duman romanını başarılı bulur.

Alev romanı 1921 yılında Hilal Matbaası'nda Arap harfli olarak basılmıştır. Eser, Erdoğan Kul tarafından Latin harflerine aktararak Kavis Yayınevi tarafından 2010 yılında yayımlanmıştır.

Duman romanı, 4 Ağustos 1337 (1921) ile 29 Eylül 1337 (1921) tarihleri arasında İleri gazetesinde toplam 49 sayı halinde tefrika edilmiştir. Alpay Gezer tarafından Latin harflerine aktarılan Duman romanı, 2021 yılında Hiperyayın tarafından basılmıştır.

Bu çalışma, Alev romanının 2010 yılında Kavis Yayınevi tarafından yapılan baskısı ve Duman romanının 2021 yılında Hiperyayın tarafından yayımlanan baskısı kullanılmıştır.

Yapılan literatür taraması sonucunda Ali Zeki Bey'in Alev ve Duman romanlarının yapısal açıdan incelendiği bir akademik çalışma tespit edilmemiştir. Bu çalışmada Alev ve Duman romanları yapısal olarak incelenerek, Ali Zeki Bey'in nasıl bir yazar olduğu tespit edilerek, onun romancı kimliği tanıtılmaya çalışılmıştır. Çalışmamızın bu yönüyle akademik çalışmalara temsil ve kaynaklık etmesi temenni edilir.

1. ALİ ZEKİ BEY'İN HAYATI VE ESERLERİ

Bu bölümde Ali Zeki Bey'in hayatı ve eserleri hakkında yapılmış araştırmalara yer verilerek, çalışmamız kapsamında elde edilen bilgiler ile bir arada incelenmiştir.

1.1 Ali Zeki Bey Hakkında

Ali Zeki Bey'in hayatı hakkındaki bilgiler sınırlıdır.¹ Yazarın doğum ve ölüm tarihleri ile ilgili günümüze ulaşan bir bilgi bulunmamaktadır. Ali Zeki Bey'in hayatı ve eserlerine dair en kapsamlı bilgiyi ihtiva eden kaynak, Abdülhak Şinasi Hisar'ın Dergâh'ta yayımlanan "Alev Muharriri Ali Zeki Bey ve Romancılık" adlı yazısıdır. Hisar, söz konusu yazısında Ali Zeki'nin Giritli olduğunu belirtir.

Ali Zeki Bey'in Giritli olduğu bilgisi, Sâmîha Ayverdi'nin Ali Zeki Bey ve eşi ile yaptığı mülakatta tekrarlanır. Sâmîha Ayverdi'nin Ali Zeki Bey ve eşi ile yaptığı mülakat yazısında Ali Zeki Bey hakkında "Giritli Saraçzade" notu düşülmüştür.²

Abdülhak Şinasi Hisar, Dergâh dergisinde yayımlanan yazısında Ali Zeki'nin Girit ve vatana özlem hakkında yazdığı şiirlerden bir parçaya yer vermiştir.

“Lâkin uzakta hep nîgeh-endâz-ı iştîyak
Bir kütle-i beşer bizi hasrete bekliyor
Âmâli hep rûbûde ve mahkûm-ı iftirâk
Terk etmeyin bizi, terk etmeyin! diyor.”³

¹ Ali Zeki Bey'in hayatı ve eserleri hakkında tespit ettiğimiz ilk kaynaklar şunlardır:

A.Ş. Hisar, 'Alev Muharriri Ali Zeki Bey ve Romancılık', *Dergâh: Giriş- Çeviriyazı- Dizin* içinde, A. Tekin, A.Z. İzgöer (ed.), Türk Tarih Kurumu, Ankara, 2014, s. 38.

A. Haşim, 'Alev, İmlâ, Kelime ve Edebiyat-ı Cedide', *Dergâh: Giriş – Çeviriyazı – Dizin* içinde, A. Tekin, A. Z. İzgöer (ed.), Türk Tarih Kurumu, Ankara, 2014, s. 78.

S. Ayverdi, *Mülâkatlar*, Kubbealtı Neşriyatı, İstanbul, 2015, s. 24.

² S. Ayverdi, a.g.e., s. 24.

³ A. Ş. Hisar, 'Alev Muharriri Ali Zeki Bey ve Romancılık', *Dergâh: Giriş- Çeviriyazı- Dizin* içinde, A. Tekin, A.Z. İzgöer (ed.), Türk Tarih Kurumu, Ankara, 2014, s. 38.

Abdülhak Şinasi Hisar, söz konusu yazısında Ali Zeki Bey'in aruz vezniyle yazılmış vatan sevgisi temalı şiirlerini “Vatanın Gözyaşları” adı altında bir kitapta toplamayı planladığını belirtir.⁴

Hisar'ın yazısından öğrendiğimize göre Yakup Kadri, bir makalesinde Ali Zeki'yi okul çağından beri edebiyata ve şiire ilgili olarak tanımış olduğundan bahseder.⁵ Ali Zeki Bey, Meşrutiyet döneminde Hüseyin Cahit ve İzzet Melih ile bir araya gelerek “Osmanlı Tahsil Görmüş Gençler Kulübü” adında bir kulüp kurmuştur.⁶ Abdülhak Şinasi Hisar; Ali Zeki'nin yayın hayatına girişinin Celâl Sahir Erozan'ın çıkardığı Demet dergisinin ikinci ve üçüncü sayısında yayımlanan şiirleriyle olduğunu ifade eder.⁷

Ancak Demet dergisinin ikinci ve üçüncü sayılarını incelediğimizde “Ali Zeki” imzasıyla yayımlanan bir şiir tespit edilmemiştir. Demet dergisi üzerinde yapmış olduğumuz tarama sonucunda söz konusu şiirlerin, Demet dergisinin dördüncü ve beşinci sayılarında yayımlandığı tespit edilmiştir.

Ali Zeki Bey'in ilk şiirleri, Demet dergisinin 8 Teşrînievvel 1324 (21 Ekim 1908) tarihli dördüncü sayısında yayımlanan “Denize”⁸ şiiri ve 15 Teşrînievvel 1324 (28 Ekim 1908) tarihli beşinci sayısında yayımlanan “Bir Kartpostalla Cevap”⁹ adlı şiirdir.

Abdülhak Şinasi Hisar, Dergâh dergisindeki yazısında “Bir Kartpostalla Cevap” şiirinden hatırladığı iki mısraya yer vermiştir.

“Kâfiydi diriltmek seni kalbimde fakat (mim)

Bir harf ile gönderdiğin efsûs-i mukassia”¹⁰

⁴ A. Ş. Hisar, ‘Alev Muharriri Ali Zeki Bey ve Romancılık’, *Dergâh: Giriş- Çeviriyazı- Dizin* içinde, A. Tekin, A.Z. İzgöer (ed.), Türk Tarih Kurumu, Ankara, 2014, s. 37.

⁵ A. Ş. Hisar, a.g.m., s. 37.

⁶ A. Ş. Hisar, a.g.m., s.37.

⁷ A. Ş. Hisar, a.g.m., s. 38.

⁸ Ali Zeki, ‘Denize’, *Demet*, sayı: 4, 8 Teşrînievvel 1324, s. 2.

⁹ Ali Zeki, ‘Bir Kartpostalla Cevap’, *Demet*, sayı: 5, 15 Teşrînievvel 1324, s. 2.

¹⁰ A. Ş. Hisar, ‘Alev Muharriri Ali Zeki Bey ve Romancılık’, *Dergâh: Giriş- Çeviriyazı- Dizin* içinde, A. Tekin, A.Z. İzgöer (ed.), Türk Tarih Kurumu, Ankara, 2014, s. 38.

Abdülhak Şinasi Hisar, Ali Zeki Bey'in Demet dergisinde yayımlanan şiirlerinden başka ayrıca Servet-i Fünûn dergisinde bir hikayesinin yayımlandığını belirtir. Ancak Servet-i Fünûn dergisi arşivinde yaptığımız tarama sonucu “Ali Zeki” imzalı bir hikâye tespit edilememiştir.

Abdülhak Şinasi Hisar, Ali Zeki'nin Tanin gazetesinde Rum mezalimini anlatan yazılar yazdığından bahseder. Yazarın, Rumca gazetelerde Türkleri aşağılayan yazıları Türkçeye çevirerek Türk matbuatında söz konusu yazıların tepki görmesini sağladığını ifade eder.¹¹

Hisar'ın söz konusu yazısından yola çıkarak Tanin gazetesi üzerinde yaptığımız arşiv taraması sonucunda Ali Zeki Bey'in Girit ve Rumlar üzerine yazdığı “Girit Hakkında Mülâhazât” adlı dört bölümden oluşan yazı dizisinin, 2 Kânunuevvel 1324 (15 Aralık 1908) ve 21 Kânunuevvel 1324 (3 Ocak 1909) tarihleri arasında yayımlandığı tespit edilmiştir.¹²

Ali Zeki Bey'in Rum basınındaki Türkleri aşağılayan yazıları eleştirdiği “Rum Matbûâtına Bir Hitâb” adlı yazısı Tanin gazetesinde, 29 Teşrînievvel 1324 (11 Kasım 1908) tarihinde yayımlanmıştır.¹³

Ali Zeki Bey'in, “Kudüs Patrîki Mes'elesi” adlı yazısı ise 25 Kânunuevvel 1324 (7 Ocak 1909) tarihinde yine Tanin'de yayımlanmıştır.¹⁴ “Nehre Atarlarken” adlı bir hikâyesi ise Tanin gazetesinin 24 Kânunuevvel 1324 (6 Ocak 1909) tarihli sayısında yayımlanmıştır.¹⁵ Görüldüğü üzere Ali Zeki Bey'in, Tanin gazetesinde Girit ve Rumlar ile ilgili siyasî yazıları ve bir hikâyesi yayımlamıştır.

Abdülhak Şinasi Hisar, Ali Zeki Bey'in 1910'da matbuat hayatından bir hastalık nedeniyle ayrıldığını ve Alev romanına kadar bir neşriyatı bulunmadığını

¹¹ A. Ş. Hisar, ‘Alev Muharriri Ali Zeki Bey ve Romancılık’, *Dergâh: Giriş- Çeviriyazı- Dizin* içinde, A. Tekin, A.Z. İzgöer (ed.), Türk Tarih Kurumu, Ankara, 2014, s. 39.

¹² Ali Zeki, ‘Girit Hakkında Mülâhazât’, *Tanin*, sayı:135, 2 Kânunuevvel 1324, s. 2.

Ali Zeki, ‘Girit Hakkında Mülâhazât II’, *Tanin*, sayı:137, 4 Kânunuevvel 1324, s. 1.

Ali Zeki, ‘Girit Hakkında Mülâhazât III’, *Tanin*, sayı: 141, 8 Kânunuevvel 1324, s. 2.

Ali Zeki, ‘Girit Hakkında Mülâhazât IV’, *Tanin*, sayı:154, 21 Kânunuevvel 1324, s. 2.

¹³ Ali Zeki, ‘Rum Matbûâtına Bir Hitâb’, *Tanin*, sayı:101, 29 Teşrînievvel 1324, s. 2.

¹⁴ Ali Zeki, ‘Kudüs Patrîki Mes'elesi’, *Tanin*, sayı:156, 25 Kânunuevvel 1324, s.2.

¹⁵ Ali Zeki, ‘Nehre Atarlarken’, *Tanin*, sayı:155, 24 Kânunuevvel 1324, s.2.

yazar. Hisar, Ali Zeki Bey'in matbuat hayatından uzak kalmasına rağmen Alev romanını yazmış olmasını takdir eder.

“Matbuat hayatından 1326 (1910) senesinde hastalıkla ayrılmış bu muharrir, ‘Alev’e kadar hiçbir şey neşretmemişti, fakat yazdı. Samimi sanatkârlar için neşretmeden yazmak, çok kere kifâyet eder. Ve sanatkâr eserin yazılışından sonrasıyla meşgul olmayarak, onu çekmecesinde veya sandığında unutulabilir. Fakat bu diğer bir eser daha yazmasına mâni olmayacaktır. Tarih-i edebiyat bunun birçok misalini gösteriyor.”¹⁶

Abdülhak Şinasi Hisar, Alev romanı hakkında Orhan Seyfi Orhon’un yaptığı bir değerlendirmeye yazısında yer vermiştir. Orhon, Ali Zeki Bey’in bu eseri kendi hayatından esinlenerek yazdığını, eserin romandan ziyade şiire yakın olduğunu şu sözlerle ifade eder.

“Alev, hayatın tahlil ve tasvirinden ziyade Ali Zeki Bey’in kalbinden ve hayatından doğan bir eserdir. Çok defa karîlerim Alev muharririni ‘bir romancı mı yoksa bir şair mi?’ diye düşüneceklerdir. Benim kanaatimce Alev’in kusurunu bu fazla şiir oluşunda aramak icap eder.”¹⁷

Abdülhak Şinasi Hisar, Orhon’un düşüncesine katılmaz. Alev romanının şiire yakın oluşunun Ali Zeki Bey’in yararına olduğunu savunur ve onu kalemine sadık bir muharrir olarak görür. Abdülhak Şinasi Hisar, Ali Zeki Bey’in nasıl bir yazar olduğunu şu sözlerle ifade eder.

“Bu genç muharrir eminim ki ne gece, ne gündüz kıblesini şaşırان bir saat yaşamamış, hayatı ne olursa olsun kendi kendisini daima bir muharrir, bir sanatkâr olarak duymuş, ve kalemini de yanında gizli ve emin bir silâh, en esaslı bir hakikat olarak hissetmişti.”¹⁸

¹⁶ A. Ş. Hisar, ‘Alev Muharriri Ali Zeki Bey ve Romancılık’, *Dergâh: Giriş- Çeviriyazı- Dizin* içinde, A. Tekin, A.Z. İzgöer (ed.), Türk Tarih Kurumu, Ankara, 2014, s. 39.

¹⁷ A. Ş. Hisar, a.g.m., s. 40.

¹⁸ A. Ş. Hisar, a.g.m., s. 39.

Ahmet Haşim, Dergâh'ta yayımlanan “Alev, İmlâ, Kelime ve Edebiyat-ı Cedide” adlı yazısında Alev romanının imlasını sert bir dille eleştirir. Ali Zeki Bey’in romanın adı olan “alev” kelimesini ayınla değil de elif ile yazmış olmasını “kelimenin güzelliğinin ziyarı” olarak niteler. Elif harfi ile yazılan “alev” kelimesinin sönmüş bir ateş hissiyatı verdiğini söyler.

Ahmet Haşim, yazısında Ali Zeki Bey’in Alev romanını yazarken okunuşu kolaylaştırmak amacıyla kelimelerin imlasında değişiklikler yapmasını ve eserde fazlaca yabancı sözcük kullanmasını sert bir dille eleştirir ve yazarı “lisan ıslahçısı” olmakla itham eder.¹⁹

“Kelimelerin imlâsını telâffuza göre ıslâh ederek kırâati kolaylaştırmak isteyen Ali Zeki Bey lisanında birçok ecnebî kelimeler kullanmakla ifadesini Türk kârîi için bazen anlaşılmaz bir hâle getiriyor. Hem imlâyı kolaylaştırmak ve hem manayı karartmak gayeleri bir tek insanın arzusunda toplanırsa, o insanın neyi arzu ettiğini anlamak cidden müşkül olursa da, gayet garip bir lisan ıslâhçısı olduğunu anlamak gayet kolay olur.”²⁰

Ali Zeki Bey’in ilk romanı Alev, Hilal Matbaası tarafından 1921 yılında İstanbul’da yayımlanır. Yazar ikinci romanı olan Duman’ı yazar.²¹ İleri gazetesinin 2 Ağustos ve 3 Ağustos 1337 (1921) tarihli sayılarında Duman romanının tefrika edileceğine dair haber yayımlanır.

“Yeni Tefrikamız

Duman

Duman bir aşk ve harp hikayesidir. Çanakkale’de yaralanan bir Türk gencinin kalbî macerasıdır. Kârilerimiz necip bir ruhun yaptığı bu aşk ve harp mücadelesini büyük bir merak ve lezzetle okuyacaklardır. Perşembe günü nüshamızla tefrikaya başlayacağız.”²²

¹⁹ A. Haşim, ‘Alev, İmlâ, Kelime ve Edebiyat-ı Cedide’, *Dergâh: Giriş – Çeviriyazı – Dizin* içinde, A. Tekin, A. Z. İzgöer (ed.), Türk Tarih Kurumu, Ankara, 2014, s. 78.

²⁰ A. Haşim, a.g.m., s. 79.

²¹ A. Ş. Hisar, ‘Alev Muharriri Ali Zeki Bey ve Romancılık’, *Dergâh: Giriş – Çeviriyazı – Dizin* içinde, A. Tekin, A.Z. İzgöer (ed.), Türk Tarih Kurumu, Ankara, 2014, s. 39.

²² ‘Yeni Tefrikamız: Duman’, *İleri*, sayı: 1261, 2 Ağustos 1337, s.1.

Duman romanı, 4 Ağustos 1337 (1921) tarihinde tefrika edilmeye başlanır, 29 Eylül 1337 (1921) tarihinde ise tamamlanır. Duman romanı, İleri gazetesinin 1263 ve 1316. sayıları arasında toplam 49 sayı halinde tefrika edilmiştir.

Abdülhak Şinasi Hisar, Ali Zeki Bey'in Alev romanından sonra “Duman” isimli bir roman yazmasını “kanûn-ı tabiata muhalif” olarak nitelendirir.²³ Hisar, bu düşüncesini, doğada önce alevin var oluşu ardından dumanın ortaya çıkmasına dayandırır.

Abdülhak Şinasi Hisar, Ali Zeki Bey'in Alev ve Duman romanlarından sonra bir hikâye daha yazdığını ve eskiden yazmış olduğu üç hikâye ile birleştirerek “Gümüş Selvi” adı altında topladığını ve “Kiliseye” adlı bir tiyatro eseri de bulunduğunu belirtir.²⁴ “Kiliseye”, Yunan askerleri tarafından zorla alıkoyulan bir adamın hikâyesini anlatır.

Hisar, Ali Zeki Bey'in eserlerinde epik konuları sıkça işlediğine dikkat çekerek tiyatro eserine verilen bu ismin uygun olmadığını söyler.²⁵ Yapılan arşiv taramasında Hisar'ın yazısında söz ettiği “Gümüş Selvi” ve “Kiliseye” adlı eserler tespit edilememiştir.

Ali Zeki Bey, Samiha Ayverdi ile 1940 yılında yaptığı mülakatta, matbuat hayatından bir anda çekilmesinin sebebini şu sözlerle ifade eder.

“Beni bir başka dünyada yaşattınız, size müteşekkirim. Benim kabahatim, evvelce bütün ömrümü edebiyata vermişken, sonra birden küserek çekilmem olmuştur. Mâmâfih uzun zamandır edebiyat aleminden ayrıldımsa da, hüküm verme kâbiliyetimi kaybetmediğimi zannediyorum.”²⁶

Ali Zeki Bey'in kendi ifadesinde de görüldüğü üzere, Alev ve Duman romanını neşrettiği 1921 yılından sonra edebiyat dünyasından küserek ayrılmıştır. Yapılan literatür taraması sonucunda Ali Zeki Bey'in ölüm tarihi ile ilgili bir bilgiye hiçbir

²³ A. Ş. Hisar, ‘Alev Muharriri Ali Zeki Bey ve Romancılık’, *Dergâh: Giriş- Çeviriyazı- Dizin* içinde, A. Tekin, A.Z. İzgöer (ed.), Türk Tarih Kurumu, Ankara, 2014, s. 39.

²⁴ A. Ş. Hisar, ‘Alev Muharriri Ali Zeki Bey ve Romancılık’, *Dergâh: Giriş- Çeviriyazı- Dizin* içinde, A. Tekin, A.Z. İzgöer (ed.), Türk Tarih Kurumu, Ankara, 2014, s. 39.

²⁵ A. Ş. Hisar, a.g.m., s. 39.

²⁶ S. Ayverdi, *Mülâkatlar*, Kubbealtı Neşriyatı, İstanbul, 2015 s. 26.

kaynakta rastlanmamıştır. Ali Zeki Bey'in hayatıyla ilgili kısıtlı bilgiye sahip olmamız nedeniyle onu, yazar kimliği üzerinden Alev ve Duman romanları ile tanımaktayız.

2. ALEV ROMANININ İNCELENMESİ

Alev romanı; konusu, teknik özellikleri, anlatıcı ve bakış açısı, olay örgüsü, şahıs kadrosu ve anlatım teknikleri başlıkları altında yapısal olarak incelenmiştir. İnceleme, eserden alıntılar yapılarak örneklendirilmiştir. Alev romanından yapılan alıntılarda metnin imlasına sadık kalınmıştır.

2.1. Eserin Konusu

Alev romanı; babasının desteğiyle refah bir hayat süren Sedat'ın, ilk görüşte âşık olduğu Neyyire'ye ihanet etmesi sonucunda yaşananları konu alır. Alev romanında aşk teması; Sedat, Neyyire ve Christine arasındaki üçlü aşk çatışması motifiyle işlenir. Eserde yaşanan olaylar, Balkan Savaşları sonrası Birinci Dünya Savaşı'nın başladığı dönemde geçer. Alev romanında Sedat, Neyyire ve Christine arasındaki çatışmanın yanı sıra arka planda savaş döneminin gündelik yaşam üzerindeki etkileri anlatılır.

2.2. Eserin Teknik Özellikleri

Ali Zeki Bey'in ilk romanı Alev, 1921 yılında Hilal Matbaası tarafından Arap harfli olarak İstanbul'da basılmıştır.²⁷ Alev romanı Erdoğan Kul tarafından Latin harflerine aktararak Kavis Yayınevi tarafından 2010 yılında İstanbul'da yayımlanmıştır. Alev romanının Latin harfli baskısında sunuş yazısı ve sözlük bulunmaktadır.

Eser, “Birinci Sene” ve “İkinci Sene” olarak iki bölümden oluşmaktadır. “Birinci Sene” adlı bölüm kendi içinde beş bölümden meydana gelmektedir. Bu bölümler sırasıyla; “İlk Tesadüfe Doğru”, “Sedat”, “İlk Tesadüfün Kuvveti”, “Neyyire” ve “Neyyire'nin Defteri” şeklinde adlandırılmıştır. “İkinci Sene” adlı bölüm ise kendi içinde yedi bölümden meydana gelmektedir. Bu bölümler sırasıyla; “İlk Sahne”, “Christine'in Macerası”, “Neyyire'nin Kararı”, “Karşı Karşıya”, “Aşkın Kurbanları”, “Yeni Neyyire” ve “Son Malumat” olarak isimlendirilmiştir.

²⁷ Ali Zeki Bey, *Alev* (çevrimyazı. E. Kul), Kavis, İstanbul, 2010, s.7.

2.3. Olay Örgüsü

Alev romanında olaylar küçük vaka parçalarının bir araya getirdiği tek bir vaka zinciri halinde anlatılır. Roman türü, kuruluşu itibariyle her biri, bir vaka parçası etrafında anlamlı bir takım “metin halkaları”ndan meydana gelmektedir.²⁸

“Her ‘metin halkası’, romanın genel yapısında yer alan şahıs, zaman, mekân... gibi elementleri içinde barındırır. Belirli bir mantık dahilinde peş peşe gelen ‘metin halkaları’yla roman bir bütünlük, tamlık kazanmış olur.”²⁹

Alev romanının olay örgüsü şu şekildedir.

- Sedat’ın Lyon’dan İstanbul’a gelerek Büyükkada’daki halasının köşküne yerleşmesi.
- Sedat’ın odasının camından komşu evdeki Neyyire’yi görmesi ve ona mektuplar göndermesi.
- Neyyire’nin, Sedat’ın ısrarlı mektuplarına karşı koyamayarak mektuplara yanıt vermesi.
- Neyyire’nin babası Seyda Bey’in kızına hayırlı bir talip bulması fakat Neyyire’nin Sedat ile görüştüğü için bu talibi reddetmesi.
- Sedat ile Neyyire’nin buluşması ve Neyyire’nin Sedat’a mendilini vermesi.
- Sedat’ın Lyon’a dönerek tahsili tamamlamak için Neyyire’den müsaade istemesi ve Neyyire’nin istemeden de olsa onay vermesi.
- Sedat ve Mediha’nın Büyükkada’dan ayrılmasının ardından Neyyire’nin yapayalnız kalması ve Sedat’a gönderdiği mektuplara cevap alamaması.
- Sedat’ın Lyon’da Şark Edebiyatına dair katıldığı bir konferansta Christine ve ağabeyi Mösyö Chanzy ile tanışması.
- Sedat’ın bir sene evvel Lyon’da, Balkan gençlerle tutuştuğu kavgada yaralandığında Christine’in kendisine yardım ettiğini hatırlaması.

²⁸ Ş. Aktaş, *Roman Sanatı ve Roman İncelemesine Giriş*, Akçağ, Ankara, 1991, s. 48.

²⁹ M. Tekin, *Roman Sanatı: Romanın Unsurları*, Ötüken Neşriyat, İstanbul, 2022, s.70.

- Mösyö Chanzy'nin Sedat'ı evlerine davet etmesi ve Christine'in Sedat'a kalbinde biri olup olmadığını sorması. Sedat ve Christine'in o akşam ilk kez yakınlaşması.

- Mösyö Chanzy'nin Sedat'ı Paris'te bir konferansa davet etmesi ve sonrasında Sedat ve Christine'in bir otelde beraber olması.

- Mösyö Chanzy'nin Sedat'ı evlerine davet etmesi ve Sedat'ın burada Madam Chanzy ile tanışması.

- Christine'in Sedat'a hamile olduğunu bildiren bir mektup göndermesi ve Sedat'ın bir yüzük alarak Christine'in evine gitmesi.

- Sedat'ın savaş çıkacağına dair duyumlar alması üzerine okulunun son imtihanına girmeden Christine'i de yanına alarak İstanbul'a doğru yola çıkması.

- Christine'in vapurla İstanbul'a yaklaşırken gördüğü manzara karşısında kendini bu şehre kurban edilmek üzere getirilen bir esire, Sedat'ı da sahibi olarak görmesi.

- Christine'in gerçek hayatla yüz yüze gelerek Sedat ile aralarındaki kültür farklılığını anlaması.

- Sedat ve Christine'in İstanbul'a vardıkları anda Sedat'ın Osmanlı erkeklerinin cepheye alınacağına dair haberleri görmesi ve içinden "eyvah bittim" diye düşünmesi.

- Christine'in ilk defa ayak bastığı bu yabancı memlekette Sedat'ın da gidişiyle yapayalnız kalacağını öğrenmesi hastalanması.

- Sedat'ın Christine'i yalnız bırakmayacağına dair söz vermesi ve teselli etmesi için onu Madam Rider'in mağazasına götürmesi.

- Sedat'ın Neyyire'nin karşısına çıkarak ondan Christine için yardım istemesi ve Neyyire'nin bu yardım talebini reddetmesi.

- Neyyire'nin Büyükkada'ya dönerek olup biteni düşünmesi ve gururunu bir kenara bırakarak Christine'e yardım etmeye karar vermesi.

- Neyyire'nin Madam Rider'in mağazasına gitmesi, Christine'in hastaneye kaldırıldığını ve Sedat'ın cepheye gittiğini öğrenmesi.

- Neyyire'nin Christine'i görmeye gitmesi ve onun bebeğini kaybettiğini öğrenmesi ve onu teselli etmesi.
- Neyyire'nin, Christine'in durumunu öğrenmek için dadısını Madam Rider'in mağazasına göndermesi ve Christine'in vefat ettiğini öğrenmesi.
- Neyyire'nin bir daha kimseyi sevemeyeceğini kabullenerek babasının bulduğu talip ile evlenmeyi kabul etmesi.
- Neyyire'nin uğradığı ihanet ve tanık olduğu ölümden sonra değişim geçirmesi ve eski hayatını geride bırakarak İstanbul'dan ayrılması.
- Neyyire'nin Rıfat Bey ile evlenerek Sofya'ya gitmesi.
- Aradan iki yıl geçtikten sonra Neyyire'nin, eşi ve çocuğuyla İstanbul'a geri dönmesi ve Mediha ile buluşması.
- Mediha'nın Sedat'ı perişan halde gördüğünü Neyyire'ye söylemesi ve Neyyire'nin ağlaması.

2.4. Anlatıcı ve Bakış Açısı

Alev romanında, tanrısal (hâkim) ve kahraman (kişisel) anlatıcı olmak üzere iki tür anlatıcı bulunmaktadır. Romana büyük oranda tanrısal anlatıcı hakimdir. Bununla birlikte “Neyyire'nin Defteri” adlı bölümde Neyyire'nin Mediha ve Sedat'a yazdığı mektuplar ve deftere yazdığı notlar kahraman anlatıcı kullanılmıştır. Neyyire, Mediha'ya yazdığı bir mektupta Sedat ile tanışmasını şöyle anlatır.

“Nihayet bu bey, bir iki vasıta ile mektup göndermeye başladı. Evvela cevap vermiyordum. Fakat son mektubu pek hazin idi. Onu okuduğum zaman bilmediğim ve beklemediğim bir şey beni ağlatıncaya kadar sarstı. Kendisine iki satırlık bir cevap yazdım.”³⁰

Romanın bu kısmında kullanılan kahraman (kişisel) anlatıcı, tanrısal (hâkim) anlatıcı gibi anlatı dünyasının içinde, üstünde ve hatta dışında bulunma gibi bir lükse, bir güce sahip değildir. Onun dünyası, anlatının çevresinde kurgulanan dünyadır ve bu

³⁰ Ali Zeki Bey, *Alev* (çevrimyazı E. Kul), Kavis, İstanbul, 2010, s.42.

dünyada o, hem “anlatan” hem de “anlatılan” figür konumundadır.³¹ Alev romanında kahraman (kişisel) anlatıcı, Neyyire’nin defterine yazdığı “Sedat Giderken” başlıklı bölümde kullanılmıştır. Söz konusu metinde Neyyire hem “anlatan” hem de “anlatılan” konumundadır.

“Saat dörde geliyordu. Tünelden çıktıktan sonra Karaköy’ün akşam kalabalığını güç hal ile yarararak Viner Bank’ı geçtim. Biraz ötede, rıhtımın yanında güzel ve muhteşem, gitmeye müheyya Bregenz Vapuru duruyordu. Görünce şiddetli bir çarpıntı ile mustarip olmaya başladım. Yine düşünmemek için kendimden geçmiş bir halde süratle ilerlemeye mecbur oldum.”³²

Neyyire, Sedat’a yakın olmanın kendisine hissettirdiği duyguları kendi ifadeleriyle anı defterine yazar. Bu kısımda kahraman (kişisel) anlatıcı kullanılır.

“Oh, o dakika deli gibi sevincimden ne yapacağımı bilmiyordum, şimdi, uzaklaşan bu muazzez ruhu ben istediğim anda yanı başımda görebilirken ve aşkımın güneşi başımın üstündeki bulutları yırtarak dağıtırken, hiçbir gün gözlerimi yukarı kaldırıp da nurunu ve hararetini bir an teneffüs etmeyi bilmemiştim.”³³

Neyyire ve Sedat’ın Büyükkada’daki ilk görüşmeleri, kahraman (kişisel) anlatıcı tarafından Neyyire’nin bakış açısıyla anlatılır.

“Bütün cüretiyle beraber titrek, yorgun ve biraz da mağrur bir sesle bana:

— Teşekkür ederim, sizi pek çok üzdüm... Teşekkür ederim, dedi. Ben:

— Bir şey değil, dedim, sizi pek çok bekletmiş olmalıyım...

Lakin Sedat beş saniye evvel söylediği bu üç kelimeden daha ziyade yorgun düşmüş gibi bu defa yalnız kaşlarıyla “hayır” demek istiyordu. İkimiz de sükût ediyorduk...”³⁴

Yazar, kahraman (kişisel) anlatıcının etrafında kurgulanan anlatının darlığını, yetersizliğini aşmak için mektup ve anı metinlerine yer vermektedir. Anı parçaları

³¹ M. Tekin, *Roman Sanatı: Romanın Unsurları*, Ötüken Neşriyat, İstanbul, 2022, s.45.

³² Ali Zeki Bey, *Alev* (çevrimyazı E. Kul), Kavis, İstanbul, 2010, s.59.

³³ Ali Zeki Bey, a.g.e., s.62.

³⁴ Ali Zeki Bey, a.g.e., s.55.

kahraman (kişisel) anlatıcının hayatıyla kültürel formasyonunu, arzu, özlem ve amaçlarını okuyucuya gösterirken karşılıklı teati edilen mektuplar da okuyucuya aynı yönde ipuçları vermektedir.³⁵ Ali Zeki Bey de Alev romanında kahraman (kişisel) anlatıcıyı kullanırken bu yolu izlemiştir.

Romanın genelinde başvurulanan tanrısal (hâkim) anlatıcı ise yazara; olaylara uzaktan ve yakından, dıştan ve içten bakabilme, yerine göre yüzeysel, yerine göre derinlemesine tahliller yapabilme imkânı sunmaktadır.³⁶ Tanrısal (hâkim) anlatıcının bu özelliği Sedat'ın iç dünyasının okuyucuya aktarılmasında kullanılmıştır. Aşağıdaki parçada örneklendirilmiştir.

“Sedat o dakika odasının sükûtunda bu kanaatini değiştirecek bir ses duymak ihtiyacı hissetti. Gözlerini kapayarak mabuduna müteveccih kalpler gibi o da gelecek bu ilahi sesi dinlemek istedi. Bu gelen ses yanı başındaki odada henüz uyuyamadığını haber vermek isteyen Christine’in sesi idi.”³⁷

Neyyire'nin Sedat'a verdiği mendili Christine'in elinde görmesi ve Neyyire'nin Sedat'ın hala kızı olmadığını Christine'in anlaması tanrısal (hâkim) anlatıcı tarafından anlatılır.

“Bu mendil bir sene evvel Sedat'la görüştükleri gün, gözyaşlarını silmek için çantasından çıkardığı ve Sedat'ın alıkoyduğu mendilin eşi idi. Bunu tahattur eder etmez artık Neyyire her şeyi anlamış bulunuyordu. Christine, bir gün bu kadın mendilini Sedat'ın üzerinde veyahut eşyası arasında görmüş. Bunun hikayesini sormuş. Sedat kim bilir ne türlü bir hiffetle Christine'e anlatmıştı. Neyyire artık tamiri gayrimümkün bulunan bu aksi tesadüfün manasına vakıf değilmiş gibi, Christine'in dediğini latifeye alarak...”³⁸

Alev romanından alıntılanan yukarıdaki bölümde de görüldüğü üzere yazar, tanrısal anlatıcının olağanüstü yeteneklerinden olan her şeyi sezip bilme ve okuyucuya aktarma gücünü roman boyunca etkin şekilde kullanmıştır. Tanrısal (hâkim)

³⁵ M. Tekin, *Roman Sanatı: Romanın Unsurları*, Ötüken Neşriyat, İstanbul, 2022, s.49.

³⁶ M. Tekin, a.g.e., s.31.

³⁷ Ali Zeki Bey, *Alev* (çevrimyazı E. Kul), Kavis, İstanbul, 2010, s.90.

³⁸ Ali Zeki Bey, a.g.e., s.126.

konumdaki anlatıcı, karakterlerin düşüncelerini, iç dünyalarını bazen de iç seslerini okuyucuya açıkça göstermektedir.

Neyyire'nin yıllar sonra Sedat'ı karşısında görmesi üzerine yaşadığı duygu karmaşası tanrısal (hâkim) anlatıcı tarafından şu şekilde anlatılır.

“Neyyire, kendisine bu neşeyi vereni düşünmüyor, yalnız, altı saatten beri iki ma'kûs kuvvetin kendi kalbinde hâkim olmak istediğini hissediyordu. Ve bu iki kuvvetten biri yerleşince, Neyyire:

—Oh, intikam aldım ya! diye memnun oluyordu.

Lakin beş dakika sonra başka bir kuvvet birincisini kalbinden kovuyor ve Neyyire de:

— Hakikaten bugün Sedat'ı mı gördüm? Oh, ne iyi ne saadet, diyerek seviniyordu.”³⁹

Yukarıdaki metinde tanrısal (hâkim) bakış açısına sahip anlatıcının, karakterlerin iç dünyasındaki duygu ve düşünce değişimlerini kendi iç sesiyle okuyucuya aktardığı görülmektedir. Anlatıcı bu yolla karakterin düşüncelerini aktarırken aynı zamanda okuyucunun olaylara karakterin gözünden bakabilmesine olanak sağlamaktadır.

Alev romanının tanrısal (hâkim) anlatıcısı her ne kadar eserin genelinde kendi düşünce ve duygularını okuyucuya sezdirmemeye çalışsa da Sedat ile babası arasında geçen bir konuşmada yazar düşüncelerini belli eder.

“Hakikaten İhsan Âbid Bey, itiraz edecek cihet bulamadı. Belki, yakında oğlunu elli lira kazanan bir doktor, bir avukat, bir mühendis olarak görmüş olmak baba muhabbeti için iyi bir hayal idi. Fakat olmadıktan sonra! Herhalde baba ile oğul arasında meskenetine dair ihtilaf olmayan bir meslek vardı: ‘Meslek-i hükümet’. Bu ortada mevzubahis olmayınca babası sordu.”⁴⁰

³⁹ Ali Zeki Bey, *Alev* (çevrimyazı E. Kul), Kavis, İstanbul, 2010, s.104.

⁴⁰ Ali Zeki Bey, a.g.e., s.23.

Alev romanında tanrısal (hâkim) anlatıcı rolündeki yazar, Sedat'ın Lyon'da geçirdiği ilk yılı anlatırken Avrupa'daki Balkan Savaşları etkisini şu ifadelerle anlatılır.

“Sedat'ın Lyon'daki birinci tahsil senesi, biz Türkler için felaket senesi olmuştu. Balkan hâilesi, yıldırım süratiyle, Rumeli'de İslamları feci ve kanlı bir surette imha eder ve Osmanlı hâkimiyetine hâtime çekerken, bu musibetli hâile, Fransa'da bizim için tahammül edilmez tesirler hâsıl ediyor, bu hal orada tahsilde bulunan Türk gençlerini için için kemiriyordu.”⁴¹

Alev romanında, kahraman (kişisel) ve tanrısal (hâkim) anlatıcı olmak üzere iki farklı anlatıcı kullanılmıştır. Kahraman (kişisel) anlatıcı, olaylara Neyyire'nin gözünden bakma fırsatı verirken; tanrısal anlatıcı, olaylara dışardan bir gözle bakma olanağı sağlamıştır. Romanın genelinde tanrısal (hâkim) anlatıcıdan yararlanılmıştır ancak Sedat ve Neyyire'nin ilişkisi, okuyucuya kahraman anlatıcı yoluyla Neyyire'nin gözünden anlatılmıştır. Neyyire'nin iç dünyasının kendi ifadeleriyle aktarılması, okuyucunun Neyyire ile empati kurmasına olanak sağlar. Sedat'ın Neyyire'ye dair düşünceleri, iç dünyası, ayrılığın ondaki etkileri okuyucu için bilinmezlikten ibarettir. Alev romanında kahraman anlatıcı Neyyire'dir. Sedat'ın iç dünyasını Neyyire'ninki kadar detaylandırmaması okuyucuyu bu hikâyede Neyyire'den taraf olmaya yönlendirmektedir.

2.5. Şahıs Kadrosu

Alev romanı geniş bir şahıs kadrosuna sahiptir. Olaylar genel itibari ile Sedat, Neyyire ve Christine arasında geçer.

Alev romanının şahıs kadrosu; başkahraman, norm karakterler ve fon karakterler olarak üç başlık altında tasnif edilerek incelenmiştir. Eserde “kart karakter” özelliği gösteren karakter tespit edilmemiştir.

⁴¹ Ali Zeki Bey, *Alev* (çevrimyazı E. Kul), Kavis, İstanbul, 2010, s.24.

2.5.1. Başkahraman

Alev romanının başkahramanı Sedat'tır. Eserde anlatılan olayların merkezinde bulunur. "Anlatı metinlerinde özellikle de romanda, entrik kurgunun kişiler düzlemindeki temeli başkişi üzerine kurulur. Başkişi, anlatının bir bakıma varlık nedenidir ve mutlaka tek kişidir."⁴²

Sedat

Sedat, Alev romanının başkahramanıdır. Romanda olaylar başkahraman Sedat'ın Lyon'dan İstanbul'a dönmesi ile başlar. Sedat; esmer, yakışıklı, orta boylu ve zeki bir genç olarak tanıtılır. Sedat, döneminin gençlerinden üstün özelliklere ve hassas bir ruha sahiptir. Genç ve sağlıklı Sedat'ın zayıf noktası ise genel olarak kötümser bir ruh haline sahip olmasıdır.

"Sedat o tarihte yirmi yaşlarında idi. Orta boyu, esmer çehresi, kestane saçları, biraz çatık kaşları ve siyah gözleri ile gerçi mebzûl simalı gençlerden idi. Fakat Sedat bunların fevkinde, asıl seciyesi ve cevval zekâsı ile temeyyüz etmişti. Zaman ve hayatı o kadar iyi anlamıştı ki, İstanbul'un o zaman kendi yaşındaki gençleri arasında, onun kadar iyi gören, iyi düşünen, iyi okuyan ve iyi anlayan bir gence nadir tesadüf edilirdi. Sedat, vücutça tam bir sıhhati, gençliğin bütün zindeliğini temsil etmesine rağmen, kalbinin birçok zayıf noktaları vardı. Ekseriyetle bedbîn idi."⁴³

Sedat'ın zayıf noktalarından biri de güzel ve ince ruhlu kadınlardır. Bu tip kadınlar Sedat'ı dünyadan koparacak derecede etkisi altına alabilmektedir. Bu durum Sedat karakterinin zayıf iradesinin göstergesidir.

"Sedat'ın pek zayıf olduğu bir nokta da güzel, fakat güzel olduktan ziyade rakîk hisli kadınlardı. Melul gözler, saz benizli çehreler, narin tipler, hayatın her şeyine karşı lakayt bırakacak kadar, Sedat'ın iradesine hâkim olurlardı."⁴⁴

Sedat, devlet kadrosunda yüksek mertebede görevli babası İhsan Âbid Bey sayesinde rahat bir hayat sürmektedir. Mekteb-i Hukuk'ta okuduğu dört sene süresince

⁴² R. Korkmaz, V. Şahin, *Romanda Kişiler Dünyası*, Akçağ, Ankara, 2018, s.12.

⁴³ Ali Zeki Bey, *Alev* (çevrimyazı E. Kul), Kavis, İstanbul, 2010, s.21.

⁴⁴ Ali Zeki Bey, a.g.e., s.21.

Moda’da nezih çevrelerce tanınan zeki, çevik, havai ve biraz da çapkın bir İstanbul çocuğu olmuştur. Bu sürede geçici sevdalarla adeta gönül eğlendirir. Bu kısımda Sedat’ın çapkınlığı ve etrafındaki hanımlardan gördüğü ilgi anlatılır. Sedat’ın bu özellikleri adeta yaşanacaklar ile ilgili ipucu niteliğindedir.

“Mekteb-i Hukuk'a devam ettiği müddetçe oradan ayrılmayan Sedat, yavaş yavaş zeki, nezih ve havai -çok pratik ve biraz dūr-bîn olmak şartıyla- bir İstanbul çocuğu olmuştu. Artık zamanın her genci gibi beğendiği ailelere sokulmak yolunu bulur, birçok kızlar ve kadınlarla tanışır, sevişir ve ismetin müsaadesi nispetinde muvaffak da olurdu. Her tulû', Sedat'a daha sihirli bir güneş gösterir ve kalpleri en asi noktalarından tutarak itaate icbâr eden genç şahsiyetine taze bir çiçek gönderirdi. Bu suretle Sedat, Hukuk'tan çıkıncaya kadar gençliğini dinlese de ruhunu, israf etmeden, ıstıraplı yaşattı. Daldan dala kondu. Eline aldığı çiçeklerin en güzellerinden göğsüne taktı. Ve bunlar birer birer solunca, silkinmeye bile lüzum görmeksizin, bıraktı: Sedat, dört sene sonra, hüviyetinden bir şey kaybetmeden, o eski nezih, zeki ve havai genç kalmıştı.”⁴⁵

Sedat’ın babasıyla çok yakın bir ilişkisi yoktur. Roman boyunca babasıyla yalnız bir kez iletişime geçer. Annesinden ise hiç bahsedilmez. Babasının sayesinde rahat ve refah bir hayat yaşamasıyla ve babasıyla iletişiminin yok denecek kadar az olmasıyla Sedat karakteri, daha önce Tanzimat dönemi romanında karşımıza çıkan *Araba Sevdası*’nın Bihruz Bey’i, *İntibah*’ın Ali Bey’i gibi babadan yoksun, şımarık Osmanlı genci tipini çağırıştırır. ⁴⁶ Sedat, baba otoritesinin boşluğunda onu şımartan anne figürüne sahip olmamasıyla Bihruz Bey’den farklıdır. Mekteb-i Hukuk’tan mezun olana kadar geleceği hakkında herhangi bir plan yapmayan Sedat babasının İstanbul’a gelişini fırsat bilir. Avrupa’da tahsiline devam etmek üzere babasından müsaade ister. Sedat, Avrupa’da yüksek tahsil yaparak kendisini babasına kanıtlamak niyetindedir.

“İstanbul’a gelen babasıyla karşı karşıya gelince, Sedat, o güne kadar istikbali hakkında hiçbir şey düşünmediğinden dolayı, kendi kendine utandı. Baba muhabbetine

⁴⁵ Ali Zeki Bey, *Alev* (çevrimyazı E. Kul), Kavis, İstanbul, 2010, s.22.

⁴⁶ R. P. Finn, *Türk Romanı*, Everest, İstanbul, 2020, s.138.

güvenmekle beraber derin bir izzetinefis endişesi de taşıyan ruhunu, babasına karşı mazur göstermek lüzumunu hissetti.”⁴⁷

Sedat, babasının istediği gibi doktor, mühendis ya da avukat olamamıştır. Bu nedenle babasının gözünde yetersizdir. Babası, Sedat’ın Lyon’a gidip tahsiline devam etmesinde bir sakınca görmez.

“Hakikaten İhsan Âbid Bey, itiraz edecek cihet bulamadı. Belki, yakında, oğlunu elli lira kazanan bir doktor, bir avukat, bir mühendis görmüş olmak baba muhabbeti için iyi bir hayal idi. Fakat olmadıktan sonra!”⁴⁸

Sedat, milliyetçi ruha sahip bir karakter olarak çizilir. Sedat’ın Lyon’da bulunduğu dönem Osmanlı’nın Balkan Savaşları’na girdiği döneme denk gelmekte, Avrupa’da Türk ve Balkan gençleri arasında gerginlikler yaşanmaktadır. Sedat, bir gün Lyon Belediye Bahçesi’nde iki Türk arkadaşıyla otururken beş on Balkan genci tezahüratlarla üstlerine gelir ve bu duruma kayıtsız kalamayan Sedat ve arkadaşları, Bulgar gençlerle bir kavgaya tutuşur. Bu olay, Balkan Savaşı’nın etkilerinin Avrupa’da eğitim görmekte olan Türk ve Bulgar gençlerini nasıl karşı karşıya getirdiğini gözler önüne serer.

“Sedat’ın Lyon’daki birinci tahsil senesi, biz Türkler için bir felaket senesi olmuştu. Balkan hâilesi, yıldırım süratiyle, Rumeli’de İslamları feci ve kanlı bir surette imha eder ve Osmanlı hâkimiyetine hâtime çekerken, bu musibetli hâile, Fransa’da bizim için tahammül edilmez tesirler hâsıl ediyor, bu hal orada tahsilde bulunan Türk gençlerini için için kemiriyordu. Artık her ağızdan ve her kalemde çıkan memnun ve müstehzi imalar, intikam almak isteyen alkışlar, idbârımızı tes’id eden makaleler ve nümâyişler, zavallılara ölümden bin kere daha ağır ve daha acı geliyordu.”⁴⁹

⁴⁷ Ali Zeki Bey, *Alev* (çevrimyazı E. Kul), Kavis, İstanbul, 2010, s.23.

⁴⁸ Ali Zeki Bey, a.g.e., s.23.

⁴⁹ Ali Zeki Bey, a.g.e., s.24.

Bir başkahraman olmasına rağmen Sedat'ın iç dünyası ve düşüncelerine Neyyire'den daha az yer verilmiştir. Sedat, Neyyire'yi ilk gördüğü andan itibaren aklından çıkaramaz ve yirmi dört saat sonra onu sevdiğini anlar.

“Bu renk ve bakış, araba geçtikten sonra da Sedat'ın gözü önünden silinmemiş, ona daha iyi bakabilmek için, Neyyire'nin bir an içinde süzüle süzüle küçülen iri ela gözlerinden taşan bir sevim bakışı Sedat'ı odasına kadar bırakmamış, ona rüyasında bile görünmüştü. Neyyire, yirmi dört saat sonra Sedat'ı tamamen meşgul edecek derecede, onun kalbinde yerleşmişti.”⁵⁰

Sedat'ın Neyyire'ye aşkı “Neyyire'nin Defteri” adı bölümde Neyyire'nin bakış açısından anlatılır. Sedat ve Neyyire'nin ilk buluşması 23 Eylül 1913 tarihinde Büyükkada'da gerçekleşir. Sedat, Neyyire'ye karşı nazik ve samimi bir tutum sergiler. Sedat'ın hal ve hareketleri Neyyire'nin gözünden defterine yazdığı notlar aracılığıyla aktarılır.

“Sedat ise, muttasıl bastonuyla, durduğu yerden bir çam kozalağı kovalıyor ve gülümsüyordu. İlk önce o, bana doğru yürüdü ve on seneden beri tanışıyormuş gibi elini uzattı. Ben ise o anda bir eşkıya çetesinin tecavüzüne maruz kalmış gibi, korkmuş, birdenbire ürkerek ve âdeta istemeyerek bir adım bile gerilemişim. Şaşkın ve alık, bir ‘yerden temannâ’ ile cüretini kırmak istedim: Heyhat, elimi, onun iki sıcak avucu arasında hissettim. Bütün cüretiyle beraber titrek, yorgun ve biraz da mağrur bir sesle bana:”⁵¹

Neyyire'nin bakış açısından aktarıldığı üzere Sedat, bu buluşmada Neyyire'den Lyon'a dönüp son imtihanını verip, tahsilini tamamlayarak geri dönmek için müsaade ister. Aynı zamanda da kendisinin Lyon'a gitmesine izin vermemesi için adeta Neyyire'ye yalvarır. Neyyire'de bulduğu aşkı kaybetmekten korktuğunu, içinde kötü bir his olduğunu söyler.

⁵⁰ Ali Zeki Bey, *Alev* (çevrimyazı E. Kul), Kavis, İstanbul, 2010, s.29.

⁵¹ Ali Zeki Bey, a.g.e., s.55.

“Bununla beraber: ‘Gitmesi de gitmemesi de elimde imiş. Müsaade edersem altı ay zarfında imtihanlarını ikmâl ederek avdet edecekmiş. Beraber gitmemiz için de bir mâni yokmuş. Benim için her şeyi fedaya hazırmış. Beni kazanmak için altı ay daha uzaklarda kalmak lazımsa bu iftirâka katlanabilirmiş. Fakat o saadete şimdiden nail olursa bin kere daha ziyade minnettar olacakmış. Çünkü o zamana kadar yaşamayacağına dair içinde bir ses duyuyormuş. İnsanların milyonda birine nasip olmayan bu saadetin eşiğine kadar geldikten sonra ondan mahrum olarak geri dönmek, kendisi için mezar yolunu tutmak demek imiş.’ İşte Sedat bunları demek istiyordu.”⁵²

Sedat, İstanbul’dan Lyon’a gidecek olan Bregenz Vapuru’na biner. Neyyire, Sedat’ı yolcu etmeye Karaköy İskelesi’ne gider. Sedat’ın hali ve tavrı Neyyire’nin bakış açısından defterinde şu şekilde dile getirilir.

“Sedat, şimdi dirseklerini vapurun küpeştesine dayanarak me’yûs bir halde beni süzüyor, bazı, başının ve ellerinin ricakâr hareketleriyle davet ediyordu.”⁵³

Sedat, Avrupa’da katıldığı bir konferansta bir sene evvel Bulgar gençleri ile tutuştuğu kavgada yaralandığı esnada kendisine yardım eden ve evine alan Matmazel Chanzy ile karşılaşır ve konferansı verenin onun ağabeyi Mösyö Chanzy olduğunu öğrenir. Christine, kendisini tebrik etmeye gelen Sedat’ı görür görmez tanır.

“— Hakikaten, dedi, birinci defa olarak Fransa’da bizlere dair bu kadar vâkıfane bir hitabe dinledim. İki saatten beri kendimi Şark akvâmı arasında buluyor, âdeta onların kalplerini ve bütün duygularını dinliyorum. Matmazel Chanzy Sedat’ı görünce, sevimli çehresinde bir hayret ve memnuniyet eseri göstermişti. Teveccühkârane bir hareketle elini uzattı:

—Ne iyi tesadüf! Siz de burada mıydınız? dedi.”⁵⁴

Sedat, Christine’in ağabeyi Mösyö Chanzy ile Türk edebiyatı hakkında sohbet eder. Sedat’la yaptığı sohbetten mutlu olan Mösyö Chanzy, Şubat sonlarında gönderdiği bir mektupla Sedat’ı Paris’teki konferansına davet eder.

⁵² Ali Zeki Bey, *Alev* (çevrimyazı E. Kul), Kavis, İstanbul, 2010, s.56.

⁵³ Ali Zeki Bey, a.g.e., s.61.

⁵⁴ Ali Zeki Bey, a.g.e., s.81.

“Siz, memleketinizin meftunu bulunan bütün Fransız dostları nezdinde daha iyi anlaşılmasına ve sevilmesine tesir yapacak olan birçok kıymetli malumatı ve vesikaları bana verdiniz. Binaenaleyh onun âmillerinden biri olmanız itibarıyla konferansta hazır bulunmanızı da programda bir esas olmak üzere kaydettim.”⁵⁵

Sedat, Chanzy ailesi ile dost olur ve evlerine gidip gelmeye başlar. Bu durum Sedat ve Christine’in yakınlaşmasını sağlar. Sedat, Paris’te katıldıkları konferanstan sonra geceyi Christine ile birlikte geçirir.

“Sedat, Christine’in harareti dudaklarının kendi dudaklarına bıraktığı eser-i ihtirâkla ondan ayrıldıktan sonra da bu yakıcı temasın ta kalbine kadar tesir ettiğini hissetmişti. Bu his, adalâtını titretmeye başlamıştı. O dakikadan beri Sedat ve Christine, artık yılmayan bir azim ve tevekkülle, aşkın diyarına giden ve asırlardan beri dolup boşalan insan yığınlarını taşıyan o eski sala atlamışlardı.”⁵⁶

Sedat, Lyon’da geçirdiği süre zarfında Neyyire’ye gönderdiği mektuplara cevap alamaz. Neyyire’nin kendisini unuttuğunu düşünür. Bu düşünceyle Christine ile yakınlaşır. Sedat, Neyyire’ye karşı hâlâ duyguları varken Christine ile ilişki kurar. Christine’i mi yoksa Neyyire’yi mi sevdiği konusunda kararsızdır.

“Sonra Neyyire’yi de düşündü. İstanbul’dan müfârekatından beri Neyyire’ye gönderdiği mektuplara rağmen hiçbir cevap alamadığını, Neyyire’nin bu sükûtunu, onu unutmuş olduğuna hamletmiş olmasında ne dereceye kadar haklı bulunduğunu düşündü. Ve kendisinin hakikaten Christine’i mi yahut Neyyire’yi mi sevip sevmediğine dair kendi kendine tereddütler etti. Beş saniyeden fazla ömrü olmayan ma’kûs kararlar ittihâz etti. Fakat neticede göğsü, hıçkırıklar getiren bir buhran havasıyla dolup boşalmaya başladı.”⁵⁷

Christine, bir gün Sedat’a Neyyire’yi sorar. Sedat, Neyyire’nin hâlâ İstanbul’da kendisini sadık halde beklediğini düşünür ve bu düşünceden kurtulamaz. Sedat’ın bu

⁵⁵ Ali Zeki Bey, *Alev* (çevrimyazı E. Kul), Kavis, İstanbul, 2010, s.87.

⁵⁶ Ali Zeki Bey, a.g.e., s.85.

⁵⁷ Ali Zeki Bey, a.g.e., s.90.

düşüncesinden Neyyire ile ilgili bir vicdan azabı çektiği anlaşılır. Ancak bu vicdan azabı Sedat'ı Christine ile yakınlaşmaktan alıkoymaz. Sedat'ın bu davranışı iradesizliğinin bir göstergesidir.

“— Sedat! Mehcûru kaldığın birinci aşkının sultanı nerede? Henüz ber-hayat mı? Sedat, cevap veremedi. Fakat Christine'in bu acı suali üzerine Neyyire'nin çok defa onu muazzeb ve mustarip eden hayalini gördü. Hâlâ İstanbul'un sevda-perver bir hazîresinde, belki mektubunu bekleyen ve kim bilir ne kadar hicran gözyaşları döken biçare Neyyire'nin şikâyetini dinledi. Neyyire'nin bu uzak ıstikâsı, ondan sonra hiçbir an Sedat'ı terk etmemişti.”⁵⁸

Sedat, Christine'den aldığı bir mektupla onun hamile olduğunu öğrenir ve kendisinden bekleneni yaparak, biraz da Christine'e acıdığı için ona evlenme teklif eder, onunla İstanbul'a dönme kararı alır. Sedat ilk defa sorumluluk alır.

“Bir anda aklına gelen bütün bu mülahazalar Sedat'ı fikren perişan eyledi, fakat bunlardan evvel, sırf onun yüzünden her türlü hakarete maruz kalmak hatta evden kovulmak mevkiinde bulunan ve ancak kendisinden, medet ve teselli bekleyen Christine'in halini düşündü. Sedat hemen sokağa fırladı. Bir Paris'li mücevherciden geçerek halasının ona en son hediyesi olan iki bin frankla zarif bir yüzük aldı, doğru Christine'in evine gitti.”⁵⁹

Sedat ve Christine'in İstanbul'a gelişiyle beraber olaylar daha da karmaşıklaşır. Osmanlı gençlerinin silah altına alınacağını öğrenmesiyle büyük bir endişeye kapılan Sedat, Christine'i kime emanet edeceğini bilemez. Halasının ölümünden sonra İstanbul'da akrabası kalmamıştır. Babasından yardım isteyemez. Sedat çaresizlikle Neyyire'den yardım istemeye karar verir. Christine'e Neyyire'nin hala kızı olduğu yalanını söyler. Sedat'ın önceleri Balkan gençleri karşısında duyduğu milliyetçi tavrı değişmiştir. Sedat, askere gitmekten kurtulmanın yollarını aramaya başlar.

⁵⁸ Ali Zeki Bey, *Alev* (çevrimyazı E. Kul), Kavis, İstanbul, 2010, s.91.

⁵⁹ Ali Zeki Bey, a.g.e., s.94.

“Bunun üzerine Sedat tek bir çare ve tek bir tehdit buldu ve bunu da bütün samimiyetiyle ve bütün ciddiyetiyle Christine'e söyledi:

— Christine! Korkma, korkma, seni yalnız bırakacak değilim. Ben şimdiden burada askerlikten kurtulmak için bütün çarelere tevessül ediyorum. Muvaffak olacağıma pek çok ümidim var. Fakat muvaffak olamazsam seni halazâdeme takdim ederim. Kendisi bir Fransız kadar Fransızca bilir, her haliyle bir Parisliden zor tefrik edilir. Melek gibi bir kızdır.”⁶⁰

Sedat, Neyyire'den yardım ister ancak ertesi gün Christine'i hastaneye kaldırdıktan sonra bir trenle cepheye doğru yola çıkmak zorunda kalır. Cepheye gitmesiyle Sedat'tan iki yıl boyunca haber alınamaz. Sedat'ın son hali içler acısıdır. Aradan iki yıl geçtikten sonra Sedat, Neyyire'nin arkadaşı Mediha ile karşılaşır. Mediha, Sedat'a ait bir yüzüğün kendisinde kaldığını, yüzüğü Sedat'a vermek istediğini söyler. Sedat, Christine'e ve Neyyire'ye karşı hatasını kabul eder ancak Neyyire'yi suçlar.

“— Hanımefendi, dedi, cidden çektiğim azap yetişir. Neyyire Hanıma karşı büyük bir cinayet işlediğimi bilmez değilim. Fakat Neyyire Hanım da bana aynı silahla mukabele etti. Şu fark ile ki ben yanlış bir fikre kapılarak ve biraz da şeytana uyarak yaptım. O ise bile bile! Netice itibariyle gerçi bugün Christine'den dolayı muazzebim. Fakat Neyyire Hanımdan dolayıdır ki bedbahtım. Onun ise mesut yaşadığını pek iyi biliyorum.”⁶¹

Sedat, yaşananlardan sonra asıl mutsuz ve bedbaht olanın kendisi olduğunu düşünür ve bu sözlerle kendisini savunur.

Sedat, Neyyire ile tanıştığında ona karşı çok güçlü duygular hissetmiştir. Lyon'a gitmek için Neyyire'den müsaade isterken kendisini göndermemesi için Neyyire'ye adeta yalvarır. Ancak Lyon'a gittikten sonra Neyyire ile haberleşmelerinin kesilmesi nedeniyle Sedat, Neyyire'nin kendisini unuttuğunu düşünür. Christine'in hayatına girmesi ile Sedat duygularından emin olamaz. Neyyire'ye karşı vicdan azabı çekse de iradesine sahip çıkamaz ve Christine ile birlikte olur. Christine'in hamileliğini

⁶⁰ Ali Zeki Bey, *Alev* (çevrimyazı E. Kul), Kavis, İstanbul, 2010, s.99.

⁶¹ Ali Zeki Bey, a.g.e., s.145.

öğrendiğinde Sedat ilk defa sorumluluk alır ve Christine’e evlenme teklifi eder ancak İstanbul’a geldiğinde onu yalnız bırakmak zorunda kalır. Neyyire’ye ihanetiyle yaşattığı üzüntüden sonra acımasızca karşısına geçip ondan yardım ister. Sedat, iradesizliği sonucunda hem Christine’i hem de Neyyire’yi kaybeder. Üstelik yardım etmediği ve kendi yoluna giderek mutlu bir hayat sürdüğü için Neyyire’yi suçlar.

Sedat’ı birçok yönüyle tanırız. Aşık, sevgili, öğrenci, edebiyat sever, vatanperver, hain ve son olarak bedbaht Sedat. Sedat; şımarık, şıpsavdi, iradesiz, vatanperver fakat cepheye gitmek söz konusu olunca babasının gücünü kullanarak kurtulmaya çalışan güvenilmez bir karakterdir.

Eserin başından sonuna davranışsal ve düşünsel olarak değişim gösteren Sedat karakteri bu yönüyle Forster’in tasnifiyle “round (boyutlu)”⁶² bir başkahramandır.

2.5.2. Norm Karakterler

Alev romanındaki norm karakterler Neyyire ve Christine’dir. “Bir norm karakter, herhangi bir fon karakterden daha boyutlu ve kimlik kazanmış bir karakterdir, romanda belli bir fonksiyonu icra eder. Norm karakter, öteki roman kişilerindeki sapmaları görüp yargılamamızı sağlayan ahlaki bir ölçü olabilir...”⁶³

Neyyire

Neyyire; eğitimli, genç, güzel, ahlaklı, gururlu ve vicdanlıdır. Sedat’ın değişkenliği ve belirsizliğinin yanında Neyyire sadık bir sevgili olarak onu bekler. Neyyire bu yönüyle ahlaki doğruyu temsil eden bir norm karakter özelliği gösterir.

Neyyire, dokuz yaşındayken annesini kaybetmiş ve yetim kalmıştır. Bunun üzerine babası Seyda Bey onu yatılı olarak Saint Esprit Mektebi’ne kaydettirmiştir.

“Neyyire daha dokuz yaşında iken -Merhum Sadrazam Mustafa Münir Paşa’nın hafidesi olan- annesinden, 318’de, yetim kalmıştı. Pederi o hafta zarfında

⁶² E. M. Forster, *Roman Sanatı* (çev. Ü. Aytür), Milenyum Yayınları, İstanbul, 2016, s.107.

⁶³ W. J. Harvey, ‘Romanda Sosyal Ortam’, *Roman Teorisi* içinde, P. Stevick (ed.), Akçağ, Ankara, 2021, s.181.

muallimesi Matmazel Otlet'e yol vermiş, Neyyire'yi leyli olarak Saint Esprit Mektebine koymuştu.”⁶⁴

Neyyire, okula başladıktan sonra hafta sonlarını annesi yerine koyduğu dul ve çocuksuz olan ve yalnız yaşayan teyzesinin evinde geçirir. Annesinin ölümünden sonra Neyyire, teyzesini anne bilmiştir. Bir sene sonra ise teyzesini de kaybeden Neyyire, annesini kaybetmenin acısını ikinci defa yaşar. Böylece Neyyire, Posta Nezareti'nden emekli olarak Büyükada'ya yerleşen babası ve üvey annesinin yanına taşınır.

“Bu suretle Neyyire, kendini bilmeye başladığından beri, mektep haricinde anne olarak teyzesini görmüş ve o hisle sevmişti. O kadar ki mektepten çıkınca Ada'ya babasıyla üvey annesinin yanına gideceğine teyzesiyle beraber kalmıştı. Neyyire, on bir sene evvel İzmit mutasarrıflığında iken vefat eden kocasından dul ve evlatsız kalan bu kadının şefkatiyle iktifa etmişti. Artık teyzesi Neyyire için hakiki bir valide olmuştu. Fakat tâli' Neyyire'yi, bir sene sonra, bu günlerinin validesinden de ayırdı. Ve Meşrutiyet'in beşinci ayında Posta Nezareti'nden tekaüt edilerek Büyükada'daki köşküne ihtiyar-ı ikamet eden babasının yanına gitti.”⁶⁵

Neyyire güzelliğini annesinden almıştır. Ancak babasından aldığı güçlü kan onu annesinin zayıflığından kurtarır. Neyyire'nin güzel ve güçlü yapısı anne ve babası üzerinden tasvir edilmiştir.

“Neyyire, annesinden tevârüs ettiği asalete ve güzelliğine daha yüksek bir zekâ ve daha mükemmel bir terbiye ve tahsil ilave eylemişti. Gerçi vücudunun nahâfeti hususunda da validesine çekmişti. Lakin babasının ona intikal eden kavî ve ceyyid kanı Neyyire'nin nahâfetine galebe çalmıştı.”⁶⁶

Neyyire, güzelliğinin yanı sıra iyi eğitim görmüştür. Dinleyenleri mest edecek derecede güzel piyano çalar. Fransızca'yı anadili gibi bilmekle beraber İngilizce ve Rumcaya da hakimdir. Neyyire tüm bu özellikleriyle eğitilmiş Türk kadını olarak Tanzimat dönemi romanlarının eğitimsiz kadın kahramanlarından farklılık gösterir.

⁶⁴ Ali Zeki Bey, *Alev* (çevrimyazı E. Kul), Kavis, İstanbul, 2010, s.31.

⁶⁵ Ali Zeki Bey, a.g.e., s.31.

⁶⁶ Ali Zeki Bey, a.g.e., s.32.

“Türkçeyi ve Fransızcayı hakiki manasıyla tahsil ettikten mâadâ İngilizceyi ve hatta küçük yaşından beri kendisine hizmet eden bir Rum kızından da Rumcayı bile biraz öğrenmişti. Hele mektepten sonra üç dört sene derslerine devam ettiği Mösyö Selvelli’nin tasdiki veçhile piyanoyu bir konserde dinlenecek kadar çalabiliyordu.”⁶⁷

Neyyire; tüm bu güzelliği, zarafeti, ahlakı ve eğitimine karşın henüz kimseye gönül vermemiştir. Bu yönüyle, ilk dönem Türk romanlarında görülen “kurban kadın” tiplerine uymaz. Neyyire, döneminin en iyi eğitimini almıştır ve evlilik ideali yoktur. İlk dönem romanlarının genelinde işlenen evlenip aile kurmayı ideal haline getirmiş kadın tiplerinden farklılık gösterir.

“Fakat Neyyire, daha yakın bir temas ve temaşa ile böyle, noksansız ve rakipsiz olarak her kalbe hâkim olacak kadar bir cazibe irâe ediyordu. Bununla beraber Neyyire, mümtaz mevkiini asıl kendi kalbine ve zekâvetine medyûn idi.”⁶⁸

Neyyire’nin en yakın arkadaşı Mediha, artık evlenmesi gerektiğini, yaşının geldiğini söyler ve Neyyire’yi uyarır. Neyyire’nin Mediha’ya söyledikleri onun evlilik hakkındaki olumsuz düşüncelerini ortaya koyar.

“Fakat Neyyire, buna mukabil gayet ciddi bir lisanla:

— Çok üzıldüm sanki. Bilmem evlenip de ne anlayacağım. Evlenenlerin çoğunu görmüyor muyum?.. derdi.”⁶⁹

Neyyire’nin evlilik hakkındaki düşünceleri Sedat’ı tanınmasıyla yavaş yavaş değişir. Neyyire, Büyükada’daki karşılaşmalarından sonra Sedat’ın ısrarla gönderdiği mektuplara kayıtsız kalamaz ve Sedat ile mektuplaşmaya başlar.

“Vakıa Neyyire, kalbinin bu ezeli sırrını halletmek istediği zamanda idi ki Sedat’ı görmüştü. Sedat, her defa tesadüfünde Neyyire’nin bir derece fazla nazar-ı dikkatini celp etmiş, Neyyire’yi kazanmak için gösterdiği ısrardaki ciddiyeti sayesinde, onun kapalı kalbine nihayet nüfuz etmeye başlamıştı.”⁷⁰

⁶⁷ Ali Zeki Bey, *Alev* (çevrimyazı E. Kul), Kavis, İstanbul, 2010, s.32.

⁶⁸ Ali Zeki Bey, a.g.e., s.32.

⁶⁹ Ali Zeki Bey, a.g.e., s.34.

⁷⁰ Ali Zeki Bey, a.g.e., s.35.

Neyyire, Sedat ile mektuplaştığını başlarda kimseye anlatmaz. Neyyire'nin babası Seyda Bey'in hayatta tek dileği kızının mutluluğunu görmektir. Neyyire'nin evlilik hakkındaki düşüncelerini bilen ancak kızının mürüvvetini görmek isteyen Seyda Bey, uygun bir zamanı kollayarak Neyyire'ye bir talip çıktığını söylemek ister.

“— Doğrusu izdivaç aleyhinde bu kadar şiddetli oluşun beni mahzun etmiyor desem yalan. Çünkü senin anneni kaybettikten sonra bende yalnız bir gün bu saadeti görebilmek ümidi kaldı.”⁷¹

Seyda Bey, uygun bir dille Neyyire'ye Avrupa'da tahsil görmüş bir gencin talip olduğunu, kendisinin de bu talibi uygun bulduğunu her şeyin Neyyire'nin istemesine bağlı olduğunu söyler.

“— Sen istedikten sonra her şey hazır. Elbet kızım, sana layık bir bey buluruz. Hele, sevdiğim zat vasıtasıyla müracaat eden, bir bey var ki: Genç, ancak otuz beş yaşlarında, Avrupa'da ikmâl-i tahsil etmiş. Terbiyesini, namus ve iffetini herkes tasdik ediyor. Zaten ailesinin muhterem namı kâfi. Velhâsıl onunla bahtiyar olabileceğine, bana kanaat-i tâmmе geldi.”⁷²

Neyyire babasının gönlünde yatan isteğin farkındadır. Babasının içini rahatlatmak için sonsuza kadar bekar kalmayı kendisinin de istemeyeceğini, babasının isteğini yerine getirmek niyetinde olduğunu söyler. Neyyire, Sedat'ı düşünür ve evlilik konusunda babasından vakit ister, zaman kazanmaya çalışır.

“Bunun üzerine Neyyire, pek ciddi bir tavır ile:

— Babacığım, dedi, müsaade ederseniz evvela size şunu arz edeyim ki tahmininizde yanılıyorsunuz. Tabii, bütün hayatımca bir ihtiyar kız kalmak istemem. Kendi saadetimi ve sizin memnuniyetinizi temin edecek herhangi bir fırsatı da kendi

⁷¹ Ali Zeki Bey, *Alev* (çevrimyazı E. Kul), Kavis, İstanbul, 2010, s.36, 37.

⁷² Ali Zeki Bey, a.g.e., s.37.

taksîrimle kaybetmeyi arzu etmiyorum. Yalnız bu meselede tercih hususunda bana fazla bir salahiyyet vermenizi rica ediyorum.”⁷³

Neyyire, Sedat’tan ilk olarak çocukluk arkadaşı Mediha’ya bir mektubunda bahseder. Bu mektupta büyük bir tedbirsizlik ve terbiyesizlik yaptığını, kendisiyle bir süredir ilgilenen bir beye sonunda karşılık verdiğini ama bu yaptığından büyük utanç duyduğunu ve bir daha tekrarlamayacağını söyler. Neyyire’nin Sedat’ın mektuplarına cevap yazıyor olmayı dahi ahlaka aykırı bir hareket olarak görmesi ve ayıplanmaktan korkması dikkat çekmektedir.

“Evvela şunu haber vereceğim. On beş günden beri, yaptığım büyük bir ihtiyatsızlık ve terbiyesizliğin cezasını çekiyorum. Sakın, bundan fena manalar çıkarma. Kafesinden nadiren kurtulan, her zaman odasının dört duvarı içerisinde piyanosuyla, kitaplarıyla günlerini bitiren bir biçarenin ne günahı olabilir.”⁷⁴

Neyyire, Sedat’ın bir aydır komşu köşkte yaşadığının farkındadır. Geldiği günden itibaren kendisine gösterdiği ilgiyi fark ettiğini, başlarda rahatsız olsa da sürekli artan bu ilgiye karşı iradesinin gittikçe azaldığını anlatır. Neyyire, başlarda Sedat’ın gönderdiği mektuplara cevap vermez ancak son gönderdiği mektup Neyyire’yi derinden etkiler ve bu mektuba kısa bir cevap yazar. Neyyire’nin bu satırları onun kalbini açmaktan korktuğunu, bir erkekle mektuplaşmasının terbiyesizlik olacağını düşündüğünü göstermektedir.

“Fakat bu nazik gencin nazarlarında ve herhalde öyle ezici bir kuvvet var ki ona her tesadüfimde, mütemadiyen artan ısrarına karşın, benliğimden bir şey eksildiğini duyardım. Günler geçtikçe ruhumun yorulduğunu, irademin eridiğini anlardım. Nihayet bu bey, bir iki vasıta ile mektup göndermeye başladı. Evvela cevap vermiyordum. Fakat son mektubu pek hazin idi. Onu okuduğum zaman bilmediğim ve beklemediğim bir şey beni ağlatıncaya kadar sarstı. Kendisine iki satırlık bir cevap yazdım.”⁷⁵

⁷³ Ali Zeki Bey, *Alev* (çevrimyazı E. Kul), Kavis, İstanbul, 2010, s.38, 39.

⁷⁴ Ali Zeki Bey, a.g.e., s.41, 42.

⁷⁵ Ali Zeki Bey, a.g.e., s.42.

Neyyire'nin yakın arkadaşı Mediha, 5 Ağustos 329⁷⁶ tarihinde Büyükkada'ya gelerek Neyyire'yi ziyaret eder. Mediha, Neyyire'ye Sedat'ı sorar ve Neyyire'nin kalbinin kırılmasından korktuğunu söyleyerek onu uyarır. Sedat'ın niyetinden emin olamayacağını, amacının yalnızca gönül eğlendirmek olabileceğini söyler. Avrupa'ya giden erkeklerin kollarında bir kadınla döndüğünü de ekler, Mediha bu kısımda adeta Neyyire'nin başına gelecekler ile ilgili ipucu verir.

“Ben senin ciddiyetini ve temiz kalbini bilmez değilim. Yalnız sonra pişman olmamak için, bazı cihetleri evvelden düşünmek lazım. Bir kere, seni aynı muhabbetle sevdiğine kanaatin var mı? Maksudı yalnız eğlenmek ise! Vakıa, halasına seni çok methetmiş, seninle evleneceğini bile söylemiş. Fakat bilmem ki, Avrupa'ya gidenlerin çoğu, kollarında birer biçimsiz madamla avdet ediyorlar.”⁷⁷

Mediha'nın uyarısı Neyyire'nin kafasını karıştırır. Neyyire, bir yandan arkadaşının bu sözlerinin iyi niyetli olmadığını düşünür. Öte yandan Sedat'ın da kendisini aynı duygularla sevdiğinden emin olamaz

“İşte bu ve bunun gibi belki samimi, fakat benim için garaz dolu hasbıhallerden sonra, Mediha gideli iki saat olduğu halde henüz bir türlü fikrimi toparlayamıyordum. ‘Beni aynı muhabbetle mi seviyor?.. Maksudı eğlenmekten ibaretse...’ Mediha'nın bu iki sualini bir türlü fikrimden çıkaramıyorum.”⁷⁸

Neyyire karmaşık düşüncelerinin arasında Sedat'ın Avrupa'ya dönmek ve eğitimini tamamlamak için müsaade istediği mektubu okur. Sedat'ın bu sevgi dolu ve içten satırlarının yalan olamayacağına, onun içinde kötülük olmadığına karar verir. Sedat'ın da kendisini aynı muhabbetle sevdiğine inanır.

“Tahsilimi bitirmek üzereyim. Bununla beraber, onu terk edip şimdiden senin nermîn ayaklarına kapanmak ve senden ayrılmamak ufacık bir emrine bakar. Bugün de müreffeh yaşamamız için kâfi miktarda vesâitimiz var. Ancak başka türlü düşünür, ebeveynimizin en ufak bir itirazı karşısında kalmamak için gitmemi tercih ediyorsan

⁷⁶ 18 Ağustos 1913

⁷⁷ Ali Zeki Bey, *Alev* (çevrimyazı E. Kul), Kavis, İstanbul, 2010, s.46.

⁷⁸ Ali Zeki Bey, a.g.e., s.47.

senden sekiz ay ayrılmama müsaade etmek yine elindedir. O zamana kadar senden hiçbir şey istemem. Ancak istikbali vaat edecek bir kelime-i muhabbet kâfi.”⁷⁹

Neyyire, Sedat’ın bu yazdıklarının yalan olamayacağını düşünür.

“Lakin asla, bu kadar yalan ve bu kadar denâet tasavvur edemem! Sedat’ın ruhunda bu kadar zehirli bir yılanın yaşadığını düşünemem”⁸⁰

Sedat ve Neyyire bir Eylül günü adada buluşurlar. Neyyire, Sedat’ın gitmesini istemese de ne kendisi onunla gidebilir ne de ondan kalmasını isteyebilir. Neyyire gönülsüzce Sedat’a Avrupa’ya gidip eğitimini tamamlaması için müsaade ettiğini söyler. Sedat ise Neyyire’den ayrı kalmak istemediğini söyleyerek kendisini göndermemesi için dil döker. Fakat Neyyire doğru olduğunu düşündüğü şeyi yapar ve Sedat’a güvenerek gitmesine izin verir.

“Lakin ben ne diyebilirdim? Tahsilini bırakmasını teklif edebilir miydim? Hayır. Onunla beraber ben de gidebilir miydim? Heyhat, yine hayır. O halde ister istemez, dediklerine karşı sadece;

— Neden böyle düşünüyorsunuz, efendim? Ben, böyle düşünmenize bir sebep göremiyorum. Zannedirim ki Avrupa’ya gitmeniz -eğer emeliniz varsa, husûlü için- yapacağınız en doğru hareket olur. Bizi ayıracak mesafelerin uzaklığı nispetinde beni daha fazla düşüneceğinize şüphem yok... cevabını vermiştim.”⁸¹

Neyyire, 11 Eylül günü Sedat’ı Avrupa’ya gidecek olan Bregenz Vapuru ile uğurlar. Neyyire, Sedat’ı uğurlarken bu ayrılığın Sedat’a ve kendisine verdiği hüznü görür. Sedat’tan ayrılmanın verdiği ıstırapla yaşamak bile Neyyire’ye imkânsız gözükür. Aşka ve evliliğe olumsuz bakan Neyyire’nin düşünceleri değişir. Sedat’a güvenerek derin bir aşkla bağlanan Neyyire, onun gidişiyle adeta yaşayamayacağını düşünür.

“Birinci defa olarak başkasına verdiğim elemin ve hüsrânın şahidi oluyordum. Ve şikârını seyretmeye benzeyen bu manzarayı pek acıklı ve tahammülün fevkinde

⁷⁹ Ali Zeki Bey, *Alev* (çevrimyazı E. Kul), Kavis, İstanbul, 2010, s.48.

⁸⁰ Ali Zeki Bey, a.g.e., s.49.

⁸¹ Ali Zeki Bey, a.g.e., s.56.

buluyordum. Oh ya Rabbim, onu bu ıstıraptan nasıl kurtaracağım? Ve ben de nasıl kurtulacağım? Ruhumun o dakikadaki ye'sini izâle için beynimin içine meş'ûm fikirler hücum ediyordu. Ve yaşamak, yalnız yaşamak bana imkânsız görünüyordu...”⁸²

Sedat'tan sonra Mediha'nın da Büyükkada'dan ayrılması ve kışın gelmesiyle Neyyire odasına kapanır. Neyyire, Mediha'ya yazdığı 15 Teşrînisânî 329⁸³ tarihli mektupta onun ve Sedat'ın hayaliyle yaşadığını söyler. Neyyire, gittikleri günden beri ne Mediha'dan ne de Sedat'tan haber alır. Neyyire, Mediha'dan ve Sedat'tan ayrı olmanın ve haber alamamanın verdiği kederle kalbinin sızladığını yazar.

“Nasıl ağlamayayım iki aydan beri ne seni ne de onu artık göremiyorum. Sedat, âlemin, senin de İstanbul'un birer ucunda olduğunuzu, ikinizi de çok zaman daha görmenin ihtimal bulunmadığını düşündükçe kalbimin mütehassirâne sızladığını hissediyorum. Sedat'tan haber alıyorum zannetme. Bütün hayretlerine rağmen benim de ona dair senden fazla bildiğim bir şey yok. Birinci mektubundan sonra ondan ne bir mektup, ne bir kart, ne bir haber, hiç, hiçbir şey alamadım.”⁸⁴

Neyyire, Mediha'ya yazdığı bu mektupta Sedat'ın kendisini unutmuş olmasından korktuğunu söyler. Neyyire, bir bahaneyle Avrupa'ya Sedat'ın bulunduğu yere gitmeyi bile düşünür ancak Mediha'nın daha önce kendisini uyardığı ihtimallerin gerçekleşmiş olabileceği düşüncesi, Sedat'ı başkasıyla görme ihtimali Neyyire'yi korkutur.

“Artık pek geç kalan bu mealsiz ve izansız tesellilerden kendi kendime ne kadar ye's verici manalar çıkardım: Acaba Sedat, her şeye nihayet veren bir mektup mu göndermiş? Vakıa Avrupa'ya kadar bir seyahat, onun civarına gitmek itibarıyla, benim için en büyük saadet! Fakat beş ay evvel bana ihtar ettiğin o acı ihtimal ya bugün bir hakikat olmuşsa! Bu dehşetli hakikate daha yakından nasıl şahit olabileceğim? Ve eğer ya Rabbim, bütün bunlar doğru ise nasıl yaşayabileceğim?”⁸⁵

⁸² Ali Zeki Bey, *Alev* (çevrimyazı E. Kul), Kavis, İstanbul, 2010, s.61.

⁸³ 28 Kasım 1913

⁸⁴ Ali Zeki Bey, *Alev* (çevrimyazı E. Kul), Kavis, İstanbul, 2010, s.65.

⁸⁵ Ali Zeki Bey, a.g.e., s.68.

Sedat'ın Avrupa'ya gidişinin üzerinden bir seneye yakın zaman geçmiştir. Neyyire, Doktor Schleib'in muayenehanesine gider ve orada doktoru beklemekte iken Büyükada'dan beri kendisini takip eden Sedat çıkagelir. Sedat'ı beklenmedik şekilde karşısında bulan Neyyire heyecan ve şaşkınlığını gizlemeye çalışarak ona kendisini nasıl bulduğunu, ne amaçla karşısına çıktığını sorar. Sedat, Neyyire'den son bir iyilik istemek için geldiğini söyler.

“Neyyire bir an hâlâ sulanmış duran iri ela gözlerini Sedat'ın nedameti ifade eden ve en asabi kalpleri bile teskin eden munis nazarlarına çevirdi. Hem latifeye hem de siteme müsait olan bir hareketle fakat biraz titrek ve tahammülkâr bir sesle:

— Demek beni unutmadınız, dedi.

Sedat bilâ-ihhtiyar yutkundu. Âdeta yalvarırcasına:

— Ah bundan sonra, dedi, asla unutmayacağım ve bu defa belki sonuncu defa veda edebilmek için affınızı istirham edeceğim.”⁸⁶

Sedat, cepheye gitmeden önce Christine'i emanet edecek birine ihtiyaç duyar. Neyyire'den Christine için yardım ister. Neyyire bu istek karşısında şaşkına döner, yaşananları gururuna yediremez, zaten kırılmış olan kalbini daha da ezecek böylesi bir istek karşısında hayret eder. Sedat'ın acımasızlığına şaşırır.

“Oh! Bir genç madamı kimsesiz diye evine alacak. Zaten kırılmış kalbini bu defa da kendi eliyle daha ziyade parçalayacak. Ve kırılmış ve parçalanmış kalbinden sonra onda bir hayat kalan bir merhametle yine kendi kalbinin mezarına basarak diğer bir kadına elini uzatacak, onu muhtemel bir ıstıraptan kurtaracaktı. Ve bunu bir Sedat için yapacaktı.”⁸⁷

Neyyire, Sedat'ın acımasızca ihanetine ve vicdansızca kendisinden yardım istemesine karşın nezaketinden ödün vermez. Sedat'a böylesi büyük bir iyiliği yerine

⁸⁶ Ali Zeki Bey, *Alev* (çevrimyazı E. Kul), Kavis, İstanbul, 2010, s.76.

⁸⁷ Ali Zeki Bey, a.g.e., s.78.

getiremeyeceğini söyler, onu kibarca reddeder. Neyyire'nin yüksek karakteri, böyle bir durumda bile nezaketini korumasıyla ortaya çıkar.

“— Müsaadenizle efendim. Pek çok teessüf ediyorum ki iktidarımın fevkinde bir şey emir buyurdunuz. Siz de biliyorsunuz ki bu yolda bir şey yapmak elimden gelmemek lazım gelir, dedi ve kapıyı kapadı...”⁸⁸

Neyyire, o akşam derin bir iç çatışma yaşar, vicdanı ve gururu arasında kalır. Neyyire bir yandan Sedat'ı muayene odasında öylece bırakıp gitmekle iyi yaptığını düşünür. Ancak her gururlu kadının yapacağı bu hareket artık Neyyire'yi memnun etmez.

“Neyyire, doktorun evinde Sedat'ın yüzüne karşı kapıyı kapamakla müstahak olduğu bir mukabelede bulunduğu vicdanen hükmetmek istiyordu. Fakat bu türlü intikam, her faziletli kadının yapacağı bir hareket olmakla beraber, artık Neyyire'yi memnun etmiyordu.”⁸⁹

Neyyire, Sedat'ın bir başkasını sevmiş olması fikrine dayanamaz. Yaşananların Sedat'ı sevdiği gerçeğini değiştirmedigini fark eder. Ancak bu kalp kırıklığından sonra bir daha sevemeyeceğine, dünyadaki tüm erkeklerden uzak yaşayacağına inanır.

“Neyyire, Sedat'ı sevdiğine ve her zaman seveceğine, fakat kendisi böyle insafsızca aldatılmış olduktan sonra artık bütün hayatı boyunca ondan ve binaenaleyh dünyadaki her türlü Sedat'tan mahrum olarak yaşayacağına kanaat getirdi.”⁹⁰

Neyyire, Sedat'ın Christine'e yardım dileğinin son dileği olabileceğini düşünür. Sedat'ın cepheye gidecek olması tüm bu yaşananlara rağmen Neyyire'ye derin bir hüznün verir. Neyyire, Sedat'ın bir başkasıyla da olsa yakınında olmasını arzu edecek kadar onu sevdiğini fark eder.

⁸⁸ Ali Zeki Bey, *Alev* (çevrimyazı E. Kul), Kavis, İstanbul, 2010, s.78.

⁸⁹ Ali Zeki Bey, a.g.e., s.105.

⁹⁰ Ali Zeki Bey, a.g.e., s.106.

“Şimdi Neyyire, kendisini aldatan ve sevdiği başka bir kızı kurtarmasını teklif etmek suretiyle bir kadına edilecek en merhametsizce hakareti yapan Sedat’ın askere gitmesini arzu etmiyordu. Başkasıyla olsun fakat yine yanı başında kalsın, şimdi buna kalben rıza gösteriyordu.”⁹¹

Neyyire, daha önce Mediha’nın Sedat’a güvenmemesi konusunda kendisini nasıl uyarmış olduğunu düşünür ve utanır. Sevdiği adamın bir başkasıyla mutlu olurken kendisinin bir daha ona bakamayacağı düşüncesi Neyyire’yi oldukça üzer. Neyyire, hem Sedat’ın cepheye giderek hayatın tehlikeye atmasından korkar hem de yanında kalıp Christine ile mutlu olacağı düşüncesine katlanamaz. Kalbi ve gururu arasındaki çatışma burada kendisini gösterir.

“Şimdi Mediha'dan utanıyor ve kendi vicdanından da utanıyordu. Yüzünü iki eliyle örttü ve düşünmeye başladı: Demek bundan sonra kendi sevdiğini yanı başında görecekti ve kim bilir, belki mesut da görecekti. Lakin kendisi bundan sonra Sedat'a bir daha bakmak hakkını haiz olmayacaktı.”⁹²

Neyyire, karmaşık düşünceleri arasında Sedat’ın isteğini geri çevirdiği için vicdan azabı duyar. Sedat’ı severek onun peşinden İstanbul’a kadar gelen diğer kadını düşünür. Onu; iyi bir aileden gelen, eğitilmiş ve güzel bir kadın olarak hayal eder çünkü Sedat’ın ancak böyle birini sevmiş olabileceğini düşünür. Görüldüğü üzere Neyyire, Sedat’tın kendisine yaptığı bunca kötülük ve terbiyesizlikten sonra bile ona kötü bir yakıştırmada bulunmayacak kadar çok sevmiştir.

“Sedat’ın son ricasına karşı bu tarzda muamele etmiş olmakla Neyyire de büyük bir vicdan azabı duyuyordu. Sonra, Sedat’ı seven öbür bedbahtı da düşündü. Evet, güzel, temiz bir aileye mensup, iyi tahsil görmüş bir kız, -çünkü Sedat’ın başka türlü bir kız sevmiş olmasını elan gayr-i mümkün buluyordu-Sedat’ın genç ve güzel çehresine, temiz ve yüksek kalbine, aldaticı nazarlarına meftûn olmuş.”⁹³

⁹¹ Ali Zeki Bey, *Alev* (çevrimyazı E. Kul), Kavis, İstanbul, 2010, s.107.

⁹² Ali Zeki Bey, a.g.e., s.106.

⁹³ Ali Zeki Bey, a.g.e., s.107.

Neyyire, Sedat’a duyduğu aşk uğruna yabancı bir memlekette yalnız kalan bu kadının haline acır. Sedat’ın son vasiyete benzeyen ricasını hatırlar ve böylesi büyük bir isteği Sedat’ın zor durumda olmasına bağlar. Neyyire, Sedat’ın ihanetine rağmen ona ve Christine’e acır.

“Neyyire böyle bir bedbahtın halini de tasavvur ediyordu. Bu kızın, kendi kalbinin felaketinde bir suçu olmadığını düşündü. Sedat’ın, âdeta son bir vasiyete benzeyen ricasını hatırladı. Ve izzetinefsine rağmen böyle bir ricada bulunmasının pek mübrem bir sâiki olması lazım geldiğini ve bu sâikin de kızıdan başka bir şey olamayacağını düşündü.”⁹⁴

Neyyire, bir zamanlar Mediha’ya bir mektubunda yazdığı sözü hatırlar. Neyyire; bu dünyada kadınlara düşenin sevilmeden sevmek, acı çekmek ve daima affetmek olduğuna inanır. Bu sözleri hatırlayarak üstüne düşeni yapmaya, gururunu bir kenara koyup vicdanını dinleyerek Sedat’ı affetmeye, Christine’e yardım etmeye karar verir. Bu düşünceleriyle Neyyire, sevdiği erkeğin hatalarını affedip görmezden gelen “kurban kadın”⁹⁵ tipinin davranış özelliklerini gösterir. Neyyire, gururu ve vicdanı arasında yaşadığı çatışmada vicdanını seçer.

“Oh, vaktiyle Mediha'ya yazdığı gibi, bu dünyada kadınların nasibi, sevilmeden sevmek, ıstırap çekmek ve daima affetmekten ibaret olduğuna iman eylemiş değil mi idi? O halde?.. Neyyire şimdi bütün nasibini almış ve yapılacak son bir vazifesi kalmıştı. Bir bedbahtı affetmek ve diğer bedbahtı kurtarmak vazifesi kalmıştı.”⁹⁶

Neyyire ertesi sabah İstanbul’a döner ve Christine’e ulaşmak için Prentan Mağazası’na giderek Madam Rider’i bulur. Madam Rider, önceden beri tanıdığı Neyyire’yi görünce şaşırır. Sedat’ın o sabah durumu ağırlaşan Christine’i Fransız Hastanesi’ne yatırdığını, ardından cepheye gittiğini söyler. Neyyire bedbaht bir halde

⁹⁴ Ali Zeki Bey, *Alev* (çevrimyazı E. Kul), Kavis, İstanbul, 2010, s.108.

⁹⁵ B. Moran, *Türk Romanına Eleştirel Bir Bakış I*, İletişim Yayınları, İstanbul, 2016, s.42.

⁹⁶ Ali Zeki Bey, *Alev* (çevrimyazı E. Kul), Kavis, İstanbul, 2010, s.109.

önceki gece olup bitenleri Madam Rider'den dinler ve Christine ile görüşmek üzere Fransız Hastanesi'ne gider.

“Madam Rider gittikçe artan bir teessürle:

— Fakat, ne felaket, matmazel, keşke yirmi dört saat evvel geleydiniz!..

Neyyire, tahmininde aldanmayan ani bir his ve endişe ile:

— Bugün Sedat Bey askere mi gitti, yoksa, aradığım genç madam mı hastalandı?.. diye sordu. Madam Rider:

— Evet, dedi, sabahleyin Matmazel Christine'i Taksim'deki Fransız Hastanesine götürdükten sonra o da Haydarpaşa'ya gitti.”⁹⁷

Neyyire, Prentan Mağazası'ndan ayrılır ve dadısı Emine Hanım'a mektepten tanıdığı bir arkadaşının Fransız Hastanesi'nde yattığını ve onu ziyaret etmek istediğini söyleyerek bir arabaya atlar ve hastaneye doğru yol alır. Neyyire hastaneye vardığında özel bir odada yatmakta olan perişan haldeki Christine'i görür ve kendisinin onu almak üzere geldiğini, hastalığının önemsiz bir şey olduğunu ve hemen iyileşeceğine inandığını söyler. Bebeğini kaybetmiş ve tanımadığı bir memlekette yapayalnız kalmış olan Christine, yataktan kalkamayacak haldedir. Neyyire onun bu haline acır ve gururunu bir kenara bırakarak onu teselli etmeye çalışır.

“— Ümit ederim, matmazel, pek yakında bize gelirsiniz. Rahatsızlığınız o kadar ehemmiyetsiz ki...

Christine bir daha ayağa kalkacağından ümit var olmadığını söyledi. Ve gözleri yaşarmış olduğu halde:

— Matmazel, ecel çocuğumu benden kopardıktan ve kader de Sedat'ı bu kadar uzağa alıp götürdükten sonra bilmem ki hissiyatın hiçbir âtîfeti beni kabul eder mi? Zaten görüyorsunuz ya, kımıldamaya takatim yok. Sizinle ancak yarım saat evvel yapılan serumun kuvvetiyle konuşabiliyorum.”⁹⁸

Neyyire, Christine ile hastanedeki görüşmeden üç gün sonra dadısını Christine'in ne zaman taburcu olup Büyükkada'ya geleceğini öğrenmek üzere Prentan

⁹⁷ Ali Zeki Bey, *Alev* (çevrimyazı E. Kul), Kavis, İstanbul, 2010, s.116.

⁹⁸ Ali Zeki Bey, a.g.e., s.124.

Mağazası'na gönderir. Dadısı, Madam Rider tarafından yazılmış bir mektupla geri döner. Mektupta Christine'in Neyyire ile görüştüğü akşam vefat ettiği yazmaktadır. Neyyire bu haberle sarsılır. Gerçekleri dadısına anlatır.

“Madam Rider'in mektubu Neyyire'yi hastalandıracak kadar müteessir etmişti. Neyyire bu teessürünü ve hatta cereyan eden vakanın hakikatini dadısına hikâye etmekten bile çekinmemişti.”⁹⁹

Neyyire o günden sonra bir daha Christine ve Sedat'ın adını ağzına almaz. Sedat'a dair hatıralarını unutmak için çabalar. Neyyire'nin yaşadığı değişim bu noktada başlar.

“O andan beri Neyyire bir daha ne Christine'in ne de Sedat'ın ismini telaffuz etmemişti. Şimdi kalbinin Sedat'tan tamamıyla soğuduğuna memnun oluyor ve ona ait olan bütün hatıralarını kin ve nefretle örtülmüş bir örtü ile unutmak istiyordu.”¹⁰⁰

Neyyire, yaşananların etkisini üzerinden atmaya çalışır. Haftada bir Doktor Schleich'in muayenehanesine gitmektedir. Neyyire'nin babası Seyda Bey, kızının bu haline çok üzülse de bir an önce onun izdivacını görmek ister ve aklına bir sene evvel Neyyire'ye talip olan Rıfat Bey gelir.

“Seyda Bey, dolayısıyla malumattar olduğu kızının bu istinkâfı üzerine bir sene evvel ona müracaat eden ve kızından ziyade onun kalbini teshir eyleyen beyi düşündü.”¹⁰¹

Bunun üzerine Seyda Bey konuyu Neyyire ile konuşur. Neyyire'nin evliliğe karşı olumsuz düşünceleri Sedat ile değişmiştir. Ancak Sedat'ın ihanetiyle Neyyire, kimseyi sevmeyeceğini düşünür. Neyyire, yalnızca babasını mutlu etmek için Sofya'da sefirlik yapmakta olan Rıfat Bey ile evlenmeyi kabul eder. Neyyire, İstanbul'da düğün yapmak istemediğini, kendisinin Rıfat Bey'in yanına, Sofya'ya

⁹⁹ Ali Zeki Bey, *Alev* (çevrimyazı E. Kul), Kavis, İstanbul, 2010, s.129.

¹⁰⁰ Ali Zeki Bey, a.g.e., s.130.

¹⁰¹ Ali Zeki Bey, a.g.e., s.132.

gideceğini söyler. Seyda Bey, Rıfat Bey'e Neyyire'nin kararını iletir ve on gün sonra Rıfat Bey'in annesi adaya gelerek Neyyire'ye bir yüzük ve bir kolye takar.

“Seyda Bey o akşam kızını bu ‘hayırlı mesele’ den haberdar etmişti.

Neyyire, bilâ-tereddüt:

— Gerçi şimdi böyle bir arzum yok. Fakat babacığım, sizin arzunuzu yapmak benim en büyük emelim değil midir? O halde ikinci defa kalbinizi kırmamak için emriniz üzere hareket edeceğim. Yalnız kendisine buraya gelmesine lüzum kalmadığını yazınız. Zaten burada düğün yapmak niyetinde değilim.”¹⁰²

Neyyire, Rıfat Bey ile nişanın ardından fiziksel ve ruhsal değişim geçirir. Odasını ve kıyafetlerini değiştirir, hazırlık yapmak bahanesi ile Sofya'ya gitmeden son günlerini İstanbul'da halasından kalan evde geçirmeye karar verir. İstanbul'a gideceği gün odasına son bir göz gezdirirken o artık yeni Neyyire'dir ve eski halini adadaki evlerinin odasında bırakarak babası ve üvey annesiyle birlikte İstanbul'a doğru yola çıkar.

“Fakat ona mukabil o da bir daha eski Neyyire'yi ne kendisinde ne de onu tanıyan eşyasında görmek istemiyordu. Ertesi akşam rüzgârın fazla rahatsızlık verdiğini bahane ederek odasını değiştirdi. Yeni bir elbise ısmarladı. Ve Sofya'dan cevap gelir gelmez daha kolaylıkla işlerini bitirmek üzere İstanbul'a inmek için babasını irzâ etti. Bu suretle dört beş gün zarfında yeni Neyyire, eski benliğinden hiçbir eser göstermiyordu.”¹⁰³

Neyyire iki sene kadar Rıfat Bey ile Sofya'da kalır bu süre zarfında yalnız babasıyla mektuplaşır. Neyyire adeta eski hayatına dair hiçbir şey hatırlamak istemez.

“Neyyire iki sene kadar Sofya'da kalmıştı. Bu müddet zarfında babasından başka kimseye hiçbir mektup yazmamış, evlilik hayatına dair kimseye hiçbir şey bildirmemişti.”¹⁰⁴

¹⁰² Ali Zeki Bey, *Alev* (çevrimyazı E. Kul), Kavis, İstanbul, 2010, s.134.

¹⁰³ Ali Zeki Bey, a.g.e., s.136.

¹⁰⁴ Ali Zeki Bey, a.g.e., s.142.

İki senenin sonunda Rıfat Bey'in İstanbul'a tayin edilmesiyle Neyyire'de İstanbul'a döner. Neyyire ve Rıfat Bey oğulları Seyda ile Sultanahmet'te bir konağa yerleşirler.

“Rıfat Bey, izdivacının ikinci senesinin nihayetlerine doğru kalem-i mahsusa nakletmişti. Bunun üzerine İstanbul'a dönmüşler, Sultanahmet'teki konaklarının selamlık dairesine yerleşmişlerdi.”¹⁰⁵

Neyyire'nin eski yakın arkadaşı Mediha, Neyyire'nin İstanbul'a döndüğünü duyunca onu ziyarete gelir. Neyyire, Mediha ile sohbet ederken oğlu süt annesiyle içeri girer.

“İki eski arkadaş, bir saat kadar maziye anmaksızın konuşmuşlardı. O sırada sütnine kıyafetinde bulunan bir genç kadın mini mini Seyda'yı getirmiş annesinin kucağına bırakmıştı.”¹⁰⁶

Neyyire Mediha'ya Sedat'ı sorar. Mediha, Sedat'ı son olarak bir tren garında asker üniformasıyla gördüğünü, halinin hiç iyi gözükmediğini söyler. Mediha, Sedat'ın kendisiyle karşılaşmasından rahatsız olduğunu anlatır. Mediha, Christine'in bıraktığı yüzüğün kendisinde olduğunu Sedat'a söylediğini ve Sedat'ın yüzüğü almak istemediğini ve çok acı çektiğini söylediğini Neyyire'ye anlatır.

“— Yalnız bir gün ben Karlman'dan çıkarken Sedat'ı ihtiyat zabiti formasıyla ve treni seyrederken gördüm. Zayıf mı zayıf. Evvela tereddüt ettim. Sonra yine ne olursa olsun diyerek konuştum. Beni görür görmez sapsarı kesilmişti. Ne diyeceğimi şaşırdım. Askerliğe dair birkaç kelimeden sonra, bende ona ait bulunan bir yüzük kaldığını söyledim. Sedat:

— Hanımefendi, dedi, cidden çektiğim azap yetişir.”¹⁰⁷

Neyyire, iyi eğitim almıştır. Türkçeyi, Fransızca'yı, İngilizceyi ana dili gibi bilir. Konser verebilecek derecede iyi piyano çalar. Genç ve güzel bir kadın oluşunun

¹⁰⁵ Ali Zeki Bey, *Alev* (çevrimyazı E. Kul), Kavis, İstanbul, 2010, s.142.

¹⁰⁶ Ali Zeki Bey, a.g.e., s.143.

¹⁰⁷ Ali Zeki Bey, a.g.e., s.144, 145.

yanı sıra yüksek bir karakter ve ahlaka sahiptir. Öyle ki yanında dedikodu edilmesine bile izin vermez.

Neyyire, romanın başında aşk ve evliliğe karşı mesafeli bir duruş sergiler. Ancak Sedat ile tanışmasıyla Neyyire, davranış ve düşünce olarak değişim geçirir. “Evlenip de ne yapacağım?” diyen Neyyire, Sedat’ın mektuplarını heyecan ve sabırsızlıkla açıp defalarca okumaya başlar.

Neyyire, tüm kalbiyle Sedat’a güvenir ve üzülmeye de olsa Avrupa’ya gitmesi için Sedat’ı destekler. Neyyire, Sedat’tan haber alamadığı dönemde dahi sevgisine sadık kalarak erdemli bir duruş gösterir. Fakat Sedat’tan bu sadakatine karşılık bulamaz. Sedat’ın ihaneti karşısında büyük bir hayal kırıklığına uğrayan Neyyire, başta onun Christine’e yardım isteğini reddeder. Vicdanı ve gururu arasında yaşadığı bu iç çatışma sonucunda gururunu bir kenara bırakıp vicdanını dinleyerek Christine’e yardım etmeye karar verir. Ancak Christine’in vefatı ve Sedat’ın cepheye gidişiyle Neyyire içine kapanır ve büyük bir değişim geçirir.

Neyyire’nin yaşadığı bu trajedi, onu büyük bir değişime götürür. Geçirdiği değişimle yeni Neyyire artık kalbini her türlü aşk ve sevgiye kapatır. Yeni Neyyire, kalbinde Sedat’ın sevgisi olmasına rağmen babasının isteğini yerine getirmek için mantık evliliği yapar ve Rıfat Bey ile evlenir.

Alev romanında Neyyire’yi birçok yönüyle tanırız. Tüm yönleriyle Neyyire, başkahraman Sedat’ın eksik ve kusurlu yönlerine karşın kusursuz erdemli bir duruş sergileyen boyutlu¹⁰⁸ bir norm karakter özelliği gösterir.¹⁰⁹

Christine

Christine; Chanzy ailesinin küçük kızıdır, konservatuar mezunudur ve piyano çalar. Christine, annesi ve ağabeyi Mösyö Chanzy ile Lyon’da yaşar.

“Chanzy ise ufacak bir çocuk gibi sevinerek hem Sedat’a hem de Sedat’ı tanımaya sebep olan hemşiresi Christine’e teşekkür ediyor, sonra konservatuardan

¹⁰⁸ M. Tekin, *Roman Sanatı: Romanın Unsurları*, Ötüken Neşriyat, İstanbul, 2022, s.102.

¹⁰⁹ W. J. Harvey, ‘Romanda Sosyal Ortam’, *Roman Teorisi* içinde, P. Stevick (ed.), Akçağ, Ankara, 2021, s.181.

mezun bulunan hemşiresine piyanoda Sedat'ın yorgunluğunu unutturacak bir şeyler çalmasını rica eyliyordu.”¹¹⁰

Sedat ile Christine'in ilk karşılaşmaları, Sedat ve Neyyire'nin tanışmasından önceye, Sedat'ın Lyon'da tahsile başladığı ilk seneye dayanmaktadır. Belediye bahçesinden geçmekte olan Christine, Bulgar gençleriyle tartışmaya tutuştuğu esnada yaralanan Sedat'ı görür ve ona yardım eder.

“Bir genç matmazel yanındaki madama:

— Vah vah! Fakat ne güzel genç. Yazık değil mi anne! Böyle Tiere Sokağına nasıl gidecek, dedi ve ani bir kararla birdenbire Sedat'ın yanına giderek:

— Mösyö, bizim evimiz buradan iki adım ötededir. Bir dakika istirahat için gelmez misiniz? Orada eczanemiz de var... diyerek Sedat'ı koltuğundan tuttu.”¹¹¹

Christine ile Sedat bu tanışmadan birkaç yıl sonra Mösyö Chanzy'nin verdiği konferansta tekrar karşılaşırlar. Christine, Sedat'ı tanısa da Sedat onun, belediye parkında yaşanan olayda kendisine yardım eden genç hanım olduğunu hatırlayamaz. Christine Sedat'ı hatırlar ve karşılaştıklarına çok sevinir.

Christine, Sedat'ı konferansı veren ağabeyi Mösyö Chanzy ile tanıştırır. Sedat, Christine'in kim olduğunu hatırlayamaz ve onun kendisi hakkında bu kadar çok şey biliyor olmasına hayret eder.

“Biraz sonra Matmazel Chanzy, Sedat'ı biraderine göstererek:

— Türkiye'nin sâbık İzmir valisinin mahdumu Sedat Bey. Sizin müsâhabenizi pek vâkıfane buldu. Beyi tanımak ve salâhiyettar bir zatın bitarafane tenkitlerini dinlemek için sizin memnuniyetinizi mûcib olur, değil mi? dedi ve Sedat'ı takdim etti.

Fakat bu türlü takdimden sonra, Sedat'ın şimdi tezâyüd eden meserreti derecesinde hayreti de artıyordu. Bu kızın, nasıl olur da babasının memuriyetini bilecek kadar kendisini bu derece yakından tanıdığını kendi kendine sordu.”¹¹²

¹¹⁰ Ali Zeki Bey, *Alev* (çevrimyazı E. Kul), Kavis, İstanbul, 2010, s.84.

¹¹¹ Ali Zeki Bey, a.g.e., s.26.

¹¹² Ali Zeki Bey, a.g.e., s.82.

Christine ve Sedat'ın ilişkisi bu karşılaşmadan sonra ilerler. Sedat, Fransa'da kaldığı süre zarfında Christine'in ağabeyi ile ahab olur, sık sık evlerindeki davetlere katılmaya başlar. Bu davetlerden birinde Christine, Sedat'ı daha yakından tanımak için onunla sohbet eder. Christine, Sedat'a kalbinde biri olup olmadığını sorar. Sedat, Christine'e olan ilgisini üstü kapalı şekilde ifade eder.

“Christine, birdenbire sükûta dalan Sedat'a hitaben, latife etmek isteyerek;

— Sedat Bey, benim gibi sizin de bir mateminiz mi var? dedi. Sedat:

— Tabii ki sizin gibi, matmazel. Şu fark ile sizin elbiselerinizle gösterdiğinizizi, ben kalbimin içinde saklıyorum, cevabını verdi. Christine:

— Ne vakitten beri? diye sordu. Sedat:

— Bir kere daha aşktan yetim kaldığım günden beri, dedi.

— Peki, o halde söyleyiniz bakayım, birincisini kim aldı?..

— Birincisini sormayınız, fakat herhalde sonuncusunu siz defnediyorsunuz.”¹¹³

Sedat ve Christine arasında parlayan bu ufak kıvılcım bir ateşe dönüşür. İlk öpüşmelerinden kısa bir süre sonra Paris'te bir apartman dairesinde birlikte olurlar. Bu kısımda Alev romanında anlatılan kadın erkek ilişkisinin edebiyatımızın ilk dönem romanlarından farklı olduğu görülür.

“Yalnızca cinsel ilişki kesinlikle engellenir. Bu romanlarda sergilediği biçimiyle ilişkilerin amacı ister evlilik içi ister evlilik dışı olsun, egemenlik kurma ve sahip olmaktır.”¹¹⁴

Alev romanında, ilk dönem romanlarından farklı olarak Sedat ve Christine'in ilişkisiyle, üstü kapalı şekilde kadın erkek arasındaki cinsel ilişkiye yer verildiği görülür.

“Şiddetine karşı mukavemet hiçbir insana nasip olmamış bu kasırga, Sedat ve Christine'i o gece Paris'e, Paris'in ufak bir apartmanına atıvermişti.”¹¹⁵

¹¹³ Ali Zeki Bey, *Alev* (çevrimyazı E. Kul), Kavis, İstanbul, 2010, s.84.

¹¹⁴ R. P. Finn, *Türk Romanı* (çev. T. Uyar), Everest, İstanbul, 2020, s.140.

¹¹⁵ Ali Zeki Bey, *Alev* (çevrimyazı E. Kul), Kavis, İstanbul, 2010, s.86.

Sedat ve Christine'in ilişkisi bu noktadan sonra geri dönülemeyecek biçimde ilerler. Aradan dört ay geçer. Sedat, Christine'in annesi Madam Chanzy ile tanışır. Sedat, Türk edebiyatına ilgi duyan Christine'in ağabeyi Mösyö Chanzy ile edebiyat üzerine sohbet eder. Mösyö Chanzy bir gün Sedat'a, Paris'te "Şark Muhipleri Cemiyeti" adına bir konferans vereceğini, katkılarından ötürü bu konferansta konuşmacı olarak Sedat'ın mutlaka bulunması gerektiğini söylediği bir mektup gönderir.

"Azizim Sedat,

Sizi birkaç gün için Paris'e davet ediyorum. Martın beşinde 'Şark Muhipleri Cemiyeti' namına burada sevgili memleketinize dair bir konferans vereceğim."¹¹⁶

Bu konferansta Christine de Sedat'a eşlik edecektir. Sedat, Christine ile olan ilişkisinin nereye varacağını bilemez. Christine, Sedat'ı aklından çıkaramaz ve kalbinde hâlâ unutamadığı biri olduğunu bilmesine rağmen Paris'te onunla geçireceği günü sabırsızlıkla bekler. Sedat ve Christine'in beraber Paris'e gidişlerinin ardından ilişkileri geri dönülemez şekilde hızla ilerler.

"Christine, biraderinin şu mektubunu Sedat'a verdiği akşam, dört aydan beri hummalı rüyalar içinde varmak istediği mabede vâsıl olmak üzere idi. Artık ikisi için de atılacak bir hatve daha kalmıştı. İkisi de bu hatveyi ekspres katarıyla katetmeye karar verdiler."¹¹⁷

Christine, iki ay sonra Sedat'a bir mektup yazar. Mektupta sabah bulantıları olduğunu ve kendini çok hasta hissettiğini, hamile olduğundan endişelendiğini anlatır.

"Bununla beraber, herhalde ihmali caiz olmayan bir mesele var: Eğer bu endişemin eseri hakikaten bende mevcutsa, bunun her türlü cezasına razıyım. Fakat fenalığı başkasına dokunmamak şartıyla! Halbuki o 'başka'yı ancak sen, benden gelecek bir şeâmetten kurtarabileceksin. Hele o 'başka'sı bizzat senin evladınca?..¹¹⁸

¹¹⁶ Ali Zeki Bey, *Alev* (çevrimyazı E. Kul), Kavis, İstanbul, 2010, s.87.

¹¹⁷ Ali Zeki Bey, a.g.e., s.87.

¹¹⁸ Ali Zeki Bey, a.g.e., s.92.

Christine, bu hamileliğin Sedat'ı kendisinden uzaklaştırmasından korkar. Sedat'a yük olmaktan çekinir ve içten içe ona güvenemez. Sedat'ın bu nedenle onu bırakıp gitmesinden korkar.

“Sedat, söyle bakayım, artık beni omzundan atılmak için fırsat beklenen bir yük mü telakki ediyorsun?”¹¹⁹

Christine'in korktuğunun aksine Sedat, eylemlerinin sonucunu üstlenir ve sorumluluk alarak Christine'e evlenme teklifinde bulunur. Christine ise bu teklif ile oldukça mutlu olur.

“Sedat hemen sokağa fırladı. Bir Parisli mücevherciden geçerek halasının ona en son hediyesi olan iki bin frankla zarif bir yüzük aldı, doğru Christine'in evine gitti.”¹²⁰

Christine ve Sedat altı gün sonra Marsilya'dan hareket eden İoni Vapuru ile İstanbul'a doğru yola koyulur. Yolculuk boyunca Christine yaşananları düşünür, artık kendisini Sedat'a ve gitmekte olduğu memlekete yabancı ve yapayalnız hissetmektedir. Bir ara uykuya dalar, uyandığında içinde bulunduğu durum ona bir kâbus gibi görünür. Christine; başlarda tutkuyla ve aşkla sevdiği, birlikte olmak için mücadele ettiği Sedat ile yeni bir hayata doğru ilerlerken kalbinde mutluluk ve huzur yerine hüznün ve endişeyi bulur. Dinine ve kültürüne yabancısı olduğu bu memlekete getirilirken kendisini bir esire gibi hisseder. Kendisine, Sedat'a ve içinde bulunduğu duruma yabancılaşan Christine'in iç çatışması bu noktada başlar.

“Christine uykudan değil fakat acı bir kâbustan uyanmıştı. Kalbi, insanların kanunlarını, asırların ananelerini kırmıştı. Bunun için kendi kalbiyle bir seneye yakın zamandan beri ne uzun mücadeleler etmişti. Christine, vücuduna ârız olan bu halsizlik içinde gözlerini açtı. Giyinmesini ihtar eden Sedat'ın sesini işitince ansızın korkmuş, kalbi şiddetle vurmaya başlamıştı. Birinci defa olarak, kendi din ve milletinin

¹¹⁹ Ali Zeki Bey, *Alev* (çevrimyazı E. Kul), Kavis, İstanbul, 2010, s.93.

¹²⁰ Ali Zeki Bey, a.g.e., s.94.

yabancıları bulunan bir erkeğin zevcesi değil fakat esiresi olduğuna kendi kendine hüküm veriyordu.”¹²¹

Christine, İstanbul’a doğru yaklaşan vapurun camından şehri seyreder. Bu manzara ona ölüm hissi verir. İrili ufaklı minareleriyle İstanbul, ona büyük bir mabedi çağırıştırır. Christine, kendisini bu mabede kurban edilmek üzere götürülen bir bedenden ibaret hisseder. Sedat’ı ise kendisini bu mabede kurban etmek üzere getiren efendisi olarak görür. Christine, İstanbul’a uzaktan baktığında adeta bu şehirde başına gelecek felaketleri hisseder.

“İstanbul’a bakınca, şimdi bu yabancı manzara karşısında Sedat’ın vücuduna rağmen kendisini, ölümü ifade eden bir yalnızlık içinde hissetti. Ve birinci nazarda kalbinde doğan bir intiba ile şehri ince ve müteaddid minareleriyle vâsi’ bir mabede benzetti. Mütehâşî ve mütevekkil nazarlarını, bu büyük mabede nezreyleymiş bir kurban teslimiyetiyle, vücudunu oraya götüren efendisine çevirdi. Ve bilâ-ihtiyar döktüğü bir katre gözyaşıyla, onun merhametini celp etmek istedi.”¹²²

Christine, Sedat’ın askere gideceğini Tokatlıyan Otelinde¹²³ kaldıkları ilk akşamda öğrenir. Yabancıları olduğu bu memlekette yapayalnız kalacağını, artık kendi memleketine de geri dönemeyeceğini düşünür ve bu düşüncelerin verdiği üzüntüyle buhrana girer. Sedat, Christine’i teselli edebilmek ve yalnızlığını gidermek için Prentan Mağazası’na götürür. Mağaza müdiresi Madam Rider, Chanzy ailesini tanıyan Lyonlu bir Fransızdır.

“Sedat, o gün akşama kadar askerlik meselesini tahkikle meşgul olmuş ve akşam otelde Christine’le buluştukları vakit ihmal kabul etmeyen bu meseleyi ona açmıştı. Fakat Christine, intikal eder etmez yıldırımla vurulmuş gibi, durduğu yerde bî-his kaldı. Sedat, saatlerce devam eden bu buhranı esnasında, Christine’i mütesellî etmeye çalışmıştı. Fakat kendisi de aynı ye’s içinde çalkanıyordu. Ertesi gün Sedat,

¹²¹ Ali Zeki Bey, *Alev* (çevrimyazı E. Kul), Kavis, İstanbul, 2010, s.95, 96.

¹²² Ali Zeki Bey, a.g.e., s. 96.

¹²³ 1909 yılında Beyoğlu’nda hizmet veren Tokatlıyan Otel, İstanbul’un Pera Palas’tan sonraki en büyük otelidir.

Christine'in ye'sini ve tevahhuşunu bir dereceye kadar izâle edebilmek için onu, Galatasaray Sultanisinin yanındaki La Fayet Mağazasıyla Tünel civarındaki Prentan Mağazasına götürmüştü.”¹²⁴

Sedat, kırk sekiz saat içinde İstanbul'dan cepheye katılmak üzere ayrılmak zorundadır. Christine'i kime emanet edeceğini bilemez. Christine, Prentan Mağazası'nın müdiresi Madam Rider'in de birkaç gün içerisinde mağazasını kapatıp Fransa'ya döneceğini öğrenir. Bu durum Christine'in ruh halinin iyice kötüleşmesine neden olur. Christine, Fransa'ya dönmek istemez ancak İstanbul'da yalnız da kalamaz. Ailesini bırakıp Sedat ile İstanbul'a gelmekle hata ettiğini anlar ancak elinden bir şey gelmez. Bu durum, Christine'in sağlığının daha da kötüye gitmesine neden olur. Christine, yaşadığı bu iç çatışmanın etkisiyle intihar etmek noktasına yaklaşır.

“Fakat nihayet Sedat, bütün teşebbüslerine, müracaatlarına hatta ağlamalarına rağmen İstanbul'dan kırk sekiz saat zarfında müfârekat etmek mecburiyetinde idi. Christine bir türlü ne memleketine avdet etmeye ne de yalnız İstanbul'da kalmaya razı oluyordu. Sedat'ın Christine'i bırakacak bir akrabası da yoktu. Madam Rider bir hafta zarfında mağazasını olduğu gibi kapayarak Fransa'ya avdet etmek için emir almıştı. Ve bütün bu şeyler Christine'in kulağına kadar geldikçe zavallı kız hâdd buhranlar geçiriyor, bazı defa âdeta cinnet getirmek veyahut intihar etmek derecesine varıyordu.”¹²⁵

Sedat, son çaresinin Neyyire'den yardım istemek olduğunu düşünür. Christine'e, askerlikten kurtulmak için her yolu deneyeceğini ancak başaramazsa onu hala kızına emanet edeceğini söyler. Sedat, Christine'e Neyyire'nin hala kızı olduğunu, anadili gibi Fransızca bildiğini ve onu yalnız hissettirmeyeceğini söyler. Christine, Sedat'a pek güvenmese de bu sözleriyle teselli olur.

“— Christine! Korkma, korkma seni yalnız bırakacak değilim. Ben şimdiden burada askerlikten kurtulmak için bütün çarelere tevessül ediyorum. Muvaffak olacağıma pek ümidim var. Fakat muvaffak olamazsam seni halazâdeme takdim

¹²⁴ Ali Zeki Bey, *Alev* (çevrimyazı E. Kul), Kavis, İstanbul, 2010, s.98.

¹²⁵ Ali Zeki Bey, a.g.e., s.99.

ederim. Kendisi bir Fransız kadar Fransızca bilir, her haliyle bir Parisliden zor tefrik edilir. Melek gibi bir kızdır.”¹²⁶

Madam Rider, Christine’e Lyon’a dönmeyi teklif eder. Dönmek istemezse kendisi gittiğinde Madam Chanzy’i görüp Christine’i affetmesini isteyeceğini söyler. Christine, bunların hiçbirini istemez. Tanrının, yaptıklarının cezası olarak ona bunları yaşattığını düşünür ve ağlayarak annesi yanındaymışçasına ondan yardım ister. Christine; annesini, ailesini bırakarak Sedat ile kaçmış olmaktan son derece pişmandır.

“Şimdi, yaptığım büyük cinayete karşı Allah’ın takdir ettiği cezayı çekmeye başladım. Oh bedbaht anne!.. Şimdi her türlü endişemin fevkinde bu cinayetle sana bıraktığım kederi, hayatımın pahasına bile olsa, geri almak istiyorum ve bu ateşle yanıyorum. Ah muazzez anneciğim, acaba bu dakikada biçare Christine’e lanetler okurken emniyetini ve muhabbetini suistimal eden sefil kızının çektiği ıstıraplara şahit olsaydın belki sonuncu defa olarak elini uzatırdın. Ve ölmeden evvel elini öpmeme müsaade ederdin...”¹²⁷

Christine ve Sedat’ın tek umudu Neyyire’dir. Sedat, Neyyire ile görüşür ancak Neyyire, onun yardım isteğini reddeder. Christine o akşam hastalanır ve Sedat onu Taksim’deki Fransız Hastanesi’ne yatırır ve kendisi de İstanbul’dan ayrılır. Neyyire ertesi gün kararını değiştirerek Christine’i almak için İstanbul’a dönse de onu bulamaz. Madam Rider’den Christine’in hastanede olduğunu öğrenir ve onu görmeye gider.

Christine, Fransız Hastanesi’nde özel bir odaya yatırılmıştır. Neyyire odaya girdiğinde beyaz çarşaf lar içerisinde henüz çocuk yaştaki Christine’i görür. Dağınık saçlı, soluk benizli bu kız perişan haliyle bile Neyyire’ye tahmin ettiğinden daha güzel görünür. Christine’in yaşı ile ilgili bu noktaya kadar bir bilgi verilmemiştir. Neyyire’nin bakış açısından onun henüz çocuk denebilecek bir yaşta olduğu anlaşılır.

“Beyaz boyalı bir ufak demir karyolanın üstünde beyaz bir çarşaf la başından gayrı her tarafı örtünmüş bulunan bu vücut hakikaten henüz bir çocukt u. Kansızlıktan

¹²⁶ Ali Zeki Bey, *Alev* (çevrimyazı E. Kul), Kavis, İstanbul, 2010, s.99.

¹²⁷ Ali Zeki Bey, a.g.e., s.119.

yüzünün rengi uçmuştu. Saçları perişan bir surette şakaklarını örtüyordu. Buna rağmen Christine, Neyyire'nin gözlerine tahmininden daha güzel görünmüştü.”¹²⁸

Christine, bebeğini kaybetmiştir ve durumu oldukça ağırdır. İlaçlardan aldığı kuvvetle Neyyire ile konuşabilmektedir. Sedat'ın cepheye gidişinden sonra bebeğini de kaybeden Christine'in yaşamaya dair umudu kalmamıştır. Christine'in vapurdan İstanbul'a baktığında hissettiği esaret ve ölüm hissi artık gerçeklik kazanmaktadır.

“— Matmazel, ecel çocuğumu benden kopardıktan ve kader de Sedat'ı bu kadar uzağa alıp götürdükten sonra bilmem ki hissiyatın hiçbir âtîfeti beni kabul eder mi? Zaten görüyorsunuz ya, kımıldanmaya takatim yok. Sizinle ancak, yarım saat evvel yapılan serumun kuvvetiyle konuşabiliyorum.”¹²⁹

Neyyire, onu teselli etmeye çalışsa da Christine'in iyileşeceğine dair inancı yoktur. Konuşurken Christine; Neyyire'nin elinde gördüğü isminin baş harfleri işlenmiş olan mendilden onun, Sedat'ın unutamadığı aşkı olduğunu anlar. Christine, Neyyire'nin kim olduğunu bir tesadüf ile anlar. İlk dönem Tanzimat romanlarında sıkça kullanılan, olayların bir tesadüf ile açıklık kazanması motifi Alev romanının bu kısmında karşımıza çıkar.

“Neyyire mahcup bir baş işaretiyle hastabakıcıyı tasdik etti ve çantasından çıkardığı mendille, ağlayan Christine'in gözyaşlarını silerek artık bir daha bu gibi şeyleri düşünmemesini rica etti.”¹³⁰

Christine, tüm olanlara rağmen Neyyire'nin kendisini almak için gelmiş olmasından dolayı ona minnet duyar. Neyyire, iyileşir iyileşmez onu Büyükada'daki evine götüreceğini söyleyerek Christine'in yanından ayrılır. Christine'in durumu o akşam ağırlaşır ve vefat eder. Evlilik yüzüğünü ve mendilini ise Sedat'ın hatırası

¹²⁸ Ali Zeki Bey, *Alev* (çevrimyazı E. Kul), Kavis, İstanbul, 2010, s.122.

¹²⁹ Ali Zeki Bey, a.g.e., s.124.

¹³⁰ Ali Zeki Bey, a.g.e., s.124.

olarak saklaması için Neyyire'ye bırakır. Neyyire tüm bunları Madam Rider'den aldığı bir mektuptan öğrenir.

“Size göndermek üzere bana ufak bir mendille parmağından çıkardığı tek taşlı bir yüzük verdi. Birincisi zaten sizinmiş. İkincisini de kendisinin değil fakat Sedat'ın bir hatırası diye saklamanızı rica etti.”¹³¹

Christine, Sedat ile tanıştığında ona büyük bir aşk ve çekimle bağlanır. Sedat ile olan ilişkisi başlarda onun için eğlenceli bir macera gibidir. Hamile olduğunu öğrendiğinde Sedat'ın ondan uzaklaşmasından korkar, ona güvenemez. Sedat'ın evlenme teklifi etmesiyle birlikte Christine, ailesinden ve memleketinden bir daha geri dönemeyeceği şekilde ayrılır.

Christine, vapurla yeni hayatına doğru ilerlerken “insanların kanunlarını, asırların ananelerini kırarak” aldığı bu karardan yavaş yavaş pişman olmaya başlar. Başlarda tutkuyla sevdiği Sedat'ı artık eşi değil sahibi gibi görür, kendisinin ise bir kurban olduğunu düşünür. Christine, İstanbul'a gelişiyle gerçeklerle yüzleşir. Fransa'da tanıdığı Sedat'ın dinine ve memleketine ne kadar yabancı olduğunun farkına varır. Bir mabede benzettiği bu İstanbul'a ve Sedat'a karşı kendini yabancı ve yapayalnız hisseder.

Christine'in yaşadığı iç çatışma, Sedat'ın cepheye gideceğini öğrenmesiyle daha da derinleşir. Fransa'ya geri dönemez ve yabancısı olduğu bu şehirde yapayalnız kalacak olması fikri Christine'i buhrana sürükler. Christine, yaşının getirdiği toylukla Sedat'ın aşkına kapılmıştır. Aralarındaki dini ve kültürel engelleri unutarak, toplumsal kuralları kırarak atıldığı bu macera onun için trajik bir son olur. Christine, gerçeklerle yüzleştğinde değişim geçirir. Bu yönleriyle boyutlu bir norm karakter olarak ders verici niteliktedir.

¹³¹ Ali Zeki Bey, *Alev* (çevrimyazı E. Kul), Kavis, İstanbul, 2010, s.128.

2.5.3. Fon Karakterler

Fon karakterler, sadece romanda yapıyı işleten çarkların dişleri gibidirler. Bu karakterler, romandaki olayları yorumlayan bir koro gibi görev yapabilirler veya herhangi bir anlamda boyut kazanmaları gerekiyorsa, roman başkışısının içinde yaşadığı sosyal ortamı somut bir şekilde sunmaya yararlar. Fakat bireysel anlamda önem ve boyut kazanmaksızın birer ses olarak kalırlar.¹³²

Mediha

Mediha, Neyyire'nin en yakın dostudur. Neyyire'den üç yaş büyük ve iki senedir nişanlı olmasına rağmen henüz evlenmemiştir. Mediha her yaz Neyyire ile görüşebilmek için Büyükada'ya gelir. Neyyire, Mediha'ya kimseye göstermediği defterine yazdıklarını paylaşacak kadar çok güvenmektedir. Sedat ile olan ilişkisini de yalnız Mediha'ya anlatır.

“Neyyire'nin arkadaşları arasında yalnız Mediha Hanım, hiçbir kayda tabi olmayan bir muhabbete nail olmuştu. Neyyire, kendisinden üç yaş büyük olup iki seneden beri nişanlı bulunduğu halde henüz evlenemeyen bu genç hanımla beraber bulundukça, sanki mazisinin en mukaddes hatıralarına kavuşuyor, beraber geçirdiği saatleri değil, günleri ve haftaları mümkün olduğu kadar istiyordu. Buna mukabil Mediha aynı vefakârlığa ibraz ediyordu. Hatta sırf Neyyire'nin hatırı için, birkaç seneden beri, her yaz Büyükada'ya gelir ve İstanbul'a avdet edinceye kadar da mutlaka her gün, birkaç saat, Neyyire'ye refakat ederdi.”¹³³

Mediha, Neyyire'nin en sevdiği çocukluk arkadaşıdır. Neyyire, anılarını ve mektuplarını yazdığı defterini bile sadece Mediha'ya gösterir. Öyle ki Mediha Neyyire'ye sormadan anı defterini alıp okur.

“İşte bu defa odaya girer girmez, daha selam vermeden -zâhir, parmaklarının ucundaki yaldızlardan kinaye olacak- ‘altın defter’ dediği defteri istedi. Cevabımı beklemeden her zaman onu sakladığım etajerin üstünden almak için yerinden kalktı.

¹³² W. J. Harvey, ‘Romanda Sosyal Ortam’, *Roman Teorisi* içinde, P. Stevick (ed.), Akçağ, Ankara, 2021, s.180.

¹³³ Ali Zeki Bey, *Alev* (çevrimyazı E. Kul), Kavis, İstanbul, 2010, s.33.

Başkası olsaydı, mutlaka vermeyecek, sakladığım yeri göstermeyecektim. Fakat Mediha'yı çocukluğumdan beri o kadar seviyorum ki..."¹³⁴

Mediha, Neyyire'nin Sedat ile olan ilişkisini öğrendiğinde Neyyire'yi uyarır. Sedat'ı henüz çok yeni tanıdığını, hislerinde samimi olduğundan emin olamayacağını söyler. Avrupa'ya giden beylerin yanlarında bir madamla döndüğünü söyleyerek adeta Neyyire'yi yaşanacaklarla ilgili uyarır.

"Yalnız sonra pişman olmamak için, bazı cihetleri de evvelden düşünmek lazım. Bir kere, seni aynı muhabbetle sevdiğine kanaatin var mı? Maksadı yalnız eğlenmek ise! Vakıa, halasına seni çok methetmiş, seninle evleneceğini bile söylemiş. Fakat bilmem ki, Avrupa'ya gidenlerin çoğu, kollarında birer biçimsiz madamla beraber avdet ediyorlar. Bu, hepimiz için düşünülecek bir nokta değil mi?"¹³⁵

Kış geldiğinde Mediha da Sedat gibi Büyüka'dan ayrılmıştır. Neyyire, Mediha'ya yazdığı mektupta onu ne kadar çok özlediğinden söz eder. Bu mektup Neyyire'nin Mediha'ya yazdığı son mektup olur. İki arkadaş bir süre görüşemez. Neyyire, Sofya'ya gitmeden önce halasının İstanbul'daki evinde Mediha ile buluşur. Neyyire, bu görüşme esnasında Sedat'a yazdığı mektupların kayıtlı olduğu defterini ve Christine'in ona bıraktığı yüzüğü Mediha'ya emanet eder.

Aradan iki yıl geçmiştir, Neyyire eşi ve oğlu ile Sofya'dan İstanbul'a döner. Mediha da bu süre zarfında mali durumunu düzeltmiş olan nişanlısı ile evlenmiştir.

"O esnada Mediha da evlenmişti. Mali müşkülâtından dolayı iki sene kadar yalnız nişanlı vaziyetinde kalmış olan kocasının, o sene, akrabasından bulunan bir harp zengini sayesinde iyi bir para kazandığı söyleniyordu."¹³⁶

¹³⁴ Ali Zeki Bey, *Alev* (çevrimyazı E. Kul), Kavis, İstanbul, 2010, s.43.

¹³⁵ Ali Zeki Bey, a.g.e., s.46.

¹³⁶ Ali Zeki Bey, a.g.e., s.142.

Mediha, Neyyire’yi İstanbul’daki evinde ziyaret eder. Bu görüşme esnasında Mediha, Neyyire’ye Sedat’tan haber verir. Sedat’a Christine’in yüzüğünün kendisinde olduğunu söyler fakat Sedat kabul etmeyince Neyyire’ye geri vereceğini söyler.

“Yalnız bir gün ben Karlman’dan çıkarken Sedat’ı ihtiyat zabiti formasıyla ve treni seyrederken gördüm. Zayıf mı zayıf. Evvela tereddüt ettim. Sonra yine ne olursa olsun diyerek konuştum. Beni görür görmez sapsarı kesilmişti. Ne diyeceğimi şaşırdım. Askerliğe dair birkaç kelimeden sonra bende ona ait bulunan bir yüzük kaldığını söyledim.”¹³⁷

Mediha, tren garında Sedat’ın halinin perişanlığını görür ve ona acır. Neyyire’nin Sofya’ya giderken Sedat’a ulaştırması için verdiği yüzüğü Neyyire’ye geri götüreceğini söyler. Sedat hakkındaki son bilgi bu kısımda Mediha tarafından verilir.

“Zavallı çocuğa cidden acıdım:

— O halde yine Neyyire’ye veririm. Siz de inşallah burada kalırsınız. Zamanla her şey unutulur. Siz de mesut olursunuz, diyerek ayrıldım. İşte o zamandan beri ne gördüm ne de ondan bir haber aldım...”¹³⁸

Mediha, bir fon karakter olarak Neyyire’nin yakın arkadaşı ve destekçisidir. Neyyire’nin yaşadığı sıkıntılarda Mediha; onun yanında olur, ona doğru yolu göstermeye çalışır. Neyyire’yi, Sedat’ın duygularından hemen emin olmaması konusunda uyarır da Mediha’dır. Mediha’nın iki senedir nişanlı olduğundan ve maddi sıkıntılardan ötürü evlenemediğinden bahsedilir ancak bir fon karakter olarak Mediha’nın iç dünyası anlatılmaz. Mediha karakteri anlatının başından sonuna düşünsel veya davranışsal bir değişim geçirmez. Buradan hareketle Mediha karakteri bir fon karakterdir.¹³⁹

¹³⁷ Ali Zeki Bey, *Alev* (çevrimyazı E. Kul), Kavis, İstanbul, 2010, s.144,145.

¹³⁸ Ali Zeki Bey, a.g.e., s.145.

¹³⁹ E. M. Forster, *Roman Sanatı* (çev. Ü. Aytür), Milenyum Yayınları, İstanbul, 2016, s.107.

Seyda Bey

Seyda Bey, Neyyire'nin babasıdır. Neyyire'nin iyiliğini ve mutluluğunu ister. Baba olarak, ilk dönem Tanzimat romanlarının aksine kızını destekleyen bir tutum içerisinde. Seyda Bey, eşini kaybettiğinde kızı henüz dokuz yaşındadır. Kısa süre sonra Fikret Hanım ile evlenmiştir. Posta Nezareti'nden emekli olan Seyda Bey, ikinci eşi Fikret Hanım ile birlikte Büyüka'daki köşkünde yaşamaktadır.

“Ve Meşrutiyet'in beşinci ayında Posta Nezareti'nden tekaüt edilerek Büyüka'daki köşkünde ihtiyar-i ikamet eden babasının yanına gitti.”¹⁴⁰

Seyda Bey, kızı Neyyire'ye oldukça düşkündür. Neyyire, ona eşinin emanetidir. Neyyire'nin vakti geldiğinde münasip bir bey ile evlenmesini istemektedir. Neyyire'ye ölmeden önceki son dileğinin bu olduğunu söyler.

“Doğrusu izdivaç aleyhinde bu kadar şiddetli oluşun beni mahzun etmiyor desem yalan. Çünkü senin anneni kaybettikten sonra bende yalnız bu saadetini bir gün görebilmek ümidi kaldı. Halbuki sen o günü tehir etmekte bir beis görmüyorsun. Ve böyle yapmakla ihtiyar babanı, hayatında, o saadetten mahrum edebileceğinin farkında olmuyorsun.”¹⁴¹

Seyda Bey, Neyyire'ye talip olan, kendisinin de çok münasip bulduğu bir bey hakkında Neyyire'nin fikrini almak ister. Neyyire, babasından evlilik konusunda kendisine biraz daha vakit tanımasını ister. Seyda Bey, her ne kadar kızına talip olan beyi çok beğense de kızının bu isteğini anlayışla karşılar. Seyda Bey, evlilik konusunda kızının düşüncelerine değer veren, onun mutluluğunu önemseyen bir baba tipi olarak ilk dönem romanlarındaki var ile yok arası ilgisiz ve kuralcı baba tipinden farklılık gösterir.¹⁴²

“Vakıa Seyda Bey'e bu teminat kâfiydi. Ve müracaat eden bey için büyük bir arzu göstermekle beraber Neyyire'nin iffet ve zekâsına itimadı fevkalade idi. Bunun

¹⁴⁰ Ali Zeki Bey, *Alev* (çevrimyazı E. Kul), Kavis, İstanbul, 2010, s.32.

¹⁴¹ Ali Zeki Bey, a.g.e., s.36, 37.

¹⁴² R.P. Finn, *Türk Romanı* (çev. T. Uyar), Everest Yayınları, İstanbul, 2020, s.138.

için kızının tercih edeceği diğer bir beyi de yine aynı derecede seveceğine şüphe etmiyordu.”¹⁴³

Neyyire, Sedat’ın adadan ayrılmasından sonra ondan haber alamamanın verdiği üzüntüyle hastalanır. Neyyire, Sedat’ın Lyon’dan başka bir kadınla döndüğünü, kendisine ihanet ettiğini öğrenince buhrana girer. Neyyire’nin iyi olmadığını gören babası onun bu haline üzülür ve kızı ile birebir ilgilenir.

“Seyda Bey kızının bu durgun haline pek çok üzölmüştü. Bir türlü yerinde rahat oturamadı. O da kızının odasına girdi. Bizzat pencereleri kapadı. Sütüne ve yatmadan evvel doktorun tavsiyesi üzerinde yaptığı friksiyon için kolonya şişesine baktı.”¹⁴⁴

Christine’in vefatı ve Sedat’ın da İstanbul’dan ayrılması Neyyire’yi bunalıma sürükler. Babası Seyda Bey, Neyyire’nin bu halinden endişe duyar. Onun, üzüntüden hastalanmasından korkar. Kızının iyiliğini ve mutluluğunu düşünmekten gözüne uyku girmez. Neyyire’yi mutlu etmek ümidiyle tüm hatalarına rağmen Sedat’ın gelip kızıyla evlenmesine dahi müsaade eder. Seyda Bey’e göre Sedat’ın yaptığı hata gençlikte olabilecek türden bir hatadır. Seyda Bey’in önceliği Neyyire’nin mutluluğudur, kızını mutlu edecekse yaşanan bu “kazayı” unutmaya hazırdır.

“Bir gün yine böyle sebepsiz gelecek bir felaketin acı ihtimaliyle zavallı Seyda Bey bitiyor, çok defa, fazla düşünmekten ve fazla üzölmekten katiyen uyuyamadığı geceler oluyordu. Vakıa Seyda Bey, kızının Sedat’la olan alakasına bir dereceye kadar vâkıf bulunuyordu. Bununla beraber tek kızının afiyetinden ve saadetinden başka bu dünyada hiçbir emeli kalmayan bir baba şefkatiyle gelip geçeni unutmak istiyor, Sedat’ın askerden kurtulmasına ve kızıyla evlenmesine rıza gösteriyordu. Ve kendi kendine:

— Gençlikte böyle şeyler olur. Bunlar kitabı-ı hayatın cereyan-ı mukadderinde olan ‘antrparantez’ olarak gelip geçen münferit kazalardır. Lakin, ne zarar var Sedat

¹⁴³ Ali Zeki Bey, *Alev* (çevrimyazı E. Kul), Kavis, İstanbul, 2010, s.39.

¹⁴⁴ Ali Zeki Bey, a.g.e., s.103.

her cihetle kızımın küfüvü ve onun kalbine bu kadar nüfuz eden aşinası olduktan sonra arada geçen bu gibi kazalar çabuk unutulur, diyordu.”¹⁴⁵

Babasının affedici tutumuna karşın Neyyire, Sedat’ı kesinlikle istemediğini söyler. Bunun üzerine babası, onun bu üzüntülü ruh halinden kurtulmasına yardımcı olmak amacıyla bir yıl önce Neyyire’ye talip olmuş Rıfat Bey’den haber almaya karar verir. Seyda Bey’in amacı Neyyire’yi mutlu görmektir. Bu mutluluğun da evlilikten geçtiği düşüncesindedir.

“Fakat Neyyire’dir ki şimdi Sedat’ı istemiyor, onun ismini bile işitmek istemiyordu. Seyda Bey, dolayısıyla malumattar olduğu kızının bu istinkâfı üzerine bir sene evvel ona müracaat eden ve kızından ziyade onun kalbini teshîr eyleyen beyi düşündü.”¹⁴⁶

Seyda Bey; kızı Neyyire’ye oldukça düşkün, onun iyiliğini ve mutluluğunu isteyen bir baba karakteridir. Eşinin vefatından sonra, hayattaki tek ümidi ve mutluluğu, kızının evlendiğini görmektir. Bu isteğinin yanı sıra Seyda Bey, kızının evlilik konusundaki düşüncelerine saygı gösteren bir babadır. Neyyire’nin özel hayatına dair bilgileri dolaylı yoldan da olsa öğrenir. Seyda Bey, Sedat’ın babası İhsan Âbid Bey’in aksine evladına yabancı bir baba karakteri değildir. Neyyire’nin her zaman yanında olur ve her kararında onu destekler. Bu özellikleriyle Seyda Bey, ilk dönem romanlarında görmediğimiz türden ilgili bir babadır. Seyda Bey, davranış ve düşünce değişikliği göstermeyen bir fon karakterdir.

İhsan Âbid Bey

İhsan Âbid Bey, Sedat’ın babasıdır. Devlet erkanında üst kademedeki bir validir. Görev gereği İstanbul dışında yaşar ve Sedat ile yalnızca bir kez görüşür.

“Sedat üç yüz yirmi dörtten evvel de, sonra da, birkaç valiliklerde istihdamı caiz görülen ricâl-i devletten birinin tek evladı idi.”¹⁴⁷

¹⁴⁵ Ali Zeki Bey, *Alev* (çevrimyazı E. Kul), Kavis, İstanbul, 2010, s.132.

¹⁴⁶ Ali Zeki Bey, a.g.e., s.132.

¹⁴⁷ Ali Zeki Bey, a.g.e., s.20.

İkinci Meşrutiyet'ten sonra Sedat, babasının akıbetinden korkar ancak gazetede babası İhsan Âbid Bey'in daha iyi bir makama terfi edildiği haberini görür ve sevinir.

“Fakat bir gün gazetelerin ‘tebligat- resmiye’ kısmında babasının daha büyük bir vilayete tayinini okuyunca, artık merak edecek bir şey kalmadığına hükmetmiş ve babasına tebrik telgrafi çektikten sonra köşke avdet etmek için köprüye giderken tesadüf ettiği bir ‘Yaşasın’ kafilisini bilâ-kayd ü şart alkışlamıştı.”¹⁴⁸

Sedat, babasının İstanbul'a geldiği haberini alınca ondan Avrupa'ya giderek tahsilini tamamlamak üzere müsaade ister. İhsan Âbid Bey, oğlunun bir mühendis, doktor ya da avukat olamamasından duyduğu memnuniyetsizlikle onun Avrupa'ya gitmesine müsaade eder. İhsan Âbid Bey, Sedat'ın Lyon'da tahsilini tamamladıktan sonra hiç olmazsa belki bir bankada işe girebileceğini düşünerek umutlanır.

“— Pekâlâ. Allah muvaffak etsin. Gazetelerde büyük bir evkaf bankasının teşkil edileceğini okumuştum. Belki orada istediğin gibi bir hizmet bulursun. Yahut şirketlerden birinde çalışırsın.”¹⁴⁹

Sedat, askerlikten kurtulmak için Erzurum'a babası İhsan Âbid Bey'in yanına giderek babasından yardım istemeyi düşünür. Ancak cepheye gitmekten kurtulamaz.

“Bense babamın vali bulunduğu Erzurum'a gitmeye mecburum. Tabii babam beni dakikasında askerlikten çıkartmak yolunu bulur. Emin ol ki nihayet iki ay zarfında buradayım.”¹⁵⁰

İhsan Âbid Bey, Sedat'ın kendisi gibi devlet memuru olmasını ister. İhsan Âbid Bey, memuriyeti nedeniyle İstanbul dışında yaşadığından, Sedat'la irtibatları sınırlıdır. Sedat'ın Lyon'da olduğu dönemde de bu durum devam eder. Sedat Christine'le ilgili durumu bile babasına anlatmaz. Babası, Christine'e pek de iyi bir gözle bakmayacağı için söyleyemez. İhsan Âbid Bey, Sedat'ın Fransa'da yaşadıklarından habersizdir. Sedat, Christine ile İstanbul'a döndüğünde askerlikten kurtulmak için babasından yardım istemeyi düşünür. Sedat'ın sonunda cepheye gitmesinden anladığımız üzere babasından beklediği yardımı bulamamıştır. İhsan Âbid Bey, var ile yok arası bir baba

¹⁴⁸ Ali Zeki Bey, *Alev* (çevrimyazı E. Kul), Kavis, İstanbul, 2010, s.20, 21.

¹⁴⁹ Ali Zeki Bey, a.g.e., s.24.

¹⁵⁰ Ali Zeki Bey, a.g.e., s.99.

olarak *Felâtun Bey ve Rakım Efendi* romanındaki Felâtun'un babası Meraki Efendi'den farksızdır. İhsan Âbid Bey, Sedat'ın Lyon'a gitmesine müsaade eder. İhsan Âbid Bey'in Sedat'ın hayatında etkili bir baba olmaması Tanzimat dönemi romanlarında sıkça görülen bir durumdur.

“Bu baba yoksunluğunun psikolojik göstergeleri açıktır. Baba olmadan, aile yaşamını kuracak temel bir otorite kaynağı da olamaz; Türk romanının belli başlı sorunlarından biri budur.”¹⁵¹

Bu nedenle İhsan Âbid Bey'in Alev romanında eksiltili aile tipini destekleyen, tek yönüyle anlatılan bir fon karakterdir.

Madam Rider

Madam Rider, Prentan Mağazası'nın müdiresidir. Christine gibi o da Lyonludur. Sedat, Christine'i İstanbul'a getirdiğinde yalnızlık çekmemesi ve ahbaplık etmesi için onu Madam Rider'in yanına götürür. Madam Rider, eşinin asker olarak Fransa'ya gittiğini, kendisinin mağaza kapatma emrini aldıktan sonra Fransa'ya döneceğini söyler.

“Prentan'ın müdiresi Lyonlu idi ve Christine'in ailesini tanıyordu. Hasbıhal arasında, kocasının da iki gün evvel asker olarak Fransa'ya gittiğini ve kendisi de mağazayı kapatmak için Paris'ten emir beklediğini söylemişti.”¹⁵²

Madam Rider, mağazasını kapatıp Fransa'ya dönmek için emir almıştır. Christine'in hastaneye kaldırılmasından sonra Neyyire, Madam Rider'in mağazasına gelir ve Christine'i sorar. Madam Rider olup biteni Neyyire'ye anlatır. Christine'in hastaneye kaldırıldığından söz eder.

“— Sonra Matmazel, dedi, bu sabah haber aldım ki gece, zavallı kıza büyük bir hemoraji gelmiş. Alelacele Doktor De La Combe çağırılmış. Doktor sabahleyin onu hastaneye aldırılmış...”¹⁵³

¹⁵¹ R.P. Finn, *Türk Romanı* (çev. T. Uyar), Everest Yayınları, İstanbul, 2020, s.138.

¹⁵² Ali Zeki Bey, *Alev* (çevrimyazı E. Kul), Kavis, İstanbul, 2010, s.98, 99.

¹⁵³ Ali Zeki Bey, a.g.e., s.120.

Christine'in vefatı üzerine Madam Rider, Neyyire'ye gönderdiği mektupta Christine'in Neyyire'ye ulaştırılmak üzere bir mendil ve Sedat'ın emaneti olan bir yüzük bıraktığını yazar.

“Matmazel,

Derin bir elemle haber veriyorum ki müşterek muhibbemiz Christine ikinci defa gelen büyük bir hemoraji üzerine, onu gördüğünüz günün akşamı vefat etti. Zavallı kız, son nefesinde beni istemişti. Telefonla haber verdiler. Deli gibi mağazadan fırladım. Yanına gidince maatteessüf onu ölüm döşeğinde buldum...

Size göndermek üzere bana ufak bir mendille parmağından çıkardığı tek taşlı bir yüzük verdi. Birincisi zaten sizinmiş. İkincisi de kendisinin değil fakat Sedat'ın bir hatırası diye saklamanızı rica etti.”¹⁵⁴

Madam Rider, Christine'in İstanbul'da bulunduğu süre zarfında yalnız hissetmemesini sağlar, ona dostluk eder. Bu yönüyle olayların gelişmesinde yardımcı, destekleyici bir fon karakterdir.

Mösyö Chanzy

Mösyö Chanzy, Christine'in ağabeyidir. Doğu edebiyatına özel bir ilgisi vardır. Fransa'da bu konuda konferanslar verir. Mösyö Chanzy'nin verdiği bir konferansta Christine, onu Sedat ile tanıştırır. Sedat, Mösyö Chanzy'e Türk edebiyatıyla ilgili kaynaklar ve bilgiler vererek çalışmalarını destekler. Bu sayede dostlukları gelişir.

“Mösyö Chanzy'yi hürmetkârane tebrik ettikten sonra ona edebiyatımız hakkında bazı malumat vermeye başladı. Mösyö Chanzy, vesâikin noksanından dolayı pek çok müşkülata maruz kaldığını, hele edebiyatımızın son senelerde daha ziyade inkişâfını tabii bulduğu cereyanından tamamıyla bihaber olduğunu ve bu sebeple son seneleri meskût bıraktığını söyledi.”¹⁵⁵

Mösyö Chanzy, bu görüşmeden sonra Sedat'ı birkaç defa daha çeşitli etkinliklere davet eder. Bu etkinliklerden birisi de Şark Muhipleri Cemiyeti'nin Türk edebiyatı namına düzenlediği bir konferanstır. Mösyö Chanzy, Sedat aracılığıyla Türk

¹⁵⁴ Ali Zeki Bey, *Alev* (çevrimyazı E. Kul), Kavis, İstanbul, 2010, s.128.

¹⁵⁵ Ali Zeki Bey, a.g.e., s.82, 83.

edebiyatıyla ilgili birçok bilgi edinir. Bir mektup ile Paris’te düzenlenen, devlet erkânının da katılacağı bu konferansa Sedat’ı davet eder.

“Sizi birkaç gün için Paris’e davet ediyorum. Martın beşinde ‘Şark Muhipleri Cemiyeti’ namına burada sevgili memleketinize dair bir konferans vereceğim. Bu bâbda gerek Pierre Loti’nin gerek sefirinizin her türlü manevi müzâheretlerini temin ettim. Zannederim, hükümetinizin bazı erkânı da hazır bulunacak. Siz, memleketinizin, meftûnu bulunan bütün Fransız dostları nezdinde daha iyi anlaşılmasına ve sevilmesine tesir yapacak olan birçok kıymetli malumatı ve vesikaları bana verdiniz. Binaenaleyh, onun âmillerinden biri olmanız itibarıyla konferansta hazır bulunmanızı da programda bir esas olmak üzere kaydettim.”¹⁵⁶

Mösyö Chanzy ve Sedat son kez bu konferansta görüşürler. Mösyö Chanzy, Sedat ve Christine’in ilişkilerinin ilerlemesinin yolunu açar, karakter olarak değişim geçirmez. Mösyö Chanzy, Sedat’ın Fransa’daki edebiyat çevresine dahil olmasını sağlayan bir fon karakterdir.

Fikret Hanım

Fikret Hanım, Neyyire’nin üvey annesidir. Neyyire’nin babası, annesinin vefatından bir süre sonra Fikret Hanım ile evlenmiş ve Büyükada’daki köşke taşınmıştır. Neyyire, Fikret Hanım’ı bir anne gibi değil bir abla olarak görmekte ve öyle hitap etmektedir. Fikret Hanım ise Neyyire’yi kendi evladı gibi görür ve gözetir. Her zaman Neyyire’nin iyiliğini düşünür.

“Böyle zamanlarda üvey annesi âdeta darılırcasına:

— Kızım, yaptığının semeresini göreceğini mi zannediyorsun? Hah hah, kim var ki bu dünyada yaptığı iyiliğin mükâfatını görmüş olsun? Kızım, sen kendine bak. Bunların hiçbirinin senin saadetine faydası dokunmaz, diyordu. Fakat Neyyire bütün kanaatiyle aksini iddia ediyor:

— Ablacığım, bu dünyada en büyük saadet, etrafındakilere biraz teselli serpererek kalplerini memnun etmek değil midir?”¹⁵⁷

¹⁵⁶ Ali Zeki Bey, *Alev* (çevrimyazı E. Kul), Kavis, İstanbul, 2010, s.87.

¹⁵⁷ Ali Zeki Bey, a.g.e., s.33.

Fikret Hanım, Neyyire'nin üvey annesi olarak Neyyire'yi yaşamının zor zamanlarında destekler, ona ablalık ederek doğru yolu göstermeye çalışır. Fikret Hanım karakterinin, olayların gidişatına yön verici bir etkisi yoktur. Destekleyici ve yol gösterici tutumunu değiştirmeyen bir fon karakterdir.

Emine Hanım

Emine Hanım, Neyyire'nin dadısıdır. Dadısı, Neyyire'yi her türlü sıkıntıdan korumaya çalışır. Sedat ile olan görüşmelerinin farkındadır ve bu konudaki endişelerini Neyyire'ye söyler. Onun üzülmelerinden endişe eder.

“Bir sabah henüz yatağında iken sütümü getiren dadım daha kapıdan:

— Küçükhanımcığım, size yine o pembe kağıt geldi. Her gün bu, her gün bu. Sonra fena olur, hanımcığım, demiş ve arkasından Sedat'ın bir zarfını uzatmıştı.”¹⁵⁸

Neyyire, Christine'e yardım etme konusunda gururu ve vicdanı arasında bir iç çatışma yaşadığı sırada Emine Hanım, Neyyire'nin odasına gelir ve ona Sedat ile ilgili bir haber verir.

“— Muhakkak geldi. Aspasia sabahleyin onu iskelede gördü. Siz vapura binerken o çıkıyormuş. Aspasia'yı görünce usulcacık yanına gitmiş, seni sormuş. Vapura bindiğini görünce, ‘Yarın sabah tekrar geleceğim, böyle söyleyiniz.’ diyerek gişeye doğru yürümüş. Artık seninki benimki var mı ya, yarın gelecek işte.”¹⁵⁹

Emine Hanım, Neyyire'nin annesine de dadılık yapmıştır. Emine Hanım'ın gözünde bu nedenle Neyyire özel bir yere sahiptir. Neyyire'yi annesinin emaneti olarak görür.

“Dadısı ber-mu'tâd sigarasını sardı. Elinde büyüyen ve elinde ölen büyükhanımının güzelliğine, kalbinin temizliğine pek çok benzettiği bu kıymetli

¹⁵⁸ Ali Zeki Bey, *Alev* (çevrimyazı E. Kul), Kavis, İstanbul, 2010, s.49.

¹⁵⁹ Ali Zeki Bey, a.g.e., s.111.

yadigârını en ufak bir üzüntüden esirgemek isteyen bir anne rikkatiyle gözlerini Neyyire'nin gözlerinden ayırmadan anlatmaya başladı.”¹⁶⁰

Emine Hanım karakterinin hikâyesinin akışına ve yaşanan olaylara doğrudan etkisi olmaz. Neyyire'yi koruyup kollayan, yanlış kararlar almasını önleyen ve ona eşlik eden bir fon karakterdir.

Nedime Hanım

Nedime Hanım, Sedat'ın Büyükkada'da oturan halasıdır. Sedat'ın, annesinden hiç bahsedilmez, halasını anne şefkatiyle sevdiği bilinir. İstanbul'da yaşayan tek akrabası da halasıdır. Sedat, Mekteb-i Sultanî'den mezun olduktan sonra da Nedime Hanım'ın Kadıköy'deki evine yerleşmiştir.

“Bu genç, o tarihten ancak iki hafta evvel Mekteb-i Sultanî'nin, hayatını yedi sene hapis ve tazyik eden kafesinden kurtulmuş, büyük halasının Kadıköyü'ndeki evinde istediği gibi serbest bir hayata kavuşmuştu.”¹⁶¹

Romanın başında Sedat, Lyon'dan döndüğünde Büyükkada'ya halası Nedime Hanım'ın yanına gider. Nedime Hanım, ellili yaşlarda sevecen yüzlü bir kadındır. Sedat'ı meydanda büyük bir şefkat ve özlemle karşılar.

“Biraz ötede halası araba içinden kendisini çağırıyordu. Elli yaşlarında, beyaz, sevimli, şen simalı, biraz kısa ve biraz dolgun vücutlu bir hanımefendi edasıyla yeğenini bekleyen Nedime Hanım, ağır bir meşlahın bol kolları içinden uzanan ve henüz güzelliğini muhafaza eden elini Sedat'a verdi ve:

— Ah oğlum bir senedir, seni ne kadar göreceğim geldi, diyerek Sedat'ı yanına oturttu ve arka sıra gelen çocuğun taşıdığı çantayı araba içine aldırды, arabacıya köşke dönmesini söyledi.”¹⁶²

Nedime Hanım ve Sedat, bir gün Büyükkada İskelesi'nden geçerken Neyyire'yi görürler. Nedime Hanım, Neyyire'yi Sedat'a tanıtır.

¹⁶⁰ Ali Zeki Bey, *Alev* (çevrimyazı E. Kul), Kavis, İstanbul, 2010, s.111.

¹⁶¹ Ali Zeki Bey, a.g.e., s.20.

¹⁶² Ali Zeki Bey, a.g.e., s.15.

“— İşte sabahleyin piyanosunu dinlediğiniz hanım da bu, kelimeleriyle John Paşa’nın yanındaki köşkten karşı kaldırıma geçmek isteyen bir genç hanım gösterdi. Bu genç hanım acele adımlarla yürüyor ve gözleriyle arabanın takarrübünü de takip ediyordu. O esnada genç kız, Nedime Hanımla Sedat’ı da görmüştü.”¹⁶³

Sedat, Christine’in hamileliğini öğrendiğinde ve onu da alarak İstanbul’a dönmeye karar verir. Annesi yerine koyduğu halasının vefatından sonra İstanbul’da kimsesi kalmadığını hatırlar.

“Kendisi için hakiki bir anne olan halası ise vefat etmişti.”¹⁶⁴

Nedime Hanım, Sedat’ın hayatında anne rolünü üstlenen tek kadındır. Anne ve babasından görmediği sevgi ve şefkati ondan görür. Halasının ölümüyle kimsesi kalmadığını söyler. Nedime Hanım, Sedat’ı Büyükağa’daki köşkünde misafir eder ve Neyyire’yi tanıtır. Bu açıdan olayların başlamasında dolaylı yoldan etkisi olan bir fon karakterdir.

Madam Chanzy

Madam Chanzy, Christine ve Mösyö Chanzy’nin annesidir. Sevimli ve iyi kalpli olmasının yanı sıra kuralcı, örf ve adetlerine bağlı bir Fransızdır. Oğlu ile arkadaşlık ederken evine girip çıkan Sedat’a karşı başta tedbirli davranır ancak sonra getirdiği hediyeler hoşuna gider ve onun zararsız olduğunu düşünür. Sedat’ın Christine ile olan yakınlığı dolayısıyla Madam Chanzy’nin Sedat ile ilgili düşünceleri şu şekilde anlatılır.

“Madam Chanzy, sevimli ve nazik olmakla beraber biraz mutaassıp ve kaideperest idi. Bununla beraber Madam Chanzy birkaç aydan beri Sedat’ı sıkı bir tetkikten geçirmiş, fakat şüphesini davet edecek bir halini görmemişti. Bilakis, Sedat’ın arada sırada verdiği İzmir’in incileri, İstanbul’un lokumlarıyla hatta Anadolu’nun seccadeleriyle, kalbinin semâhat ve asaletine hayran kalmıştı.”¹⁶⁵

¹⁶³ Ali Zeki Bey, *Alev* (çevrimyazı E. Kul), Kavis, İstanbul, 2010, s.28.

¹⁶⁴ Ali Zeki Bey, a.g.e., s.94.

¹⁶⁵ Ali Zeki Bey, a.g.e., s.87, 88.

Christine'in annesi Madam Chanzy, kültürüne ve adetlerine bağlıdır. Bu nedenle Christine, evden kaçarak Sedat ile evlenip İstanbul'a geldiğine çok pişman olsa da evine geri dönemez. Annesinin onu kabul etmemesinden korkar. Madam Chanzy'nin yaşananlara doğrudan bir etkisi olmasa da dolaylı yoldan Christine'in verdiği kararlar üzerinde etkisi olur. Madam Chanzy bir fon karakterdir.

Rıfat Bey

Rıfat Bey, Neyyire'ye babası Seyda Bey tarafından önerilen eş adayıdır. Neyyire, başta Rıfat Bey ile evlenmeyi kabul etmez. Fakat Sedat'ın ihanetinden sonra Neyyire, hâlâ kendisiyle evlenme isteğinde olan Rıfat Bey'i kabul eder. Rıfat Bey, Sofya'da sefirlik görevindedir. Neyyire, evlenmek için Rıfat Bey'in yanına Sofya'ya gider. Seyda Bey, Rıfat Bey'in hâlâ Neyyire ile evlenme isteğinde olduğunu öğrenir.

“Fakat iki hafta sonra delalet eden zat, Seyda Beyi ziyaret etti. Ve on beş gün evvel aralarında geçen mübâhase Rıfat Beye bir mektup yazdığını ve fikrini istimzâc ettiğini söyledi.”¹⁶⁶

Rıfat Bey ve Neyyire, birkaç ay içerisinde evlenir. Evliliklerinin ikinci senesinde Rıfat Bey'in tayini İstanbul'a çıkar ve Sultanahmet'teki konaklarına taşınırlar.

“Rıfat Bey, izdivacının ikinci senesinin nihayetlerine doğru kalem-i mahsusa nakletmişti. Bunun üzerine İstanbul'a dönmüşler, Sultanahmet'teki konaklarının selamlık dairesine yerleşmişlerdi.”¹⁶⁷

Rıfat Bey karakteri, Neyyire'nin yaşadığı hayal kırıklığı ve iç çatışma sonucunda geçirdiği değişimle mantık evliliği yaptığı kişidir. Neyyire ile görücü usulü evlenir. Evlenmeden önce onu görmez. Rıfat Bey karakteri, Neyyire'nin aşka inancını kaybetmesi sonucu olaylara dahil olur. Bir fon karakterdir.

¹⁶⁶ Ali Zeki Bey, *Alev* (çevrimyazı E. Kul), Kavis, İstanbul, 2010, s.133.

¹⁶⁷ Ali Zeki Bey, a.g.e., s.142.

Rıfat Bey'in Validesi

Rıfat Bey'in validesi, hikâyenin sonlarına doğru karşımıza çıkan bir fon karakterdir. Neyyire'nin Rıfat Bey ile evlenmeyi kabul etmesi üzerine Büyükada'ya gelir. Neyyire'ye nişan yüzüğü ve kolye takar. Rıfat Bey'in validesi, Neyyire'yi son çok sever.

“— Elmasım, dedi, tam bir senedir, bizi ne kadar üzdün? Neydi o, geçen sene benim kızımın yüzünden, Rıfat'tan çektiklerim. Fakat nihayet işte benim kızım yine bana geldi. İnşallah bahtiyar olursunuz...”¹⁶⁸

Rıfat Bey'in validesi, olayların gerçekleşmesine büyük bir etkisi olmayan bir fon karakterdir.

Doktor Schlieb

Doktor Schlieb, Neyyire'nin doktorudur. Neyyire, Sedat'tan haber alamadığında ve Christine'in vefatını öğrendikten sonra geçirdiği rahatsızlıklarda Doktor Schlieb'in gözetiminde kalmış, onunla dost olmuştur. Sedat, Lyon'dan döndükten sonra Doktor Schlieb'in muayenehanesinde Neyyire'nin karşısına çıkar.

“Neyyire'nin bu yeni perestişkârı ihtiyar Doktor Schlieb idi. Vakıa Neyyire bir müddetten beri afiyeti hakkında merak ediyor, her zamandan ziyade şimdi ölümden korkuyordu. Haftada bir mutlaka doktora gidiyordu. Doktor her defa muayenesinden sonra, gözlüklerini düzelterek ağır elini Neyyire'nin omzuna dayanır ve:

— Çok iyi, çok iyi bu 'emasüjeni' bitirince artık bir şey istemez. Bütün kışı rahat rahat geçirirsiniz... diyerek onu temin ederken, Neyyire de bütün kalbiyle doktora teşekkür ediyor, sevincinden onun elini öpüyordu.”¹⁶⁹

Doktor Schlieb karakterinin olayların akışına ve gelişimine etkisi olmaz. Doktor Schlieb bir fon karakterdir.

¹⁶⁸ Ali Zeki Bey, *Alev* (çevrimyazı E. Kul), Kavis, İstanbul, 2010, s.135.

¹⁶⁹ Ali Zeki Bey, a.g.e., s.131.

Aspasia

Aspasia, Neyyire'nin babasının Büyükkada'daki evinde çalışan Rum hizmetçi kızıdır. Neyyire'den yaşça küçüktür. Neyyire, dil öğrenmeye yatkınlığı sayesinde Aspasia'dan Rumca öğrenmiştir.

Sedat, askere gitmeden önceki gün Büyükkada'ya gider ve iskelede Aspasia'yı görür. Ondan, ertesi gün tekrar geleceğini Neyyire'ye iletmesini ister. Aspasia da bu haberi Neyyire'ye iletir.

“— Küçükhanımcığım, sizi tebrik ederim, dedi. Fakat Neyyire, tabii intikal etmekle beraber bir şey belli etmek istemedi.

— Ne oluyorsun yine, deli kız, haydi dadımı çağır, diyerek odasına çekildi.”¹⁷⁰

Aspasia karakterinin hikâyenin gelişimine bir etkisi olmaz. Arka planda kurguyu destekleyen fon karakterlerden biridir.

2.6. Zaman

Anlatı ister söz ister yazıyla sunulsun, inşa edilmiş bir yapıdır. Doğal olarak, belirli bir amaç doğrultusunda inşa edilen bu yapı, zamana bağlı olarak asıl değerini bulur ve zaman içinde idrak edilir. Bu nedenle bir romanda hikâyeye mutlaka belirli veya belirsiz bir zamanda vuku bulur.¹⁷¹

Romanda yazar, kronolojik zaman çizgisinin dışına çıkarak anlatı zamanından geriye dönüşler yaparak karakterlerin geçmişine veya olayın başladığı noktaya gidebilir. Hikâyenin kronolojik düzeninin anlatımda ileri ya da geri gidişlerle bozulması durumu “zaman sapması” olarak adlandırılır.¹⁷²

Alev romanında anlatılan olaylar üç yılı kapsar. Romanda kronolojik zamandan geriye sapmalar yapılarak karakterlerin geçmişi, yaşantıları hakkında bilgi verilir. Üç yılı kapsayan aktüel zamandan geriye dönüşlerle Neyyire ve Sedat'ın karşılaştıkları ana gelene kadar hayatlarında olup bitenler anlatılır.

¹⁷⁰ Ali Zeki Bey, *Alev* (çevrimyazı E. Kul), Kavis, İstanbul, 2010, s.110.

¹⁷¹ M. Tekin, *Roman Sanatı: Romanın Unsurları*, Ötüken Neşriyat, İstanbul, 2022, s.117.

¹⁷² S. Dumantepe, *Roman ve Öyküde Zaman: Yöntem ve Uygulama*, Dergâh Yayınları, İstanbul, 2018, s.239.

Romanın aktüel zamanı, “Birinci Sene” adlı ilk kısmının “İlk Tesadüfe Doğru” isimli birinci bölümünde Sedat’ın 329 (1913) senesinin Haziran başlarında Lyon’dan İstanbul’a halasının yanına gelmesi ile başlar.

“Haziran başlarında idi. Lyon’dan İstanbul’a avdet eden Sedat, İstasyondan kurtulur kurtulmaz, doğru Kadıköyü’nde oturan halasına gitmişti.”¹⁷³

“Sedat” adlı ikinci bölümde ise aktüel zamandan geri dönüşle Sedat’ın geçmişi anlatılır. Bu bölüm, Sedat’ın Mekteb-i Sultanî’den mezun olduğu 1908 yılında ilan edilen II. Meşrutiyet hakkında fikirlerini paylaşmasıyla başlar. Bölüm sonunda ise Sedat’ın Lyon Belediye Bahçesi’nde Bulgar gençlerle yaşadığı tartışma neticesinde Christine ile tanışması anlatılır.

“Sedat, her zaman bu kanaatini arkadaşlarına tekrar ediyordu.

— 324¹⁷⁴ senesinin memleketimize ne getirdiğini bilmem. Yalnız şurası muhakkak ki bu tarihi sene, bilhassa tahsilde bulunan biz gençler için pek meş’ûm tereddütler ve buhranlar doğurmuştur.”¹⁷⁵

“İlk Tesadüfün Kuvveti” adlı üçüncü bölümde aktüel zamana dönülür. Bu bölümde Sedat ve Neyyire’nin ikinci karşılaşması anlatılır. Bir sonraki bölüm olan “Neyyire” adlı bölümde ise yine anlatı zamanından geriye dönülerek Neyyire’nin hayatı ve geçmişi hakkında bilgi verilir. Bu bölümde geçmişten başlayarak romanın aktüel zamanına doğru devam eden bir kurgu bulunmaktadır. Bölüm, Neyyire ile babasının evlilik hakkındaki bir sohbeti ile son bulur. Bu sohbette Neyyire evlilik konusunda babasından vakit ister ve Sedat’ı düşünür.

“Neyyire, bu nikab ile, sessiz bir heyecan içinde defterinin sayfalarını çevirdi, çevirdi ve aynı mektupla çalmasını Sedat’ın istediği melodiyi buldu. Şimdi Neyyire, piyanosunun ricakâr lisanıyla: ‘İşit ey sarışın İlahe, işit ki gecenin bu derin sükûtunda kaç bin fani selamını bekliyor,’ diyor ve böyle kalbinin kapılarını Sedat’a açıyordu.”¹⁷⁶

¹⁷³ Ali Zeki Bey, *Alev* (çevrimyazı E. Kul), Kavis, İstanbul, 2010, s.13.

¹⁷⁴ 1908

¹⁷⁵ Ali Zeki Bey, *Alev* (çevrimyazı E. Kul), Kavis, İstanbul, 2010, s.20.

¹⁷⁶ Ali Zeki Bey, a.g.e., s.40.

“Neyyire’nin Defteri” adlı beşinci bölümde anlatım romanın aktüel zamanından devam etmektedir. Yaşananlar, Neyyire tarafından anlatılır. Olaylar, Neyyire’nin Mediha ve Sedat’a yazdığı mektuplarla ve deftere yazdığı notlarla kronolojik bir düzende anlatılır. Neyyire, Mediha’ya yazdığı mektupta ona, Sedat ile olan ilişkisinden söz eder. Bu mektubu, Sedat’a yazılmış mektuplar takip eder. Sedat ile Neyyire’nin ilk görüşmeleri bir anı olarak Neyyire tarafından anlatılır.

Sedat’ın Lyon’a ve Mediha’nın da İstanbul’a dönmesiyle Neyyire Büyükada’da yalnız kalmıştır. “Neyyire’nin Defteri” adlı bölüm, Neyyire’nin Mediha’ya yazdığı mektupla son bulur. Neyyire, bu mektupta artık Sedat’tan haber alamadığından söz eder. Neyyire, Mediha’ya 10 Temmuz gecesi onu çok beklediğini ve aradığını yazar.

“Büyükada, 20 Temmuz 329¹⁷⁷

Mediha’ya

Ruhum Kardeşim,

10 Temmuz gecesini beraber geçirmek üzere sana yazdığım mektuba ancak bugün cevap alabildim. Halbuki ben o gece seni ne kadar beklemiş ve ne çok ağlamıştım.”¹⁷⁸

Neyyire, Sedat’ın gönderdiği mektupları gönülsüzce kabul etse de onun ısrarlı ilgisine karşı içten içe heyecan duyar. Neyyire; bu hâlini, bu iç çatışmasını 25 Ağustos 329 tarihinde defterine şu sözlerle dile getirir:

“Sedat’ın Mektuplarını Alırken

Büyükada, 25 Ağustos 329¹⁷⁹

Bir aydan beri Sedat’ın gönderdiği mektupları hem istemeyerek alıyordum hem de her birini üç dört defa okumaktan da kendimi alamıyorum...”¹⁸⁰

Neyyire artık Sedat’ın mektuplarını cevapsız bırakmayarak ona bir mektup yazar ve kendisine gösterdiği bu derin ilgiden ötürü teşekkür eder.

¹⁷⁷ 2 Ağustos 1913

¹⁷⁸ Ali Zeki Bey, *Alev* (çevrimyazı E. Kul), Kavis, İstanbul, 2010, s.41.

¹⁷⁹ 7 Eylül 1913

¹⁸⁰ Ali Zeki Bey, *Alev* (çevrimyazı E. Kul), Kavis, İstanbul, 2010, s.49.

“Sedat’a Mektup

Büyükada, 30 Ağustos 329¹⁸¹

Bu kıymetsiz satırlarımla iktisâb-ı afiyet etmenize hizmet edersem benim için ne büyük saadet! Bitmek bilmeyen bu sükûtum üzerine, artık sizden muhabbet beklemekten ümidimi kesmiştim. Onun için günden güne derinleştiğini haber verdiğiniz hissiyatınızdan dolayı size teşekkürden âcizim.”¹⁸²

Neyyire ve Sedat sonbaharda bir Eylül günü Büyükada’da bir ormanda buluşurlar. Neyyire o gün Sedat’ın yanına giderken hissettiklerini defterine not düşer.

“Sedat’la Görüşürken

Büyükada 10 Eylül 329¹⁸³

Fakat iki adım daha yürür yürümez, bu ketum melce’in ruha heyecan sunan kubbesi altında, beni bekleyen Sedat’ın gölgesini görmüştüm. Onu görür görmez pek fena olmuştum: Ayaklarım titriyor, kalbim, göğsümden kurtulacak kadar vuruyordu. Yüzümün renkten renge girdiğini hissediyordum.”¹⁸⁴

Kışın gelmesiyle Mediha İstanbul’a döner, Sedat ise Lyon’a son tahsil yılını tamamlamaya gitmiştir. Neyyire, en yakın arkadaşının ve sevgilisinin gidişinden sonra hissettiği yalnızlığı Mediha’ya bir mektubunda anlatır.

“Mediha’ya

Büyükada, 15 Teşrînisânî, 329¹⁸⁵

Kardeşim, burada yalnızlıktan çıldırıyorum. Yemin ederim ki hayatımı geçirdiğim bu, kapıları, pencereleri hüznün ve tahassürle örtülmüş odamda, seninle Sedat’ın muazzez hayalinizi görmesem bu fani âlemde elan niçin yaşadığımı anlamakta pek çok zahmet çekerdim.”¹⁸⁶

“Neyyire’nin Defteri”, Alev romanının ilk kısmının son bölümüdür. Eserin ikinci kısmı olan “İkinci Sene”de anlatı zamanı, bir sene sonradan devam eder. “İkinci

¹⁸¹ 12 Eylül 1913

¹⁸² Ali Zeki Bey, *Alev* (çevrimyazı E. Kul), Kavis, İstanbul, 2010, s.52.

¹⁸³ 23 Eylül 1913

¹⁸⁴ Ali Zeki Bey, *Alev* (çevrimyazı E. Kul), Kavis, İstanbul, 2010, s.54, 55.

¹⁸⁵ 28 Kasım 1913

¹⁸⁶ Ali Zeki Bey, *Alev* (çevrimyazı E. Kul), Kavis, İstanbul, 2010, s.64.

Sene” kısmının “İlk Sahne” adlı ilk bölümünde Neyyire’nin Doktor Schleib’in muayenehanesine gitmesi ve orada aylar sonra ilk kez Sedat’ı görmesi anlatılmaktadır.

“Bir seneye yakın zaman geçmişti. Bir gün, eylülün temmuz sıcaklarını andıran sıkıntılı bir gününde, öğleüstü, Fikret Hanım, yarım saat sonra orada tekrar buluşmak üzere, Neyyire’yi Doktor Schleib’in ufak intizar odasında yalnız bırakarak gitmişti.”¹⁸⁷

“Christine’in Macerası” adlı yedinci bölümde romanın aktüel zamanının içinde Sedat, Neyyire ile konuştuktan sonra muayenehaneden çıkar. Düşünceli bir halde yürür ve bir Alman birahanesine girer. Burada Sedat’ın düşünceleri aracılığıyla geriye dönüş tekniği kullanılarak Neyyire’nin Sedat’tan haber alamadığı bir yıllık süre zarfında yaşananlar anlatılır. Sedat ile Christine’in tanışma hikâyesinden devam eder.

“İşte Sedat, birahanenin karanlık ve dumanlı bir köşesinde otururken, sergüzeştinin bu ilk sızılarını kendisi defetmek istedikçe, bunlar daha canlı bir surette perişan aklından geçiyordu. Sedat, Christine’i konferans salonunda görmüştü.”¹⁸⁸

“Christine’in Macerası” adlı yedinci bölümde, Sedat ile Christine’in tanışmasından başlayarak, İstanbul’a gelişleri ve Sedat’ın Neyyire’den yardım istemesine kadar kronolojik şekilde anlatılır. Bölümün sonunda Sedat, geçmişten yaşadığı ana geri döner. Böylece “Neyyire’nin Kararı” adlı sekizinci bölümde romanın aktüel zamanına geri dönülür.

“Birahanenin büyük duvar saati ikiyi çalmıştı. Bu iki madenî seda, acı bir hitap gibi, kendinden geçmiş olan Sedat’ın aklını almıştı.”¹⁸⁹

Alev romanının ikinci kısmının son bölümü olan “Son Malumat” adlı bölümde anlatım iki sene sonrasından devam etmektedir. Neyyire’nin Rıfat Bey’le evlenmesinin üzerinden iki yıl geçmiştir. Rıfat Bey’in tayini üzerine Neyyire, eşi ve çocuğuyla İstanbul’a geri döner. Romanın “Son Malumat” adlı son bölümünde Neyyire, Sedat’tan aldığı son haberle geçmişte olanları düşünür.

¹⁸⁷ Ali Zeki Bey, *Alev* (çevrimyazı E. Kul), Kavis, İstanbul, 2010, s.73.

¹⁸⁸ Ali Zeki Bey, a.g.e., s.80.

¹⁸⁹ Ali Zeki Bey, a.g.e., s.101.

“Rıfat Bey, izdivacının ikinci senesinin nihayetlerine doğru kalem-i mahsusa nakletmişti. Bunun üzerine İstanbul’a dönmüşler, Sultanahmet’teki konaklarının selamlık dairesine yerleşmişlerdi.”¹⁹⁰

Mediha, Sedat’ı son kez gördüğünde ne kadar perişan halde olduğunu Neyyire’ye anlatır. Mediha da Neyyire’de içten içe Sedat’a acırlar.

“—Zavallı Sedat, dedi. Dudaklarından düşüveren şu iki kelimeyi müteakip kirpikleri birer damla gözyaşıyla ıslandı. Neyyire bu iki damla gözyaşını, biraz evvel yine kucağına aldığı çocuğu öpmek suretiyle eski arkadaşından ve o sırada kapıyı vurarak odaya giren kocasından saklamak istemişti.”¹⁹¹

Romanın aktüel zamanı, “Son Malumat” adlı bölümde belirtildiği üzere 332 (1916/1917) senesinde son bulur. Böylece eserin anlatı zamanının 329 ile 332 (1913 – 1916) yılları arasındaki üç yılı kapsadığı ortaya çıkar.

Gerçek hayatta zaman tek düze yani bir yönde akarken, kurmaca metinlerde farklı şekillerde kurgulanır. Romancı metinde zamansal olarak oyunlar planlayarak, zamanda kırılmalar meydana getirebilir. İleri kırılma (flashforward), zaman içerisinde atlama yapılarak ileri bir zamana geçiş yapılması anlamına gelir. Geriye kırılma (flashback) ise metinde anlatılan zaman içerisinde birden geri bir zamana dönülmesi anlamına gelir.¹⁹²

Alev romanında bu iki yöntem kullanılmıştır. Toplam üç yıllık anlatı zamanı içerisinde zamanda ileri ve geri kırılmalar yoluyla okuyucuya gerek karakterlerin geçmiş yaşantısı gerekse geçen zaman içerisinde neler yaşandığı ile ilgili ayrıntılı bilgiler verilmiştir. Alev romanında zaman kronolojik zaman düzeninde ilerlemez, geriye dönüşlerle geçmiş zamana gidilir ve yeniden aktüel zamana dönülür.

¹⁹⁰ Ali Zeki Bey, *Alev* (çevrimyazı E. Kul), Kavis, İstanbul, 2010, s.142.

¹⁹¹ Ali Zeki Bey, a.g.e., s.146.

¹⁹² K. C. Dilber, *Türk Romanında Roman Sanatının Ele Alınışı*, Akçağ, Ankara, 2014, s.74.

2.7. Mekân

Alev romanında anlatılan olaylar İstanbul, Lyon ve Paris şehirlerinde geçer. Romanda olup bitenlerin, karakterlerin gerçek olduğu duygusunu yaratmak için gerçekte o dönemde İstanbul'da var olan otel, cadde, mağaza gibi yerleri mekân olarak kullanılmıştır.

Eserdeki dış mekânlar sırasıyla şunlardır: İstanbul, Lyon, Paris, Kadıköy, Büyükkada, Büyükkada İskelesi, Büyükkada'daki çamlık, Lyon Belediye Bahçesi, Sofya.

Eserdeki iç mekânlar sırasıyla şunlardır: Nedime Hanım'ın Büyükkada'daki köşkü, Seyda Bey'in Büyükkada'daki köşkü, Neyyire'nin odası, Doktor Schleich'in muayenehanesi, Paris Darülfünun'u Konferans Salonu, Chanzy ailesinin evi, Tokatlıyan Otel, Prentan Mağazası, Fransız Hastanesi, Neyyire'nin Sultanahmet'teki konağı.

Eserde kullanılan mekânlardan bazılarının yalnızca ismi geçerken bazıları tasvir edilerek detaylandırılır.

2.7.1. İç Mekânlar

Alev romanında Seyda Bey'in Büyükkada'daki köşkü ve Sedat'ın halasının Büyükkada'daki köşkü başta olmak üzere; Christine ve Sedat'ın kaldığı Paris'teki apartman dairesi ve otel, Chanzy ailesinin evi, Tokatlıyan Otel, Prentan Mağazası, Doktor Schleich'in muayenehanesi, Taksim Fransız Hastanesi, Karlman Garı gibi iç mekânlar olaylara sahne olarak seçilmiştir.

Sedat, Lyon'dan İstanbul'a döndüğünde, halasının Büyükkada'daki köşkünde olduğunu öğrenir ve adaya gider. Sedat, Nedime Hanım'ın Büyükkada'daki köşkünün odasının penceresinden bakarken komşu evin penceresinde Neyyire'yi görür ve onun piyanosunu dinler. Nedime Hanım'ın Büyükkada'daki evi, Sedat'ın Neyyire'yi ilk kez gördüğü mekân olması açısından önemlidir.

“Sedat da şimdi odanın yan tarafındaki penceresini açmıştı. Çamlar tarafına baktı: Üst taraftaki beyaz köşkte bir genç kız, penceresini açıyordu. Bu genç kız,

panjurların rezelerini taktıktan sonra gözleriyle denizleri tarayarak her tarafı okşadı ve penceresinden çekildi.”¹⁹³

Seyda Bey, Büyükada’daki köşkünde 10 Temmuz akşamı büyük bir davet verir. Köşk bu davet için hazırlanır. Eserde köşkün bu görkemli hali tasvir edilir. Bu köşk Neyyire’nin yaşadığı evdir.

“Köşkün birinci katına, bütün cepheyi şamil büyük bir mermer balkondan giriliyordu. Her tarafı parke döşenmiş olan bu kat, ortada büyük bir sofadan ve her tarafında ikişer odadan ibaretti. O gün bu katın bütün kapıları açılmış, böylece sofanın ortasındaki billur avizenin ve her odada muhtelif renkli avizeler altında yanan lambaların ziyalarıyla bütün kat, her tarafı görünen ve nazarı okşayan yekpare bir salon halini almıştı.”¹⁹⁴

Sedat ve Christine, Mösyö Chanzy’nin Paris’te verdiği Doğu Edebiyatına dair konferansta karşılaşırlar. Burası Sedat ve Christine’in Lyon Belediye Bahçesi’nden sonra ilk kez karşılaştıkları mekândır.

“Ve o gün saat üçte konferans salonunda Paris Darülfünunu muallim muavinlerinden Mösyö Chanzy tarafından Şark Edebiyatına dair bir konferans verileceği hakkındaki fıkra gözüne ilişti ve oraya gitmeye karar verdi.”¹⁹⁵

Mösyö Chanzy, Sedat’ı Lyon’daki evlerine davet eder. O akşam Chanzy ailesinin evinde Sedat ve Christine sohbet ederler ve yakınlaşırlar.

“Konferanstan iki ay sonra, ufak bir yortu münasebetiyle, birkaç gün için Mösyö Chanzy tekrar Lyon’a gelmiş ve bu esnada Sedat’ı evine davet etmişti. Sedat bu davete büyük bir memnuniyet ve biraz da helecânla icabet eyledi.”¹⁹⁶

Sedat, konferans için gittiği bir akşam Christine ile Paris’te bir otelde kalır. Sedat ile Christine’in ilk birliktelikleri burada gerçekleşir.

¹⁹³ Ali Zeki Bey, *Alev* (çevrimyazı E. Kul), Kavis, İstanbul, 2010, s.17.

¹⁹⁴ Ali Zeki Bey, a.g.e., s.36.

¹⁹⁵ Ali Zeki Bey, a.g.e., s.81.

¹⁹⁶ Ali Zeki Bey, a.g.e., s.83.

“Bir saat sonra gece yarısına doğru, Sedat da Christine de odasına çekilmişlerdi. Sedat, odasının kapısını kilitlemeye lüzum görmeden kapamış, kapının yanı başındaki şezlong üzerine oturmuştu.”¹⁹⁷

Neyyire kontrol için Doktor Schleib’in muayenehanesine gider. Sedat aylar sonra burada karşısına çıkar. Doktor Schleib’in muayenehanesi Neyyire ve Sedat’ın yüzleşmesine mekân olur.

“Bir seneye yakın zaman geçmişti. Bir gün, eylülün temmuz sıcaklarını andıran sıkıntılı bir gününde, öğleüstü, Fikret Hanım, yarım saat sonra orada tekrar buluşulmak üzere, Neyyire’yi Doktor Schleib’in ufak intizar odasında yalnız bırakarak gitmişti.”¹⁹⁸

Sedat ve Christine İstanbul’a geldikleri gün Beyoğlu’nda dönemin meşhur otellerinden biri olan Tokatlıyan Oteli’ne yerleşirler. Roman metninde geçen Tokatlıyan Oteli, gerçekte İstanbul Beyoğlu’nda var olan bir mekândır. 1908 yılında Beyoğlu’nda hizmete başlamış olan Tokatlıyan Oteli, dönemin en lüks otellerinden biridir. Yazar, bunun gibi gerçek hayattan aldığı mekânları romanın kurgusal dünyasına taşıyarak hikâyenin gerçeklik hissini arttırmıştır.

“Sedat, geçirdiği müthiş buhrana rağmen Christine’e bir şey sezdirmemek için bütün metanetiyle nefisini cebretti. Tokatlıyan Oteli’nin adamına eşyasını gösterdi. Yarım saat sonra ikisi de otele girmişlerdi.”¹⁹⁹

Sedat, Christine’i teselli edebilmek için Taksim’deki Fransız Prentan Mağazası’na götürür.

“Ertesi gün Sedat, Christine’in ye’sini ve tevahuşunu bir dereceye kadar izâle edebilmek için onu, Galatasaray Sultanisi’nin yanındaki La Fayet Mağazası’yla Tünel civarındaki Prentan Mağazası’na götürmüştü.”²⁰⁰

¹⁹⁷ Ali Zeki Bey, *Alev* (çevrimyazı E. Kul), Kavis, İstanbul, 2010, s.89.

¹⁹⁸ Ali Zeki Bey, a.g.e., s.73.

¹⁹⁹ Ali Zeki Bey, a.g.e., s.98.

²⁰⁰ Ali Zeki Bey, a.g.e., s.98.

Christine geçirdiği buhran sonucunda Taksim Fransız Hastanesi'ne yatırılır. Christine'e bu hastanede özel bir oda ayrılmıştır. Christine, bebeğini burada kaybeder, Neyyire ile burada tanışır ve hayatının son günlerini burada geçirir.

“On dakika sonra Neyyire Christine'in yanındaydı. Christine, hususi ve son derecede temiz bir odaya yatırılmış, kendisine fevkalade bir itina ve hürmetle hizmet eden iki hastabakıcı terfîk olunmuştu.”²⁰¹

Neyyire'nin Büyükkada'daki evinden, odasından ayrılışı onun için çok zor olur. Odası ve eşyaları ona tüm gençliğini, Sedat'a duyduğu aşkı ve heyecanı hatırlatır.

“Yalnız, İstanbul'a taşındıkları gün köşkten ayrılmadan evvel son defa kendi oda kapısının eşiğinde durarak eşyasına veda etmek istedi. Kendisini, bir seneden fazla sürmeyen tatlı rüyalarına kavuşturan karyolasına, bütün gençlik râyihasını saklayan dolabına, sonra ruhunun pek çok defa elemelerini ve birkaç defa da emellerini yazdığı masasına baktı.”²⁰²

Neyyire, Büyükkada'daki köşkten ayrıldıktan sonra teyzesinden kendisine kalan Taksim civarındaki bir eve yerleşir.

“O gün, birkaç sene evvel teyzesinden Neyyire'ye intikal eden Taksim civarındaki eve nakleylemişlerdi.”²⁰³

Neyyire, eşi Rıfat Bey ve çocuğuyla birlikte İstanbul'a döner ve Sultanahmet'teki konaklarına yerleşirler.

“Rıfat Bey, izdivacının ikinci senesinin nihayetlerine doğru kalem-i mahsusa nakletmişti. Bunun üzerine İstanbul'a dönmüşler, Sultanahmet'teki konaklarının selamlık dairesine yerleşmişlerdi.”²⁰⁴

Alev romanında; iç mekânların başında gelen, karakterlerin yaşadıkları mekânlar, onların özelliklerini veya ruh hallerini yansıtmaz. Örneğin Neyyire'nin odası detaylandırılmaz, Neyyire karakterini yansıtan bir boyut kazanmaz. Eserde, iç mekânların olaylara yalnızca birer dekor olarak kaldığı, olayları destekleyen yahut kahramanın duygularını yansıtan bir boyut kazanmadığı görülür. Alev romanında, 19.

²⁰¹ Ali Zeki Bey, *Alev* (çevrimyazı E. Kul), Kavis, İstanbul, 2010, s.122.

²⁰² Ali Zeki Bey, a.g.e., s.137.

²⁰³ Ali Zeki Bey, a.g.e., s.138.

²⁰⁴ Ali Zeki Bey, a.g.e., s.142.

yüzyıl Türk romanında gördüğümüz eşyanın detaylı tasviri ve kahramanı yansıtmaması durumuna rastlanmaz.

2.7.2. Dış Mekânlar

Alev romanında, olaylara sahne olan şehir İstanbul olmakla birlikte Paris ve Lyon şehirleri de dış mekânlar arasındadır. Dış mekânlar arasında İstanbul vapuru, Büyükada vapuru, Büyükada iskelesi, Büyükada sokakları, Lyon Belediye Bahçesi, Büyükada meydanı sayılabilir.

Sedat, Lyon'daki birinci eğitim yılından sonra İstanbul'a döner ve Nedime Hanım'ın yanına Büyükada'ya gider. Büyükada'ya indiği akşam Nizam Caddesi'nden geçerek halasının köşküne doğru yol alırlar.

“Araba bu ikinci kalabalık arasından güçlükle ilerliyordu. Nizam Caddesindeki ‘arabesk’ köşkün karşısında çamlara giden yokuşun yanı başında durdu. Bütün cadde lüks lambalarıyla tenvir edilmişti.”²⁰⁵

Sedat, Lyon'da tahsilini tamamladığı ilk yılda arkadaşlarıyla belediye bahçesinde otururken Bulgar gençleriyle bir tartışma içine girer. Sedat, Christine ile ilk olarak belediye bahçesinde karşılaşır.

“O akşam belediye bahçesinde, diğer iki Türk arkadaşıyla beraber oturuyordu. Üçü de, guruba karşı, vatanımızın bu defa göğüslerimize azıcık ferahlık serpen son hadiseleri üzerine aleyhimizde nasıl bir taraftan gayz ve ateş savurduğuna dair garibâne hasbıhal ediyorlardı.”²⁰⁶

Sedat ve halası Nedime Hanım, Büyükada'da gezintiye çıkarlar. Büyükada meydanındaki akşam saati, Sedat'ın Büyükada'da geçirdiği ilk akşamdır. Bu meydana Neyyire ile karşılaşır.

²⁰⁵ Ali Zeki Bey, *Alev* (çevrimyazı E. Kul), Kavis, İstanbul, 2010, s.15.

²⁰⁶ Ali Zeki Bey, a.g.e., s.24.

“Sedat, halasıyla beraber araba ile Dil’den iskeleye avdet ediyorlardı. Nizam Caddesi, istiâbından fazla denilecek kadar yaya gezenler, merkepler ve arabalarla dolmuştu.”²⁰⁷

Neyyire ve Sedat, 10 Eylül²⁰⁸ günü ilk kez Büyükada’da bir çamlıkta buluşurlar. Neyyire, Sedat’ın yanına büyük bir heyecanla gider. Sedat, Neyyire’yi sanki yıllardan beri tanıyormuş gibi karşılar. Büyükada’daki bu çamlık Neyyire ve Sedat’ın ilk buluşmasına tanıklık eder.

“Her adımda daha ziyade artan bir yorgunlukla dağa çıkıyorum. Çamların dalları karanlıklardan örülmüş bir örtü gibi, sabahın berrak semasını zâirin nazarından saklıyordu.”²⁰⁹

Neyyire, 11 Eylül 329²¹⁰ tarihinde Lyon’a gitmek üzere Bregenz Vapuru’na binecek olan Sedat’ı uğurlamak için Karaköy İskelesi’ne gider. Sedat, Bregenz Vapuru ile Avrupa’ya doğru yol alırken Neyyire, iskeleden Büyükada vapuru ile ayrılır.

“Saat dörde geliyordu. Tünel’den çıktıktan sonra Karaköy’ün akşam kalabalığını güç hal ile yararak Viner Bank’ı geçtim. Biraz ötede, rıhtımın yanında güzel ve muhteşem, gitmeye müheyyâ Bregenz vapuru duruyordu.”²¹¹

Christine ve Sedat, vapurla Lyon’dan İstanbul’a gelirken uzaktan İstanbul manzarasını seyrederek. Bu manzara Christine’in Sedat’a duyduğu aşkın yerini korku ve yalnızlık duygularına bırakışını anlatır. Christine, İstanbul’a bakınca kendisini yalnız ve Sedat’a yabancı hisseder. İstanbul, Christine’e ölümü çağırıştırır. Christine’in iç çatışması İstanbul’a doğru yol alan vapurda şehri izlediği noktada başlar.

“İstanbul’a bakınca, şimdi bu yabancı manzara karşısında Sedat’ın vücuduna rağmen kendisini, ölümü ifade eden bir yalnızlık içinde hissetti. Ve birinci nazarda

²⁰⁷ Ali Zeki Bey, *Alev* (çevrimyazı E. Kul), Kavis, İstanbul, 2010, s.27.

²⁰⁸ 23 Eylül 1913

²⁰⁹ Ali Zeki Bey, *Alev* (çevrimyazı E. Kul), Kavis, İstanbul, 2010, s.54.

²¹⁰ 24 Eylül 1913

²¹¹ Ali Zeki Bey, *Alev* (çevrimyazı E. Kul), Kavis, İstanbul, 2010, s.59.

kalbine değen bir intiba ile şehri ince ve müteaddid minareleriyle vâsi' bir mabede benzetti."²¹²

Sedat, İstanbul'a döndükten sonra Neyyire ile konuşup ondan yardım isteyebilmek için Büyükada'ya gider. Neyyire'nin iskelede İstanbul'a giden bir vapura bindiğini görür ve onun peşine takılır.

"İşte Sedat çaresiz kalınca Neyyire'ye müracaat etmeye karar vermiş, ertesı sabah, ilk vapurla Ada'ya gitmiş ve Neyyire'yi, İstanbul'a inmek için iskelede bekleyen hanımlar arasında görünce, o da orada beklemiş ve Neyyire ile beraber aynı vapurla İstanbul'a inerek onu doktorun evine kadar takip etmişti."²¹³

Alev romanında anlatılan olaylar, Sedat ve Neyyire'nin ilişkisine sahne olması nedeniyle çoğunlukla Büyükada ve İstanbul'da geçer. Neyyire ve Sedat'ın karşılaşması, tanışması ve mektuplaşması Büyükada'da geçer. Ancak İstanbul'un Kadıköy ve Beyoğlu semtleri, Lyon ve Paris şehirleri de eserin mekânları arasındadır. Alev romanında dış mekânlar da i mekânlar gibi yalnızca birer dekor niteliği gösterir.

2.8. Anlatım Teknikleri

Roman, yapısı gereği anlatıma dayalı bir tür olarak gelişir. Anlatılan olaylar, durumlar veya kişiler bir anlatım biçimi ile okuyucuyla buluşur.²¹⁴ Bir romanda estetik dokuyu meydana getiren, romanı roman yapan yanı, anlatım tekniklerinde aramak gerekir.²¹⁵ Alev romanında tasvir, mektup, geriye dönüş, özetleme, i çözümleme, montaj ve diyalog gibi birçok farklı anlatım tekniği kullanılmıştır. Bu anlatım tekniklerinin roman içindeki kullanımları Ali Zeki Bey'in nasıl bir roman yazarı olduğunu göstermesi bakımından önemlidir.

²¹² Ali Zeki Bey, *Alev* (evrimyazı E. Kul), Kavis, İstanbul, 2010, s.96.

²¹³ Ali Zeki Bey, a.g.e., s.100.

²¹⁴ K. C. Dilber, *Türk Romanında Roman Sanatının Ele Alınışı*, Akçağ, Ankara, 2014, s.82.

²¹⁵ M. Tekin, *Roman Sanatı: Romanın Unsurları*, Ötüken Neşriyat, İstanbul, 2022, s.197.

Tasvir Tekniği

Romanın ilk bölümünde Sedat'ın vapurla Büyüka'da'ya giderken Kadıköy'den ayrılışı şairane satırlarla tasvir edilmiştir. Sedat, vapurdan Kadıköy'ü özlemle izler. Bu şairane tasvirde Ali Zeki Bey'in şair kimliğinden izler görülür.

“İşte o akşam, içinde bir sızı duyarak vapura binen Sedat, Ada'ya giderken Moda'yı, Kalamış'ı, Fenerbahçe'yi beraber gülmüş ve ağlamış bir hemşireyi unutmayan bir kalple selamlamıştı. Verandaları buselerine ma'kes olmuş güzel köşkler, mavi sularında birbirini arayan vücutları mütecessis nazarlara göstermeden kavuşturan beyaz banyolar, sonra denize kadar inmek istemeyen levent uçurumlar ve denizin sathından yükselmeyen kumsallar, sahil boyunca uzanan mesireler hep ruhunu bırakmayan vefalı aşinalar gibi uzaktan Sedat'ı davet ediyorlardı.”²¹⁶

Sedat'ın fiziksel özellikleri ve karakteri tasvir edilirken onun iyi okuyan ve anlayan bir genç oluşu üzerinde durulur. Sedat, zamanının gençlerinden daha anlayışlı ve zeki olarak tasvir edilir. Tüm bu iyi yönlerinin yanında bir kötü yönünden bahsedilir o da genellikle karamsar olmasıdır.

“Sedat o tarihte yirmili yaşlarında idi. Orta boyu, esmer çehresi, kestane saçları, biraz çatık kaşları ve siyah gözleri ile gerçi mezbûl simalı gençlerden idi. Fakat Sedat bunların fevkinde, asıl seciyesi ve cevval zekâsı ile temeyyüz etmişti. Zaman ve hayatı o kadar iyi anlamıştı ki İstanbul'un o zaman kendi yaşlarındaki gençleri arasında, onun kadar iyi gören, iyi düşünen, iyi okuyan ve iyi anlayan bir gence nadir tesadüf edilirdi. Sedat, vücutça tam bir sıhhati, gençliğin bütün zindeliğini temsil etmesine rağmen, kalbinin birçok zayıf noktaları vardı. Ekseriyetle bedbîn idi.”²¹⁷

Neyyire'nin fiziksel özellikleri ve karakteri tasvir edilirken onun, güzelliğini ve nahifliğini annesinden aldığı ifade edilir. Ancak bu güzelliğinin yanında babasının güçlü kanını taşıdığı vurgulanır.

²¹⁶ Ali Zeki Bey, *Alev* (çevrimyazı E. Kul), Kavis, İstanbul, 2010, s.13, 14.

²¹⁷ Ali Zeki Bey, a.g.e., s.21.

“Neyyire, annesinden tevârüs ettiği asalete ve güzelliğine daha yüksek bir zekâ ve daha mükemmel bir terbiye ve tahsil ilave eylemişti. Gerçi vücudunun nahâfeti hususunda da validesine çekmişti. Lakin babasının ona intikal eden kavî ve ceyyid kanı Neyyire’nin nahâfetine galebe çalmıştı.”²¹⁸

Seyda Bey’in verdiği bir davet için hazırlanan Büyükada’daki köşkünün billur avizesinin ışıklarının köşkün her yanını sarması tasvir tekniğiyle anlatılır.

“Köşkün birinci katına, bütün cepheyi şamil büyük bir mermer balkondan giriliyordu. Her tarafı parke döşenmiş olan bu kat, ortada büyük bir sofadan ve her tarafında ikişer odadan ibaretti. O gün bu katın bütün odaları açılmış böylece sofanın ortasındaki billur avizenin ve her odaya muhtelif renkli avizeler altında yanan lambaların ziyalarıyla bütün kat, her tarafı görünen ve nazarı okşayan yekpare bir salon halini almıştı.”²¹⁹

Neyyire, Sedat ile buluşmasında hissettiği duyguları şu sözlerle tasvir eder ve defterine kaydeder.

“Kalbimde kıskanç bir darbe hissettim. Şimdi, hafif bir lodosla kımıldamaya başlayan çamların, bizi tatlı bir râhiya ile sararak sanki mahrumiyetimize nüfuz eden hışiltısından rahatsız oluyordum. Güneşin ilk şuaları, beş dakika evvel buz kesilen yüzümü şimdi yakıyordu. Şemsiyemi alarak açtı ve biraz daha yakın geldi. Sağ dizkapağı dizime temas etmişti. Sıcak bir ra’şe vücudumun her tarafını titretmişti. Şiddetli bir çarpıntı kalbimi boğuyordu. Bir an orada, yere çökmek ihtiyacını veren bir uyku ve ateş buhranı ruhumu sardı.”²²⁰

Muayene için Doktor Schleib’in muayenehanesine giden Neyyire, doktoru beklerken muayenehanenin duvarlarında asılı resimlere ve fotoğraflara göz gezdirir. Bu kısımda Doktor Schleib’in muayenehanesi detaylı şekilde tasvir edilir.

²¹⁸ Ali Zeki Bey, *Alev* (çevrimyazı E. Kul), Kavis, İstanbul, 2010, s.32.

²¹⁹ Ali Zeki Bey, a.g.e., s.36.

²²⁰ Ali Zeki Bey, a.g.e., s.57.

“Fakat sokak o kadar sıkıcı ve dar idi ki gözlerini bilâ-ihhtiyar, odanın kırmızı bir kartonla örtölmüş duvarlarına çevirdi. Pencereden itibaren, duvarlardaki resimlere, küçüklüğünden beri kim bilir kaçınıcđ defa olarak, göz gezdirmeye başladı. Evvela doktorun gençlik resmi, sonra sınıf arkadaşlarıyla beraber grup halinde alınmış bir fotoğraf vardı. Neyyire, biraz daha yürüyerek, kanepenin üstündeki yağlıboya tablosuna baktı ve bu defa fazla bir dikkat ve alaka ile tabloyu tetkik etmeye başladı.”²²¹

Neyyire’nin o gün muayenehaneye giderken giydiğı kıyafet, okura romanın geçtiğı dönemde kadınların kılık kıyafetine dair fikir vermektedir. Neyyire’nin kıyafetleri ve ayakkabılarının yanı sıra yüzündeki ifade, duruşu ve bakışları şairane ifadelerle ayrıntılı şekilde tasvir edilir.

“Neyyire, o gün siyah bir krep döşin çarşaf giymişti. Eteğı hafif bir kloş ile ufak zarif iskarpinlerini serbest bırakacak surette, tam bunların hizasında yayılarak nihayet buluyordu. İnce ve mat ipekten yapılmış bluzunun fazlaca uzanan kolları, ufak bir reviş ile ellerini yarı örtüyordu. Neyyire, bu yarı saklanmış ufak ve güzel ellerini arkasında kavuşturmuş, saçlarının bir büyük koyu kumral küttlesini taşıyan başını biraz öne ve yukarıya doğru uzatmış olduğı halde duruyor ve boyuna nispetle yüksekte kalan bu eski donuk levhaya mütefekkir bakıyordu. Neyyire’nin açık buğday rengindeki şirin yüzünün pelerinden kurtulan profili, onu daha cazip gösteriyordu.”²²²

Neyyire’nin Doktor Schleib’in muayenehanesinde gördüğü, genç bir kadının elinde çiçeklerle resmedildiğı ümidi temsil eden bir tablo ayrıntılı şekilde tasvir edilir.

“Tablo, ümidi temsil ediyordu: Genç ve güzel bir kadın, sık ağaçlı ve sahile müntehî bir orman içinden geliyor. Yeşil bir kurdele ile beline astığı çiçek dolu sepetten alacağı demetleri sağdan ve soldan her tarafa atmak üzere, iki elini de sepetin içine koymuş, nazarlarını denizin ufkuna atfetmiş olduğı halde, sahile doğru yürüyordu. Arkasından, çocuklar ve Neyyire gibi yirmi yaşını henüz ikmâl etmeyen kızlar ve

²²¹ Ali Zeki Bey, *Alev* (çevrimyazı E. Kul), Kavis, İstanbul, 2010, s.73, 74.

²²² Ali Zeki Bey, a.g.e., s.74.

kadınlar, sonra ihtiyarlar ve hastalar, hep bu genç kadını isti'câlkârane takip ediyorlardı. Cümlesi, bu genç kadının atacağı çiçekleri toplamak üzere endişeli ve ricakâr nazarlarla ona bakıyordu.”²²³

Christine ve Sedat arasında gelişen aşkın kuvveti ve sarsıcılığı ikisini de etkisi altına alır. Bu kısımda aşk bir diyara benzetilerek tasvir edilir. Sedat ve Christine, aralarında hızla gelişen aşk ile bu diyarın zirvesine çıkar. İkisi de aşk sarhoşudur.

“Bu his bütün adalâtını titretmeye başlamıştı. O dakikadan beri Sedat ve Christine, artık yılmayan bir azim ve tevekkülle, aşkın diyarına giden ve asırlardan beri dolup boşalan insan yığınlarını taşıyan o eski sala atlamışlardı. Artık gidiyorlardı. Böyle yan yana bazı denizin okşayan beyaz mevceleri üzerinden, bazı da korkunç dalgaların siyah hufreleri arasından geçtiler. Sonra diyar-ı aşkın kenarına gelince, durmadan ve sormadan zirveye kadar çıkmak istediler. İkisi de mesut ve sermest yürüyorlardı.”²²⁴

Christine ve Sedat, Marsilya’dan İstanbul’a yaklaşmakta olan İoni Vapuru’ndan İstanbul’u izlerler. Kendisinden önce minareleri ve ışıkları gözükten İstanbul’un sisli manzarası, Sedat’ta garip bir korku ve ihtişam hissi uyandırır.

“Altı gün sonra Sedat, kamarasının seher aydınlığında gözlerini açar açmaz, başını müdevver pencereden dışarı çıkardı. Vapur, ağır ağır, tatlı ve müterennim bir reşâşe ile Marmara’nın mahmur sularını uyandırarak gidiyordu. Şimdi Ayastefanos ve Makri Köyü sahillerini biraz arkada bırakmış, Yedikule Surlarının hizasına gelmişti. Bunların arkasında, toprağından evvel minarelerini gösteren İstanbul, şurada burada titreyen hafif şuleleriyle sisli bir sükûnet içinde kalbe bir nevi gariplik ve aynı zamanda bir korku ve azamet hissi veriyordu.”²²⁵

²²³ Ali Zeki Bey, *Alev* (çevrimyazı E. Kul), Kavis, İstanbul, 2010, s.74, 75.

²²⁴ Ali Zeki Bey, a.g.e., s.85, 86.

²²⁵ Ali Zeki Bey, a.g.e., s.95.

Roman türünün en temel anlatım tekniklerinden biri olan tasvir, roman atmosferinin okuyucuya etkili şekilde sunulmasına katkı sağlar. Örneğin Neyyire'nin giysileri tasvir edilerek 20. yüzyılın başlarında İstanbul'da yaşayan bir Türk kadınının görünümüne dair bilgiler verir. Sedat ve Christine'in vapurdan gördükleri İstanbul manzarası, şehrin o dönemki mimarisi hakkında bilgi sunar. Ali Zeki Bey'in şair kimliği, şairane tasvirlerde kendisini göstermektedir. Alev romanında tasvir tekniği, okuru hikâyenin atmosferine dahil etmek amacıyla etkili şekilde kullanılmıştır.

Mektup Tekniği

Alev romanının “Birinci Sene” adlı kısmının “Neyyire'nin Defteri” adlı beşinci bölümü, Neyyire'nin Sedat ve Mediha'ya yazdığı mektupları kaydettiği bir defteri ihtiva eder. Bu bölüm, Neyyire'nin yazdığı mektupların yanı sıra Neyyire'nin anılarını da içermektedir. Neyyire, defterine Sedat ve Mediha'ya yazdığı ikişer mektubu kaydetmiştir.

“Mektup tekniği, iç monolog tekniğiyle iç içedir. Mektuplardan meydana gelen veya yazarın ya da bir başkasının düşünceleri doğrultusunda yazılan romanlarda içsel konuşmalar ve düşünceler yer alır. Bu gibi eserlerim mektup tekniğiyle yazıldığı söylene de özünde bunlar birer iç monologdur. Yazar bu iki yöntemi beraber uygulayarak romanı gerçeğe biraz daha yaklaştırma arzusundadır.”²²⁶

Bu bağlamda “Neyyire'nin Defteri” adlı bölümde Neyyire'nin yazdığı mektuplar vasıtasıyla onun duygu ve düşünceleri doğrudan aktarılır. Alev romanında Neyyire'nin yazdığı mektupların dışında Mösyö Chanzy, Christine ve Madam Rider tarafından yazılmış mektuplar da yer alır.

Neyyire, Mediha'ya yazdığı bir mektupta Sedat ile nasıl tanıştığını ve mektuplaşmaya başladıklarını anlatır.

“Büyükada, 20 Temmuz 329

Mediha'ya

Ruhum Kardeşim,

²²⁶ K. C. Dilber, *Türk Romanında Roman Sanatının Ele Alınışı*, Akçağ, Ankara, 2014, s.83.

10 Temmuz gecesini beraber geçirmek üzere sana yazdığım mektuba ancak bugün cevap alabildim.”²²⁷

Neyyire, Sedat’ın karşılık beklemezsizin gönderdiği mektuplara cevaben bir mektup yazar ve ilgisine teşekkür eder.

“Sedat’a Mektup

Büyükada, 30 Ağustos 329

Bu kıymetsiz satırlarımla iktisâb-ı afiyet etmenize hizmet edersem benim için ne büyük saadet! Bitmek bilmeyen bu sükûtum üzerine, artık sizden muhabbet beklemekten ümidimi kesmiştim. Onun için günden güne derinleştiğini haber verdiğiniz hissiyatınızdan dolayı size teşekkürden âcizim.”²²⁸

Neyyire, Sedat Lyon’a gitmeden önce ona son bir mektup gönderir. Mektubunda Sedat’ı dualarla uğurladığını, bu ayrılık süresince metanetli olmaları gerektiğini söyleyerek kendisini de Sedat’ı da teselli eder.

“Sedat’a

Büyükada, 10 Eylül 329

Benim kadar sizi de müteessir ettiğine şüphem olmayan yarınki seyahatiniz esnasında size, ruhumun en samimi dualarını terfîk ediyorum. Artık bundan sonra, metanet, ikimizin de düsturumuz olmalıdır. Metin olduktan sonra, tekrar kavuşuncaya kadar geçecek ayrılık günlerini çabuk bitiririz.”²²⁹

Neyyire, Sedat ve Mediha’nın Büyükada’dan ayrılması üzerine kendisini çok yalnız hisseder ve Mediha’ya bir mektup yazar.

“Mediha’ya

Büyükada, 15 Teşrînisânî, 329

Melek Kardeşim,

²²⁷ Ali Zeki Bey, *Alev* (Çevrimyazı. E. Kul), Kavis, İstanbul, 2010, s.41.

²²⁸ Ali Zeki Bey, a.g.e., s.52.

²²⁹ Ali Zeki Bey, a.g.e., s.58.

İstanbul'a taşındığınız günden beri ne seni görebildim ne de bir mektubunu aldım. Sükûtunda bu kadar musirr oluşun beni öyle mahzun ediyor ki kabil olsaydı karşına geçerek nihayetsiz gözyaşları dökecektim. Bundan hâsıl olacak teessüründen bütün hırçınlığımın intikamını alacaktım.”²³⁰

Mösyö Chanzy, Sedat'ı Paris'te bir konferansa davet etmek amacıyla bir mektup gönderir.

“Azizim Sedat,

Sizi birkaç gün için Paris'e davet ediyorum. Martın beşinde 'Şark Muhipleri Cemiyeti' namına burada sevgili memleketinize dair bir konferans vereceğim.”²³¹

Christine, hamileliğini haber vermek amacıyla Sedat'a bir mektup yazar.

“Muazzez Sedat,

Birkaç günden beri kendimi hiç iyi hissetmiyorum. Her gece fazla bir çarpıntı kalbimi tazyik ediyor, yediğimi kabul etmeyecek kadar müz'ic bir mide hazımsızlığı ile yemekten ziyade yememeyi tercih eyliyorum.”²³²

Madam Rider, Christine'in vefat haberini Neyyire'ye iletmek amacıyla bir mektup yazar.

“Matmazel,

Derin bir elemle haber veriyorum ki müşterek muhibbemiz Christine ikinci defa gelen büyük bir hemoraji üzerine, onu gördüğünüz günün akşamı vefat etti.”²³³

Mektup tekniği Alev romanında farklı bir yere sahiptir. Klasik roman türünde mektup, bir karakterden diğerine gönderilir ve alıcı tarafından okunduğu şekliyle metinde yer alır. Alev romanında ise Neyyire, yazdığı mektupları anı defterine kopya etmek suretiyle saklar ve mektuplar Neyyire'nin bakış açısından verilir. Bu yönüyle Alev romanında mektup tekniği farklı bir şekilde kullanılmıştır.

²³⁰ Ali Zeki Bey, *Alev* (çevrimyazı E. Kul), Kavis, İstanbul, 2010, s.64.

²³¹ Ali Zeki Bey, a.g.e., s.87.

²³² Ali Zeki Bey, a.g.e., s.92.

²³³ Ali Zeki Bey, a.g.e., s.128.

Geriye Dönüş Tekniği

Alev romanında geriye dönüş tekniği kullanılmıştır. Sedat ve Neyyire'nin Büyükkada'daki tanışmasından önceki hayatlarının anlatıldığı yerlerde bütüncül geriye dönüş tekniği kullanılmıştır. Bunun yanı sıra Sedat ve Neyyire'nin birbirinden haber alamadığı zaman diliminde yaşananlar ise kısmi geri dönüş tekniği kullanılarak anlatılır.

Sazyek'e göre bütüncül geriye dönüş tekniği, nadiren romanın kurgusunda çok belirleyici bir rol de oynayabilmektedir. Çoğunlukla bir romanda birden fazla, gerekli ama ara bir konumda uygulanabilen söz konusu teknik, olgunun kuruluşunda birincil rol de oynayabilir.²³⁴

Alev romanında ikinci ve dördüncü bölümde Sedat ve Neyyire karakterlerini tanıtmak amacıyla yapılan geriye dönüşler hikâyenin anlatımında oldukça önemlidir.

“Sedat” isimli ikinci bölümde geriye dönüş tekniği kullanılarak Sedat'ın Lyon'a gidişi ve burada Bulgar gençlerle yaşadığı tartışma anlatılır.

“Gelenler, beş on Bulgar genci idi. Bunlar oradan geçerek belediye meydanına gideceklerdi. Fakat içlerinden bazıları, Sedat ve arkadaşlarını tanıdı. Türkleri tahkir için bu üç gencin orada vücudunu, bulunmaz bir fırsat gibi telakki ettiler.”²³⁵

“Neyyire” isimli dördüncü bölümde romanın aktüel zamanından geriye dönüş tekniği kullanılarak Neyyire'nin çocukluğuna, annesini kaybettiği ve okula başladığı döneme gidilir.

“Neyyire daha dokuz yaşında iken -Merhum Sadrazam Mustafa Münir Paşa'nın hafidesi olan- annesinden, 318'de, yetim kalmıştı. Pederi o hafta zarfında muallimesi Matmazel Otlet'e yol vermiş, Neyyire'yi leylî olarak Saint Esprit Mektebi'ne koymuştu.”²³⁶

Sedat, bir barda oturur. Lyon'da Neyyire'den ayrı geçirdiği bir yılda yaşananları düşünür. Kısmi geri dönüş tekniği kullanılarak Neyyire'nin Sedat'tan haber alamadığı o bir yılda yaşananlar, Sedat ve Christine'in nasıl tanıştığı anlatılır.

²³⁴ H. Sazyek, 'Romanda Temel Anlatım Yöntemleri Üzerine Bir Sınıflandırma Çalışması', *Folklor Edebiyat*, S.37, 2004/1, s.103.

²³⁵ Ali Zeki Bey, *Alev* (çevrimyazı. E. Kul), Kavis, İstanbul, 2010, s.25.

²³⁶ Ali Zeki Bey, a.g.e., s.31.

“İşte Sedat, birahanenin karanlık ve dumanlı bir köşesinde otururken, sergüzeştinin bu ilk sızılarını kendisi defetmek istedikçe, bunlar daha canlı bir surette perişan aklından geçiyordu. Sedat, Christine’i konferans salonunda görmüştü.”²³⁷

Alev romanında geriye dönüş tekniği, ileri dönüşlerle iç içe kullanılmıştır. “Birinci Sene” adlı ilk kısmın sonunda Neyyire’nin Sedat’tan haber alamadığı söylenir ve “İkinci Sene” adlı ikinci kısımda ise romanın aktüel zamanı, Sedat’ın İstanbul’a döndüğü andan devam eder. Sedat’ın Lyon’da geçirdiği bir yıllık zaman zarfında yaşananlar, çözücü geriye dönüş tekniği kullanılarak “Christine’in Macerası” adlı bölümde anlatılır. Böylece okuyucunun kafasındaki soru işaretleri geriye dönüş tekniğinden yararlanılarak yanıtlanmış olur. Eserde, iki defa aktüel zamanın dışına; bir defa da aktüel zamanın içerisindeki bir zaman diliminde çözücü geriye dönüş yapılmıştır.

Özetleme Tekniği

Neyyire, okuldan çıktığı zaman annesi yerine koyduğu teyzesinin evinde kalır. Teyzesi duldur ve çocuğu yoktur. Neyyire’yi çocuğu gibi sever. Kısa süre sonra teyzesinin vefatıyla Neyyire tekrar yetim kalır. Neyyire’nin teyzesi, özetleme tekniği kullanılarak tanıtılır.

“Neyyire, on bir sene evvel İzmit mutasarrıflığında iken vefat eden kocasından dul ve evlatsız kalan bu kadının şefkatiyle iktifa etmişti. Artık teyzesi Neyyire için hakiki bir valide olmuştu. Fakat tâli’ Neyyire’yi, bir sene sonra bu günlerinin validesinden de ayırdı.”²³⁸

Neyyire’nin yakın dostu Mediha’nın hayatıyla ve Neyyire ile olan arkadaşlığıyla ilgili bilgiler özetleme tekniği ile verilir.

“Neyyire’nin arkadaşları arasında yalnız Mediha Hanım, hiçbir kayda tabi olmayan muhabbete nail olmuştu. Neyyire, kendisinden üç yaş büyük olup iki seneden beri nişanlı bulunduğu halde henüz evlenemeyen bu genç hanımla beraber bulundukça, sanki mazisinin en mukaddes hatıralarına kavuşuyor, beraber geçirdiği saatleri değil,

²³⁷ Ali Zeki Bey, *Alev* (çevrimyazı E. Kul), Kavis, İstanbul, 2010, s.80.

²³⁸ Ali Zeki Bey, a.g.e., s.31.

günleri ve haftaları mümkün olduğu kadar istiyordu. Buna mukabil Mediha aynı vefakârlığı ibraz ediyordu. Hatta sırf Neyyire'nin hatırı için, birkaç seneden beri, her yaz Büyükada'ya gelir ve İstanbul'a avdet edinceye kadar da mutlaka her gün, birkaç, saat, Neyyire'ye refakat ederdi.”²³⁹

Alev romanında fon karakterler ile ilgili okuyucuya aktarılmak istenen bilgiler özetleme tekniği kullanılarak anlatılır.

İç Çözümleme Tekniği

Alev romanında kullanılan anlatım tekniklerinden biri de iç çözümleme tekniğidir. İç çözümleme tekniği, karakterin tanıtımına ve anlatıma gerçeklik kazandıracak, romanı güçlendirecek bir yöntemdir.²⁴⁰ Alev romanında doğrudan ve dolaylı olarak iki tür iç çözümleme tekniği kullanılır. Doğrudan iç çözümleme tekniğinde kişinin duygu ve düşüncelerine ait tüm bilgi kişinin kendi ifadeleriyle iletilir. Dolaylı iç çözümleme tekniğinde ise anlatıcı, kişinin ruh halini ve düşüncelerini dıştan içeri doğru hâkim bakış açısıyla anlatır. ²⁴¹

Sedat'ın Lyon'a gidişi karşısında Neyyire'nin hissettikleri doğrudan iç çözümleme yöntemiyle verilmiştir.

“Ben ondan ziyade mustariptim. Hakikaten beni bekliyor muydu? Birinci defa olarak başkasına verdiğim elemin ve hüsrânın şahidi oluyordum. Ve şikârını seyretmeye benzeyen bu manzarayı pek acıklı ve tahammülün fevkinde buluyordum. Oh ya Rabbim, onu bu ıstıraptan nasıl kurtaracağım? Ve ben de nasıl kurtulacağım?”²⁴²

Neyyire, Sedat'ı aylar sonra karşısında görmesinin şaşkınlığı içerisinde o gün yaşananları ve Sedat'ın son isteğini düşünür. Neyyire'nin düşünceleri, iç çatışmaları yazar anlatıcının gözünden dolaylı iç çözümleme tekniğiyle anlatılır.

“Neyyire, doktorun evinde Sedat'ın yüzüne karşı kapıyı kapamakla müstahak olduğu bir mukabelede bulunduğu vicdanen hükmetmek istiyordu. Fakat bu türlü

²³⁹ Ali Zeki Bey, *Alev* (çevrimyazı E. Kul), Kavis, İstanbul, 2010, s.33.

²⁴⁰ M. Tekin, *Roman Sanatı: Romanın Unsurları*, Ötüken Neşriyat, İstanbul, 2022, s.273.

²⁴¹ H. Sazyek, ‘Romanda Temel Anlatım Yöntemleri Üzerine Bir Sınıflandırma Çalışması’, *Folklor Edebiyat*, S.37, 2004/1, s.103.

²⁴² Ali Zeki Bey, *Alev* (çevrimyazı E. Kul), Kavis, İstanbul, 2010, s.61.

bir intikam, her faziletli kadının yapacağı bir hareket olmakla beraber, artık Neyyire’yi memnun etmiyordu.”²⁴³

Neyyire, Sedat’a duyduğu bu kırgınlık ve kızgınlık duygularının arasında içten içe onu ne kadar sevmiş olduğunu ve bundan sonra başka kimseyi sevmeyeceğini düşünür. Sedat’ı bu denli sevmiş olmasına rağmen onsuz yaşamak zorunda olduğunu farkına varır. Sedat’a olan kırgınlığı ve sevgisi, Neyyire’yi büyük bir iç çatışmaya sürükler. Neyyire’nin düşünceleri dolaylı iç çözümleme tekniği ile anlatılır.

“Ve bu defa aklına giren fakat kalbindekini kovmayan bir üçüncü kanaat hâsıl eyledi: Neyyire, Sedat’ı sevdiğine ve her zaman seveceğine, fakat kendisi böyle insafsızca aldatılmış olduktan sonra artık bütün hayatı boyunca ondan ve binaenaleyh dünyadaki her türlü Sedat’tan mahrum olarak yaşayacağına kanaat getirdi.”²⁴⁴

Neyyire içten içe Mediha’nın Sedat hakkında yaptığı öngöründe haklı çıkmasından rahatsız olmuştur. Bu durumdan ötürü kendisinden, en çok da Mediha’dan utanır. Bu duyguları dolaylı iç çözümleme tekniği ile anlatılır.

“Bu elim hüküm üzerine Neyyire’nin perişan aklına neler geliyordu. Şimdi Mediha’dan utanıyor ve kendi vicdanından da utanıyordu. Yüzünü iki eliyle örttü ve düşünmeye başladı.”²⁴⁵

Sedat, Christine ile aralarındaki kültürel ve dini farklılıklardan doğan engelleri düşünür. Neyyire’ye gönderdiği mektuplara cevap alamadığı aklına gelir. Neyyire’yi mi yoksa Christine’i mi sevdiğinden emin olamaz. Sedat, bu karmaşık düşünceler arasında bunalır. Sedat’ın düşünceleri yazar anlatıcı tarafından dolaylı iç çözümleme tekniği kullanılarak anlatılır.

“Sonra Neyyire’yi de düşündü. İstanbul’dan müfârekatından beri Neyyire’ye gönderdiği mektuplara rağmen hiçbir cevap alamadığını, Neyyire’nin bu sükûtunu, onu unutmuş olduğuna hamletmiş olmasında ne dereceye kadar haklı bulunduğunu düşündü. Ve kendisinin hakikaten Christine’i mi yahut Neyyire’yi mi sevip sevmediğine dair kendi kendine tereddütler etti. Beş saniyeden fazla ömrü olmayan

²⁴³ Ali Zeki Bey, *Alev* (çevrimyazı E. Kul), Kavis, İstanbul, 2010, s.105.

²⁴⁴ Ali Zeki Bey, a.g.e., s.106.

²⁴⁵ Ali Zeki Bey, a.g.e., s.106.

ma'küs kararlar ittihâz etti. Fakat neticede göğsü, hıçkırıklar getiren bir buhran havasıyla dolup boşalmaya başladı. Bu buhran Sedat'ın ruhuna, bir kuvvetin galebesini haber veriyordu. Fakat kimin? Christine'in mi? Sedat bu kanaate inanmamak istiyordu.”²⁴⁶

Alev romanında iç çözümleme tekniği kahramanların iç dünyasını okura aktarmak amacıyla kullanılmıştır. Sedat ve Neyyire'nin düşünceleri ve duyguları doğrudan ve dolaylı iç çözümleme tekniği kullanılarak anlatılmıştır.

Montaj Tekniği

Alev romanında iki ayrı yerde montaj tekniğinden yararlanılmıştır. Seyda Bey'in evinin balkonunda otururken şarkı mırıldandığı yerde montaj tekniği kullanılmıştır.

“Seyda Bey ise, balkonda bir hasır koltukta oturmuş, neşeli zamanlarında yaptığı gibi pek yavaş bir sesle:

‘Mir’ati ele al da bak Allah’ı seversen’²⁴⁷ şarkısının bestesini okuyordu.”²⁴⁸

Neyyire, dadısı Emine Hanım’dan Bağdat padişahının hikâyesini anlatmasını ister. Dadısı hikâyeyi anlatmaya başlar.

“Evvel zaman içinde Bağdat padişahının bir kızı varmış. Bu sultan her sabah has bahçeye çıkar ve bahçenin büyük mermer havuzunda yıkanmak için gelen güvercinlere yem verirmiş. Bir gün, sultan, annesinden yadigâr kalan yüzüğünü parmağından çıkarmış, havuzun dört bir kenarında, ağızlarından su fişkıran mermer aslanlardan birinin üzerine bırakmış.”²⁴⁹

²⁴⁶ Ali Zeki Bey, *Alev* (çevrimyazı E. Kul), Kavis, İstanbul, 2010, s.90.

²⁴⁷ G. Paçacı, ‘Miratı ele al da bak Allah’ı seversen Mahmut Celalettin Paşa’. *omarsiv.istanbuli.edu.tr*; E. T: 14 Aralık 2024.
Mahmut Celalettin Paşa tarafından bestelenen, Kudmanizade Şamlı İskender tarafından yayımlanan şarkının güfte metni şu şekildedir.

Mir’atı ele al da bak Allah’ı seversen
Sinen ne kadar olmuş o benlerle müzeyyen
Bu hayret ile farkına kadir olamam ben
Paluze mi ten ya gümüş ayine mi gerden

²⁴⁸ Ali Zeki Bey, *Alev* (çevrimyazı E. Kul), Kavis, İstanbul, 2010, s.36.

²⁴⁹ Ali Zeki Bey, a.g.e., s.112.

Neyyire'nin dadısı anlattığı hikâyeyi bir mânî ile sonlandırır. Bu hikâye tahminimizce romanın yazıldığı dönemde halk arasında bilinen bir halk hikayesidir. Hikâyenin tamamı eserin 112. ve 113. sayfaları arasında anlatılır.

“Sultanım sultanım, öldürdün beni
Ben bir gonca güldüm, soldurdun beni.
Padişah babanın kırılmış tacı,
Dervişin duası fakat pek acı.”²⁵⁰

Yazar, montaj tekniğini kullanarak hikâye, şiir ve şarkı gibi farklı yazı türlerinden faydalanır.

Diyalog Tekniği

Diyalog yöntemi, kurmaca nitelik taşıyan romanın omurgasının vazgeçilmez yapı taşlarından biri olmakla birlikte romanın edebi ve düşünsel dokusunu zenginleştirmektedir.²⁵¹ Alev romanında kullanılan anlatım tekniklerinden biri de diyalog tekniğidir.

Sedat ve halası Nedime Hanım, Neyyire hakkında konuşurlar. Sedat, komşu köşkte yaşayan Neyyire hakkında halasından bilgi almaya çalışır.

“— Halacığım, üst tarafımızdaki beyaz köşkte şimdi piyano çalınıyordu. Hem de ne kadar iyi. Acaba kimler oturuyor orada?..

— Eski posta nâzırının kızı çalışıyor, oğlum. Piyanosu kadar kendisi de güzel. Allah için çok zarif ve kibar bir taze.

— Hangi posta nâzırı, halacığım?

— İsmini iki üç defadır işitiyorum, fakat bir türlü hatırımda tutamıyorum.

— Galiba şimdi mütekaid olsa gerek.

— Galiba oğlum. Herhalde, Allah bağışlasın, kızına iyi bir terbiye vermiş.”²⁵²

Neyyire ve Sedat'ın aradan bir yıl geçtikten sonra Doktor Schleib'in muayenehanesinde karşılaştıklarında aralarında geçen diyalog şöyledir.

²⁵⁰ Ali Zeki Bey, *Alev* (çevrimyazı. E. Kul), Kavis, İstanbul, 2010, s.113.

²⁵¹ M. Tekin, *Roman Sanatı: Romanın Unsurları*, Ötüken Neşriyat, İstanbul, 2022, s.266.

²⁵² Ali Zeki Bey, *Alev* (çevrimyazı. E. Kul), Kavis, İstanbul, 2010, s.18, 19.

- “— Ooo! Nereden böyle, Sedat Bey, dedi. Sedat, yalancı bir tebessümle:
— Sizinle beraber Ada’dan geliyorum, cevabını verdi.
— Peki, burasını nasıl buldunuz?
— Sizi takip ederek...”²⁵³

Christine’in, Sedat’a kalbinde biri olup olmadığını sorması üzerine aralarında şöyle bir diyalog geçer.

- “— Sedat Bey, benim gibi sizin de bir mateminiz mi var? dedi. Sedat:
— Tabii ki sizin gibi, matmazel. Şu fark ile sizin elbiselerinizle gösterdiğiniz ben kalbimin içinde saklıyorum, cevabını verdi. Christine:
— Ne vakitten beri? diye sordu. Sedat:
— Bir kere daha aşktan yetim kaldığım günden beri, dedi.
— Peki, o halde söyleyiniz bakayım, birincisini kim aldı?..
Birincisini sormayınız, fakat herhalde sonuncusunu siz defnediyorsunuz.
— Ya aldaniyorsanız!
— Acaba, Christine?
— Haydi, uslu çocuk olunuz ve rahat durunuz.”²⁵⁴

Neyyire’nin dadısı Emine Hanım Neyyire’ye Sedat’tan haber getirir, aralarında şöyle bir diyalog geçer.

- “— Meleğim, dedi, sana çok iyi bir haber vereceğim. Yalnız uykun kaçır diye ne olduğunu yarın söyleyeceğim.
Neyyire biraz yalancı bir hayretle:
— Amma yaptınız dadıcığım, asıl uykumu şimdi kaçırdınız, cevabını verdi.
— Peki, şimdi söylersem uyur musun?
— Beni uyutursa!.. Fakat rica ederim, söyleyiniz, ne var, dadıcığım...
— Acele etme, işte. Bak hemen sinirlenmeye başladın... Seninki geldi. Daha ne istersin.
— Benimki mi? Dadıcığım, beni bir sene sormayan aramayan, artık benimki olur mu hiç!.. Hem de geldiğini kimden haber aldın?

²⁵³ Ali Zeki Bey, *Alev* (çevrimyazı E. Kul), Kavis, İstanbul, 2010, s.77.

²⁵⁴ Ali Zeki Bey, a.g.e., s.84, 85.

— Muhakkak geldi. Aspasia sabahleyin onu iskelede gördü.”²⁵⁵

Diyalog tekniğinin kullanıldığı bir başka yer ise Neyyire’nin Madam Rider ile Christine hakkında konuşmasıdır.

“— Fakat, ne felaket, matmazel, keşke yirmi dört saat evvel geleydiniz!..

Neyyire tahmininde aldanmayan ani bir his ve endişe ile:

— Bugün Sedat Bey askere mi gitti, yoksa aradığım genç madam mı hastalandı?.. diye sordu. Madam Rider:

— Evet, dedi, sabahleyin Matmazel Christine’i Taksim’deki Fransız Hastanesine götürdükten sonra o da Haydarpaşa’ya gitti.

— Fransız Hastanesine mi dediniz madam?

— Evet, matmazel, Fransız Hastanesine götürdüler, hem de maatteessüf ümitsiz bir halde götürdüler.”²⁵⁶

Diyalog tekniği, karakterlerin ifadelerinin olduğu gibi aktarılmasından doğan bir tekniktir. Bu sayede karakterler okuyucunun gözünde gerçeklik kazanır. Karakterlerin aralarında kurduğu iletişimi doğrudan aktarması açısından diyalog tekniği önem taşır.

²⁵⁵ Ali Zeki Bey, *Alev* (çevrimyazı E. Kul), Kavis, İstanbul, 2010, s.111.

²⁵⁶ Ali Zeki Bey, a.g.e., s.116.

3. DUMAN ROMANININ İNCELEMESİ

Duman romanı; konusu, teknik özellikleri, anlatıcı ve bakış açısı, olay örgüsü, şahıs kadrosu ve anlatım teknikleri başlıkları altında yapısal olarak incelenmiştir. İnceleme, eserden alıntılar yapılarak örneklendirilmiştir. Duman romanından yapılan alıntılarda metnin imlasına sadık kalınmıştır.

3.1. Eserin Konusu

Duman romanı; babasından kalma bir köşkte ailesi ile müreffeh bir hayat sürmekte olan kültürlü ve edebiyata ilgili Vedud'un, kendisinden yaşça büyük ve yakın zamanda dul kalmış Nevvare tarafından aldatılmasından sonra yaşadığı değişim ile gerçek aşkı, uzun zamandır tanıdığı komşu kızı Neriman'da bulmasını konu alır. Vedud, Nevvare ve Neriman arasındaki üçlü aşk çatışması eserin konusudur. Eserde olaylar, Vedud'un Çanakkale Savaşı'na katılmak üzere cepheye çağırılması ile başlar. Duman romanında, Vedud'un gerçek aşkı bulması anlatılırken savaşın karakterler üzerindeki etkisine de yer verilir.

3.2. Eserin Teknik Özellikleri

Ali Zeki Bey'in ikinci romanı olan Duman, 4 Ağustos 1337 (1921) ile 29 Eylül 1337 (1921) tarihleri arasında İleri gazetesinde toplamda 49 sayı halinde tefrika edilmiştir.²⁵⁷ Alpay Gezer tarafından Latin harflerine aktarılan Duman romanı, 2021 yılında Hiperyayın tarafından basılmıştır. Söz konusu baskıda sunuş yazısı ve sözlük bulunmaktadır.

Duman romanı, “Birinci Kısım” ve “İkinci Kısım” adlı iki ana başlık altında toplam on iki bölümden meydana gelir. “Birinci Kısım” dokuz bölümden oluşur. Bunlar sırasıyla: “Davet Gecesi”, “Nevvare'nin İlk Hitabı”, “Vedud'un Şikâyeti”, “Ayrılık Günleri”, “Nevvare'nin Ziyareti”, “Davet Günü”, “Nevvare'de Bir Gece”, “Maçka'da Bir Gece Nöbet” ve “Neriman” olarak adlandırılmıştır.

“İkinci Kısım” üç bölümden meydana gelir. Bunlar sırasıyla: “Kışladan Cepheye”, “Neriman'a Vusul” ve “Neriman-ı İstikbal” şeklinde adlandırılmıştır.

²⁵⁷ Ali Zeki Bey, *Duman* (çevrimyazı A. Gezer), Hiperyayın, İstanbul, 2021, s.8.

3.3. Olay Örgüsü

- Vedud ve ailesi sokaktan geçen bekçiden 1310 doğumlu erkeklerin askere alınacağı haberini duyar.

- Neriman, Vedud'un askere gideceğini öğrenir ve annesiyle birlikte Mehpare Hanım'ın evine gider.

- Vedud, Nevvare'yi bırakıp askere gitmenin ölümden beter olduğunu düşünür. Nevvare'ye dair hatıralarını okurken ilişkilerinin başladığı zamanı düşünür.

- Vedud, Nevvare'nin eşinin öldüğünü öğrenir ve Nevvare'yi teselli etmek için evine gitmeye başlar.

- Vedud, Nevvare'nin etrafındaki kalabalıktan rahatsız olarak Nevvare'nin evine gitmekten vazgeçer ancak Nevvare, dadısı ve kardeşi aracılığıyla Vedud'u ısrarla evine davet eder.

- Nevvare, bir akşam baş başa kaldıklarında Vedud'a olan duygularını açıkça söyler.

- Vedud, Nevvare'nin kendisini nasıl kandırdığını öğrenir ve ona sitemkâr bir mektup gönderir.

- Vedud ile Nevvare'nin kırk gün kadar görüşmez.

-Vedud, Nevvare'nin hasta yattığını öğrenir ve gururunu bir kenara bırakarak Nevvare'nin evine gider. Vedud o geceyi Nevvare'nin kollarında geçirir.

- Vedud, Nevvare ile buluşur ve ona askere çağırıldığını söyler.

- Nevvare ve Vedud Rus Konsolosluğu'nun önünde Neriman ile karşılaşırlar. Neriman'dan kaçarak uzaklaşırlar.

- Nevvare, kardeşinin sünnet düğünü sebebiyle bir davet verir ve Neriman bu davette ud çalar.

- Doktor Süreyya Bey, Neriman'ı görür görmez çok beğenir ve ilgisini dürüstçe ifade eder.

- Vedud, Neriman'ın yanına giderek Süreyya Bey'i över. Neriman, Vedud'un bu davranışı karşısında hayrete düşer.

- Nevvare, Vedud ve Neriman'ın konuştuğunu duyar ve baygınlık geçirir.
- Vedud'un Nevvare'nin yalanlar söylediğini, kendisini kandırarak başkalarıyla görüştüğünü öğrenir.
- Vedud, Maçka kışlasının önünde nöbet tuttuğu bir akşam Nevvare'nin arabasını görür. İçinde bir kadın ve bir erkeğin yan yana oturduğunu fark eder.
- Vedud, eve uğradığında Nevvare'nin dadısı Nevvare ve Rauf Bey'in düğün davetiyesini getirir.
- Vedud bir akşam cepheye sevk edilecek asker listesinde adını görür.
- Vedud'un da içinde bulunduğu asker bölüğü Balıkesir yoluyla Çanakkale cephesine doğru yola çıkar.
- Vedud, vapur hareket etmeden önce ailesine bir mektup yazar. Bu mektupta Neriman'dan af diler.
- Neriman'ın annesi vefat eder ve ölmeden önce Vedud'a vermesi için Neriman'a bir altın sigara tablası bırakır.
- Neriman halası Neveda Hanım'ın yanına yerleşir.
- Neriman, halasına ve eniştesine destek olabilmek için annesinden kalan bütün parayı harcar ve Fatih'teki arsanın tapusunu arsayı rehin olarak göstermek için isteyen eniştesine verir
- Neriman, Hilaliahmer'in önünde Vedia ve Mehpare Hanım ile karşılaşır. Vedia, Neriman'a Vedud'un cepheye gitmeden önce gönderdiği mektubu verir.
- Neriman gönüllü olarak Çanakkale Merkez Hastanesi'nde çalışmaya başlar.
- Vedud, cephede kalçasından yaralanır ve ölümle burun buruna geldiği sırada Neriman'ın hayalini görür ve hayata tutunur.
- Vedud Soğanlıdere Seyyar Hastanesi'ne kaldırılır ve burada Sadullah ile karşılaşır.
- Sadullah, Vedud'a Neriman'ın gönderdiği altın sigara tablasını verir.
- Vedud anı defterine, Neriman'a olan duygularını anlattığı ve ondan af dilediği bir mektup yazar.

- Vedud, Sadullah'ın yardımıyla Merkez Hastanesi'ne nakledilir.
- Neriman ve Vedud kavuşurlar. Vedud, Neriman'a anı defterini vererek okumasını rica eder.
- Neriman, Vedud'un mektubunu okur ve yıllardır beslediği karşılıksız aşkın artık karşılıklı olduğunu öğrenir.
- Neriman, annesinin amcasından kalan bir köşkün satışı için İzmir'e gider.
- Vedud, İstanbul'a döner ve düğün hazırlıklarına başlar. Neriman'a nişan yüzüğünü gönderir.
- Neriman, İzmir'den İstanbul'a döner.
- Vedud ve Neriman düğün elbiselerinin son provasını için Beyoğlu'na gider.
- Vedud ve Neriman, Rus Konsolosluğu'nun önünde Nevvare'yi görürler.
- Nevvare karşıdan karşıya geçmeye çalışırken kaza geçirir ve orada hayatını kaybeder.
- Neriman ve Vedud'un düğünü Nevvare'nin vefatından on beş gün sonra gerçekleşir.

3.4. Anlatıcı ve Bakış Açısı

Ali Zeki Bey, Duman romanında tanrısal (hâkim) ve kahraman (kişisel)²⁵⁸ anlatıcıyı bir arada kullanır. Eserin bazı bölümlerinde, anlatım tanrısal anlatıcı tarafından gerçekleştirilirken bazı bölümlerinde ise anlatım kahraman anlatıcıya geçmiştir. Romanın birinci kısmının ilk bölümü olan “Davet Gecesi” adlı bölümde tanrısal anlatıcı kullanılmıştır.

“Henüz sofradan kalkmışlar, büyük odada sobanın etrafında toplanmışlardı. Vedud, eniştesinin o günkü tebliğ-i resmî hakkında hararetli bir münakaşa açmıştı.

—İsterseniz kaydediniz, enişteciğim işte: 25 Kânunuevvel 330 Pazartesi gecesi. Ben söylüyorum: Almanlar, harbi kazanacak, diyordu.

Eniştesi de aksi kanaatini ifade etmiş olmak için istihzakârane:

²⁵⁸ M. Tekin, *Roman Sanatı: Romanın Unsurları*, Ötüken Neşriyat, İstanbul, 2022, s.41.

— Ve âlemi zapt edecek, diye itmam ediyordu.”²⁵⁹

“Davet Gecesi” adlı bu bölüm, Vedud’un hatıra defterine yazmış olduğu notları okumaya başlamasıyla son bulur. “Nevvare’nin İlk Hitabı” isimli ikinci bölümde Vedud’un hatıra defterine yazdıkları kahraman anlatıcı tarafından anlatılır. Vedud’un hatıra defterindeki metni yazan Vedud. Bu bakımdan burada kahraman anlatıcı şeklinde kullanılmıştır.

“Köşe başındaki eczaneye gelmişim. Dükkânın sahibi bulunan ihtiyar Rum ikrah edici bir nazarla bu bedbaht insanları süzüyor, yanında duran bakkala:

— Yani, bunlara bak. Hayvandan farkları yok... diyerek bu kanlı ve muhtazar mahşerle istihza ediyordu.”²⁶⁰

Eserin üçüncü bölümü olan “Vedud’un Şikâyeti” adlı bölümde de olaylar kahraman (kişisel) anlatıcı tarafından Vedud’un bakış açısıyla aktarılır.

“Tam bir sene evvel yazdığım hatıratıma mesut bir fasıldan sonra, yine meşum ve siyah birkaç sayfa ilave edeceğim. Nevvare’nin aşkı bir sene kadar beni bahtiyar yaşattı. Nevvare’nin bendesi olmak kâfi bir saadetti. Bense şimdi kalbimde gömülen bu sultanın bir seneden fazla gözdesi kaldım.”²⁶¹

“Ayrılık Günleri” isimli dördüncü bölümde olaylar; kahraman (kişisel) anlatıcı tarafından, Vedud’un bakış açısıyla anlatılır.

“Nevvare’yi, yatağımın ucunda bulduğum günden beri kırk gün geçmiş ve onu görmemişim. Fakat kırk günü ne fedakârlıklarla geçirmiştim. Hemen hissetmişim ki Nevvare’yi kaybetmekle boşalan varlığımı dolduracak bir meşgale bulmak lazım. Beyoğlu’nda oturan arkadaşlarım imdadıma yetişti.”²⁶²

“Nevvare’nin Ziyareti” adlı beşinci bölümde olaylar kahraman (kişisel) anlatıcı tarafından nakledilir. Bu bölümün sonunda Vedud, anı defterini okumayı bitirir. Olaylar kahraman anlatıcı (Vedud) tarafından anlatılır.

²⁵⁹ Ali Zeki Bey, *Duman* (çevrimyazı A. Gezer), Hiperyayın, İstanbul, 2021, s.13.

²⁶⁰ Ali Zeki Bey, a.g.e., s.20.

²⁶¹ Ali Zeki Bey, a.g.e., s.25.

²⁶² Ali Zeki Bey, a.g.e., s.29.

“Akşamüstü eve avdet edip de ablamın misafir odasının önünden geçerken Nevvare’nin içeride olduğunu görerek içeriye girmiştım. Nevvare yerinden kalkarak bana doğru yürüdü ve elini uzattı. Bu temasla kırk günlük tahassür ve ıstırabımın mükâfatını görmüş oluyordum. Nevvare aynı şuh ve güzelliğine mağrur edasıyla beni karşılamıştı.”²⁶³

Beşinci bölümün ilk kısımlarında kullanılan kahraman (kişisel) anlatıcı, Vedud’un anılarının son bulması ile yerini tanrısal anlatıcıya bırakır. Vedud’un, Nevvare ile aşkına dair anı defterine yazdığı anılar, kahraman (kişisel) anlatıcı tarafından Vedud’un bakış açısından anlatılırken hikâyenin aktüel zamanına döndüğünde olaylar yazar anlatıcı tarafından tanrısal bakış açısıyla anlatılır.

“Vedud’un Nevvare ile münasebetine dair yazdığı hatırat bundan ibaretti. Vedud, yalnız sevgilisinden yeis getirdiği günlerde kalemi eline almış, bununla ıstırabını teskine çalışmıştı. Hâlbuki Vedud, Nevvare’nin gittiği akşamdan evvel olsun, sonra olsun, sevgilisine kavuştuğu günlerde yaşamıştı. Ancak bugünlerin neşeli hatırası, takip eden fırtınalı tahassürler içinde kaybolmuştu.”²⁶⁴

“Davet Günü” isimli altıncı bölümden itibaren; “Kışladan Cepheye” adlı onuncu bölüme kadar olaylar, tanrısal anlatıcı tarafından nakledilir. Altıncı bölüm Vedud ve Nevvare’nin bir dışçide buluşmasıyla başlar ve tanrısal anlatıcı tarafından şu şekilde anlatılır.

“Saat onu geçiyordu. Vedud, bir saatten beri bonmarşenin karşısındaki apartmanın üçüncü katında dışçinin ufak intizar salonunda bulunuyor, ara sıra balkona çıkarak caddeye bakıyordu. Küçük hanımın henüz gelmediğini gören ve öğlenin yaklaşması üzerine müşkül mevkide kalmaktan korkan hizmetçi kadına endişenak bir tavır ile:

— Daha hanım gelmemdi. Acaba bu gün bir mani mi çıktı. Müşteriler gelmeye başlarsa... demişti.”²⁶⁵

²⁶³ Ali Zeki Bey, *Duman* (çevrimyazı A. Gezer), Hiperyayın, İstanbul, 2021, s.34.

²⁶⁴ Ali Zeki Bey, a.g.e., s.40.

²⁶⁵ Ali Zeki Bey, a.g.e., s.51.

“İkinci Kısım”daki “Kışladan Cepheye” adlı bölümde olaylar kahraman (kişisel) anlatıcı tarafından aktarılır. Bu bölümde olaylar ve hikâyenin akışı Vedud’un gözünden hatıralar şeklinde anlatılmıştır.

“Marmara: Akdeniz Vapuru 22 Temmuz Sene 331²⁶⁶

‘Dalgalar, ben sizi döndürmeden âteşzâra’

‘Siz kılın naaşımı isal kenar-ı yâre’

Istrabım o kadar çok ki kurtulmak için dünden beri mevti davet ediyorum. Gençliğimin tuluundan beri kalpleri yaşatan Allah’a kavuşmak isterdim.”²⁶⁷

Eserin ikinci kısmında yer alan “Neriman’a Vusul” adlı on birinci bölüm ve “Nerimân-ı İstikbal” adlı on ikinci bölümde olaylar tanrısal anlatıcı tarafından nakledilir. On birinci bölümde; Vedud’un Soğanlıdere Seyyar Hastanesi’nden, Çanakkale Merkez Hastanesi’ne nakledilişi tanrısal anlatıcı bakış açısıyla şu şekilde anlatılmıştır.

“Vedud, kendi yazılarını ihtiva eden iki defterini daima yanında taşıyordu. Bu defter onun dünyada son yâri, son aşinası kalmıştı. Vedud’un bu geceki seyahati için yapacak maddi bir hazırlığı yoktu. Ne sandığı, ne eşyası vardı; ne de yataktan kalkabilirdi. Fakat hareket etmezden evvel, saklı bir istiğfar hissiyle ruhunu tasfiye etmek ihtiyacı duyuyordu. Vedud, defterlerini açtı. Nevvare’ye müteallik hatıratını ihtiva eden sayfaları birer birer yırttı.”²⁶⁸

“Neriman-ı İstikbal” isimli on ikinci bölümde Vedud İstanbul’a döndükten sonra yaşananlar, tanrısal anlatıcı tarafından anlatılmaktadır.

“Mehpare Hanım, Vedia ve tabii bunlardan ziyade Vedud, Galip Bey’in gelmesini bekliyorlardı. Çünkü Vedud’un eniştesi henüz İzmir’de bulunan Neriman’a gönderilecek nişan yüzüğünü getirecekti. Fakat tam bu esnada kapı çalmış ve Şerafettin Bey’in hareminin geldiği haber verilmişti.”²⁶⁹

²⁶⁶ 4 Ağustos 1915

²⁶⁷ Ali Zeki Bey, *Duman* (çevrimyazı A. Gezer), Hiperyayın, İstanbul, 2021, s.96.

²⁶⁸ Ali Zeki Bey, a.g.e., s.126.

²⁶⁹ Ali Zeki Bey, a.g.e., s.145.

Vedud ve Neriman, düğün elbiselerinin son provası için Beyoğlu'na gittikleri gün Nevvare ile karşılaşır. Nevvare'nin trajik bir şekilde hayatını kaybetmesi tanrısal bakış açısıyla anlatılır.

“Neriman, Vedud'u kolundan çekmişti ve yürümekten men etti. Ve aynı zamanda tramvay ve otomobil arasından kurtularak karşıdan önlerine çıkıveren Nevvare'yi gördü. Fakat görmesiyle beraber Neriman'ın ani ve acı bir sesle:

— Eyvah! diye haykırmış ve Vedud'un kolundan kurtularak otomobile doğru koşmak istemişti. Vedud, o anın fecaatini anlar anlamaz bir hamlede yerinden sıçradı ve o tarafa doğru koştu.”²⁷⁰

Duman romanında bir olay; iki farklı anlatıcı tarafından, iki farklı bakış açısıyla tekrar anlatılmıştır. Nevvare ve Vedud'un Rus Konsolosluğu'nun önünden geçerken Neriman'ı görmesi ve ikisinin de farklı yönle giderek Neriman'dan kaçması, ilk olarak yazar anlatıcı tarafından tanrısal (hâkim) bakış açısıyla anlatılır.

“Rus konsoloshanesinin önünde Nevvare Neriman'ın elinde bir paketle Tünel tarafından onlara doğru geldiğini gördü. Telaşla:

— Aman Vedud, Neriman geliyor. Rica ederim bizi görmeden ayrılalım. Sen yarın bizden geç ve bir haber bırak. Yine beni bekletme olmaz mı? dedi. Ve acele peçesini indirerek, hemen tesadüf ettiği ilk dükkânın kapısından içeri girdi. Vedud da Rus konsoloshanesinin yanındaki sokaktan sapmıştı.”²⁷¹

Bu olay “Neriman” adlı bölümde kahraman (kişisel) anlatıcı tarafından Neriman'ın bakış açısından tekrar aktarılır. Olayın, iki farklı anlatıcı ve bakış açısıyla yeniden anlatılması ender rastlanan bir tekniktir.

“Sözde şubeye gitmezden evvel eve yetişeyim diye o kışta buram buram terliyordum. Hâlbuki ne kadar aldanyormuşum ve aynı zamanda ne gülünç oluyormuşum. Çünkü Vedud, o esnada Nevvare ile kol kola geziyorlar, benden kaçınmak için bir yaya kaldırımından öbürüne atlıyorlardı.”²⁷²

²⁷⁰ Ali Zeki Bey, *Duman* (çevrimyazı A. Gezer), Hiperyayın, İstanbul, 2021, s.154.

²⁷¹ Ali Zeki Bey, a.g.e., s.54.

²⁷² Ali Zeki Bey, a.g.e., s.81.

Neriman, Vedud ile Nevvare'nin kendisini görür görmez kaçışının altında yatan sebebi anlar. Neriman'ın dedikodu çıkaracağından korkarlar.

“—Evet, diye devam etti, beni görünce Vedud, bana acıdığından değil, belki yüzümden bir gün dedikodu olur diye, hırsız gibi ilk rast geldiği sokağa saptı. Nevvare de aynı telaşla, ilk rast geldiği dükkâna kaçtı. O andaki halimi tasavvur et kardeşim. Hâlbuki benim ne Vedud'a ne de Nevvare'ye hiçbir fenalığım dokunmamıştı.”²⁷³

Duman romanında tanrısal anlatıcı ve kahraman anlatıcı kullanılmıştır. Yalnız Vedud'un hatıra defterine yazdığı anılarda geçen olaylar, Vedud'un bakış açısından, kahraman (kişisel) anlatıcı tarafından aktarılmıştır. Bu kısımlarda anlatımın kahraman anlatıcı kullanılarak Vedud'un kaleminden yapılmış olması anlatıma sahlilik kazandırmıştır.

3.5. Şahıs Kadrosu

Duman romanı geniş bir şahıs kadrosuna sahiptir. Olaylar Vedud, Neriman ve Nevvare arasında geçmektedir.

Duman romanının şahıs kadrosu; başkahraman, norm karakterler, kart karakterler ve fon karakterler olarak dört başlık altında sınıflandırılarak incelenmiştir.

3.5.1. Başkahraman

Duman romanının başkahramanı Vedud, olayların merkezinde bulunur. Romanda tüm yönleriyle anlatılan başkahramanlar, iç dünyaları ve yaşamları detaylıca anlatıldığından diğer karakterlerden kolaylıkla ayrılırlar. Başkahramanlar, çatışma ve değişme süreci geçiren, toplumda birey olarak varlığını sürdüren ve okurun tepkilerini yönlendirebilen kahramanlardır.²⁷⁴

Vedud

Duman romanının başkahramanı Vedud, anlatılan olayların merkezinde bulunur. Vedud'un yaşadıkları sonucunda yaşadığı iç çatışma ve değişim, hikâyenin

²⁷³ Ali Zeki Bey, *Duman* (çevrimyazı A. Gezer), Hiperyayın, İstanbul, 2021, s.82.

²⁷⁴ W.J. Harvey, 'Romanda Sosyal Ortam', *Roman Teorisi* içinde, P. Stevick (ed.), Akçağ, Ankara, 2021, s.179.

temelini oluşturur. Vedud'un babası devlet memurluğunda iken bir yıl önce vefat etmiştir.

Vedud, babasından kalma bir evde annesi Mehpare Hanım, kız kardeşi Vedia ve eniştesi Galip Bey ile yaşamaktadır. Annesi Mehpare Hanım, merhum eşinden kalma bir maaş almaktadır. Vedud, babasının yokluğunda annesi sayesinde para sıkıntısı çekmez, rahat bir hayat sürer.

“Annesi ise Şûrâ-yı Devlet azasında iken bir sene evvel vefat eden babasından kalma bir maaş alıyordu. Oturdıkları ev de onların idi. Bundan başka bir iki iratları da vardı. Bu itibarla elan annesinin himayesinde yaşayan Vedud'un İstanbul'dan müfâratı, evin temelini sarsmayacaktı.”²⁷⁵

Vedud edebiyata ilgili bir gençtir. İki yıldır yazdığı şiirleri çeşitli dergilerde yayımlanmış bu sayede ün kazanmıştır. Yazar, Alev romanında olduğu gibi Duman romanında da başkahramanı edebiyata ilgili biri olarak kurgular.

“Bu itibarla, iki seneden beri mecmualarda şiirler yazan ve pek az zaman zarfında esaslı bir şöhret ve teveccüh kazanan Vedud'la görüşmekten büyük bir zevk duyardı.”²⁷⁶

Vedud ve ailesi bir gün sofradan yeni kalkmış ve sobanın etrafında oturlarken sokaktan geçen bir bekçinin duyurusundan 310 doğumlu erkeklerin askere çağırıldığı haberini duyarlar.

“— 310, 311, 312 tevellütler askere alınacağından, yarından itibaren behemehâl şubelerine müracaatları ilan olunur... diye bağırды ve tekrar davul çalarak caddeye doğru ilerlemeye başladı.”²⁷⁷

Vedud'un askere çağırılması üzerine tüm aile endişelenir. Mehpare Hanım'ın yakın dostu ve arkadaşı Belkıs Hanım ve kızı Neriman, haberi duyunca Mehpare Hanım'ın evine gelirler. Vedud da dahil olmak üzere tüm aile Neriman'ın uzun

²⁷⁵ Ali Zeki Bey, *Duman* (çevrimyazı A. Gezer), Hiperyayın, İstanbul, 2021, s.18, 19.

²⁷⁶ Ali Zeki Bey, a.g.e., s.16.

²⁷⁷ Ali Zeki Bey, a.g.e., s.14.

zamandır Vedud’u sevdiğini bilir. Evdekiler onu bir gelin gibi benimserler. Ancak Vedud, Neriman’ın kendisine olan duygularını görmezden gelir.

“Bütün evdekiler, Neriman’ı Vedud’a kalben merbut biliyorlardı. Ve Mehpare Hanım olsun kızı olsun onu pek beğendikleri için, adeta müstakbel bir gelin gibi seviyorlardı. Ve her vesileyle Vedud’a beğendirmeye çalışıyorlardı.”²⁷⁸

Vedud, askere çağırıldığını öğrendiği gece odasına çekilir ve Nevvare’den ayrılmanın kendisi için ölümden beter olduğunu düşünür. Vedud gözünü kör eden, başını döndüren bir aşkla Nevvare’ye esir olmuştur.

“Ancak iki üç aydan beri her gün daha ziyade derinleşen bir aşk onu bütün ruhuyla, bütün mevcudiyetiyle oturduğu mahallenin birkaç adım ötesinde saltanat süren bir genç hanıma esir etmişti. Asker olursa kalbinin bu hanesinden uzak kalacaktı. İşte bu iftirâk dolayısıyla Vedud’un kalbine bu gidiş ölmekten daha acı görünüyordu.”²⁷⁹

Vedud, Nevvare’nin evinin önünden geçerken eşi Reşat Bey’in vefat ettiğini öğrenir. Genç yaşta eşini kaybetmiş olan Nevvare’ye acır ve teselli etmek için onu sık sık ziyaret etmeye başlar. Fakat teselli için Nevvare’nin evine gelen yalnızca Vedud değildir. Nevvare’yi ziyarete gelenler arasında mebus Rauf Bey, doktor Süreyya Bey ve birkaç memur da bulunmaktadır. Nevvare’nin etrafında toplanan çoğunluğu beylerden oluşan bu kalabalık bir süre sonra Vedud’u rahatsız eder.

“Nevvare beni görür görmez, gurbette tesadüf edilen sevgili bir aşına gibi bana sarıldı. Hıçkırıqlarla:

— Reşat’ı kaybettim, Vedud Reşat’ı kaybettim, dedi. Ve sıcak başı sağ omzumun üzerine düştü. Saatlerce, ben de beraber ağlayarak teselli vermeye çalıştım. Ayrılırken hepsi birden yarın gelmemi rica ettiler. Ertesi günü gittim. Ve Nevvare’nin rica ve ısrarı üzerine rahatsızlığı müddetince bu ziyaretlerimi tekrar ettim. Nevvare’yi teselliye koşanlar, bir iki hafta zarfında yarım düzineyi bulmuştu.”²⁸⁰

²⁷⁸ Ali Zeki Bey, *Duman* (çevrimyazı A. Gezer), Hiperyayın, İstanbul, 2021, s.16.

²⁷⁹ Ali Zeki Bey, a.g.e., s.19.

²⁸⁰ Ali Zeki Bey, a.g.e., s.21.

Vedud, Nevvare'nin çevresinin böyle kalabalık oluşundan rahatsız olur. Bir süredir Neriman'a ilgi duymaktadır. Bu nedenle Vedud, Neriman'ı ihmal etmek istemez ve Nevvare'nin evine gitmeyi bırakır. Fakat Nevvare çok geçmeden dadısıyla mektup göndererek Vedud'u tekrar evine davet eder.

“Zaten bir müddetten beri Neriman'a karşı, muhabbetle tarif edilebilecek bir his duymaya başlamıştım. Nevvare'nin felaketi üzerine tesis etmiş olan bu muhit beni, Neriman'ı ihmale sevk etmişti. Fakat Nevvare, kırk sekiz saat geçip de gitmediğimi görünce dadısıyla bir mektup göndermiş, o akşam mutlaka beni beklediğini yazmıştı.”²⁸¹

Vedud, ısrar üzerine yine bir akşam Nevvare'yi ziyarete gider. Nevvare o akşam herkes gittikten sonra Vedud'u bırakmaz ve gecenin geç saatlerine kadar otururlar. Nevvare, Vedud'a olan ilgisini açıkça belli eder. Fakat Vedud, Nevvare'nin bu hareketi karşısında ne diyeceğini bilemez. Öyle şaşırır ki Nevvare'ye “abla” diye hitap eder.

“Nevvare, anın²⁸² pencereden odaya akseden ışığında pek uzun ve sabit bakışlarla nazarlarımın manasını anlamaya çalışıyordu. Birdenbire:

- Vedud, seni gördüğümü görüyor musun? diye sordu. Ben:
- Gördüğümü zannediyorum, cevabını verdim. O tekrar etti:
- Ağladığımı da hissediyor musun?
- Ağlıyor musun abla!..²⁸³

Vedud, Nevvare'nin hisleri karşısında ilk olarak şaşırsa da daha sonra kendi duygularının farkına varır. İçinde Nevvare'ye karşı uyanan bir duygu hisseder ve o geceden sonra gözü ondan başkasını görmez. Nevvare adeta bir sözüyle Vedud'un gözünü kör eder.

“Evet Nevvare'nin beni gördüğünü ben de görmüştüm. Fakat keşke görmeyeydim. Çünkü maatteessüf uyandığım zaman kulaklarıma bir zarın ve

²⁸¹ Ali Zeki Bey, *Duman* (çevrimyazı A. Gezer), Hiperyayın, İstanbul, 2021, s.22.

²⁸² Metnin orijinalinde kelime “anın” şeklindedir. Bu kelime “ayın” olduğu takdirde cümle anlamlı olur.

²⁸³ Ali Zeki Bey, *Duman* (çevrimyazı A. Gezer), Hiperyayın, İstanbul, 2021, s.24.

gözlerime bir perdenin indiğini hissetmişim. O geceden sonra, o ana kadar, bütün gördüklerimin ve işittiklerimin arasında yalnız Nevvare'nin hayalini görüyor ve Nevvare'nin davetkâr hitabını işitiyordum.”²⁸⁴

Vedud ve Nevvare bir yıl boyunca görüşürler. Vedud, bir sene sonra hatıra defterine Nevvare'nin üç aydan beri kendisini aldattığını yazar. Vedud, esiri olduğu sevgilisinin artık başka sevgililer aradığını, ne kadar ağlayıp dil döktüyse de Nevvare'nin bu davranışından vazgeçmediğini söyler. Vedud, Nevvare'nin sadakatsizliklerine bile bile göz yumar.

“Uğruna evvela kalbimi esir ettiğim bu sultan şimdi hâkipayinden de uzaklaştırıyor. Ve başka bendeler başka gözdeleler ediniyor. Nevvare üç aydan beri beni aldatıyor. Bunun için ağladım: Omuz silkti. Yalvardım: ‘Nafile!’ dedi.”²⁸⁵

Vedud; Nevvare'ye yalvarır, sitem eder. Ancak Nevvare, Vedud'un sıkıntılı halini umursamaz, onun üzüntüsüne rağmen etrafındakilerle güler eğlenir. Bu durum Vedud'un gururunu zedeler.

“Bir gün, böyle kalbimin niyazkâr hasbihali esnasında Rauf Bey gelmişti. Sıkıldığının farkına varan Nevvare, Rauf Bey'in odaya girmesiyle beraber, muammalı bir kahkahayı müteakip, beni sipsivri bırakmış, misafiriyle meşgul olmaya başlamıştı. Yine başka bir gün Süreyya Bey'in yanında Nevvare'nin yaptığı cilveli hareketlerden adeta muvazenemi kaybetmişti.”²⁸⁶

Vedud artık gülünç bir duruma düştüğünü düşünür. Nevvare'ye olan öfkesiyle bir mektup yazar. Vedud, Nevvare'ye bu mektupta onun için çarpan tek kalbin kendisinininki olduğunu, istediği yalnızca bir koca ise dört tanesinin her akşam evine girip çıktığını söyler.

“Binaenaleyh beklediğiniz bir kocadan ibaretse, dört tanesi her akşam sizi görmek için kapınızın eşiğini bastonlarının ucuyla eşeliyor. Ancak beklediğiniz, sizin

²⁸⁴ Ali Zeki Bey, *Duman* (çevrimyazı A. Gezer), Hiperyayın, İstanbul, 2021, s.24.

²⁸⁵ Ali Zeki Bey, a.g.e., s.26.

²⁸⁶ Ali Zeki Bey, a.g.e., s.26.

için çarpan bir kalbe kavuşmaksa, bu takdirde nasibinizin birinci ve sonuncu tecellisini bende görünüz. Ve ona göre muhabbetimin hitabını yâd ediniz.”²⁸⁷

Vedud, bu mektuptan sonra kırk gün kadar Nevvare ile görüşmez. Vedud’un hastalanıp evde yattığı bir gün Neriman ziyarete gelir. Neriman, onu Nevvare hakkında uyarır. Nevvare’nin güvenilmez olduğunu, Vedud’u yarı yolda bırakabileceğini imâ eden sözler söyler. İkisi hakkında yayılan bir dedikodudan söz eder. Vedud, içten içe Neriman’ın haklı olduğunu bilir fakat kendisi yüzünden Nevvare’nin adının böyle dedikodulara karışmış olmasına üzüldür. Vedud, Neriman ile yakınlaşmak için girdiği sohbetten, Nevvare’yi düşünerek, onu bu duruma soktuğu için kendini suçlayarak çıkar.

“— Bir senedir, mahallemizin semtini unuttunuz, bütün yaz ve bütün kış yalnız onun etrafında dolaştınız. Ve etekleri altında kaydınız. Vedud Bey dikkat ediniz, kayarken düşersiniz, düştüğünüz yerde kalırsınız. Nevvare sizi ve duyacağınız sızıları bıraktığı gibi gider. Hatta bu sızıyı kalbinizde duysanız bile. Neriman’a karşı bir şey söylememekle beraber içimden ona hak veriyordum. Fakat ismini dârülmuallimata kadar aksetmesine son derece üzüldüm.”²⁸⁸

Vedud, Nevvare’nin hakkında çıkan dedikodulardan ötürü kendini kötü hisseder. Nevvare’nin yaptıklarını bir anda unutarak gidip onunla konuşmak arzusuyla yanıp tutuşur. Nevvare’nin evine doğru giderken kardeşi İhsan ve dadısıyla karşılaşır. İhsan hâl hatır sorarken laf arasında Rauf Bey’in de Nevvare’nin yanında olduğundan bahseder. Bu durum Vedud’u Nevvare’nin evine gitmekten vazgeçirir.

“— Hepsi iyi. Rauf Ağabeyim de orada. Ah bilseniz sonbaharda dere ne iyi. Geceleri hep kayıkla çıkıyoruz. Ne güzel eğleniyoruz. Allah aşkına Vedud ağabey, siz de geliniz. Annem sizi her zaman anıyor. Kuzum a beyim, söyleyiniz ne zaman geleceksiniz. Bu akşam ben haberini vereyim.”²⁸⁹

Vedud’un evde dinlendiği bir gün Nevvare, Mehpare Hanım’ın evine gelir. Vedud, Nevvare’nin geldiğini piyanoda onun çaldığı bir besteden anlar. Vedud

²⁸⁷ Ali Zeki Bey, *Duman* (çevrimyazı A. Gezer), Hiperyayın, İstanbul, 2021, s.28.

²⁸⁸ Ali Zeki Bey, a.g.e., s.30.

²⁸⁹ Ali Zeki Bey, a.g.e., s.31.

heyecanla aşağı indiğinde Nevvare'nin gittiğini, Beyoğlu'nda bir işini hallettikten sonra geri gelerek geceyi orada geçireceğini ablasından öğrenir.

“Vecdi olduğu kadar müteessir bir lisanla:

— Nevvare, dedi; bu gece bizde kalacakmış, şimdi dadısıyla beraber Beyoğlu'na çıkacakmış, annesinin ısmarladığı bir iki şey var. Bunları alıp dadısına verecekmiş, dadısı güya dönecek, kendisi de tekrar buraya gelecekmiş...”²⁹⁰

Nevvare akşamüstü geri döner ve Vedud'u karşısına alarak onun istediğini yapmaya geldiğini, artık hayatında yalnızca Vedud olacağını söyler. Ancak bunun karşılığında ondan kendisini asla terk etmeyeceğine ve Neriman ile bir daha görüşmeyeceğine dair söz ister. Vedud, Nevvare'nin istediklerinin hepsini kabul eder. Vedud, Nevvare'nin bu tavrı karşısında şaşırılmış halde, onun her istediğini yapar.

“Onun başına yemin verdim, sabırsızlıkla, bana müteallik olup onu bu derece alakadar olan şeyleri anlamak istedim. Nevvare, asabi ve mustarip bir tebessümle müteakip:

— Neriman'la bir daha görüşecek misin? diye sordu.”²⁹¹

Vedud, Nevvare'nin istediklerini kabul etse de onu teselli edemez. Nevvare hıçkırıqlarla ağlar. Vedud, annesinin ayak seslerini duyar ve ondan sessiz olmasını rica eder fakat Nevvare buna alınır ve Vedud'a sitemkâr sözler sarf ederek evden çıkıp gider. Vedud Nevvare'nin tüm şartlarını kabul etse de onu mutlu edemez.

“Bu buhran esnasında annemin ayak sesini işittim. Ve Nevvare'nin nazar-ı dikkatini celp ettim. Nevvare bu ihtarıma tahammül edemedi. Büyük bir hakarete maruz kalmış gibi birden doğruldu:

— Peki, peki susuyorum, dedi. Gördün mü seni müşkül mevkide bıraktım. O halde benden ne istiyorsun, bırak beni gideyim. Seni de kendimi de kurtarayım.

Nevvare yıldırım süratiyle yerinden fırlamış, kanepedeki pelerinini alarak kapıya doğru yürümüştü.”²⁹²

²⁹⁰ Ali Zeki Bey, *Duman* (çevrimyazı A. Gezer), Hiperyayın, İstanbul, 2021, s.33.

²⁹¹ Ali Zeki Bey, a.g.e., s.36.

²⁹² Ali Zeki Bey, a.g.e., s.37.

Nevvare'nin gidişinden sonra Vedud'un ablası Vedia gelir ve Vedud'u Nevvare hakkında uyarır. Nevvare'nin başkalarının yanında Vedud hakkında kötü konuştuğunu söyler. Vedud ablasının sözleri üzerine düşünür. İçten içe ona hak verir ancak Nevvare'nin bu ikili davranışına bir anlam veremez. Vedud, Nevvare'ye olan aşkıyla iradesini kaybetmiştir. Ne Neriman ne de Vedia'nın uyarıları, onun gerçekleri görmesini sağlayamaz.

“Bununla beraber Nevvare hakkında hala sarıh bir hüküm veremiyordum. Bu akşamki hasbıhalimizde ablamın anlattıklarını bir türlü tevil edemiyordum. Demek Nevvare beni çekindiklerine karşı mütearrız gösteriyor. Korkmadıklarına karşı da masum gösterdiği gibi. Fakat bu ikiyüzlülüğe sebep ne? Kırk gün bir kati münasebetten sonra evimizde kalacak kadar bir hamle ile geçmişi unutturmak istemesindeki saik ne?”²⁹³

Vedud, Nevvare'nin onu aynı duygularla sevmediğini bile bile onun peşini bırakmaz. Nevvare'nin gözündeki yerinin, onun peşinden koşan diğer aşıklarından farklı olmayacağını bilse de onu sevmekten vazgeçemez. Vedud, Nevvare'nin ilgisine nail olan tek erkek olmadığını bilir ancak gerçeklerle yüzleşmekten korkar. Vedud'un yaşadığı bu iç çatışma onu değişime götürecektir.

“Çünkü Vedud biliyordu ki Nevvare'ye karşı beslediği aşkın onda biri bile sevgilisinin kalbinde yoktu. Ve elan peşini bırakmayan âşıklar cemaatinden başka, gencinden ihtiyarına, nazırından çiftçisine varıncaya kadar düzineyi aşan bir ‘meftunlar’ kâfilesi de ona talip bulunuyordu. Vedud, kaç defa mevkiini düşürerek alnından zillet teri dökülüyor, Nevvare'nin nazarında (biri olmasa biri daha) mevkiinde kalmaktan ürperiyordu. Fakat buna rağmen Vedud her şeye katlanıyordu. Kulaklarına zar gözlerine perde indirmek suretiyle sürüklendiği bu aşk yolunda çoktan, mantığını değil cinnetini rehber ediyordu. Ve Nevvare'nin yalnız bastığı yeri değil, evinin etrafında dolaşanları da görmemeye kadar varıyor, sevgilisinin başkalarına sakilik eden sihirli ellerini, bile bile eğilerek öpüyordu.”²⁹⁴

²⁹³ Ali Zeki Bey, *Duman* (çevrimyazı A. Gezer), Hiperyayın, İstanbul, 2021, s.39.

²⁹⁴ Ali Zeki Bey, a.g.e., s.40.

Nevvare, Vedud'un evinden çıkıp Hisar'a kendi evine döndüğü akşam hastalanır. Nevvare'nin hastalandığını duyan Vedud, ablasının uyarılarına, annesinin yalvarışlarına, Nevvare'nin anne babasının ne düşündüğüne aldırmadan onu görmeye gider. Vedud, ailesinin ve sosyal çevresinin ayıpladığı bu ilişkiye, gururunu ve iradesini yok sayarak devam eder.

“Nevvare, o akşam, son vapurla Hisar'a dönmüş, hemen yatağa girmişti. Üç günden beri 39 derece hararetle yatıyordu. Vedud, bunu haber alınca, annesinin bir daha Nevvare ile görüşmemesi için gözyaşlarıyla verdirdiği yeminlere ve tehditlerine, orada sevmediği (akraba)lara rast gelmesi ihtimaline hatta bizzat Nevvare'den, babasından, annesinden görmesi muhtemel muameleye rağmen, bir akşamüstü Bebek kahvesinden bir sandala binerek karşıya geçmişti.”²⁹⁵

Vedud, Nevvare'nin evine girmeden kapıda dadısıyla karşılaşır. Dadı, Nevvare'ye hayırlı bir talip çıktığını, yakında evlendirileceğini ancak evdekilerin bunu herkesten sakladığını söyler. Vedud ne düşüneceğini bilemez haldedir. Hiçbir şey bilmiyormuş gibi eve girer. Hasta yatağında yatan Nevvare'nin yanına yaklaşarak nasıl olduğunu sorar. Vedud iki yıldan beri süren ilişkileri boyunca yaşadığı acıları düşünür ve Nevvare'nin onu tamamen bırakmasından ölesiye korkar.

“Bu beş on saniyelik intizar, Vedud'un kalbine, ölüme mübadil bir çarpıntı vermişti. Bu beş saniye Vedud'un iki senelik aşkının bütün safhalarını ve bütün ıstıraplarını kalbinde uyandırmak için kâfi gelmişti. Bütün bunlar, bir seyyale süratiyle, hayalinden geçerken; kendi kendine ‘Acaba korktuğuma mı uğrayacağım!’ diye düşünüyor ve ayakları daha şiddetle titremeye başlıyordu.”²⁹⁶

Vedud, Nevvare'nin onu bırakıp gitmesinden öyle korkar ki onsuz yaşayamayacağını söyleyerek Nevvare'ye yalvarır.

“— Anlıyorum, dediğinizi anlıyorum Nevvare ve beni nasıl bırakıp kaçtığınızı da biliyorum. Lakin beni bırakma Nevvare işte birinci defa olarak, sana yalvarıyorum, beni bırakma. Çünkü seni, sevebileceğimden çok fazla seviyorum. Ve sensiz bir dakika yaşayamayacağımı da belki birinci, fakat sonuncu defa olmak üzere söylüyorum.”²⁹⁷

²⁹⁵ Ali Zeki Bey, *Duman* (çevrimyazı A. Gezer), Hiperyayın, İstanbul, 2021, s.41.

²⁹⁶ Ali Zeki Bey, a.g.e., s.42.

²⁹⁷ Ali Zeki Bey, a.g.e., s.44.

Bu yalvarışlar arasında Vedud'un gözleri dolar. Onun bu haline acıyan Nevvare yanına giderek onu asla bırakmayacağını söyler, teselli etmeye çalışır. Vedud'u kollarına alır. Vedud geceyi Nevvare'nin evinde geçirir. Herkes gittikten sonra Vedud ve Nevvare balkonda sabahlarlar ve ilk defa bu kadar yakınlaşırlar. Vedud, Nevvare'nin kollarında kendisini çok mutlu hisseder.

“O gece herkes odasına çekildikten sonra Vedud, Nevvare ile beraber balkonda sabahlamıştı. Genç âşık birinci defa güzel sevgilisinin bitap kolları arasında kalıyor, başını Nevvare'nin dizi üstüne dayanmış olduğu halde seher vaktine kadar yıldızları seyrediyor ve kendisini onlardan daha bahtiyar buluyordu.”²⁹⁸

Nevvare'nin evinde sabahladıkları o günden sonra Nevvare'nin davranışları büyük ölçüde değişir. Nevvare, tüm hareketlerini Vedud'un istediği şekilde düzenler. Artık Nevvare'nin tek mutluluğu Vedud'u mutlu etmektir.

“O günden beri Nevvare, Vedud'un kalbinde olduğu kadar elinin içinde de bulunuyordu. Boyunun güzelliğine, teninin beyazlığına, saçlarının altın sarısı tellerine, onu arkasından gözleriyle ve kalpleriyle takip edenlerin iltifatlarına mağrur olan hanım, Vedud'un önünde kuzu gibi mülayim ve iradesini istimalden memnu bir esire gibi muti kalıyordu. Bütün hareketlerini Vedud'un kalbinin arzusuna göre tanzim etmişti. Gelmesi, gitmesi, çıkması, görüşmesi, genç sevgilisinin isteğinden ibaretti.”²⁹⁹

Fakat Vedud, bir süreden beri Nevvare'den tekrar şüphelenmeye başlamıştır. Nevvare'den eşinin fotoğrafını sakladığı madalyonu getirmesini ister ancak Nevvare madalyonu attığını söyler. Fakat Vedud, Nevvare'yi boynunda madalyonla görür. Yalan söylediği ortaya çıkınca Nevvare madalyonu Vedud'un gözünün önünde denize atar. Nevvare her ne kadar artık Vedud'un istediği gibi davranıyor olsa da Vedud, onun aşkından emin olamaz. Her zaman içten içe Nevvare'den şüphe duyar.

“Fakat yine bir müddetten beri hain ve kıskanç bir şüphe onu için için yiyordu. Vedud, Hisar'da kaldığı gece Nevvare'ye, madalyonunu getirip vermesini söylemişti.”³⁰⁰

²⁹⁸ Ali Zeki Bey, *Duman* (çevrimyazı A. Gezer), Hiperyayın, İstanbul, 2021, s.47.

²⁹⁹ Ali Zeki Bey, a.g.e., s.48.

³⁰⁰ Ali Zeki Bey, a.g.e., s.48.

Vedud, askere alınacağını haberini vermek üzere bir dişçi muayenehanesinde Nevvare ile buluşur. Nevvare, Vedud'un askere çağırıldığını öğrenince onu askerlikten kurtarmak için elinden ne geliyorsa yapacağını, gerekirse Enver Paşa'ya kadar ulaşacağını, ona yalvaracağını söyler. Vedud'u teselli etmeye çalışır.

“— Ağlama, cicim, ağlama çünkü ben de şimdi fena olacağım, hiçbir zaman ayrılacağımızı hatırına getirme. Vedud, ben seni kurtaracağım. Sen doğru eve git. Eğer eniştenden çekinirsen bizim eve git. Ben şimdiden her tarafa başvuracağım. Seni kurtarmak için her şeyi feda edeceğim ve icap ederse Enver Paşa'ya kadar çıkacağım. Ayaklarına kapanacağım. Fakat herhalde seni kurtaracağım, demişti.”³⁰¹

Nevvare ve Vedud dişçiden çıktıklarında Neriman'ın elinde paketlerle sokağın karşısından geldiğini görürler. Nevvare, Neriman ile karşılaşmamak için Vedud'un yanından ayrılır. Vedud ise ilk rast geldiği sokaktan içeri girerek oradan uzaklaşır.

“Vedud ile Nevvare Tünel'e doğru yürüyorlardı. Rus konsoloshanesinin önünde Nevvare Neriman'ı, elinde bir paketle Tünel tarafından onlara doğru geldiğini gördü. Telaşla:

— Aman Vedud, Neriman geliyor. Rica ederim bizi görmeden ayrılalım...”³⁰²

Vedud, Nevvare'den ayrıldıktan sonra yolda polis kontrolüne rastlar ve askerlik şubesine götürülür. O akşam geç saate kadar eve dönemez. Annesi Mehpare Hanım ve kardeşi Vedia çok endişelenir. Onları teselliye yine Neriman koşar. Vedud, askerliğe alındıktan sonra İstanbul'da namzet olarak bulunmaktadır. Bir akşam, Nevvare'nin kardeşi İhsan'ın sünnet düğünü vesilesiyle Nevvare'nin evinde verilen bir davete katılır. Vedud, Nevvare'nin aşkına nail olmanın verdiği gururla kendini etrafındakilerden üstün hisseder. O gece Neriman ud çalması için davet edilmiştir.

“Vedud'un nazarlarında ve serbest harekâtında, arasında bulunduğu cemiyetin en güzel kadınına sahip olduğunu müdrik bir hissin gurur verici tesiri fark ediliyordu.”³⁰³

³⁰¹ Ali Zeki Bey, *Duman* (çevrimyazı A. Gezer), Hiperyayın, İstanbul, 2021, s.54.

³⁰² Ali Zeki Bey, a.g.e., s.54.

³⁰³ Ali Zeki Bey, a.g.e., s.57.

Nevvare, Vedud ve Neriman arasındaki belli belirsiz sevgi bağından o kadar korkmaktadır ki daha eve girmeden Vedud’u yakalar. Ona, Neriman ile özel olarak konuşmayacağına dair yemin ettirir.

- “— Sana yemin verdirmek için
— Neye dair, yine? Korkuyorum.
— Birincisi: Dünyada yalnız beni seveceğine.
— Ona her an yemin etmeye hazırım, ruhum.
— İkincisi: Neriman yukarıda. Onunla da hususi konuşmak yok.
— Tembih ettiğin günden beri konuştuğum var mı ki...”³⁰⁴

Doktor Süreyya, Vedud’a Neriman’ın ud çalışından ne kadar etkilendiğini, harp döneminde olmasa Neriman’a talip olabileceğini söyler. Vedud, Doktor Süreyya’nın Neriman’a ilgisinin olmasından adeta memnun olur. Doktor Süreyya Bey, Neriman ile sohbet etmeye, yakınlık kurmaya çalışır ancak Neriman onu kibarca kendisinden uzaklaştırır. Süreyya Bey, Vedud’a denk gelir ve Neriman’ın güzel, akıllı ve yetenekli ancak biraz kendini beğenmiş olduğunu söyler. Vedud, Süreyya Bey’in yanıldığını, Neriman’ın mütevazı bir kız olduğunu söyleyerek Neriman’ı över.

“Vedud tuhafına giden bu kelimeleri dinledikten sonra gülerek:

— Birader, daha sayacak şey yok mu, eğer bütün bunlar onda varsa egoistliğine siz de hak verirsiniz. Bununla beraber tamamen aldandığınıza şüphem yok. Bilakis Neriman’ı ben çok mütevazı ve halim bir kız diyebiliyorum. Birazdan sebebini anlar ve size haber veririm, cevabını vermişti.”³⁰⁵

Vedud, Doktor Süreyya ile konuşmasından sonra Neriman’ı bulur ve ona Doktor Süreyya’yı öven sözler söyler. Neriman, Vedud’un bu tavrından rahatsız olur. Vedud, Neriman’ın kendisine olan duygularından adeta habersiz gibi davranarak ona Süreyya Bey ile nişan merasimlerini yapmayı dahi teklif eder.

“— Yemin ederim ki, diyordu, Süreyya memleketimizin iftihar ettiği gençlerden biridir. Ciddi, sanat sahibi ve sevimli bir doktordur. Bilir misiniz, Aziz Paşa’nın muavini olmak ne demek. Siz onu sevmediniz mi?.. Halbuki ben nişan

³⁰⁴ Ali Zeki Bey, *Duman* (çevrimyazı A. Gezer), Hiperyayın, İstanbul, 2021, s.58.

³⁰⁵ Ali Zeki Bey, a.g.e., s.64.

merasiminizin teferruatını bile düşünmeye başlamıştım. Yoksa beni vekâletinize layık görmüyor musunuz?”³⁰⁶

Vedud sevgilisinin kollarında mutluyken bile Neriman onu sevmektedir. Vedud, içten içe farkında olduğu ancak Nevvare’nin aşkına kapılıp görmezden geldiği Neriman’ın duygularının farkına varır. Nevvare ile olan mutluluğunu sorgulamaktan korkar.

“Bununla beraber Vedud, şimdi, sevdiğine hâkim ve malik olmasına rağmen, Neriman’ın şu acı ihtarıyla hissettiği çarpıntı, onu şimdi, saadetinin natamam olduğundan şüphelendiriyordu. Fakat Vedud, bir an için olsun, içine şüphe koymaktan ürüyor ve fikrini saplanmaktan korktuğu bu nedamet yoluna çeviriyordu.”³⁰⁷

Nevvare, Vedud’un Neriman ile konuştuğunu duyar ve baygınlık geçirir. Vedud, Nevvare’nin yanına koşar. Davet gecesi böylece son bulur. Vedud, Maçka’da nöbet tuttuğu bir gece düşüncelere dalar. Daha önce tahammül edemeyeceğini düşündüğü askerliğe artık alışmıştır. Kimseye söylemese de cepheye gitmek için fırsat kollar. Vedud artık cepheye gitmekten korkmaz. İstanbul’dan ayrılmanın yolunu gözler.

“Vedud, iki koluyla mavzerine dayanarak bekliyordu. İptidaları tahammül edemeyeceğini düşündüğü askerliğe şimdi tamamıyla alışmış, sevk olunmaları muhtemel cephelerden hiçbirini diğerine tercih için bir sebep görmemiş ve bu bapta bir arzu da göstermemişti. Ancak kendisi için imkân bulursa bile herhalde İstanbul’da kalmamaya karar vermişti. Vedud, bu kararını kimseye söylemiyordu.”³⁰⁸

Vedud’un İstanbul’dan gitmek istemesinin sebebi Nevvare’dir. Vedud ve Nevvare’nin Hisar’da sabahladıkları gecedan sonra Nevvare, yalan söylemekten vazgeçmez. Nevvare’nin Vedud’dan gizli başkalarıyla görüşmesi, yalnızca Vedud’un aşkı ile yetinemeyeceğini gösterir. Vedud, gururunu daha fazla yok sayamaz, İstanbul’dan ve dolayısıyla Nevvare’den uzaklaşmayı ister.

³⁰⁶ Ali Zeki Bey, *Duman* (çevrimyazı A. Gezer), Hiperyayın, İstanbul, 2021, s.64.

³⁰⁷ Ali Zeki Bey, a.g.e., s.65.

³⁰⁸ Ali Zeki Bey, a.g.e., s.68.

“Vedud’un bu kararının saiki Nevvare idi. Vakıa Nevvare, Hisar’da Vedud’a cismini teslim ettiği geceden sonra dahi eski ruhunu muhafaza etmemişti. Ve Vedud’un her arzusunu yapmak için gösterdiği fedakârlıklara rağmen birkaç defa söylediği bazı kelimeler ve Vedud’dan saklı yaptığı bazı hareketlerle, yalnız onun aşkıyla kanaat edemeyeceğini göstermişti.”³⁰⁹

Nevvare; sözleriyle ve gözyaşlarıyla Vedud’u kandırmaya, şüphelerini unutturmaya çalışsa da Vedud gördüklerini ve duyduklarını unutamıyor, şüpheleri yeniden tazeleniyordu. Vedud, Doktor Süreyya Bey’in düzenli olarak Nevvare’nin yanına uğradığını, Nevvare’nin gizli gizli Rauf Bey ile mektuplaştığını ve görücüye çıktığını öğrenir.

“Doktor Süreyya bir aralık muntazaman Şerafettin Bey’in evine gidiyor, Nevvare’ye arsenik şırıngaları yapıyordu. Ve Nevvare bunu Vedud’dan saklıyordu. Rauf Bey Isparta’da iken Nevvare’ye mektup yazıyor ve Nevvare de bu mektuba cevap veriyordu. Fakat Nevvare, bu muharebesini de Vedud’dan saklı tutuyordu. Sonra, evlenmek lakırdısı çıktığı zamandan beri bir iki kere Nevvare, evlerine, maksatlarını bildirerek giden yabancı bazı hanımlara -görücüye çıkan evlenmeye teşne bir kız gibi- çıkmıştı. Ve bu ziyaretlerin hiçbirisini Vedud’a hikâye etmemişti.”³¹⁰

Vedud, üç ay öncesinde Nevvare’den ayrılmamak için İstanbul’da kalmak isterken şimdi tüm bu yaşananlardan sonra İstanbul’dan ve Nevvare’den bir an önce uzaklaşmak istiyordu.

“Vedud üç ay evveline kadar Nevvare’nin kurbunda kalmak için hayatını İstanbul’a nezretmişti. Şimdi ise ruhlarında boşluk hisseder etmez cisimlerini fenâ-yâb edecek bir dergâh arayanlar gibi o da Nevvare’yi ebediyen kaybedince kendisini ilelebet unutturacak bir diyar arıyordu.”³¹¹

Vedud bunları düşünürken karşıdan bir araba geldiğini görür. Araba yaklaştıkça, Nevvare’nin kardeşi İhsan’ın karşısında bir kadın ve erkeğin yan yana oturduğunu görür. İhsan, Vedud’u tanımasına rağmen selam vermez ve araba

³⁰⁹ Ali Zeki Bey, *Duman* (çevrimyazı A. Gezer), Hiperyayın, İstanbul, 2021, s.69.

³¹⁰ Ali Zeki Bey, a.g.e., s.70.

³¹¹ Ali Zeki Bey, a.g.e., s.71.

ilerledikten sonra öne doğru eğilerek yanındakilere bir şeyler söyler. Vedud, İhsan'ın bu hareketinden fazlasıyla rahatsız olur. Arabadaki kadının Nevvare olduğundan emindir. Fakat yanındakinin kim olduğunu anlayamaz. Vedud için artık Nevvare'nin yanında kimin olduğunun bir önemi kalmamıştır.

“Vedud, muhafaza etme istediği bütün metanetine rağmen çok fena olmuştu. Arabanın içinde Nevvare'nin bulunduğundan şüphe etmiyordu. Ona refakat eden ise Rauf Bey mi, Süreyya Bey mi yahut yeni tanıştığı diğer bir bey mi olduğunu anlamaya kalben lüzum görmüyordu.”³¹²

Vedud, kendisinin orada olduğunu bildiği halde Nevvare'nin bir başkasını yanına alarak oradan geçmesini içten içe ayıplar. Nevvare'nin, kendisi için intihar edeceğini söylediği zamanlar aklına gelir. Bundan sonra Nevvare'nin kiminle gezdiğinin Vedud için bir önemi kalmamıştır. Nevvare ile bir daha görüşmeyeceğine dair kendi kendine söz verir.

“Eğer Nevvare'nin namusu olsaydı, burada olduğumu bildiği halde ne olursa olsun geçmeyecekti. Hani intihar edecek kadının hali böyle mi olur. Fakat ne yapsa nafile ben onunla bir daha görüşmemeye katiyen azmettikten sonra varsın, her aksam bir başkasıyla geçsin, diye söylenmişti.”³¹³

Ertesi akşam Vedud eve gittiği sırada, Nevvare'nin dadısı Nevvare ve Rauf Bey'in nikah davetiyesini getirir. Dün gece gördüklerinden sonra sinirleri hâlâ yatışmamış olan Vedud davetiyenin zarfını açar ve okur.

“Dün gecedan beri henüz asabı tamimiyle sükûnet bulmayan Vedud yeniden bir çarpıntıya zebun olduğu halde zarfı açmış, içindeki parşömen kâğıdı çıkararak okumaya başlamıştı.”³¹⁴

Vedud, Nevvare'nin düğün davetiyesini okuduktan sonra zihninde yalnızca Neriman'ın söylediği sözler yankılanır. Neriman Vedud'u uyarmış; yardıma muhtaç olduğunda Nevvare'nin ona dönüp bakmayacağını, bırakıp gideceğini söylemiştir. Vedud, Neriman'ın uyarılarının ne kadar doğru olduğunun farkına varır.

³¹² Ali Zeki Bey, *Duman* (çevrimyazı A. Gezer), Hiperyayın, İstanbul, 2021, s.73.

³¹³ Ali Zeki Bey, a.g.e., s.73.

³¹⁴ Ali Zeki Bey, a.g.e., s.74.

“Neriman’ın hem kendisini görüyor hem de vaktiyle söylediği şu kelimeleri kulağıyla işitiyor gibi oluyordu:

— Dikkat ediniz, Vedud Bey, çünkü etrafında dönerken düşersiniz, düştüğünüz yerde kalırsınız, Nevvare, sizi ve duyacağınız sızıları bıraktığı gibi gider. Hatta bu sızıyı kalbinizde duysanız bile!..”³¹⁵

Vedud, bir akşam kışlada talimden sonra teneffüse çıkmıştır. Etrafta cepheye sevk edileceklerin isminin tahtaya yazıldığına dair bir söylenti duyar. Heyecanla gidip tahtaya baktığında ise on birinci sırada isminin yazdığını görür. İsmi yazılı askerler Çanakkale Cephesi’ne sevk edilecektir.

“Daha onuncu ismi okurken gözüm on birinciye ilişti. Bu isim benim ismimdi: Vedud ben³¹⁶ İrfan Dersaadet! Artık başka isim okumaya lüzum görmemiştim.”³¹⁷

Cepheye gideceğini öğrendiği gece, Vedud da cepheye sevk edilen diğer askerler gibi uyuyamaz. Vedud ilk olarak askere çağırıldığı gece, Nevvare’den ayrılacağı için böyle uykusuz kalmıştır. Bu sefer ise annesini görmeden, Neriman’dan af dileyemeden ölmekten korkar. Neriman’dan af dilemeden, hatasını telafi edeceğini söylemeden gitmek istemez. Vedud’un düşüncelerindeki değişim bu kısımda açıkça görülür.

“O zaman Nevvare’yi kaybetmemek için gideceğim diye çıldırıyordum. Bu defa ise annemi görmeden öleceğim diye ağlıyordum. Sonra Neriman’ı bedbaht etmiş olmak ukdesi beni bir müddetten beri azap içinde bırakmıştı. İşte o gece, sabaha kadar evlerimize gitmemize müsaade etmezlerse, son bir defa annemi görmeden Neriman’dan af dilemeden, her şeyi tamir etmeye hazır olduğumu söylemeden bizi sevk ederlerse ne olacak diye düşünmüştüm.”³¹⁸

Vedud, cepheye gitmek üzere vapura bindikten sonra bir fırsatını bulup annesine ve ablasına bir mektup yazar. Yazdığı mektubu orada denk geldiği bir

³¹⁵ Ali Zeki Bey, *Duman* (çevrimyazı A. Gezer), Hiperyayın, İstanbul, 2021, s.75.

³¹⁶ “ben” kelimesi “bin” olmalıdır. “İrfan oğlu Vedud” anlamına gelebilmesi için “Vedud bin İrfan” olarak yazılmalı.

³¹⁷ Ali Zeki Bey, *Duman* (çevrimyazı A. Gezer), Hiperyayın, İstanbul, 2021, s.99.

³¹⁸ Ali Zeki Bey, a.g.e., s.100.

kayıkçıya verir. Vedud bu mektupta annesine ve ablasına cepheye sevk edildiğini haber verir, kendisi adına Neriman'dan af dilemelerini ister.

“Bu müddet zarfında ancak anneme ve ablama bir ufacık tezkere yazabilmişim. Ve vapura yanaşmış olan bir sandalcıya iple uzatarak verdim. Zarfın üstünde yazılı bulunan adrese götürdüğü halde kendisine beş lira verileceğini söyledim.”³¹⁹

Vedud, anı defterine vapurun Çanakkale'ye giderken Bandırma'ya uğradığını ve oradan bir grup asker daha aldığını yazar. Bandırma'dan sonra vapur Çanakkale'ye doğru yol alır. Vedud, mektepten arkadaşı Sadullah ile karşılaştığına sevinir.

Akdeniz vapuru, sabaha doğru Kilya iskelesine demirler. İskeleye askerleri transfer eden Şirket-i Hayriye vapuru uzaktan bir top ateşine tutulur ve Vedud'un gözleri önünde içindeki askerlerle birlikte batar. Bu feci olaydan iki üç yaralı dışında kurtulan olmaz. Vedud, Kilya limanında yaşanan felaket karşısında hissettiği şaşkınlığı anı defterine yazar.

“Daha karaya ayak bastığımız sabah ‘cephenin gerisi’ denilen ve asıl cepheyi görenler için istirahat yeri olan bu mevkiin, bir an içinde şahidi kaldığımız acı faaliyeti cümlemizin kulaklarını sanki tıkamış, akıllarını almış ve şaşırmış birer hayvan derecesine indirmişti.”³²⁰

Vedud, annesine yirmiye yakın mektup gönderir ancak yalnızca bir cevap alır. Bu mektupta Neriman'dan haber alamaması onu endişelendirir. Neriman'ın başkasıyla evlenmiş olabileceği fikri Vedud'u oldukça rahatsız eder. Neriman'ın mutluluğunu istese de onu bir başkasıyla düşünmek Vedud'u hüzünlendirir.

“Şimdiye kadar, yirmiye mütecaviz mektup gönderdiğim halde anneciğimden yalnız bir mektup alabildim. Bu mektupta her istediğim şey var. Fakat Neriman'dan hiçbir haber yok. Acaba, ablam onu hiç görmemiş mi? Yoksa İzmir'e mi gitmiş. Neriman'ın böyle bir niyeti olduğunu öğrenmişim. Veyahut evlenmiş mi? Gariptir ki saadetini bu kadar çok temenni ettiğim Neriman'ın başkasıyla evlenmiş olduğunu duyarsam, son derece müteessir kalacağımı hissediyorum.”³²¹

³¹⁹ Ali Zeki Bey, *Duman* (çevrimyazı A. Gezer), Hiperyayın, İstanbul, 2021, s.101.

³²⁰ Ali Zeki Bey, a.g.e., s.106.

³²¹ Ali Zeki Bey, a.g.e., s.107.

Bölük kumandanı Hilmi Bey, Vedud'un yanına gelerek alay kumandanının attan düşerek yaralandığını ve Ziya Bey'in alay kumandanını yerine, kendisinin Ziya Bey'in yerine, Vedud'un da Hilmi Bey'in yerine vekalet edeceğini haber verir. Vedud böylece bölük kumandanlığına vekalet edecektir. Bu büyük sorumluluk karşısında endişelenir.

“Şimdi Ziya Bey teslim alayım diye beni bekliyor. Ben birazdan yine avdet ederim. Onun için şimdilik Allah'a ısmarladık. Cenabıhak hiçbirimizi utandırmasın, diye beklemeden geri döndü. Durduğum yerde titremeye başlamıştım. Daha sipere ilk girdiğim gece bölük kumandanlığının bana verilmiş olmasından ürktüm.”³²²

Vedud'un bölük kumandanlığına atanmasının üzerinden iki gün geçmiştir. Vedud, Hilmi Bey'den o gün gece saat onda bütün fırkanın düşmana karşı sessiz bir taarruza geçeceğini öğrenir. Amaç düşmanı denize dökmektir. Vedud, taarruz haberini aldıktan sonra sipere dönerken, içinde savaşa dair bir korku kalmadığını fark eder. Bu metanetli haline kendisi bile hayret eder.

“Teheyyücün derecesini tasavvur etmek gayrimümkündü. Fakat kim inanır ki ben artık korku namına hiçbir şey duymuyordum. Diğer bölük komutanlarıyla beraber sipere avdet ederken, ayaklarımın bu kadar kati bir imanla ve bu kadar metanetli ilerlemesine kendim de hayret ediyordum.”³²³

Vedud, taarruz saati gelmeden önce dinlenmek için gözlerini kapatır. İçinde bir saat sonra ölmüş olacağına dair bir his uyanır. Annesini, ablasını en çok da Neriman'ı düşünmek ister. Fakat gözlerini kapattığı bu esnada ne annesinin ne ablasının ne de Neriman'ın yüzünü hatırlayabilir. Gözünün önüne babasının yüzü gelir. Babasına dair hatıralar gözünün önünden geçer. Bir an önce şehit olmak ve babasına kavuşmak arzusunu hisseder. Vedud, içinde bulunduğu savaş atmosferinin etkisiyle, cepheye ölmeye giden bir asker psikolojisine bürünür ve ölüm ona yakın zamanda kaybettiği babasını hatırlatır.

“Lakin hafızam körlenmiş, sanki bütün dünya ile alakam kesilmiş, kalbim bütün hassasiyetini kaybetmişti. Anam da ablam da hatta Neriman bile o dakikada bana yabancı idiler. O dakikada yalnız babamı görüyor, onun sakalını okşadığımı ve onun

³²² Ali Zeki Bey, *Duman* (çevrimyazı A. Gezer), Hiperyayın, İstanbul, 2021, s.110.

³²³ Ali Zeki Bey, a.g.e., s.111.

beni sevdiği zamanları yaşıyordum. Bir an evvel şehit olmayı, babama kavuşmayı arzu ediyordum. Ve gözlerim kapalı olduğu halde kalben bu duada bulunurken arkadan ağlayacak olanları düşünmüyordum.”³²⁴

İşaret fişeğinin atılmasıyla Vedud, askere ileri emrini verir ve askerler siperden çıkar. Düşmanın hücum ateşine başlamasıyla Vedud, yaralıların arttığını fark eder ve “mevzi al” emrini verir. Düşmanın yoğun hücumu karşısında asker siper alır. Bu sefer Hilmi Bey marş emri verir. Vedud, yattığı yerden kalkarak birkaç adım atar ancak tekrar yere düşer ve vurulduğunu fark eder.

“Fakat ben makine gibi, yatmış ve yapışmış olduğum yerden kalktım, beş altı hatve daha atabildim. Fakat bu defa gayriihtiyari yere düştüm... Düşerken kılıcım toprağa saplanmış, iki parça olmuştu. Yattıktan birkaç saniye sonra kalçamda ve dizimde, vücudumdan sızan sıcak bir mayi ve onu müteakip kemikte bir ağrı duydum.”³²⁵

Vedud, yaralı halde yerden kalkamaz. Çantasından sargı çıkartarak yarasını sarmaya çalışır. Çaresizce Hasan Onbaşı’ya seslenir ancak kimse sesini duyamaz. Vedud, askerin geri döndüğünü fark eder. Geri dönenlerden yardım ister ancak kimseye sesini duyuramaz. Vedud öyle bir çaresizlik içine düşer ki düşmana yaralı halde esir düşmektense intihar etmeyi aklından geçirir. O sırada Hasan Onbaşı’nın sesini duyar ve son gücüyle ona seslenir.

“Lakin bu esnada düşman, mukabil taarruza geçmiş olacak ki askerimiz geri çekiliyor. Hep bizim tarafa doğru geliyordu. Şimdi önümden geçenlere taburumun, bölüğümün, numarasını söyleyerek arkadaşlarımı arıyor ve her geçen neferden beni arkaya götürmesini rica ediyordum. Meyus olmak, intihar etmek üzere idim. Lakin tam o sırada Hasan Onbaşı’nın sesini işittim. Ve başımı kaldırarak hançerimin bütün kuvvetiyle:

— Hasan Onbaşı, Hasan Onbaşı, buraya gel, buradayım. Allah aşkına beni bırakma, diye haykırdım.”³²⁶

³²⁴ Ali Zeki Bey, *Duman* (çevrimyazı A. Gezer), Hiperyayın, İstanbul, 2021, s.113.

³²⁵ Ali Zeki Bey, a.g.e., s.116.

³²⁶ Ali Zeki Bey, a.g.e., s.117, 118.

Vedud, hastaneye getirildiğinin ertesi sabahı Sadullah'ı görür. Sarılır, selamlaşırlar. Vedud, Sadullah'a bacağından yaralandığını, yürüyememekten korktuğunu, İstanbul'a nakledileceğini anlatır. Sadullah ise Vedud'u iyi olacağına dair teselli eder. Sadullah, Vedud'a Çanakkale Merkez Hastanesi'nde gönüllü olarak çalışan Neriman'dan selam getirmiştir. Vedud'a, Neriman'ın annesi Belkıs Hanım'ın ölmeden önce onun için bıraktığı altın sigara kutusunu verir.

“Ve pantolonunun arka cebinden çıkardığı ve bana uzattığı bir kutuyu elime aldığım halde yine inanmadım. Fakat bu zarif kadife kutu içinden çıkan gayet ağır bir sigara tabakasını açınca hayret ettim. Çünkü, hakikaten, kapağın bir tarafında hakkedilmiş olan ismimi okudum.”³²⁷

Vedud, Merkez Hastanesine naklini beklerken geçmişi düşünür. Nevvare'ye duyduğu aşkın bedensel bir aşk olduğunun farkına varır. Şimdi Neriman'ın yüksek sevgisinin yanında Nevvare'ye hissettiklerinin ne kadar alçakça ve hayvani duygular olduğunu düşünür.

“Meğer vücudun alakadar olmadığı bir aşk da varmış. Ve bu türlü aşk, maddiyata esir olan aşkın tohumunu taşıyan kalplerde bulunmazmış. Ben, Nevvare'yi severken ve onun için deli olurken, bu cinnetimin kuvvetini hayvan gibi, yalnız kendi adalâtımdan alıyordum.”³²⁸

Vedud, Neriman sayesinde maddiyatın ötesinde bir aşkın varlığının farkına varır. Neriman'ın sevgisine nail olabilmek için ruhunu yükseltmesi gerektiğini, ona layık olması gerektiğini düşünür.

“Hâlbuki şimdi Neriman için büsbütün başka bir his seziyorum. Ve ona yetişmek için hayvanlığımın sesini işittirmek ve onun midesini doyurmak değil, belki ruhumu yükseltmek lazım geldiğini anlıyorum.”³²⁹

Vedud, Nevvare'nin kendisini nasıl kandırdığının artık farkına varır. Onsuz olamayacağını düşündürmek için nasıl oyunlar çevirdiğini görür. Tüm bunlar yaşanırken Neriman, Vedud'un Nevvare'ye olan düşkünlüğünü, onunla yaşadığı aşkın

³²⁷ Ali Zeki Bey, *Duman* (çevrimyazı A. Gezer), Hiperyayın, İstanbul, 2021, s.120.

³²⁸ Ali Zeki Bey, a.g.e., s.122.

³²⁹ Ali Zeki Bey, a.g.e., s.122.

en çirkin hallerini görmesine rağmen Vedud'u sevmekten vazgeçmez. Neriman gerçekleri görse de Vedud'un mutluluğunu bozmamak için susar. Fakat Nevvare'nin aldatici tavırlarına, yalanlarına karşı Vedud'u uyarır. Nevvare ise ilk fırsatta kendini Vedud'un kollarından kurtararak başkasının kollarına atmıştır. Vedud tüm bunları yeni yeni idrak etmeye başlar.

“Nevvare, güzel bulduğum kollarının, güzel zannettiğim sinesinin şehveti cazip tavırlarının hayaliyle bana hasret çektiriyordu. Ve bunlara malik olmamanın insanı bedbaht ettiğini zannediyordum. Şimdi ise Neriman'ın asıl, vefakâr ve yüksek ruhundan ve bu ruhu temsil eden ruhani sesinden dûr kalanlar için bahtiyar olmanın muhal bulunduğu kanaat getiriyorum. Artık şüphe etmiyorum ki Neriman, bütün ruhuyla beni seviyordu. Ve severken Nevvare ile olan münasebetimin belki en çirkin safhalarına bile vakıf bulunuyor. Fakat, o Nevvare ile bahtiyar olduğumu zannettiği için susuyor ve ancak kalbimi sevgilimin kurbanı olmak tehlikesi karşısında gördüğü zaman bana tek bir kelime söylemeden, yalnız vefakâr ve mütehassis bir nazar atfetmek suretiyle, beni ikaz etmek istiyordu.”³³⁰

Vedud eğer bu muharebeden sağ çıkar ve Neriman'ın karşısına geçebilirse ona olan minnettarlığını nasıl ifade edeceğini düşünür ve ona bir mektup yazmaya karar verir. Vedud bu mektupta Neriman'a, kalbinin ona karşı mahcup olduğunu ancak yaşadığı tecrübelerden ders aldığını söyler.

“Neriman, kalbimden sana bahsetmeye cesaret edemiyorum. Çünkü o sana karşı mahcuptur. Fakat ne meftun ne de meşguldür. Gençliğin arızı sadmeleriyle bir müddet sersemlemiş ve avare kalmış. Fakat emin ol ki tecrübeden geçen bir fazilet edinmiştir.”³³¹

Vedud, Merkez Hastanesi'ne nakledildiği ilk sabah daha fazla beklemeden Neriman'a ulaşabilmek için koğuyla ilgilenen hasta bakıcılardan birine Neriman'ı sorar. Onu görmek istediğini haber eder. Neriman, Vedud'un onu beklediğini öğrenince hemen onun yattığı koğuşa gider. Vedud'u gördüğü anda ikisi de

³³⁰ Ali Zeki Bey, *Duman* (çevrimyazı A. Gezer), Hiperyayın, İstanbul, 2021, s. 122, 123.

³³¹ Ali Zeki Bey, a.g.e., s.124.

gözyaşlarını tutamaz. Neriman, Vedud'un uzattığı elini avcuna alır ve tatlı bir sesle onu teselli etmeye çalışır.

“Neriman Vedud'un elini iki avcu içine almıştı. Eğildi ve eski cazip ve tatlı sesle:

—Kardeşim, metanetinizi muhafaza ediniz. Vatan için bu kadar şerefle çarpışan bir kalp ne ağlar, ne ağlatır, değil mi? dedi.”³³²

Vedud, Neriman'ın sesini duyunca aklına savaş meydanında yaralı halde intihar etmeyi düşündüğü anda duyduğu uhrevi ve meleksi yüz gelir. Bu Neriman'ın yüzü ve sesidir. Vedud, aylardır bu sesin ona yol gösterdiğini düşünür. Vedud, Neriman sayesinde hayata tutunmuştur.

“O zaman Vedud, Türk siperleriyle düşman siperleri arasında bulunuyordu. Ve en şiddetli vecalar içinde düşmanın gelmekte olduğu zaman kendini kayıp ve az kaldı intihar ediyordu. Fakat Vedud tam o anda o cehennemi uğultu içinde yine bu tatlı sesi işitmiş, o boğucu duman arasında bu melikeyi görmüş ve ondan kuvvet alarak hayatına nihayet vermemişti.”³³³

Neriman, başhekim tarafından çağırılır ve geri geleceğini söyleyerek Vedud'un yanında ayrılır. Neriman'ın yanından ayrılışı Vedud'u daha önce hiç hissetmediği bir yalnızlık içine sokar. Vedud, ne Nevvare'nin evlerinden kaçarak gittiği akşam ne de İstanbul'dan cepheye gittiği sabah kendini bu denli yalnız hissetmediğini fark eder.

“Hayatında hiçbir zaman eli değil, fakat bütün varlığı, bu kadar büyük bir boşluk içinde kalmamıştı. Ne Nevvare'nin, evlerinden pelerinini kaparak gittiği akşam, ne çatana ile Sirkeci'den Akdeniz vapuruna binerken İstanbul'u terk ettiği sabah, hatta ne de siperde ve karanlık içinde selefi ona veda ederek uzaklaştığı an ruhunu bu kadar acı bir yalnızlığa sevk etmemiş, Neriman'ın bir odadan öbür odaya gitmesi kadar hiçbir şey ona yetimliği hissettirmemişti.”³³⁴

³³² Ali Zeki Bey, *Duman* (çevrimyazı A. Gezer), Hiperyayın, İstanbul, 2021, s.131.

³³³ Ali Zeki Bey, a.g.e., s.131, 132.

³³⁴ Ali Zeki Bey, a.g.e., s.133.

Vedud, o gece daha önce Neriman’a yazdığı mektuba “Neriman’a Vasiyet” adlı bir bölüm ekler. Ve ertesi gün Neriman onu görmeye geldiğinde harp anılarını okuması için defteri Neriman’a verir.

“— Size harp hatıratımı yazdığım defteri veriyorum. Eğer muharebe hikayelerimi okumaktan korkmazsanız, sizden ayrıldıktan sonra, neler çektiğimi görürsünüz.”³³⁵

Neriman o akşam odasına çekilince heyecanla Vedud’un defterini okumaya başlar. Neriman, Vedud’un anılarını okumayı bitirince artık ona olan sevgisinin karşılıksız olmadığını anlar ve mutlulukla şükreder. Vedud, mektubunda önceden yaşadığı şeyi aşk ve kendini kahraman zannettiğini ancak kalbinin gerçek aşkı ve ıstırapı Neriman ile öğrendiğini söyler.

“Zavallı ruhum sen ki şimdiye kadar belki aşktan bihaberдин bir an evvel kollarının içine alamadığın bir vücut için bir aşk ve ıstırap kahramanı olduğunu zannederdin, şimdi asıl ruhtan ve kalpten irak kalmanın elemiğini gör ve hasretinle kendi kendine fenâ-yab olmayı öğren.”³³⁶

Neriman, yıllardır karşılıksız olarak beslediği aşkın artık karşılıklı olduğunu öğrenir. Vedud’un duygularının samimiyetine inanır. Birlikte İstanbul’a dönmeye karar verirler. Ancak Neriman, annesinin amcasından kalan köşkün satışı için İzmir’e gidecektir. Vedud’a İzmir’deki işini halleder etmez İstanbul’a dönme sözü verir ve yola koyulur. Vedud ise altı ay istirahat için İstanbul’a gider. Vedud, İstanbul’a döndüğünde, Neriman için bir nişan yüzüğü yaptırarak düğün hazırlıklarına başlar. Galip Bey, o akşam erkenden eve gelerek Vedud ve Neriman’ın nişan yüzüklerini getirir. Vedud, yüzüğün içinde kendi ismini ve nişan tarihlerini görür.

“Vedud, kutuyu açtı ve içinden sarı mat halkayı aldı ve çevire çevire iç tarafına dikkatle bakmaya başladı, kendi ismini ve 20 Teşrînisânî 331³³⁷ tarihini okuduktan sonra eniştesinin elini öperek teşekkür etti.”³³⁸

³³⁵ Ali Zeki Bey, *Duman* (çevrimyazı A. Gezer), Hiperyayın, İstanbul, 2021, s.136.

³³⁶ Ali Zeki Bey, a.g.e., s.140.

³³⁷ 3 Aralık 1915

³³⁸ Ali Zeki Bey, *Duman* (çevrimyazı A. Gezer), Hiperyayın, İstanbul, 2021, s.146.

Vedud, sonunda Neriman'ın İstanbul'a doğru yola çıktığını bildiren telgrafi alır. Bandırma vapurunu karşılamaya annesi Mehpare Hanım ve Vedia ile birlikte giderler. Vedud, Neriman'ı sevinç ve mutlulukla karşılar. Zabıt forması ve harp madalyasıyla oldukça şık ve yakışıklı görünür.

“Vakıa iki saat sonra otomobil gümrük kapısının önünde beklerken, Vedud, Mehpare Hanım ve Vedia, rıhtıma yanaşan Gülnihal Vapuru'nun salon kapısından eliyle selam veren Neriman'ı sevinç işaretleriyle karşılıyorlardı. Vapura ilk çıkanlardan biri Vedud olmuştu. Vedud, zabıt forması ve harp madalyasıyla, iki yandan yukarı doğru kıvrılmış astragan kalpağıyla gayet yakışıklı ve sevimli bir genç olmuştu.”³³⁹

Vedud'un eniştesi Galip Bey, düğünden sonra Neriman ve Vedud için bir Avusturya seyahati organize eder. Düğüne az bir zaman kalmıştır, Vedud ve Neriman nikah ve seyahatleri için gereken bütün işlemleri tamamlamak üzere hemen her gün Beyoğlu'na giderler. Yine böyle bir gün düğün elbiseleri için son provayı yaptıktan sonra geri dönmek üzere yola koyulurlar. Yolda vitrinlere bakarak ilerlerken Vedud istemsizce düşüncesinde Neriman ile Nevvare'yi kıyaslar.

“Vedud Neriman'ın kolundan sımsıkı tutuyor ve ikisi vitrinden vitrine konarak yürüyorlardı. Vedud'un vicdanı vitrin avlaması esnasında gayriihtiyari, Nevvare ile Neriman arasında bir mukayese yapıyor, her camekân önünde mütemadiyen kadın eşyasından ayrılmayan bir gözle mütemadiyen erkek eşyasını arayan bir gözün ifade ettiği hâletiruhiyeyi düşünüyordu.”³⁴⁰

Vedud ve Neriman Tünel sokağından Karaköy Meydanı'na doğru çıkarlar. Meydandaki tramvay trafiğinin arasından, Bursa Han'dan çıkarak Tünel tarafına gelmekte olan Nevvare'yi görürler. Neriman'ın Nevvare'yi görmesiyle Nevvare'ye bir Alman otomobilinin çarpması bir olur. Vedud, olanları anlar anlamaz birden o tarafa doğru koşar. Neriman, Vedud'un kollarında gördüğü Nevvare'nin kanlı vücudunun yaralı mı yoksa ölü mü olduğunu anlayamaz. Vedud kalabalığın içinden Neriman'ın yanına gelerek Nevvare'nin cansız bedenini evine kadar götürmek için müsaade ister.

³³⁹ Ali Zeki Bey, *Duman* (çevrimyazı A. Gezer), Hiperyayın, İstanbul, 2021, s.151.

³⁴⁰ Ali Zeki Bey, a.g.e., s.153.

“Şimdi oradan ayrılanlardan biri işine ve yoluna devam ederken Nevvare’nin öldüğünü söylüyor ve uzaklaşıyordu. O sırada Vedud da eczaneden çıkmış ve Nevvare’yi evine kadar götürmesi için Neriman’dan müsaade istemişti.”³⁴¹

Vedud, yakın zamanda babasını kaybetmiş ve annesinin tek oğlu olarak onun kanatları altında rahat bir yaşam süren genç ve yakışıklı bir erkektir. Vedud, kendisinden yaşça büyük ve dul kalmış Nevvare ile sosyal çevresinin onaylamadığı, bedensel bir aşk yaşar. Vedud, bu ilişkide her zaman aldatılan, acı çeken ve gururu yok sayılan taraf olur. Başlarda gözü Nevvare’den başkasını görmeyen Vedud, askere gideceğini öğrendiğinde biricik sevgilisi Nevvare’den ayrılmanın ölümden beter olduğunu düşünür.

Fakat daha sonra Nevvare’ye olan büyük aşkının onda karşılığı olmadığını farkına varır. Nevvare tarafından yalnız bırakılır, aldatılır. Nevvare’ye duyduğu bu hastalıklı aşk Vedud’un gururu ile çelişir. Yaşadığı iç çatışma sonucunda Vedud’un duygu ve düşünce dünyasında büyük bir değişim gerçekleşir. Nevvare’den ayrılmaktan ölesiyle korkan Vedud, sonunda İstanbul’dan bir an önce uzaklaşmanın yolunu arar.

Vedud, başından beri onu uyaran, gerçekleri göstermeye çalışan âşık-ı sâdık Neriman’a karşı büyük bir utanç, mahcubiyet ve hayranlık duyar. Cephede ölümle burun buruna geldiğinde, yaşama tutunmak için bir melek suretinde Neriman’ın hayalini görür. Neriman’ın bedensellikten uzak aşkının, gerçek aşk olduğunu anlar.

Roman boyunca Vedud birçok yönü ile anlatılır. Şair, evlat, kardeş, âşık, asker, kumandan, gazi ve eş olarak gördüğümüz Vedud bir başkahraman olarak çok yönlü, boyutlu bir yapı ihtiva eder.

3.5.2. Norm Karakterler

Duman romanının yegâne norm karakteri Neriman’dır.

“Norm karakter; zorluklar karşısında tükendiğinde başkişinin gücü, korktuğunda cesareti, sustuğunda ise konuşan dili, vicdanı olur. Norm karakter, bu yönüyle eserin dolayımlayıcı öznesi konumuna yükselir. Norm karakter, başkişinin

³⁴¹ Ali Zeki Bey, *Duman* (çevrimyazı A. Gezer), Hiperyayın, İstanbul, 2021, s.155.

eksik yönlerini tamamlayan, bu yüzden de protagonist karakterlere yakın bireysel bir derinlik kazanan insanlardır.”³⁴²

Neriman

Neriman, annesi Belkıs Hanım ile Vedud’un evine komşu bir evde yaşamaktadır. Dârümuallimât’ın son sınıf öğrencisi olan Neriman; on sekiz yaşında orta boylu, güzel bir genç kızdır. Neriman’ın ud çalıp şarkı söylemeye ve edebiyata ilgisi vardır. Neriman, edebiyata ve şiire ilgisini bildiği Vedud ile görüşmekten büyük keyif almaktadır. Vedud’un mecmuada yayımladığı şiirlerini ud ile besteleyerek ona dinletir.

“Neriman dârümuallimatın son sınıf talebelerindendi. On sekiz yaşlarında, orta boylu, şirin yüzlü ve fevkalade cazip sesli bir kızdı. Udu pek güzel çalıyordu. Kendisine mahsus tatlı bir mızrap vuruşu vardı. Birçok genç kızlar gibi o da edebiyata lüzumundan fazla meraklıydı. Bu itibarla, iki seneden beri mecmualarda şiirler yazan ve pek az bir zaman zarfında esaslı bir şöhret ve teveccüh kazanan Vedud’la görüşmekten büyük bir zevk duyardı. Mektepten çıktıkça ve fırsat buldukça, annesiyle beraber Vedud’un evine gider, orada ud çalar ve çok defa, yeşil mecmuada şiirlerini okuduğu Vedud’un beğendiği bazı mısralarını udda geçer, ona bir cümle olsun diye okurdu.”³⁴³

Vedud’un ailesi, Neriman’ın Vedud’a ilgisini bilir ve onu müstakbel gelin olarak görürler. Özellikle Vedia, Vedud’un yazdığı bir şiiri Neriman’a atfettiğini düşünür. Neriman, Vedud’un iki seneden beri başka birini sevdiğini bilse de şiiri okuyunca, kendisi için yazıldığı hissine kapılır ve mutlu olur. Şiiri ud ile en iyi şekilde bestelemeye çalışır. Ancak Vedud, Neriman’ın duygularının farkında olmasına rağmen onu adeta görmezden gelir.

“Bütün evdekiler, Neriman’ı Vedud’a kalben merbut biliyorlardı. Ve Mehpare Hanım olsun, kızı olsun onu pek beğendikleri için, adeta müstakbel bir gelin gibi seviyorlardı. Ve her vesileyle Vedud’a beğendirmeye çalışıyorlardı. Bilhassa Vedia, Neriman’ı çok seviyordu. Hatta o günkü mecmuada Vedud’un intişar eden bir

³⁴² R. Korkmaz, V. Şahin, *Romanda Kışiler Dünyası*, Akçağ, Ankara, 2018, s.18.

³⁴³ Ali Zeki Bey, *Duman* (çevrimyazı A. Gezer), Hiperyayın, İstanbul, 2021, s.16.

şiiirini iki ay evvel İzmir’e gidip oradan bir buçuk ay kadar sonra İstanbul’a dönen Neriman’dan şikâyet tarzında yazdığını zannetmişti. Ve okur okumaz memnun olur diye mecmuayı Neriman’a göndermişti. Neriman da bu şiiri okuyunca, aynı fikre zâhip olmuş, bu zehâbın verdiği tatlı bir çarpıntı ile yemek bile yiyememişti.”³⁴⁴

Vedud’un askere gidecek olmasına en çok Neriman üzüldü. Vedud şiirin Neriman ile alakası olmadığını söyler. Neriman hayal kırıklığına uğrar ve oradan uzaklaşmak ister. Vedud, Neriman’ın kolundan tutarak gitmesine engel olmaya çalışır. Mehpâre Hanım Neriman’ın haline üzüldü ve Vedud’a kulak asmamasını söyler ve şiiri okumasını rica eder.

“Vedud’un lakayt eli, onun sıcak kolundan tutmak suretiyle Neriman’ı tekrar yerine oturtmuştu. Fakat bu temas ile Vedud’un içine sanki bir nevi hicap seyyalesi akmıştı. Neriman’ın ketum ve mütevazı kalbinin gayrimuntazır infilakından hayret etti ve utandı.”³⁴⁵

Neriman, Vedud’un evde hasta yattığını öğrenir ve onu ziyarete gider. Vedud ile muhabbet ederlerken konu Nevvare’ye gelir. Kimse hakkında kötü bir söz veya dedikodu etmeyen Neriman, Nevvare hakkında Vedud’a eleştiride bulunur. Vedud ve Nevvare hakkında ortalıkta dolaşan bir dedikoduyu ona anlatır. Nevvare’nin güvenilirmez olduğunu, Vedud’u ilk fırsatta yarı yolda bırakacağını söyler. Neriman, iki senedir Vedud’un Nevvare’nin peşinde koştuğunu görse de umudunu yitirmemiştir. Vedud’u uyararak gerçekleri görmesini sağlamaya çalışır.

“Dünyada kimsenin aleyhinde hiçbir lakırdı söylemezken o gün bütün sözleri Nevvare hakkında birer kinayeden ibaretti: Rus güzelinin ve ona kavuşan kahramanın isimlerinin dârülmuaallimata kadar yayıldığını söylüyordu ve yarı bir hüznle:

— Nasıl, yine toplanıyor musunuz? diye soruyordu. Ben sadece, artık onu görmediğimi söylemiştim. Güldü, fakat oyunda kaybedenin tebessümüyle güldü:

— Bir senedir, mahallemizin semtini unuttunuz, bütün yaz ve bütün kış onun etrafında dolaştınız. Ve etekleri altında kaydınız. Vedud Bey dikkat ediniz, kayarken

³⁴⁴ Ali Zeki Bey, *Duman* (çevrimyazı A. Gezer), Hiperyayın, İstanbul, 2021, s.16.

³⁴⁵ Ali Zeki Bey, a.g.e., s.17.

düşersiniz, düştüğünüz yerde kalırsınız. Nevvare sizi ve duyacağınız sızıları bıraktığı gibi gider. Hatta bu sızıyı kalbinizde duysanız bile...”³⁴⁶

Vedud’un askere çağırılışının ertesi günü Neriman, ona askerde lazım olacağını düşünerek birkaç hediye almak için Beyoğlu’na çıkar. Elinde Vedud’a aldığı hediyenin kutusuyla Rus Konsolosluğu’nun önünden yukarı doğru yürürken Nevvare ve Vedud’u yan yana görür. Nevvare hemen bir dükkâna girer Vedud ise kaçır gibi önüne gelen ilk sokağa sapar. Neriman, Vedud’un bu hareketini kendine bir hakaret gibi algılar. Bir dedikodu çıkmasından korktuğu için kaçarak gittiğini düşünür. Vedud’un bu davranışına karşın hâlâ onun iyiliğini, mutluluğunu düşündüğü için utanır. Neriman kendisini aptal yerine konulmuş gibi hisseder. Artık Vedud’u görmek dahi istemez. Tüm bu hislerinden arkadaşı İclâl’e bahseder.

“—Evet, diye devam etti, beni görünce Vedud, bana acıdığından değil, belki yüzümden bir gün dedikodu olur diye, hırsız gibi ilk rast geldiği sokağa saptı. Nevvare de aynı telaşla, ilk rast geldiği dükkâna kaçtı. O andaki halimi tasavvur et kardeşim. Hâlbuki benim ne Vedud'a ne de Nevvare'ye hiçbir fenalığım dokunmamıştı. Ve terbiyemden şüphelenmeye hiçbir hakları yoktu. Onlarsa bu hareketleriyle, benim için ne türlü düşündüklerini yüzüme karşı göstermekten çekinmediler bile! Artık ondan sonra Vedud için ümitlenmemin değil, hatta onu görmemin manası yoktu. Vedud'un Nevvare ile olan münasebetlerine dair söylenen hikâyelerin hakikat olduğuna ben de iman etmiştim. O gün eve nasıl döndüğümü bilmiyorum.”³⁴⁷

Nevvare’nin kardeşi İhsan’ın sünneti sebebiyle verilen davete Neriman da katılır. Annesinin rahatsızlığı sebebiyle Neriman’a Mehpare Hanım eşlik eder. Davette misafirler Neriman’ın ud çalmasını rica ederler. Neriman başta çekinir ve reddeder ancak Vedud’un ricası üzerine udunu eline alır. Neriman’ın ud çalışı, sesi ve güzelliği davette bulunan herkesi bilhassa Süreyya Bey adında bir doktoru büyüler.

“Neriman o gün beyaz bir ince ipek elbise giyiyordu. Yakası biraz dekolte idi. Dekoltesinin üstünde bir sıra inci vardı. Saçlarını da son derece yakıştırmıştı. Neriman udu aldıktan sonra bir ayağını öbürünün üstüne koydu ve ötekini indirinceye kadar

³⁴⁶ Ali Zeki Bey, *Duman* (çevrimyazı A. Gezer), Hiperyayın, İstanbul, 2021, s.30.

³⁴⁷ Ali Zeki Bey, a.g.e., s.82.

ayaklarının güzelliği herkesin nazar-ı dikkatini celp etti. Şimdi udun tellerini taze parmaklarının arasındaki ufak mızrapla, yavaş yavaş söyletiyordu.”³⁴⁸

Neriman, öyle güzel ud çalar ve şarkı söyler ki herkesi kendine hayran bırakır. Herkes Neriman’ı dinlemek için salona toplanır. Davettekiler onun güzelliğini ve maharetini tebrik eder, çalmaya devam etmesi için adeta yalvarırlar.

“Neriman söylediği şarkıları o kadar kalbinden söylüyordu ki udu ile birlikte sesi de ihtizaz ediyor ve bu muharrik ihtizaz dinleyenleri adeta vecde getiriyordu. Bir iki dakika zarfında Neriman bütün cemiyeti kendine cezbetmişti. Öteki odalar boşalmış, yukarıdakiler orta kata inmiş ve alttakiler yukarı çıkmıştı. Şimdi bütün nazarlar ona matuf bulunuyor, udu bırakmak üzere gibi olurken bütün sesler, bin ısrar ve bin temenni ile tekrar etmesi için yalvarıyordu. Neriman adeta elindeki telin mağşî sedası ve hançeresinin ilahi sesiyle dilleri susturmuş fakat gönülleri coşturmuştu. Hazır bulunanların cümlesi onu her suretle şâyân-ı tebrik buluyorlar, ağızdan ağıza ‘Allah bağışlasın’ diyorlardı.”³⁴⁹

Davetin ilerleyen saatlerinde Doktor Süreyya Bey Neriman’ın yanına giderek ona övgüde bulunur ve kendisi için tekrar çalıp çalamayacağını sorar. Neriman bu istek karşısında çok mahcup olur, utanır ve kibarca ona cevap verir.

“— Eğer pek ileriye vardığımı düşünmediğinizi bilseydim, zatıalimize bir kere daha istirham edecektim, dedi. Neriman’ın yüzü yeniden kıpkırmızı olmuştu. Adeta birdenbire terlemiş, alnında saçları nemlenmişti.”³⁵⁰

Süreyya Bey, Neriman’a onu tanımaktan ötürü büyük şeref duyduğunu ve bu zamana kadar ilgisiz kaldığı Türk musikisini kendisine tanıttığı, sevdirdiği için teşekkür eder. Neriman Süreyya Bey’in bu abartılı iltifatlarının gerçeği yansıtmadığını söyler ve kibarlık olsun diye kabul eder. Neriman, yıllardır sevgisine nail olmaya çalıştığı Vedud’dan beklediği ilgiyi bir başkasından görmekten rahatsız olur.

³⁴⁸ Ali Zeki Bey, *Duman* (çevrimyazı A. Gezer), Hiper yayın, İstanbul, 2021, s.59.

³⁴⁹ Ali Zeki Bey, a.g.e., s.60.

³⁵⁰ Ali Zeki Bey, a.g.e., s.61.

“—Teşekkür ederim beyefendi. Ancak hissiyatınızda aldandığınızı görüyorum. Fevkalade nezaketiniz, zatiâlinizi, hakikati fazla ihmale sevk ediyor. Müsaadenizle bendeniz bu ihmali bir iltifat olarak kaydedeceğim, cevabını verdi.”³⁵¹

Böyle ilgi ve iltifat görmüş olmanın verdiği his Neriman’ın hoşuna gider ve içten içe Süreyya’nın söylediklerini tekrar etmesini ister. Fakat aslında bunları Vedud’dan duymak ister. Bu iltifatların Vedud’dan gelmesinin kendisini ne kadar mutlu edeceğini düşünmeden edemez.

“Ancak Neriman’ın kalbi, karşısında tekrar olunmasını arzu ettiği şeyi Süreyya’dan değil, Vedud’dan dinlemek istiyordu. Ve beklediğinden işitmediğini başkasından dinlemenin ne ıstırap verici bir mahrumiyet olduğunu düşünüyordu. Ne olurdu, hayatında, tek bir defa olsun Süreyya’dan işittiğini Vedud’un ağzından dinleseydi, evet, ne kadar sevinecek ve ne kadar bahtiyar olacaktı.”³⁵²

Vedud, Neriman’ın yanına giderek ona Doktor Süreyya’yı över ve onu neden sevmediğini sorar. Bu soru karşısında Neriman’ın asabı iyice bozulmuştur. Vedud’un kendisiyle alay ettiğini düşünür. Vedud, söylediklerinde ciddi olduğunu belirtir ve bu sözleri Neriman’ın canını daha da yakar. Ona kendisiyle alay etmesine izin vermeyeceğini söyler. Vedud, Neriman’ın söylemek istediğini anlamazdan gelir ve kendisini payladığını söyler. Neriman, Vedud’u uyardığını, bundan sonra kendisine fenalık yapamayacağını söyler.

“Ve Neriman’ın söylemek istediğini anlamamış gibi:

— Galiba bu gece paylamak gecesi. Süreyya dan sonra sıra bana geldi... dedi.

Neriman aynı teessürle:

— İstiğfar eh. O kadar terbiyesiz ve düşüncesiz değilim. Ancak sizi olsun, Süreyya Beyefendiyi olsun ikaz etmek istedim. Böyle hareket etmekle Süreyya Bey’i, benim kabil-i hitap bir kız olduğumu zannetmekten kurtarmış oldum. Siz de bundan sonra bana fazla fenalık yapmaktan kurtulmuş oldunuz, diye cevap verdi.”³⁵³

³⁵¹ Ali Zeki Bey, *Duman* (çevrimyazı A. Gezer), Hiperyayın, İstanbul, 2021, s.62.

³⁵² Ali Zeki Bey, a.g.e., s.63.

³⁵³ Ali Zeki Bey, a.g.e., s.64, 65.

Neriman'ın Vedud ile yaşadığı tartışmayı duyan Samiha, konuşulanları Nevvare'ye anlatmıştır. Nevvare baygınlık geçirir. Herkes bir anda Nevvare'nin odasına toplanır. Neriman telaşlanır ve Mehpare Hanım'ı dahi beklemeden oradan ayrılır. O gece Nevvare'nin evine gelmekle hata ettiğini, onun böyle bir rezillik çıkaracağını tahmin ettiğini düşünür.

“Neriman çarpıntıdan nefes alamıyor, korkudan elleri ayakları titriyordu. Kendi kendine:

— Ah neye geldim. Keşke gelmeyeydim. Ben biliyordum. Bu akşam bir rezalet kopacağını pekiyi tahmin ediyordum, diye söyleniyordu. Neriman hemen yeldirmesini arkasına aldı ve tek başına, Mehpare Hanım'ı beklemeden sokak kapısından dışarı fırladı.”³⁵⁴

Neriman, Nisan ayında annesi Belkıs Hanım'ı kaybeder. Annesi ölmeden önce Neriman'a ondan razı olduğunu söyler. Öteki evladı olarak kabul ettiği Vedud'a vermesi için ona bir sigara kutusu bırakır. Bu hatırayı Vedud'a ulaştırmasını tembihler. Neriman, Vedud'u çoktan kaybettiğini ve bir daha ona ulaşamayacağını düşünür. Neriman, hayatında hem anne hem de baba yerine koyduğu annesinin şefkatiyle babasının yokluğunu hissetmemiştir. Ancak şimdi annesinin de gidişiyle içinde büyük bir boşluk hisseder.

“Neriman teessüründen sessizce saçını yolmaya başlamıştı. Zavallı Neriman annesinin ‘öteki evlat’ından kimi murat ettiğini anlıyor, onu çoktan kaybettiğini de biliyordu. Fakat Neriman için peder-makam annesinin yüksek ve muzâaf şefkati hayatında hiçbir şeyin boşluğunu hissettirmiyordu. Neriman o dakikada annesinin söylediği bu sözlerle, çoktan kaybettiğine tekrar kavuşacağına dair hiçbir ümide tekrar düşmemişti.”³⁵⁵

Neriman, annesinin vefatından sonra üç dört gün kadar Mehpare Hanım'ın evinde kalır. Daha sonra da Fatih'te bulunan halası Neveda Hanım'a gider. Neriman; burada kaldığı iki ay süresince bu evde de, dünyada da kendisini misafir gibi hisseder.

³⁵⁴ Ali Zeki Bey, *Duman* (çevrimyazı A. Gezer), Hiperyayın, İstanbul, 2021, s.67.

³⁵⁵ Ali Zeki Bey, a.g.e., s.77.

“Neriman annesinin vefatı üzerine, üç dört gün kadar Mehpare Hanım'ın evinde kalmış, sonra Fatih'teki halasının yanına gitmiş. İki aydan beri burada yaşayan Neriman yalnız oturduğu eve karşı değil, fakat hayata karşı da yabancı kalmıştı. Sanki yalnız evde değil fakat dünyada da misafireten yaşıyor gibiydi.”³⁵⁶

Neriman'ın annesini kaybettikten sonra kimsesi kalmamıştır. Halasının evinde kendini sığıntı gibi hisseder. Kendini öyle mahcup hisseder ki annesinden kalan maaşı halasına verir. Annesinin kendi adına emniyet sandığında biriktirdiği bir miktar parayı bankadan çekmeye gider. Eline geçen bu parayı annesine hatim için kullanmayı düşünür.

Halası bankadan çarşıya gidene kadar Neriman'a geçim sıkıntılarından, çocukların üstüne başına giyecek alamadığından söz eder. Neriman hangi dükkâna girdiyse elinde halası ve yeğenlerine aldığı paketlerle çıkar. Neriman bütün saflığı ve iyi niyetiyle bankadan çektiği kalan son parasını halası ve yeğenlerinin ihtiyaçlarına harcar. Eve döndüklerinde paketleri gören yeğeni Necmi, kendisine bir şey alıp almadıklarını sorar. Neriman bunun üzerine çarşıya dönüp ona da bir şeyler almak ister ancak bütün parasını çoktan harcadığını fark eder.

“O anda Neriman, Necmi'ye bir şey almadığına teessüf etmiş, adeta tekrar geri dönmek için, bir dakika basamak üzerinde mütereddit kalmıştı. Fakat, biraz evvel bütün parasını sarf ettiğini düşünerek yine merdivenden yukarı çıkmaya başlamıştı.”³⁵⁷

Neriman, arkadaşı İclâl ile dertleştiği bir gün ona çocukluğundan beri Vedud'a duyduğu ilgi ve sevgiden söz eder. Neriman, Vedud'a karşı öyle derin ve saf bir sevgi besler ki onun, kendisiyle değilse bile bir başkasıyla mutlu olmasını canıgönülden ister. Vedud'un üzülmesine, aldatılmasına dayanamaz, kahrolur. Nevvare ile olan ilişkisini öğrendiğinde dahi Vedud'un birisi tarafından sevilmesine mutlu olur. Nevvare'ye yalnızca Vedud'u aldattığı için düşman kesilir. Nevvare'nin aksine Neriman'ın Vedud'a olan sevgisi kıskançlık barındırmaz.

Neriman için Vedud'un yeri öyle yüksektir ki onun hakkında çıkan itibarsız söylentilere kulak asmaz. Bu söylentileri Vedud'a yakıştıramaz. Ancak Vedud ve

³⁵⁶ Ali Zeki Bey, *Duman* (çevrimyazı A. Gezer), Hiperyayın, İstanbul, 2021, s.78.

³⁵⁷ Ali Zeki Bey, a.g.e., s.81.

Nevvare'nin kendisinden hırsız gibi kaçtıkları o gün bu söylentilerin gerçek olduğu kanısına varır.

“Bilirsin ki bugüne kadar ne ben ona ne o bana hissiyatımıza dair tek bir kelime bile söylemiş değiliz. Bununla beraber inkâr edemem ki çocukluğumdan beri, Vedud'un herkesten daha iyi ve yüksek olmasını isterdim. Beni sevsin diye yapmıyordum. Fakat onun herhangi biri tarafından sevilmediğini işittikçe mustarip oluyordum. İnanır mısın ki Nevvare'nin onu sevdiğini öğrendiğim vakit değil, belki, Vedud'un yüzünü bile görmek istemediğini, hele İhsan'ın sünnet gecesinden öteye beriye söylediğini haber aldığım vakit en çok, ona düşman olmuştum. Nihayet Vedud'u bırakarak Raif Bey midir, Rauf Bey midir, iste o mebus ile evlendiğini duyunca tamamen ondan nefret etmiştim. Vakıa askere çağırdıkları güne kadar Vedud için neler işitiyordum. Fakat yarım saat sonra işittiğimi de gördüğümü de unutuyordum.”³⁵⁸

Neriman, annesinin vefatından ve Nevvare'nin evlenmesinden sonra Vedud'un halini, perişanlığını arkadaşına anlatır. Onun, annesinin vefatında kendisine destek olduğunu ama bunu bir görev olarak yaptığını, içten içe Nevvare'den ayrılmanın acısını çektiğini söyler.

“Ancak Vedud bana karşı bir his beslediğinden değil, belki mahcubiyetinden, nezaketinden ve kim bilir ihtimal ki de biraz merhamete geldiğinden bu hizmeti yapmış. Vedud o gece, kimsenin aklına gelmemişken hatm-i hâcegan bile okutmuş, ne lazımsa hepsini yapmıştı. Ben, o geceden başka evlerinde daha üç dört gün kalmıştım. Bu üç dört gün zarfında Vedud'u bir kere daha gördüm. Benim yasımdan o da mustarıptı. Bütün bunları inkâr edecek değilim fakat aynı zamanda Nevvare ile bozulmuş olmaktan kalbinin ne kadar kırıldığı, fikrinin ne derecede perişan olduğu gözlerinin meyus bakışından ve halinin adeta şaşkınlığından belliydi.”³⁵⁹

Neriman, arkadaşı İclâl'e annesinin vefatından sonra hissettiklerini ve yaşadıklarını anlatır. Annesinin vefatı Neriman için hem annesizliği hem de babasızlığı hissettirir. Annesinin ölümünden sonra kendisinin hayatta olmasının bir anlamı olmadığını düşünür. Neriman, her ne kadar belli etmese de halasının kendisinden

³⁵⁸ Ali Zeki Bey, *Duman* (çevrimyazı A. Gezer), Hiperyayın, İstanbul, 2021, s.83.

³⁵⁹ Ali Zeki Bey, a.g.e., s.84.

faydalanmaya çalıştığının farkındadır. Bir an önce onların arasından kurtulmanın yolunu aramaktadır.

“Zaten, annemin vefatından sona yaşamam kadar abes bir şey tasavvur edemem. Hem benim gibi dünyada kimsesiz kalan bir kız için. Ah, dünyayı çok iyi, lakin çok geç anladım. Ben şimdi küçüklüğümde beri ancak senede bir kere gördüğüm birtakım akraba yanında bulunuyorum. Fakat bunların arasındaki vaziyetimi bilsen, hüngür hüngür ağlardın. Her an etrafımda etlerimi didiklemek için bana sokulmak isteyen şeytanlar var. Bunlar, evvela uzaktan melek gibi gülerek secde ediyor, kul gibi yalvarıyor lakin etime kondu mu karga gibi koparmak istiyor.”³⁶⁰

Neriman, eniştesinin kendisi hakkında halasına söylediklerini duyduktan sonra bu evden gitmesi gerektiğini düşünür. Fakat İstanbul’da halasının evinden başka kalacak yeri yoktur. Neriman, bu çaresizlik içinde İzmir’e amcasının yanına gitmeye karar verir. Halası, Neriman’a eniştesinin borçlarının olduğunu, ödeyemediklerini ve evin üst katını, Neriman’ın kaldığı odayı kiraya vermeyi düşündüklerini anlatır. Bunun üzerine Neriman, eniştesinin borçları için kendisine annesinden kalmış bir arsayı da verir.

“— Ah halacığım, teessüf ederim, benim arsam, eniştemin demek değil mi? Ben zannederdim ki ayrımız gayrımız yoktur. Rica ederim, bir daha söylemeyiniz. Çok gücüme gidiyor. Şimdilik mademki bir şey terhin etmekle eniştemin işi görülebilecek, arsamın belki bir faydası olur. Yarın muamelesini yapsınlar, bu katı kiraya vermeye gelince bundan dolayı da halacığım hiç üzülmeyiniz. Ben, sayenizde sığınacak yer bulurum. Zaten çoktan İzmir’e gitmeyi niyet ediyordum.”³⁶¹

Neriman, ertesi sabah önce posta nezaretine daha sonra da Hilâlihmer’e gider. İzmir’deki amcasına telgraf çeker. Hilâlihmer’den çıkarken kapıda Vedud’un annesi Mehpere Hanım ve ablası Vedia’yı görür. Mehpere Hanım, Neriman’ı görünce özleminden ağlar. Vedia, Vedud’un cepheye giderken yolda yazıp gönderdiği mektupta Neriman’dan bahsettiğini söyler ve mektubu Neriman’a gösterir. Vedud, mektubun bu

³⁶⁰ Ali Zeki Bey, *Duman* (çevrimyazı A. Gezer), Hiperyayın, İstanbul, 2021, s.85.

³⁶¹ Ali Zeki Bey, a.g.e., s.89.

kısımında Neriman'a yaptığı haksızlıklardan ötürü çok pişman olduğunu ve ondan helallik istemeden İstanbul'dan ayrıldığı için ne kadar üzgün olduğunu yazmaktadır.

"Neriman'a çok çok selam. Biliyorum ki bana karşı dargın ve belki de benden müteneffirdir. Fakat hakkı var. Onun için istemeyerek kırmış olduğum kalbini almadan İstanbul'a veda edişime son derece müteessirim. Eğer bir gün tekrar görüşmek nasip olursa kendimi affettirebileceğimi ümit ediyorum. Ve bunu düşünerek müteselli oluyorum. Lakin eğer bir daha kavuşmamak mukadderse ona verdiğim üzüntüden ve yaptığım haksızlıktan dolayı beni af ve hakkını helal etmesi için delaletinize muhtacım hemşireciğim."³⁶²

Neriman tüm bu yaşananlardan sonra Hilâliahmer'e gönüllü hastabakıcı olarak katılır ve Çanakkale Merkez Hastanesi'ne gönderilir. Burada Vedud'un okul arkadaşı olan Sadullah ile karşılaşır. Ona, annesinin Vedud için bıraktığı sigara tablasını verir ve Vedud'a ulaştırmasını ister.

Neriman, Vedud'un Çanakkale Merkez Hastanesi'ne gelmiş olduğunu öğrendiğinde Vedud'un yanına gider ve elini tutarak onu teselli eder.

Neriman, Vedud'a karşı yıllardır beslediği aşkın artık onda karşılığı olup olmadığını anlamak ister. Vedud'a yaralarının durumunu sorar. Vedud kalçasından yaralandığını ancak daha iyiye gittiğini söyler. O esnada bir hastabakıcı Neriman'ı çağırır. Neriman tekrar geleceğini söyleyerek oradan ayrılır.

"Fakat aynı zamanda Neriman da sırf Vedud'a olan muhabbetinden bu kadar uzun senelerin çilesini çektikten ve sillesini yedikten sonra dilediğine nail olup olmadığını anlamak istiyordu. Ancak ikisi de bulundukları yerin derece-i tahammülünü idrak ettiler ve kalplerinin sözünü keserek konuşmaya başladılar. Neriman korka korka:

— Nerenizden yaralandınız kardeşim, ehemmiyetli değil ya? diye sordu."³⁶³

Neriman sevinçle Vedud'un yanına giderek yakında ayağa kalkacağını, başhekimin ona altı ay istirahat vereceğini iletir. Vedud aldığı habere çok sevinir ve

³⁶² Ali Zeki Bey, *Duman* (çevrimyazı A. Gezer), Hiperyayın, İstanbul, 2021, s.94.

³⁶³ Ali Zeki Bey, a.g.e., s.132.

Neriman'ın kendisiyle İstanbul'a geleceğini teyit etmek ister. Ancak Neriman, Vedud'un ona karşı hislerinden henüz emin olamadığından çekimser davranır.

“— Sabahleyin sizi tebrik etmekte ne kadar haklı imişim. Operatör Bey, on beş gün zarfında kalkıp gezeceğinizi temin etti. Sertabip bey de altı ay mezuniyet vereceğini vaadetti. Ah, zavallı hanımefendiyi olsun, Vedia ablamı olsun görmek isterdim, kim bilir artık ne kadar çok sevinirler, dedi.”³⁶⁴

Neriman ve Vedud ertesi gün tekrar görüşürler. Vedud, Neriman'ın kendisine gönderdiği sigara tablasını çıkartır. Neriman, bu hediyenin annesinden yadigar kaldığını anlatır. Vedud, içinde savaş hatıraları ve mektubun yer aldığı defterini Neriman'a verir ve okumasını rica eder. Neriman o gece heyecanla odasına giderek Vedud'un hatıra defterini okumaya koyulur. Defter, Vedud'un 22 Temmuz 331³⁶⁵ tarihinde Akdeniz vapurunda yazdığı hatırat ile başlar. Neriman bu hatıra defterindeki Nevvare ile ilgili olan kısımları okumaya dayanamayacağını düşünerek bir dakika durur ve Vedud'un ona bu defteri okutmak istemesinin bir sebebi olduğunu düşünerek kendini teselli eder.

“Fakat Neriman daha birinci sayfada meysus olmaya başlamıştı; Nevvare'nin kapısının eşiğinde gençliğiyle beraber kalbini de bırakarak uzaklaşan Vedud'un o vakitten itibaren, artık kalbi başka biri için hiçbir çarpıntı ile bihuzur olmadığını hikâye eden satırları tamamlamaya tahammül edemeyeceğinden korktu ve bir dakika durdu. Bu dakika zarfında gözleri gayriihtiyari' ..ve bana olan aşkının ıstırapıyla bahtiyar olan bir kız benden kalbimi istediği zaman, kalbimden ona verecek yalnız kuru bir naaş buldum...' cümlesini okumuştı. Ve bu cümle ile bu sübutun ümidini kesmişti. Şimdi hayretle, Vedud'un bu defteri okutmak istemesindeki hikmeti anlamak istiyor ve biraz daha okuyabilmek için kendine metanet veriyordu.”³⁶⁶

Neriman, defterde Vedud'un yaralı düşüp intihar etmeyi düşündüğü anda Neriman'ın hayalini görerek hayata tutunduğunu yazdığı satırları defalarca okur. Vedud'un geçmişte yaptıklarından ne kadar pişman olduğunu, artık gerçekleri gördüğünü anlar. Neriman bu satırlardan altı senelik aşkının nihayet karşılık

³⁶⁴ Ali Zeki Bey, *Duman* (çevrimyazı A. Gezer), Hiperyayın, İstanbul, 2021, s.135.

³⁶⁵ 4 Ağustos 1915

³⁶⁶ Ali Zeki Bey, *Duman* (çevrimyazı A. Gezer), Hiperyayın, İstanbul, 2021, s.137.

bulduğunu anlar ve Vedud'u bağışlar. Neriman, hislerinde yanılmadığını Vedud'un yazdıklarından anlar ve gözleri dolar ve şükreder.

“Vakıa Neriman bu hissinde aldanmadığını biraz sonra yine Vedud'un yazısından anlıyordu. Ve: ‘Bir kalbin faziletinin şıarı ne ise, işte onu, eğer oraya gelirim kalbimden ve eğer gelmeden ölürsem su satırlarımdan almanı rica ediyorum...’ kelimelerini okurken Neriman ağlıyordu. Ve Vedud'un yolladığını bizzat Vedud'un kalbinden almaya onu muvaffak eden Allah'a bütün ruhuyla teşekkür ediyordu.”³⁶⁷

Neriman ertesi gün Vedud'un yanına gittiğinde ikisi de ne diyeceğini bilemeden birbirlerine bakarlar. Sonunda Vedud Neriman'a defteri okuyup okumadığını sorar. Neriman da okuduğunu ve defterin kendisine kalbinin anahtarını verdiğini söyler.

“— Okudum, çok teşekkür ederim, hakikaten bu ufacık defter bana pek kıymetli şeyler öğretti. Ve- tabiri caizse- aynı zamanda bir altın anahtar verdi, dedi.

Neriman'ın bu cevabına karşı Vedud derin bir saadetle güldü ve latifeye alarak:

— Hangi hazinenin anahtarı, diye sordu. Neriman aynı tebessümle:

— Kalbimin diye cevap verdi.”³⁶⁸

Neriman, iki gün sonra İzmir'den gelen bir telgrafı Vedud'a gösterir. Neriman, Vedud'a telgrafta bahsi geçen köşkü anlatır. Köşkün İzmir'de bulunduğunu ve geçen yıl oraya gittiğinde köşkün bahçesindeki portakal ağacının altında hep Vedud'un şiirlerini okuduğunu anlatır.

“—Bilmem, annem size hiç hikâye etmiş miydi? Bu köşk Karşıyaka'da bulunuyor. Bunun vâsi' bir portakal bahçesi de var. Ah ne güzel, görseniz. Geçen sene orada bulunduğum müddetçe hep sizi andım. O portakal ve turunç ağaçları altında her akşam bütün şiirlerinizi okuyordum...”³⁶⁹

Neriman, annesinin amcasından kalan bu köşkün satışı için İzmir'e gitmeye karar verir. İzmir'deki işi bitince İstanbul'a dönecektir. Böylece Neriman,

³⁶⁷ Ali Zeki Bey, *Duman* (çevrimyazı A. Gezer), Hiperyayın, İstanbul, 2021, s.139.

³⁶⁸ Ali Zeki Bey, a.g.e., s.140.

³⁶⁹ Ali Zeki Bey, a.g.e., s.142.

başhekimden izin alarak Bandırma üzerinden İzmir'e gider. İzmir'e vardığını haber veren telgrafta dönmek için Vedud'dan haber beklediğini belirtir.

“Vedud, iki gün sonra Bandırma'dan ve beş gün sonra da İzmir'den salimen vasıl olduğuna dair Neriman'dan iki telgraf almıştı. Neriman ikinci telgrafında İzmir'deki adresini bildiriyor ve avdet edeceği zamanın tayinini Vedud'a bıraktığını hatırlatıyordu.”³⁷⁰

Vedud, İstanbul'a döndükten sonra Neriman için bir nişan yüzüğü yaptırır. Yüzüğün içinde 20 Teşrînisânî 331³⁷¹ tarihi yazılıdır. Neriman'a nişan yüzüğüyle birlikte haber gönderir. Vedud, Neriman'dan yüzüğü kabul etmesini ve artık en kısa zamanda İstanbul'a dönmesini rica eder. Neriman on gün sonra gönderdiği mektubunda; kalbinde yıllardır büyüttüğü sevgiyi, acıyı anlatır. Neriman, on yedi yaşında iken Vedud'u tanıdığı anda kalbine bir aşk tohumunun atıldığını ve o zamandan beri ıstırap çektiğini söyler.

“Tam on yedi sene kalbimin kapısı anneme açık kaldı. Fakat dünyaya gelişimin on yedinci yılında, sırrı bilinmeyen bir sebep ve takdir ile muhabbet ilahesi kalbime bir tohum attı ve:

— İşte bu, senin de kalbinin nasibi! dedi ve gitti.”³⁷²

Neriman, Vedud'a olan aşkını şairane bir dille anlatır. İçine düşen aşk tohumunun, Vedud'a olan hislerinin etrafındakiler nezdinde yasak olduğunu ancak on yedi yaşındaki genç kalbinin, Vedud'un aşkını en derinlerinde sakladığını söyler. Tam üç yıldır sakladığı aşkına karşılık bulmuş olmanın kendisi için hayal bile edilemeyecek bir şey olduğunu söyler. Neriman, Vedud'un kendisini sevmiş olmasından ötürü kendini çok şanslı hisseder. Neriman'ın kendi mektubunda belirttiği üzere onun bu olaylar yaşanırken yirmili yaşlarının başında olduğu anlaşılır.

“Fakat ancak on yedi bahar yaşamış olan kalbimin masum toprağı, nasibimin kendisine attığı bu tohumu, bir tek çarpıntısıyla en derin noktasına kadar çekti sakladı. Ve orada sessiz sedasız, tam üç yıl, yaşadığım diyarın bütün şüpheli nazarlarından esirgeye esirgeye büyüttüm. Nihayet üç yıl sonra büyüyen tohum, çok defa yanımda

³⁷⁰ Ali Zeki Bey, *Duman* (çevrimyazı A. Gezer), Hiperyayın, İstanbul, 2021, s.144.

³⁷¹ 3 Aralık 1915

³⁷² Ali Zeki Bey, *Duman* (çevrimyazı A. Gezer), Hiperyayın, İstanbul, 2021, s.147.

okuduğun (Muse)'nin kalbindekinden daha aziz ve daha zahmetli ıstırap membaı oldu.”³⁷³

Neriman, Çanakkale’de Vedud ile yollarının kesişmesine şükreder. Vedud’u bulmanın onun için ne büyük bir saadet olduğunu söyler. Neriman, Vedud’u ona getiren talihinden artık bir daha şikâyetçi olmayacağına söz verir. Neriman, Vedud’un sevgisine karşılık vermesiyle yaşadığı bütün acıları unuttur.

“Bundan sonra beni takip edecek olan tâli'den hiçbir gün, hiçbir suretle en ufak bir şikâyetle bulunmayacağımı vadediyorum. Ve ismimi taşıyan bu ufak halkayı sana yollarken, kalbimi, ruhumu ve bütün varlığımı da senin alicenap ruhunun bu takdîrkârlığına tevdi ederek yolluyorum.”³⁷⁴

Neriman, bu mektubundan kısa süre sonra İstanbul’a doğru yola çıkar. Vedud, annesi ve kardeşi Vedia ile Neriman’ı karşılamaya gider. Vedud zabıt formasını giymiş şekilde Neriman’ı karşılar. Neriman Vedud’u gördüğüne çok sevinir. Neriman mutlulukla Vedud’a bu bekleyişin son olduğunu, artık hep birlikte olacaklarını söyler.

“Vedud da:

— Hepsini değilse de herhâlde beni bulacaktınız. Çünkü on beş günden beri bu postadan çıkanları şu köşeden bekliyorum, cevabını verdi. Neriman:

— O halde sizi yine bekletmiş oldum demek. Artık bu sonuncu kusurum olsun demişti.”³⁷⁵

Neriman ve Vedud, neredeyse her gün beraber Beyoğlu’na çıkarak düğün hazırlıkları yaparlar. Neriman’a İzmir’deki köşkün satışından kalan para yine onun hesabında durmaktadır. Neveda Hanım ise Neriman’a annesinin maaş cüzdanını iade eder.

“Artık her gün Neriman’la Vedud Beyoğlu’na beraber çıkıyorlar, düğünlerine ve seyahatlerine ait işlerini mübayaa ediyorlardı. Neriman’ın İzmir’den gönderdiği

³⁷³ Ali Zeki Bey, *Duman* (çevrimyazı A. Gezer), Hiperyayın, İstanbul, 2021, s.147.

³⁷⁴ Ali Zeki Bey, a.g.e., s.149.

³⁷⁵ Ali Zeki Bey, a.g.e., s.151.

para yine onun namına, bankaya yatırılmıştı. Neveda Hanım, Neriman'ın, annesinin vefatından beri kocasına bıraktığı maaş cüzdanını iade etmiş.”³⁷⁶

Neriman ve Vedud, düğüne sayılı gün kala Beyoğlu'na elbiselerinin son provalarını yapmaya giderler. Tünel'e doğru çıkarken yol üzerindeki vitrinlere bakmaktadırlar. Neriman, Rus Konsolosluğu'nun yanından geçerken tam bir sene evvel orada Nevvare ile Vedud'a rastladığı anı hatırlar. O günden bugüne Neriman'ın ve Vedud'un duygularında büyük değişimler gerçekleşmiştir. Neriman o anda yıllar sonra binbir zahmetle sevgisini kazandığı Vedud'u bir daha kaybetmekten korkar. Neriman bu düşüncelerle Vedud'a iyice yaklaşır ve daha önce birkaç defa denk geldikleri gibi o gün de Nevvare ile karşılaşmamak için kendi kendine dua eder. Neriman, Nevvare ile karşılaşarlarsa Vedud'un aklının çelinmesinden korkar. Vedud'u kazanılmış bir zafer gibi görür.

“Tünele yaklaşıyorlardı. Rus konsolosluğunun yanındaki sokağın önünden geçerken Neriman, tam bir sene evvelki meşum bir tesadüfü hatırladı ve istemeden, o sokağa bakarak Vedud'un, paltosunun yakasını kaldırmış olduğu halde seri hatvelerle uzaklaştığını tekrar görüyor gibi oldu. Neriman bu kadar zahmetle kazandığı Vedud'u bir daha kaybetmek korkusuyla kalbi çarpmaya ve ayakları titremeye başlamıştı. Gayriihtiyari, Vedud'a daha ziyade sokuldu, onun kolunu, göğsüne çekerek bastı ve birkaç defa, böyle yolda rast geldikleri Nevvare'ye o gün de tesadüf etmemek için içinden Cenabıhakk'a dua etmeye başladı.”³⁷⁷

Neriman o esnada Bursa Han tarafında Nevvare'nin gelmekte olduğunu fark eder. Nevvare, Neriman ve Vedud'u çoktan fark etmiştir. Bu esnada Neriman ve Vedud, geri geri hareket eden bir tramvay ile bir Alman otomobili arasında kalırlar. Neriman Vedud'u kolundan çekerek arabaların arasında kalmaktan kurtarır. Bu sırada karşıdan bir anda önlerine çıkan Nevvare'yi görür.

“Tam bu dakikada onlar da Beşiktaş'tan gelen bir arabaya duracak yer bırakmamak için birdenbire perşembe pazarına doğru geri geri hareket etmeye başlayan bir tramvay arabasıyla, bu arabadan evvel sokağa sapmak isteyen bir Alman

³⁷⁶ Ali Zeki Bey, *Duman* (çevrimyazı A. Gezer), Hiperyayın, İstanbul, 2021, s.152.

³⁷⁷ Ali Zeki Bey, a.g.e., s.153, 154.

askeri otomobili karşısında kalmışlardı. Neriman Vedud'u kolundan çekmişti ve yürümekten men etti. Ve aynı zamanda tramvay ve otomobil arasından kurtularak karşıdan önlerine çıkıveren Nevvare'yi gördü.”³⁷⁸

Neriman, Nevvare'yi gördüğü anda koşarak yardım etmek ister. Vedud olanların farkına varınca Neriman'ı durdurur ve Nevvare'nin olduğu yöne koşar. Etrafta bulunanlar yardım için koşuştururlar ve Neriman kalabalığın içinde sürüklenerek Nevvare'nin olduğu tarafa doğru ilerlemeye çalışır ancak kalabalığın içinde ilerlemeye çalışsa da gücünü kaybeder ve olduğu yerde kalır. Nevvare'nin yaralı mı yoksa cansız mı olduğundan emin olamadığı bedenini Vedud'un kollarında görür.

“Fakat görmesiyle beraber Neriman ani ve acı bir sesle:

— Eyvah! diye haykırmış. Ve Vedud'un kolundan kurtularak otomobile doğru koşmak istemişti. Vedud, o anın fecaatini anlar anlamaz bir hamlede yerinden sıçradı ve o tarafa doğru koştu. Şimdi oradan canhıraş sesler ve haykırmalar yükseliyor, telaş ve tecessüsle koşuşanlar birbirinin üstüne yığılıyordu. Neriman bu insan dalgası içinde ezilerek ve yumruklanarak hep o tarafa doğru sokulmaya uğraşıyordu. Fakat bir an oldu ki artık ilerlemekten aciz kalmış ve duramayacak bir hale gelmişti.”³⁷⁹

Neriman, Nevvare'nin kanlı vücudunun yakınlarda bir eczaneye götürüldüğünü görür. Orada bulunan kalabalıkla birlikte eczanenin önüne kadar gelir ancak içeriye giremez. İnsanların Nevvare'nin öldüğünü söyleyerek oradan uzaklaştığını görür. Bir süre sonra Vedud eczaneden çıkarak Neriman'ın yanına gelir ve ondan Nevvare'yi evine kadar götürmek için müsaade ister. Neriman, eve girmemesini rica ederek müsaade eder. Neriman'ın korktuğu başına gelmiştir. Nevvare ile karşılaşmaktan ve onun bir aksiliğe sebep olmasından korkmuşken bu yaşananlarla dehşete düşmüştür. Vedud'a gitmesi için müsaade eder ancak eve girmemesini tembihler.

“O sırada Vedud da eczaneden çıkmış ve Nevvare'yi evine kadar götürmesi için Neriman'dan müsaade istemişti. Neriman deli gibi:

³⁷⁸ Ali Zeki Bey, *Duman* (çevrimyazı A. Gezer), Hiperyayın, İstanbul, 2021, s.154.

³⁷⁹ Ali Zeki Bey a.g.e., s.154, 155.

— Hay hay, dedi. Yalnız Allah aşkına evin içine girmeyiniz, diye yalvardı. Vedud Neriman'a söz vererek tekrar eczaneye girmişti.”³⁸⁰

Neriman karakteri boyutlu bir norm karakterdir. Başkahraman Vedud’un aksine Neriman, her zaman doğru olanı yapar ve Vedud’u yanıltan döndürmeye çalışır. Neriman, hikâyenin başından sonuna iyi kalpli, iyi ahlaklı, eğitilmiş, sanata ve edebiyata düşkün, kendi halinde yaşayan, tek bir erkeğe aşık ve sadık bir genç kadındır. Vedud’u gördüğü andan itibaren onu sevmektedir. Onun hayatında başka bir kadın olduğunu öğrendiğinde dahi kıskançlık duygusuna kapılmaz. Her zaman Vedud’un iyiliğini ve mutluluğunu düşünür. Vedud’un askere gideceğini öğrendiğinde herkesten çok üzülür, onun için hazırlıklar yapar, hediyeler alır. Bu özellikleriyle, ilk dönem romanlarında görülen “evdeki melek”³⁸¹ tipinin temsili olduğu söylenebilir.

Neriman ilk başlarda bu aşkın karşılığını Vedud’dan göremez. Bunun yanı sıra Vedud, içten içe Neriman’ın duygularının farkında olmasına rağmen onu Doktor Süreyya ile yakıştırır. Neriman, Süreyya Bey’in duygularını açık yüreklilikle ona açmasından etkilense de her zaman Vedud’un aşkına sadık kalır. Adeta Vedud’un doğru yolu bulmasını sabırla bekler. Bu uğurda fedakârlık yaparak Vedud’un peşinden gönüllü hastabakıcı olarak cepheye dahi gider. Neriman, kalbindeki bu tek taraflı aşkla yıllarca acı çektikten sonra Vedud’un geçirdiği değişim sonucunda Vedud’a kavuşur. Diğer bir deyimle Neriman’ın iyi kalpli, iyi ahlaklı ve aşkına sadık kalışı hikâyenin sonunda Vedud’un sevgisine nail olmasıyla ödüllendirilir.

Neriman, son derece saf ve iyi kalplidir. Vedud’u karşılıksız sever ve sonsuz güvenir. Annesinin vefatından sonra yerleştiği halasının evinde elindeki tüm parasını halası ve yeğenleri için harcar. Annesinden kalan maaş cüzdanını ve arsa tapusunu da eniştesine verir fakat yine de onlara rahatsızlık vermemek için evden ayrılır. Annesinin amcasından yarı hissesi kalan İzmir’deki köşkün satışından eline geçen parayı bile kendisine saklamaz ve Vedud’a gönderir.

Neriman, Vedud’un aksine ahlakın ve doğrunun temsilidir. Bu yönüyle boyutlu bir norm karakterdir.

³⁸⁰ Ali Zeki Bey, *Duman* (çevrimyazı A. Gezer), Hiperyayın, İstanbul, 2021, s.155.

³⁸¹ G. Oktay, ‘Türk Romanında Kadın ve Toplumsal Cinsiyet: Kimlik, Sınıf, Temsil (Kadın Yazarlar Örneğinde 1877-1938)’, Doktora Tezi, *Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü*, Çanakkale, 2018, s.120.

3.5.3. Kart Karakterler

Duman romanının yegâne kart karakteri Nevvare'dir.

“Bu karakter, tek bir özelliğin sembolü olan kart-karakter (card-character)dir. Bu karakter tek bir karakteristik özelliğin vücut bulmuş seklidir.”³⁸²

Nevvare

Nevvare, Vedud'dan yaşça büyük bir kadındır. Nevvare'nim eşi Reşat Bey şehit düşer. Nevvare, eşi Reşat Bey'in ölüm haberini aldığı gün Vedud da tesadüfen onun evinin önünden geçmektedir. Vedud, tanıdık bir evden gelen ağlama seslerini duyunca bu evin Şerafettin Bey'in evi olduğunu fark eder. Vedud, Nevvare'yi perişan halde ağlarken bulur. Nevvare, Vedud'u görünce ona sarılır ve ondan teselli bekler.

“Hıçkırıklarla:

— Reşat'ı kaybettim, Vedud Reşat'ı kaybettim, dedi.

Ve sıcak başı sağ omzumun üzerine düştü: Saatlerce, ben de beraber ağlayarak teselli vermeye çalıştım.”³⁸³

Nevvare, eşinin ölümünden sonra etrafında toplanan beylerin ilgisinden mutlu olur. Vedud'un dışında mebus Rauf Bey, Doktor Süreyya Bey ve birkaç kişi daha Nevvare'yi sık sık ziyaret ederler. Nevvare çevresinde ona ilgi gösteren herkese karşı muhabbet besler. Vedud, Nevvare'nin etrafındaki bu kalabalıktan rahatsız olur. Aradan yedi gün geçmiştir ve Nevvare, Vedud ile karşılaşır, ısrarlı davetlerine rağmen Vedud'un ziyarete gelmemesinden yakınır. Eşini kaybettikten sonra sadece Vedud ile teselli olduğunu söyler.

“— Artık sizi çağırmaya cesaret edemiyoruz. Çünkü bizim mükerrer ricalarımıza ve sizin de mükerrer vaatlerinize rağmen eve gelmek istemediğinizi anlıyoruz. Hâlbuki ben Reşat'ı kaybettikten sonra ancak sizinle müteselli olabilirim. Neyse şimdiye kadar lütuf buyurduğunuza da çok, pek çok teşekkür ederim, dedi.”³⁸⁴

³⁸² W. J. Harvey, 'Romanda Sosyal Ortam', *Roman Teorisi* içinde, P. Stevick (ed.), Akçağ, Ankara, 2021, s.181.

³⁸³ Ali Zeki Bey, *Duman* (çevrimyazı A. Gezer), Hiperyayın, İstanbul, 2021, s.21.

³⁸⁴ Ali Zeki Bey, a.g.e., s.23.

Nevvare o akşam Vedud ile çok ilgilidir. Misafirler gitmeye başladığında Nevvare, Vedud’dan biraz daha kalmasını rica eder. Sabahın erken saatlerine kadar Nevvare ile Vedud sohbet eder. Vedud’a yaklaşır ve ona karşı hislerini görüp görmediğini sorar. Vedud’un anlamazdan gelmesi ve “abla” diyerek hitap etmesi üzerine Nevvare hırçınlaşır ve Vedud’u kendinden uzaklaştırır.

“Nevvare, bir ‘of’ la yerinden fırladı:

— Hâlâ mı abla, dedi. Ve bir dakika sükûttan sonra kendini toplamış gibi:

— Galiba bu gece sizi fazla uykusuz ve Neriman’ı da sizsiz bıraktım. Bundan dolayı beni affedersiniz, değil mi? Her halde bana, bu akşamki refakatinizle, pek mesut bir dakikalar yaşattınız... Bunun için kalbinize değilse bile nezaketinize minnettarım...”³⁸⁵

Vedud, Nevvare’nin kendisine olan ilgisini görür ve ona büyük bir aşk beslemeye başlar. Ancak Nevvare’nin ona olan ilgisi kısa sürede dağılır. Vedud, hatıra defterine bir yıldır aşkıyla mutlu olduğu Nevvare’nin üç aydan beri kendisini aldattığını, Nevvare’ye ne kadar ağlayıp dil döktüyse de Nevvare’nin onu umursamadığını yazar.

Nevvare, Vedud’un acı çekmesini umursamaz. Vedud’un geldiği bir gün Rauf Bey ile ilgilenmeye başlayıp onu öylece ortada bırakır. Vedud’un uyarılarını umursamayarak Süreyya Bey ile yaklaşır. Vedud, tüm bunlara dayanamaz ve Nevvare’ye bir mektup yazarak onun aşkıyla çektiği ıstıraptan söz eder. Nevvare ve Vedud bu mektuptan sonra bir süre görüşmez.

Nevvare bir gün Vedud’un evine gider. Vedud odasında otururken Nevvare’nin geldiğini piyanoda çaldığı “Valçer Tera’um” bestesinden anlar. Vedud, aşağıya indiğinde Nevvare’nin gittiğini öğrenir. Akşam saatinde Nevvare geri gelir ve Vedud’u yanına çağırarak ona mektubundan ders aldığını, artık hayatından herkesi çıkararak yalnızca Vedud ile olacağını söyler. Kendisi gibi yaşça büyük bir kadının Vedud gibi çocuk yaşta bir genci sevmesinin kimse tarafından hoş karşılanmayacağını bilir.

³⁸⁵ Ali Zeki Bey, *Duman* (çevrimyazı A. Gezer), Hiperyayın, İstanbul, 2021, s.24.

Nevvare, Vedud'dan ondan başkasını sevmeyeceğine ve onu bırakmayacağına dair yemin ister. Nevvare, Vedud'un kendisinden başkasını sevmeyeceğinden emin olmak ister.

“— Dinle, diye devam etti, biliyorum ki çocuk başlı bellenen bir kadının, çok yaşlı bir genci sevmesini herkes çirkin bulacak.³⁸⁶ Fakat, gönderdiğin mektupta sen de yazdın ya, bu, kalbimin yegâne kazancı olacak... Dinle, Vedud, biraz daha sabret: Ya bir gün, bütün hayatında, tek bir gün olsun beni terk ediverirsen... Ya bir gün, benden bıkip da başkasıyla evlenirsen... Ya bir gün, buradan başka bir yere gidersen... Onun için evvela: Yemin ver, benim değil, fakat sevdiğinin başına yemin ver ki söyleyeceğimi yapacaksın.”³⁸⁷

Nevvare Vedud'dan bir daha Neriman ile görüşmemesini ister ve onun görüldüğü gibi masum olmadığını savunur. Nevvare, adeta Neriman'ın Vedud'a olan duygularını sezmiş ve onun Vedud'u elinden almasından korkmaktadır.

“— Hayır. Ancak yemin et ki, sen yalnızken Neriman buraya geldikçe, ona çıkmayacaksın.”³⁸⁸

Vedud'un, Nevvare'nin kendisini sevmediğini ima eden sözlerinden sonra Nevvare bunalıma girer. Abartılı sözlerle, eşinin ölümünden sonra hayatta yaşamaya değer bir şey olmadığını düşündüğü dönemde onu hayata bağlayanın Vedud'a duyduğu aşk olduğunu söyler. Bu aşka sadık kalabilmek için herkesi yanından uzaklaştırdığını, herkesle alakasını kestiğini söyler. Hatta Vedud ile birlikte olabilmek için karnındaki bebeği öldürdüğünü söyler.

“— Nankör, nankör diye tekrar etti, beni öldürmek mi istiyorsun? Düşünmüyor musun ki seni ne vakit sevdim. Ben kocamı kaybettikten sonra sevmenin değil, fakat dünyada kalmanın manası yok diyordum. Ve tek sevdiğim ruhun bu sevgisiz cihanda bir karış yeri bulunduğunu öğreninceye kadar günde kırk kere intihar etmeyi aklımdan geçirirdim. Senin aşkın beni kara yollardan çevirdi ve yabancıyı kaldığım bu dünyaya

³⁸⁶ Orijinal metindeki cümleye sadık kalınmıştır. Ancak cümlenin anlam kazanması için “Biliyorum ki, çok yaşlı bellenen bir kadının; çocuk başlı bir genci sevmesini herkes çirkin bulacak.” şeklinde olması gerekir.

³⁸⁷ Ali Zeki Bey, *Duman* (çevrimyazı A. Gezer), Hiperyayın, İstanbul, 2021, s.35.

³⁸⁸ Ali Zeki Bey, a.g.e., s.36.

tekrar bağıladı. İşte o zamandan beri seni seviyorum diye yaşadım ve her şeyden ziyade sana bağlanmış olmak için senden gayri bütün alakalarımı kestim.”³⁸⁹

Nevvare bunları söylerken hüngür hüngür ağlar. Vedud ne yapacağını bilemez haldedir, annesinin ayak seslerini duyar ve Nevvare’yi sessiz olması için ikaz eder. Fakat o esnada sinirleri yıpranmış halde olan Nevvare bunu bir hakaret olarak algılar ve yerinden fırladığı gibi orayı terk eder. Nevvare, Vedud’u kendine, masumiyetine, sevgisine inandırabilmek için her şeyi denemiştir. Vedud’dan gelen en ufak olumsuz tavrı kendine hakaret olarak alır.

“— Peki, peki susuyorum, dedi. Gördün mü seni müşkül mevkide bıraktım. O halde benden ne istiyorsun, bırak beni, gideyim. Seni de kendimi de kurtarayım.

Nevvare yıldırım suretiyle yerinden fırlamış, kanepedeki pelerinini alarak kapıya doğru yürümüştü.”³⁹⁰

Nevvare o gece son vapurla Hisar’a döner. O günden sonra üç gün boyunca yüksek ateşle hasta yatar. Vedud ve Nevvare, yaşadıkları zorluklardan ve kötü olaylardan etkilenecek sık sık hastalanıp yataklara düşer. Ruhen oldukça duygusal ve iradesiz olmalarının ötesinde bedenlen de hastalıklı ve kırılganırlar. Nevvare, Vedud ile tartıştıktan sonra evine döner ve bu tartışmanın etkisiyle hastalanarak üç gün yataktan çıkamaz.

“Nevvare o akşam, son vapurla Hisar’a dönmüş, hemen yatağa girmişti. Üç günden beri 39 derece hararetle yatıyordu.”³⁹¹

Vedud, Nevvare’nin hasta yattığını öğrenince onu ziyarete gider. Hasta yatağında yatan Nevvare, Vedud’un gözüne son derecede güzel görünür. Nevvare, Vedud’u görünce daha da nazlanır ve ona kalması için ısrar eder. Hastalığın değil, kalbindeki çarpıntının kendisini öldüreceğini söyler.

“Nevvare yatıyordu. Gözleri kapalı bulunuyor, fakat uyumadığı da belli oluyordu. Yüzünün zinde ve pembe rengi solmuş, yanakları bilakis kırmızılaşmıştı.

³⁸⁹ Ali Zeki Bey, *Duman* (çevrimyazı A. Gezer), Hiperyayın, İstanbul, 2021, s.36.

³⁹⁰ Ali Zeki Bey, a.g.e., s.37.

³⁹¹ Ali Zeki Bey, a.g.e., s.41.

Dağınık duran açık kumral saçları, başının her iki tarafından kısmen yastığı, kısmen de çıplak omuzlarını örtüyordu. Vücudu, ince ve mavi atlas kaplamalı yorgan içinde sehâr u sihirkâr bir levha gibi idi.”³⁹²

Nevvare, kendisinin Vedud’a layık olmadığını, bu kadar kısa sürede eşinin hatırasını hiçe sayan bir kadına kimsenin iyi gözle bakmadığını söyler. Nevvare Vedud’a kendini daha da acındırabilmek için yakında Vedud’u kendisinden kurtaracağını ekler. Bunun üzerine gözyaşları içinde kalan Vedud, Nevvare’ye yalvarmaya başlar. Kendisini bırakmaması için dil döker ve Nevvare olmadan yaşayamayacağını söyler. Nevvare, “ölümcül kadın” tipinin bencilliği ile Vedud’un ne hale geleceğini umursamadan kendini acındırır ve mağdur konumunda gözükmek için elinden geleni yapar.

“—Sus, dedi, sen yaşayacaksın ve mesut olacaksın Vedud, emin ol ki ben sana layık değilim. Beni tanıyanların hepsi bir sene zarfında kocasının hatırasını bu kadar pâyimal eden bir kadından ne hayır gelir, demiyorlar mı? Fakat beni affet azizim. Sana, üç gün evvel söylediğim gibi, artık seni kurtaracağım, hem de pek yakında kurtaracağım.”³⁹³

Nevvare Vedud’un perişan halini görünce amacına ulaşmış, Vedud’un kendisini gerçekten sevdiğine ikna olmuş gibi yerinden fırlayarak onun yanına gider ve başını kollarının arasında alarak onu hiç bırakmayacağını, yalnızca onu seveceğini söyler. Vedud kendini toparlamak için balkona çıkarken Nevvare de babasını karşılamaya hazırlanır.

“—Ağlama Vedud, ağlama diyordu. Sen ölmeyeceksin. Çünkü ben seni bırakmayacağım. Senden hiçbir zaman ayrılmayacağım. Zannetme ki bir gün, senden esirgediğimi başkasın³⁹⁴ vereceğim. Fakat mademki beni istiyorsun, Vedud, al, beni al ve sana layık değilsem bir esire gibi yanına al.”³⁹⁵

³⁹² Ali Zeki Bey, *Duman* (çevrimyazı A. Gezer), Hiperyayın, İstanbul, 2021, s.42.

³⁹³ Ali Zeki Bey, a.g.e., s.44.

³⁹⁴ Metnin orijinalinde bu “başkasın” şeklinde olan bu elime “başkasına” olmalıdır.

³⁹⁵ Ali Zeki Bey, *Duman* (çevrimyazı A. Gezer), Hiperyayın, İstanbul, 2021, s.45.

Nevvare ve Vedud o gece balkonda sabahlarlar. Vedud, Nevvare'nin kollarında sabaha kadar yıldızları izlerken kendisini onlardan daha mutlu hisseder. O günden sonra Nevvare son derece mülayim bir tavra bürünerek Vedud ne isterse o şekilde yapmaya özen gösterir. Nevvare, Vedud'u görmek için sabahın erken saatinde evden çıkar, akşama kadar onun yanından ayrılmaz. Tek mutluluğu Vedud'un isteğini yerine getirmek olur.

“O günden beri Nevvare, Vedud'un kalbinde olduğu kadar elinin içinde de bulunuyordu. Boyunun güzelliğine, teninin beyazlığına, saçlarının altın sırma tellerine, onu arkasından gözleriyle ve kalpleriyle takip edenlerin iltifatlarına mağrur olan hanım, Vedud'un önünde, kuzu gibi mülayim ve iradesini istimalden memnu bir esire gibi muti kalıyordu.”³⁹⁶

Nevvare, her ne kadar Vedud'un sözünden çıkmasa da histerik davranışları devam eder. Bir gün Vedud'un onu bırakacağına inanır. Tüm erkeklerin aynı olduğunu, sevdikleri kadını elde edince ondan soğuyup kaçtıklarını söyleyerek yakınır. Nevvare'nin bu tatlı sitemleri Vedud'un hoşuna gider, onun da kendisini aynı muhabbetle sevdiğine olan inancı artar.

“— Ah biliyorum, beni bir gün bırakacaksın. Bugün, yarın, benden bıkacaksın ve o zaman bir dakika bile tereddüt etmeden benden yüzünü çevireceksin. Ve sana büyük bir günah işlediğini diyecek olanlara kemal-i sükûnetle: ‘Ne yapayım annem mesabesinde dul bir kadın alamazdım ya!’ diyerek omuz silkeceksin... Ah erkekler, hep öyle değil mi?”³⁹⁷

Kısa bir süre sonra Vedud yine Nevvare'nin bazı davranışlarından şüphelenmeye başlamıştır. Hisar'da kaldığı akşam Nevvare'nin eşinin resmini içinde bulundurduğu madalyonunu getirip vermesini ister, Nevvare ise madalyonu çoktan attığını söyler. Fakat Vedud, bir gün yolda Nevvare'yi madalyonunu boynundayken görür. Nevvare, Vedud'un ısrarlarıyla madalyonunu boynundan kopararak denize atar. Nevvare bunun gibi birçok yalan söyler. Gizli gizli Rauf Bey ile mektuplaşır, evine

³⁹⁶ Ali Zeki Bey, *Duman* (çevrimyazı A. Gezer), Hiperyayın, İstanbul, 2021, s.47.

³⁹⁷ Ali Zeki Bey, a.g.e., s.47.

görmüş gelenlere çıkar. Vedud bu duyduklarına inanmak istemese de içindeki huzursuzluk her geçen gün büyür.

“Hâlbuki bir müddet sonra Vedud, Nevvare'yi o aynı madalyonu takmış olduğu halde yolda görmüş; Nevvare'nin taktığı madalyonun o eski madalyon olmadığına dair ettiği yeminlere rağmen musır kalmış ve bu kati ısrarı üzerine Nevvare, kendi eliyle Vedud'un gözü önünde madalyonu boynundan kopararak köprüden denize atmıştı.”³⁹⁸

Vedud askere çağırıldığını söylemek üzere sabahın erken saatinde Nevvare ile bir dışçide buluşur. Nevvare, Vedud'un halinden bir sıkıntısının olduğunu anlar ve askerliğe çağırıldığını tahmin eder. Bunun üzerine Vedud, gözyaşlarını tutamaz ve böylece Nevvare şüphelendiği şeyden emin olur. Nevvare, Vedud'a ayrılmayacaklarını ve onu askerlikten kurtaracağını elinden ne geliyorsa yapacağını söyleyerek teselli etmeye çalışır. Ancak verdiği büyük söz ve vaatlerin hiçbirini tutamaz.

Nevvare ve Vedud böylece sokağa çıkarak Tünel tarafına doğru yürürler. Nevvare, yolda karşıdan Neriman'ın geldiğini görür ve telaşlanır. Vedud'dan ayrılır, telaşla bir mağazaya girer.

“Rus konsoloshanesinin önünde Nevvare Neriman'ı, elinde bir paketle Tünel tarafından onlara doğru geldiğini gördü. Telaşla:

— Aman Vedud, Neriman geliyor. Rica ederim bizi görmeden ayrılalım. Sen yarın bizden geç ve bir haber bırak. Yine beni bekletme olmaz mı? dedi. Ve acele peçesini indirerek, hemen tesadüf ettiği ilk dükkânın kapısından içeri girdi.”³⁹⁹

Nevvare'nin kardeşi İhsan'ın sünnet düğünü için Şerafettin Bey'in evinde bir davet verilir. Nevvare, Vedud gelir gelmez onu henüz yukarı çıkmadan tutar ve o akşam Neriman ile konuşmaması ve Samiha ile dans etmemesi için uyarır. Vedud'un gözü Nevvare'den başkasını görmediği halde o Vedud'u herkesten kıskanır.

“— İkincisi: Neriman yukarıda. Onunla da hususi konuşmak yok.

— Tembih ettiğin günden beri konuşmuşluğum var mı ki...

— Biliyorum, şükrederim cicim. Bir üçüncüsü de var: Samiha burada. Fırsattan bilistifade, onunla da dans mans yok. Olur mu?”⁴⁰⁰

³⁹⁸ Ali Zeki Bey, *Duman* (çevrimyazı A. Gezer), Hiperyayın, İstanbul, 2021, s.48.

³⁹⁹ Ali Zeki Bey, a.g.e., s.54.

⁴⁰⁰ Ali Zeki Bey, a.g.e., s.58.

Davet akşamı misafirler Neriman'dan ud çalmasını rica ederler. Neriman utanarak bu ricayı reddeder. Bunun üzerine Süreyya Bey, Vedud'dan rica eder ve Neriman'ın onu kırmayacağını söyler. Vedud, öncesinde Nevvare'ye verdiği sözü düşünerek ondan müsaade bekler. Bunun üzerine Nevvare Vedud'un Neriman ile konuşmasına müsaade eder.

“Vedud ile beraber Neriman da gayriihtiyari Nevvare'ye bakmışlardı. Fakat yüzü kıpkırmızı kesilen Nevvare bozmadı, ‘doğru, doğru’ kelimeleriyle tasdik etti. Ve bu cesaretle Vedud da cemiyet namına, Neriman'a udu uzatarak rica etti. “⁴⁰¹

Vedud, Maçka kışlasının önünde nöbet tutarken bir yandan da Nevvare ile ilgili düşünür. Vedud, Hisar'da kaldığı geceden sonra Nevvare'yi adeta tanıyamaz. Nevvare, yalnızca Vedud'un aşkıyla yetinemez. Vedud'un yüzüne güler, kalbini hoş tutar ancak başkalarının yanında Vedud'u kendisine yakıştıramaz. Onunla gönül eğlendirir. Vedud artık yavaş yavaş Nevvare'nin gerçek yüzünü görmeye başlar.

“Nevvare nazarının okşadığı her kalpten bir aşk görmek iddiasında idi. Onun saadeti, etrafında ağlayanların adediyle mütenasipti. Onların kalbi, bunlardan kimini müteselli ve kimini mesut etmenin ve istediğini de çıldırtmanın adeta ilmini icat etmişti.

— Aa, Vedud'u mu murat ediyorsun? Teessüf ederim, o haylaz çocuğu bana layık görüyorsun. Hanım ona kim ehemmiyet veriyor. Hem de sana bir şey söyleyeyim mi? Beni şiir doyurmaz. Allah çok zaman ömür versin, babam gözlerini kapadıktan sonra halimin ne olacağını düşünüyorum...”⁴⁰²

Vedud, gelen arabada oturanın Nevvare'nin kardeşi İhsan olduğunu anlar. Ancak İhsan'ın karşısında oturan bir kadın ve bir erkeğin kim olduklarını göremez. Vedud, Nevvare'nin o akşam yanındaki adamla bilerek oradan geçtiğini düşünür. Ertesi gün eve gittiğinde Nevvare'nin dadısı, Nevvare ve Rauf Bey'in düğün davetiyesini getirir. Vedud ve Nevvare o günden sonra bir daha birbirlerinden haber almazlar.

⁴⁰¹ Ali Zeki Bey, *Duman* (çevrimyazı A. Gezer), Hiperyayın, İstanbul, 2021, s.59.

⁴⁰² Ali Zeki Bey, a.g.e., s.69.

Vedud Çanakkale'den İstanbul'a döndüğünde, Nevvare üç aydır eşi Rauf Bey'den ayrıdır ve annesi ile babasını yanına alarak Şişli'de bir apartmana taşınmıştır. Nevvare, Vedud ve Neriman'ın nişanını tebrik için annesiyle birlikte Mehpare Hanım'ın evine gider. Fakat Vedud, Nevvare'yi karşılamaya çıkmaz. Neriman, Nevvare'nin halinin ve tavrının oldukça değiştiğini, yüzünün zayıflayıp solduğunu fark eder. Nevvare çok oturmada, annesine fenalaştığını söyler ve kalkıp gider. Vedud ve Neriman yeni hayatlarında mutlu olurken Nevvare'nin durumu günden güne kötüleşir.

“Bu müddet zarfında Nevvare annesiyle beraber bir defa tebrike gelmiş fakat Vedud görünmemişti. Neriman, Nevvare'yi pek değişmiş bir halde bulmuştu. Zayıflamış ve eski kahkahalarından eser kalmamıştı. Ve bu değişik hali Neriman'ın nazarıdikkatini celbettiğini gördükçe içi sıkılıyor, sanki mahcup oluyor ve:

— Biz ihtiyar olduk, artık bundan sonra hayat sizin içindir, diyordu. Nevvare bir aralık, konuşulurken, birden bire kalkmış, içini çekerek annesine hitaben:

— Anne gidelim, yine o baş dönmesi geliyor, demişti.”⁴⁰³

Neriman ve Vedud, düğün hazırlıklarını tamamlamak için Beyoğlu'na çıkarlar. Bu sırada Bursa Han'dan çıkarak Tünel tarafına doğru gelmeye çalışan Neriman, karşıdan karşıya geçmeye çalışan Nevvare'nin düştüğünü görür ve bağırır. Vedud yardım için koşar ve etraftakilerin yardımıyla Nevvare'nin canlı mı cansız mı olduğu belli olmayan vücudu yakınlardaki bir eczaneye taşınır.

“Neriman gözünü çevirdi ve Vedud'un kollarında Nevvare'nin, bitap mı, yoksa biruh mu, birdenbire anlayamadığı kanlı vücudunu gördü. Bu vücut, böyle dört kol üzerinde biraz ötedeki bir eczaneye götürüldü.”⁴⁰⁴

Kalabalıktan kimisi Nevvare'nin kaçmaya çalışırken dengesini kaybederek otomobilin altında kaldığını, kimisi de hastalanarak yere düştüğünü ve otomobilin de durmayarak onu ezdiğini söyler.

“Önünde ve etrafında duran mütecessis kümeler birbirine ne olduğunu soruyorlar ve kimi otomobilin önünden kaçmak isterken muvazenesini kaybederek

⁴⁰³ Ali Zeki Bey, *Duman* (çevrimyazı A. Gezer), Hiperyayın, İstanbul, 2021, s.151, 152.

⁴⁰⁴ Ali Zeki Bey, a.g.e., s.155.

otomobilin altında kaldığını, kimi de yürürken birdenbire hastalanarak düştüğünü ve düştükten sonra tam önünden geçen bir Alman otomobilinin şoförü arabasını durduramayarak altına aldığını söylüyorlardı.”⁴⁰⁵

Neriman’ın Nevvare’yi son görüşü, kanlı halde Vedud’un kollarında olur. Vedud kısa süre sonra Neriman’dan müsaade alarak Nevvare’nin cansız bedenini evine götürür.

“O sırada Vedud da eczaneden çıkmış ve Nevvare’yi evine kadar götürmesi için Neriman’dan müsaade istemişti.”⁴⁰⁶

Neriman ve Vedud’un düğünü Nevvare’nin cenazesi nedeniyle ertelenerek on beş gün sonra gerçekleşir. Düğüne katılanlardan biri Nevvare’nin arkadaşısıdır ve Nevvare’nin ölümünün Vedud’un elinden olduğunu söyler.

“Neriman’ın düğünü, on beş gün tehirle, yine icra edildi. O gece Nevvare’nin Şişli’deki arkadaşısı da orada hazır bulunuyor ve bir aralık yine Vedud’un akrabasından bulunan diğer bir hanımla hasbihal ediyordu. İkisi de Vedud için:

— Zavallı Nevvare'yi öldürdü, diyorlardı.”⁴⁰⁷

Nevvare, erken yaşta dul kalmış bir kadındır. Eşinin ölümünden sonra etrafında toplanan erkeklerin ilgisinden hoşlanır. Bu ilgiyi kaybetmemek uğruna Vedud’un duygularıyla oynar. Nevvare, flörtöz, bencil, kıskanç ve histeriktir. Yaşadığı olaylar, Nevvare’nin davranışlarında herhangi bir değişime yol açmaz. Bu durum kart karakterlerin önde gelen özelliğidir. Nevvare, Vedud’un kendisi için gözyaşı dökmesinden adeta keyif alır. Kıskanç, bencil, flörtöz ve riyakâr davranışlarıyla Nevvare, “femme fatale” (ölümcül kadın)⁴⁰⁸ tipine uygundur. Adeta tüm bu ahlak dışı davranışlarının sonucu olarak ruh hali bozulur ve perişan durumda, feci bir kaza ile yaşamını yitirir.

Nevvare, yaşadıkları karşısında değişim geçirmeyen bir kart karakterdir.

⁴⁰⁵ Ali Zeki Bey, *Duman* (çevrimyazı A. Gezer), Hiperyayın, İstanbul, 2021, s.155.

⁴⁰⁶ Ali Zeki Bey, a.g.e., s.155.

⁴⁰⁷ Ali Zeki Bey, a.g.e., s.155, 156.

⁴⁰⁸ B. Moran, *Türk Romanına Eleştirel Bir Bakış I*, İletişim Yayınları, İstanbul, 2016, s.39.

3.5.4. Fon Karakterler

Duman romanı, geniş bir fon karakter kadrosu ihtivâ eder. Fon karakterler; Vedud, Neriman ve Nevvare'nin sosyal çevresini oluştururlar. Bunlar aynı zamanda hikâyenin geçtiği ortamın sosyal çevresini, bu sosyal çevrenin eğilimlerini yansıtır.

Doktor Süreyya

Doktor Süreyya, Nevvare'nin teyzesinin oğludur. Nevvare'nin eşinin vefatından sonra, onu teselli için sık sık ziyaret eder, sağlığı ile ilgilenir. Nevvare'nin etrafında toplananlar arasında genç Doktor Süreyya da vardır.

“Bu ufak cemiyet pek genç bir mebustan daha çocuk sayılan bir doktordan, bir iki memurdan ve bir iki mektepliden ibaretti.”⁴⁰⁹

Süreyya Bey, Nevvare'nin evinde verilen davette ud çalıp şarkı söyleyen Neriman'a hayran kalır. O akşam ilk defa gördüğü Neriman'ı o kadar çok beğenir ki Vedud'tan onun hakkında bilgi edinmeye çalışır. Savaş nedeniyle, bir anda hiç bilmediği bir memlekete tayini çıkma ihtimali olmasa Neriman'a hiç düşünmeden talip olacağını söyler.

“— Hayrola, doktor ilanıaşk mı? diye sordu. Süreyya dahi kararını vermiş kati bir lisanla:

— İlanıaşk, demem. Çünkü biz doktoruz ve uzman şairlere haksızlık etmiş oluruz. Ancak harp olmasaydı, bugün yerleşmiş bulunduğum Gümüşsuyu Hastanesinden Gümüşhane'ye sevk olunmak korkusu bende bulunmasaydı, Neriman'a resmen talip olmak için bir an tereddüt etmezdim, cevabını verdi.”⁴¹⁰

Doktor Süreyya, Neriman'ın yanına giderek onunla tanışmaya çalışır. Neriman'ın ud çalışını ve şarkı söyleyişini över. Onu tanıdığı için ne kadar mutlu olduğunu söyler ve şimdiye dek duymadığı güzellikteki bu müziği duyduğuna müteşekkik olduğunu söyler. Süreyya Bey Neriman'a kibarca iltifat eder.

“— Emin olunuz ki, Neriman Hanımefendi, sizi deminden beri, kalbine iki mesut kanaat ilham eden bir yüksek ruh sıfatıyla tebcil ediyorum. Evvela, bizde en âli

⁴⁰⁹ Ali Zeki Bey, *Duman* (çevrimyazı A. Gezer), Hiperyayın, İstanbul, 2021, s.21.

⁴¹⁰ Ali Zeki Bey, a.g.e., s.60.

bir mektebi ikmal etmek üzere bulunan bir genç hanımı tanımanın ne şerefli bir muvaffakiyet olduğunu düşünüyorum. Sonra da şimdiye kadar maatteessüf musikimizi tanıımıyordum. Ve ona karşı biraz bigâne kalmıştım. Şimdi sizin sesiniz ve elinizle onun kudret ve cazibesini keşfetmiş oluyorum. Bu muzâaf muvaffakiyetinin ne saadet olduğunu hissetmek ve bana hak vermek için bu dakikada benim yerimde bir bahtiyar olmanızı arzu ederim, dedi.”⁴¹¹

Süreyya, sözlerinde en ufak bir abartma olmadığını ve Neriman’ın ud çalışına orada bulunan herkesin hayran kaldığını söyler. Süreyya, Neriman’a olan ilgisini açıkça ve kibar bir dille belli eder. Neriman’ın, bu ilginin kendisini alakadar etmediğini ifade eden sözleri üzerine Süreyya, hayıflanarak oradan ayrılır.

“— Hepsi, diyorsunuz, çok değil mi? Hâlbuki zaman olur, insanın kalbi hepsinin değil tek birinin bile vereceği muhabbete karşı yabancı kaldığını hissediyor. Ve işitmek için kulaklarını tıkamak istiyor, demişti.

Süreyya belli bir yeisle yalnız:

— Ne fecaat, ne fecaat diye mukabelede bulunmuştu.”⁴¹²

Neriman’ın annesinin vefatı üzerine Süreyya Bey, ona bir tâziye mektubu yazar. Mektupta; kendisinin de Neriman gibi çok sevdiği annesini, erkenden kaybettiğini, diplomasını aldığı gün ona gösteremedi annesinin vefat ettiğini anlatır. Süreyya Bey, Neriman’ın ince ruhunun ve iyiliğinin farkındadır ve onu teselli için elinden geleni yapar.

“Fakat ben de sizin gibi, Neriman Hanım, yalnız annemin şefkatiyle yaşadım. O sayede büyüdüm. Onun himayesinde tahsil edebildim. Lakin maatteessüf şahadetnamemi, daha mektepten aldığım gün ona götürüp göstermek, bu suretle senelerce beslediği tek bir emelin husul bulduğunu için, mektepten eve döndüğüm vakit sevgili anneciğimi çoktan mustarip bulunduğu kalbinden, iki saat evvel, fecaatten vefat etmiş buldum.”⁴¹³

⁴¹¹ Ali Zeki Bey, *Duman* (çevrimyazı A. Gezer), Hiperyayın, İstanbul, 2021, s.61, 62.

⁴¹² Ali Zeki Bey, a.g.e., s.63.

⁴¹³ Ali Zeki Bey, a.g.e., s.91.

Süreyya Bey, Neriman'dan öyle çok etkilenmiştir ki annesinin vefatından sonra Neriman'a gönderdiği mektupta başına gelen en güzel şeyin onu tanımak olduğunu yazar. Neriman'ı seven binlerce kalbin arasında kendisinin de bulunduğunu ifade eder. Süreyya Bey, duygularına Neriman'dan bir karşılık bulamasa da onu bir kardeş gibi sevmiş ve tanımış olmanın kendisine yeteceğini söyler. Süreyya Bey, Neriman'a karşı öyle temiz ve saf duygular besler ki onun kendisiyle olmasa da bir başkasıyla çok mutlu olmasını diler.

“Neriman Hanım, emin olunuz ki Cenabıhak yetim bıraktıktan ve senelerce bedbaht yaptıktan sonra, bana verdiği en büyük ihsan, size nigerân olan o bin kalp arasında benimkinin de bulunmasını kismet etmesidir. Sizin kalbinizin bu bahtiyarlardan hangisine nasip olduğunu veyahut kime olacağını bilmiyorum. Lakin ben sizi tanımış ve sevmiş bulunduktan sonra, istikbalde bir hemşire gibi sevmek ve tanımak saadetini de takdir ediyorum ve bu, böyle mukadderse bu saadetle kanaat etmesini de mümkün görüyorum.”⁴¹⁴

Doktor Süreyya Bey; kibar, saygılı, açık sözlü, iyi niyetli ve naif bir gençtir. Neriman'ı gördüğü akşam çok beğenir ve ona olan duygularını açıkça ifade eder. Neriman'a yazdığı mektup ile ona hissettiği duyguları anlatır. Süreyya Bey, Neriman'ın Vedud'dan başkasından gelecek ter türlü alakaya yabancı oluşunu gözler önüne serer. Bu yönüyle bir fon karakterdir.

Vedia

Vedia, Vedud'un ablasıdır. Eşi Galip Bey ile babadan kalma evlerinde Vedud ve Mehpare Hanım ile beraber yaşamaktadırlar. Vedia, Neriman'ı çok beğenir, sever, Neriman'ın Vedud'a olan ilgisinin de farkındadır. Onu adeta müstakbel bir gelin gibi görür. Vedud'un, mecmuada çıkan bir şiirini Neriman'a yazdığını düşünür ve mecmuayı Neriman'a gönderir.

“Bilhassa Vedia, Neriman'ı çok seviyordu. Hatta o günkü mecmuada Vedud'un intişar eden bir şiirini, iki ay evvel İzmir'e gidip, orada bir buçuk ay kadar sonra

⁴¹⁴ Ali Zeki Bey, *Duman* (çevrimyazı A. Gezer), Hiperyayın, İstanbul, 2021, s.91, 92.

İstanbul'a dönen Neriman'dan şikâyet tarzında yazdığını zannetmişti. Ve okur okumaz, memnun olur diye, mecmuayı Neriman'a göndermişti.”⁴¹⁵

Nevvare'nin geldiği gün Vedia, Vedud'a onun Beyoğlu'na gittiğini, annesinin sipariş ettiği birkaç şeyi alıp akşama onlarda kalacağını söyler. Nevvare'nin gidişi üzerine Vedia Vedud'u karşısına alarak bir konuşma yapar. Nevvare'nin görüldüğü gibi olmadığını; konu komşuya Vedud'u kötülediğini anlatır. Vedia, kardeşinin gerçekleri görmesi için uğraşır.

“— Kardeşim, diyordu, âlemin neler dediğini bilsen, çoktan vazgeçerdin. Kuzum dünyada kız kalmamış mı ki gözün, senden çok yaşlı bulunan bir dul kadından başka birini görmüyor. Hem de seni istemedikten sonra sen ne diye arkasından koşuyorsun. Geçenlerde Mukaddes Hanım'ın evindeydi. Sana yakışmayacak bir surette onun peşini bırakmadığını, yatak odasına kadar girip onu rahatsız ettiğini, konu komsudan utandığını Nevvare her rastgelene şikâyet ediyormuş. İşittiğim anda yüreğime inecek zannettim.”⁴¹⁶

Vedia, Neriman'a Vedud'un Çanakkale'den gönderdiği ve Neriman'dan af dilediği mektubu verir ve Neriman'dan Vedud adına af diler. Vedud'un yazdığı mektubu okuyan Neriman, gönüllü olarak cepheye gitmeye karar verir. Vedia, Neriman'ın bu kararı vermesinde etkili olur.

“— İsterseniz alıkoyunuz, kardeşim, zaten ben bunu size göstereyim diye saklamıştım. Artık zavallı kardeşimi affetmek için ben de size rica ediyorum demişti.”⁴¹⁷

Vedia, Vedud'u Nevvare konusunda uyaran, doğru yolu göstermeye çalışan bir abladır. Vedud'a yaptığı uyarılar ile olayların gelişimine dolaylı yoldan etkisi olan değişim göstermeyen bir fon karakterdir.

⁴¹⁵ Ali Zeki Bey, *Duman* (çevrimyazı A. Gezer), Hiperyayın, İstanbul, 2021, s.16.

⁴¹⁶ Ali Zeki Bey, a.g.e., s.38.

⁴¹⁷ Ali Zeki Bey, a.g.e., s.95.

Mehpare Hanım

Mehpare Hanım, Vedud'un annesidir. Mehpare Hanım, bir yıl önce kaybettiği eşinden kalma bir evde yaşayıp yine eşinden kalma bir maaşla geçimini sağlamaktadır.

“Annesi ise Şûrâ-yı Devlet azasından iken bir sene evvel vefat eden babasından kalma bir maaş alıyordu. Oturdıkları ev de onların idi.”⁴¹⁸

Kısa bir süre önce eşi İrfan Bey'i kaybetmiş olan Mehpare Hanım, oğlunun da cepheye çağırıldığını öğrenince evdekilere bir şey belli etmemeye çalışsa da endişelenir ve odasına çekilir. Yalnızca oğlu ile baş başa kalıp dertleşmek ister.

“Fakat Mehpare Hanım konuşacak halde değildi. Hemen odasına çekildi. Vedud da biraz sonra annesinin yanına geçti. Ana oğul, o dakikada, dul bir kadın ve yetim bir çocuk kalbiyle yarının ihtimalleri karşısında yalnız kalarak dertleşmek ihtiyacında idiler.”⁴¹⁹

Mehpare Hanım, Vedud'un askere çağırıldığı günün ertesi sabahı uyandığında oğlunun odasının ışığının hâlâ yandığını fark eder ve içeri girer. Yerde dağılmış halde olan kağıtlar ve bir fotoğraf görür. Bu fotoğraf Nevvare'nin fotoğrafıdır. Mehpare Hanım, Vedud'un bir süredir Nevvare ile görüşmediğini düşünerek sevinmektedir. Ancak bu fotoğrafı görmesiyle içine bir sıkıntı düşer. Vedud'un çevresindeki diğer herkes gibi annesi de onun Nevvare ile ilişkisini onaylamaz.

“Mehpare Hanım bunları yerden topladı ve Nevvare'nin fotoğrafını tanıyınca kâğıtların da ona ait olduğunu anladı. Vedud'un annesi, o ana kadar oğlunu takip ettiğini sezdiği tehlikeyi bütün hakikatiyle re'y-ül ayn görmüş oluyor ve bir müddetten beri geceleri çıkmamak, vaktinden evvel eve gelmek gibi hallerinden Vedud'un Nevvare'yi unuttuğuna dair olan tahminlerinde de aldandığını şimdi anlıyordu.”⁴²⁰

Mehpare Hanım ve Vedia, Vedud'un nerede olduğunu öğrenmek için Hilâliahmer'e giderler ve orada Neriman ile karşılaşırlar. Mehpare Hanım, Neriman'ı

⁴¹⁸ Ali Zeki Bey, *Duman* (çevrimyazı A. Gezer), Hiper yayın, İstanbul, 2021, s.18.

⁴¹⁹ Ali Zeki Bey, a.g.e., s.15.

⁴²⁰ Ali Zeki Bey, a.g.e., s.50.

gördüğüne çok sevinir ve ona Vedud'un gece yarısı eve uğramaya fırsat bulamadan cepheye sevk edildiği haberini verir. Mehpare Hanım, oğlunun nerede olduğunu, iyi olup olmadığını öğrenebilmek için uğraşır.

“— Ah kızım, nasıl bu hale gelmeyeyim ki Vedud gitmiş. Fakat bilsen nasıl gitmiş: Bizi görmeden, çamaşır değişmeden, yanına para almadan, bir akşam onları toplamışlar, sabah sabah sevk etmişler. Henüz nereye gittiğini de hakiki olarak bilmiyorum. Kimi Çanakkale'ye diyor, kimi Kanal tarafına. Yalnız bereket versin ki vapurdan iki satırlık bir tezkere gönderebilmiş ve Çanakkale'ye sevk edildiklerini, ancak nereye çıkacaklarını bilmediklerini yazmış. İşte o günden beri, bulunduğu yeri öğrenip de ona bir miktar para göndereyim diye böyle her gün kapı kapı dolaşıyorum.”⁴²¹

Mehpare Hanım; oğlunun mutluluğunu gözeten, iyi kalpli, sevecen, fedakâr bir annedir. Mehpare Hanım karakterinin olayların akışına etkisi olmayan bir fon karakterdir.

Galip Bey

Galip Bey, Vedud'un ablasının eşidir. Eşi Vedia ile Mehpare Hanım'ın evinde yaşarlar. Galip Bey devlet memuru olarak çalışmaktadır. Vedud'un cepheye çağırılması üzerine Galip Bey, Vedud'u askerlikten kurtaracak yollar olduğunu, içlerinin rahat olmasını söyler.

“—Hanım merak edecek ne var şimdi davet ediyorlar. Fakat ihtimal altı ay sonra alırlar. Hâlbuki öyle bir şey olsa bile levazım mektebi ne diye duruyor? Vefik Bey katiyen söz verdi! Çağılır çağırılmaz, geliniz; kaydettiririm demedi mi? O halde korkacak ne var. Yarın sen şubeye kadar görün de icap ederse sonra öteye beraber gideriz. Valide hanım, siz de rica ederim üzülmeyiniz. Biz Allah'ın izniyle Vedud'u bırakmayız diyerek kayınvalidesine bir sigara uzattı.”⁴²²

⁴²¹ Ali Zeki Bey, *Duman* (çevrimyazı A. Gezer), Hiperyayın, İstanbul, 2021, s.94.

⁴²² Ali Zeki Bey, a.g.e., s.15.

Galip Bey karakterinin, hikâyenin akışında olaylar üzerinde büyük bir etkisi yoktur. Vedud ve Neriman'ın nişan yüzüğünü yaptırır. Onlara bir Avusturya seyahati organize eder. Bir fon karakterdir.

Belkıs Hanım

Belkıs Hanım Neriman'ın annesidir. Mehpare Hanım'ın kardeş gibi sevdiği altı yıllık komşusudur.

“Bir dakika sonra Belkıs Hanım'la, kızı Neriman'ın geldiklerini haber verdiler. Mehpare Hanım misafirlerini yatak odasına kabul etti. Belkıs Hanım Mehpare Hanım'ın altı senelik komşusuydu. İkisi de hakiki kardeşler gibi sevişiyorlardı.”⁴²³

Belkıs Hanım, Nisan ayında zatürreden vefat eder. Belkıs Hanım, eşinin vefatından sonra kızını üzmemek için kendisine çıkan talipleri kabul etmemiş, bütün hayatını kızının eğitime ve terbiyesine adanmıştır. Onun tek amacı kızı Neriman'ı iyi yetiştirebilmek olmuştur. Belkıs Hanım, kızı içi fedakârlıktan çekinmez.

“Vakıa Belkıs Hanım senelerce kendi nefesini⁴²⁴ bin türlü mahrumiyetler içinde bırakarak Neriman'ın terbiyesine, ruhunun safiyetine nigâhbanlık etti. Kızının en ufak bir üzüntüsüne sebebiyet vermemek için kocasının vefatından sonra, vuku bulan müteaddit taliplere rağmen, tekrar evlenmedi. Bütün emeli, üstüne titrediği kızını kendi eliyle yerleştirebilmek, onun mesut olduğunu görmekten ibaretti.”⁴²⁵

Belkıs Hanım, hasta yatağında Neriman'ı evlendiremeden bu dünyadan gideceği için ağlar. Mehpare Hanım ilk günlerde onun başından ayrılmaz. Öleceği akşam evde Neriman ve bir hizmetçiden başka kimse yoktur. Belkıs Hanım Neriman'ın alnından öper ve kızına ondan razı olduğunu söyler. Öteki evladım dediği Vedud için bir altın sigara tablası bırakır.

“— Neriman, diye tekrar etti, sandığımda çoktan sakladığım bir altın sigara kutusu var. Bunu kendi elimle öteki evladıma vermeyi niyet etmiştim. Artık ne zaman

⁴²³ Ali Zeki Bey, *Duman* (çevrimyazı A. Gezer), Hiperyayın, İstanbul, 2021, s.15.

⁴²⁴ Orijinal metinde “nefesini” şeklinde yazılmış olan bu kelime “nefsini” olduğu takdirde cümlede anlam kazanır.

⁴²⁵ Ali Zeki Bey, a.g.e., s.76.

kısmet olursa sen üstüne benim ismimi yazdır ve tarafımdan bir yadigâr diye ona verirsın, unutma yavrum. Olmaz mı?”⁴²⁶

Belkıs Hanım karakteri, iyi yürekli, hayatını kızına adanmış bir anne olarak bir fon karakterdir.

Neveda Hanım

Neveda Hanım, Neriman’ın uzun zamandır görmediği halasıdır. Annesinin vefatından sonra Neriman, Neveda Hanım ve ailesinin evinde kalır. Halası, Neriman’a yardım eder gibi görünen ancak aslında ondan faydalanmaya çalışan riyakâr bir akrabadır. Neriman; halasının ricası üzerine, annesinden kalan maaş cüzdanını tüm mahcubiyeti ve iyi niyetiyle ona verir.

“— Kızım, enişten bunun muamelesini bitirdi ve cüzdanı getirdi, sana veriyorum. Ancak istersen mührünü ver, yarın kendisi maaşı alır, senin yorulmana hacet kalmaz, olmaz mı evladım, demişti.”⁴²⁷

Neriman, halasını da yanına alarak annesinin emniyet sandığına koyduğu parayı çekmeye gider. Yolda halası, eşinden yakınmaya başlar. Eşinin maaşının geçinmeye yetmediğini söyler. Çocukların ihtiyacını karşılayamadığından uzun uzun yakınır. Neveda Hanım, Neriman’ın bu yakınmalarına dayanamayıp elindeki tüm parayı onun ve çocuklarının ihtiyaçlarına harcayacağını bilir.

“— Enişten kızım, hayır yok. Zaten aldığı maaş devede kulak. Evi çeviren ben. Bir gün bakmasam her şey altüst olur. Maşallah Necmi koca delikanlı oldu. Ona her gün tütün parası yetiştirmeli. Ne yapsın, şimdi içmeyen yok ki. Sade erkekler değil utanmadan on beş yaşındaki kızlar tramvaylarda bile sigara içiyorlar. Zavallı Saadet'inse üç aydan beri ayağında giyecek patiği yok. Benim halimi görüyorsun...”⁴²⁸

Neveda Hanım, eşiyle tartıştığı bir akşam Neriman’ın yanına gider ve eşinin borçlarından yakınır, rehine koyacak bir malı olsa borçlarını bir şekilde

⁴²⁶ Ali Zeki Bey, *Duman* (çevrimyazı A. Gezer), Hiperyayın, İstanbul, 2021, s.77.

⁴²⁷ Ali Zeki Bey, a.g.e., s.78.

⁴²⁸ Ali Zeki Bey, a.g.e., s.80.

ödeyebileceklerini söyler. Neveda Hanım, içten içe Neriman'ın Fatih'te annesinden kalan arsayı kullanarak kendilerine yardım etmesini istemektedir. Neriman, tüm iyi niyetiyle Neveda Hanım'ın bu dileğini gerçekleştirir.

“— Ah evladım, nasıl sıkılmayayım eniştenin borcu var. Çok sıkıştırıyorlar. Bir evi bir arsası yok ki rehine koysun da bir miktar para kaldırsın. Onun için kiraya bir ufak medarı olur diye, Erenköyü'ndeki kardeşine, evin bu katını kiraya vermek istiyor. Ben de senin rahatsız olacağını düşünüyorum da bir türlü buna muvafakat etmek istemiyor. Vallahi bilmem ki kızım, bizim de halimiz ne olacak, demişti.”⁴²⁹

Neveda Hanım, Neriman'ın sinsi, çıkarıcı ve içten pazarlıklı akrabasıdır. Olayların gelişimine büyük bir katkısı olmayan bir fon karakterdir.

İclâl

İclâl, Neriman'ın mektepten tanıdığı arkadaşıdır. Neriman'ın annesinin vefatından sonra halasının evine yerleştiği günlerde görüşürler. Neriman, İclâl ile dertleşerek içini döker.

İclâl, Neriman'ın annesinin vefatından sonra Vedud'un cenazenin layıkıyla kaldırılması için çok uğraştığını, bunu da Neriman'a olan muhabbetinden ötürü yaptığını düşünür.

“İclâl, aynı merak ile yine soruyordu.

— Peki ben işittim ki ondan sonra, annenin vefat ettiği gün Vedud Bey, mektepten Faruk Efendi ile gelmiş ve cenazeyi bir sultan gibi fevkalade mükemmel kaldırtmış... Bu külfeti yapmaya sevk eden saik elbet sana karşı olan muhabbetinden başka bir şey olamaz.”⁴³⁰

İclâl karakteri Neriman'ın tek arkadaşıdır. Neriman'ın derdini dinleyen ve onu teselli eden bir fon karakterdir.

⁴²⁹ Ali Zeki Bey, *Duman* (çevrimyazı A. Gezer), Hiperyayın, İstanbul, 2021, s.89.

⁴³⁰ Ali Zeki Bey, a.g.e., s.84.

Sadullah

Sadullah, Vedud'un mektep arkadaşıdır. Vedud, Sadullah ile Çanakkale'ye sevk edildikleri vapurda karşılaşınca oldukça sevinir. Çanakkale'ye geldikten sonra asker taburlara ayrılır. Vedud da Sadullah ile birlikte olduğuna şükreder. Vedud, yaralandığında, hastanede Sadullah ile karşılaşır ve onu gördüğüne çok sevinir. Sadullah, Vedud'a Neriman'ın gönderdiği sigara tablasını verir. Vedud'a, Neriman ile tesadüflerini anlatır.

“Dayım o gün başka bir vesile ile beni bu hanıma:

Yeğenim Sadullah Lütü, diye prezante etti. Bu hanım da ismimden beni tanıdığını söyledi. Ben merakla

— İsmimi nereden tanıyorsunuz, hanımefendi? diye sordum.

— İsminizi bir şiirin (dedikası)nda okuduğumu hatırlıyorum, dedi.”⁴³¹

Sadullah'ın verdiği bu güzel haber üzerine Vedud'un gözleri dolar. Sadullah kardeşini unutmadığını söyler ve Vedud'a bu halde İstanbul'a gidemeyeceğini, onu Çanakkale Merkez Hastanesi'ne naklettirebileceğini söyler. Sadullah, bu sayede Vedud ile Neriman'ın kavuşmasını sağlar.

“Şimdi kardeşim bana kalırsa bu hal ile İstanbul'a gitmek hiç münasip değil. Hem seyahat uzun olur hem de annen son derece üzülür. Ben şimdi ismini listeden siliyorum. Ve Kale'ye gönderilmeni temin ederim. Orada dayımın yanında İstanbul'dan daha iyi tedavi olursun. Hastane operatörü, Galip Bey'dir. Malum ya İstanbul'un en meşhur doktoru. Hem de bu vesileyle de o hanımla da görüşmüş olursun. Bir kere iyi olup da ayağa kalktın mı, sonra istediğin kadar bir tebdilihava alırsın.”⁴³²

Sadullah karakteri, Vedud'un zor zamanında destekçisi olur. Vedud ve Neriman'ın kavuşmasını sağlar. Vedud'un sadık dostu olan Sadullah karakteri bir fon karakterdir.

⁴³¹ Ali Zeki Bey, *Duman* (çevrimyazı A. Gezer), Hiperyayın, İstanbul, 2021, s.120.

⁴³² Ali Zeki Bey, a.g.e., s.121, 122.

Hilmi Bey

Hilmi Bey, Vedud'un bölük kumandanıdır. Genç, yakışıklı, mütevazı bir askerdir. Daha önce yaralanmış ve tedavi olduktan sonra görevine geri dönmüştür.

“Sonra Bölük Kumandanım Hilmi Bey genç, yakışıklı, halim ve mütevazı bir kahramandır. Daha evvelki muharebelerde müteaddit defa yaralanmış ve yine bölüğünün başına gelmiş bulunuyor.”⁴³³

Hilmi Bey, Vedud'un yanına gelerek tabur kumandanlığından gelen değişim emrini iletir. Emre göre Vedud, Hilmi Bey'in yerine bölük kumandanlığına getirilmiştir.

“— Kardeşim alay kumandanı demin atla gezerken, tayyarelerden atılan bir mitralyöz kurşunuyla atı yaralanmış ve kendisini atmış, bacağını kırmış. Biraz evvel hastaneye sevk olunmuş, bizim Ziya Bey alay kumandanlığı vekâletine tayin edilmiş, benim Ziya Bey'e ve sizin de bana vekâlet etmemize dair tahriri emir gelmiş. Şimdi Ziya Bey teslim alayım diye beni bekliyor. Ben birazdan yine avdet ederim. Onun için şimdilik Allah'a ısmarladık. Cenabıhak hiçbirimizi utandırmasın, diye beklemeden geri döndü.”⁴³⁴

Hilmi Bey karakteri, Vedud'un cephe gerisine alışması konusunda ona yardım eder, yanında olur. Onurlu ve vatansever bir asker olarak fon karakterdir.

Hasan Onbaşı

Hasan Onbaşı, Bandırmalı bir askerdir. Vedud taarruz sırasında yaralanıp düştüğünde onun sesini duyar. Vedud'u gördüğüne şükreder fakat o da yaralanmıştır, güçlkle yürüyebilmektedir. Hasan Onbaşı, Vedud'u koltuğundan tutarak birkaç metre sürükledikten sonra aynı bölükten iki asker görür ve onlardan yardım ister. Böylece Vedud'un savaş meydanından sağ kurtulmasını sağlar.

“Genç Hasan Onbaşı o aynı metanetle:

⁴³³ Ali Zeki Bey, *Duman* (çevrimyazı A. Gezer), Hiperyayın, İstanbul, 2021, s.106.

⁴³⁴ Ali Zeki Bey, a.g.e., s.110.

— Ben yürüyebiliyorum, Allah kerim beyim dedi ve beni kolumdan tutarak biraz sürükledi. Bu suretle yirmi otuz metre daha geriye gelebildik ve orada yere yatan iki nefere tesadüf ettik. Bunlar da bizim bölüktenmiş. Hasan Onbaşı, onlara bölüklerinin kumandanı olduğumu ve yaralandığımı söyledi ve hemen, yavaş yavaş kolumdan tutarak geriye getirilmem için kendisine muavenet etmesini emretti.”⁴³⁵

Bandırmalı Hasan, bir diğer adıyla Hasan Onbaşı karakteri Vedud’un cephede hayatını kurtaran kahraman ruhlu bir askerdir. Hikâyeye yalnızca bu noktada dahil olan bir fon karakterdir.

Şerafettin Bey

Şerafettin Bey, Nevvare’nin babasıdır. Evde olup biten her şeyden habersizdir. Akşamları bir duble rakısını içince uyur. Kızı Nevvare’nin çevresinde toplanan aşıklarının ve evdeki eğlence meclisinin farkında değildir.

“Nevvare'nin babası hiçbir şeyin farkında değildi. Akşamları yüz dirhem rakısını içtikten sonra yemek yiyince ve hemen uyurdu.”⁴³⁶

Şerafettin Bey; ilgisiz, evinde ve kızının hayatında olup bitenlerden habersiz, var ile yok arası bir babadır. Şerafettin Bey, bir fon karakterdir.

Sacide Hanım

Sacide Hanım, Nevvare’nin annesidir. Kızı Nevvare’nin etrafında toplanan erkekleri çıkarları doğrultusunda kullandığının farkında olsa da bu duruma sessiz kalır. Kızını uzaktan izlemekle yetinir. Sacide Hanım, Vedud askerden döndükten sonra Mehpare Hanım’ın evine ziyarete gider.

“Memulün hilafına olarak Nevvare'nin (annesi)⁴³⁷ beş dakikadan fazla kalmadı. Vedud'un geldiğini geç haber aldığına ve şimdiye kadar gelmediğinden dolayı mazur görülmesine dair birkaç kelimedenden sonra:

⁴³⁵ Ali Zeki Bey, *Duman* (çevrimyazı A. Gezer), Hiperyayın, İstanbul, 2021, s.118.

⁴³⁶ Ali Zeki Bey, a.g.e., s.22.

⁴³⁷ Orijinal metinde bu kelime yoktur. Cümlemin anlam kazanması için (annesi) şeklinde sonradan eklenmiştir.

— Nevvare de eteklerinizden öpüyor. Beraber gelmek istiyordu ama üç günden beri rahatsız, odadan dışarı çıkamıyor, diyerek özür dilemişti.”⁴³⁸

Sacide Hanım, kızının yaptıklarını onaylamıyor gibi gözükse de görmezden gelen bir anne olarak olayların akışında bir etkisi olmayan bir fon karakterdir.

İhsan

İhsan, Nevvare’nin küçük kardeşidir. Vedud’u, ağabeyi olarak görür. Bir gün Hisar’a doğru giden köprüde Vedud ile karşılaşır. Onu gördüğüne çok sevinir ve evlerine davet eder. Akşamları ablası ve Rauf Bey ile kayıkla gezintiye çıktıklarını söyler. Vedud ile Nevvare arasındaki ilişkiden haberi yoktur.

“— Hepsi iyi. Rauf Ağabeyim de orada. Ah bilseniz sonbaharda dere ne iyi. Geceleri hep kayıkla çıkıyoruz. Ne güzel eğleniyoruz. Allah aşkına Vedud Ağabey, siz de geliniz. Annem sizi her zaman anıyor. Kuzum a beyim, söyleyiniz ne zaman geleceksiniz. Bu akşam ben haberini vereyim...”⁴³⁹

Nevvare’nin kardeşi İhsan, olayların akışına büyük bir etkisi olmayan bir fon karakterdir.

Samiha

Samiha, Nevvare’nin arkadaşıdır. İhsan’ın sünnet düğünü davetinde piyano çalar. Piyanosunu bitirdikten sonra Neriman’dan ud çalmasını rica eder. Samiha daha sonra Vedud ile Neriman’ın konuştuğunu yalan yanlış şekilde Nevvare’ye anlatır ve onları zor duruma düşürür.

“Vedud, büyük odaya girdiği zaman Samiha, piyano çalıyordu. Ve (Çardaş Fürstin) in ikinci kısmını bitiriyordu. Samiha, parmaklarını son birkaç kuvvetli darbe ile kemiklere bastıktan sonra üstüne oturduğu müdevver kadifeli iskemle ile beraber döndü. Arkasını piyanoya çevirdi. Ve biraz ötede oturan Neriman'a hitaben:

⁴³⁸ Ali Zeki Bey, *Duman* (çevrimyazı A. Gezer), Hiperyayın, İstanbul, 2021, s.146.

⁴³⁹ Ali Zeki Bey, a.g.e., s.31.

— Şimdiye kadar piyanomu dinletmek zahmetini verdim. Şimdi de udunuzu dinlemek şerefini istiyorum, dedi.”⁴⁴⁰

Samiha karakteri; olayların gelişmesine büyük bir etkisi olmayan, Nevvare’nin sosyal çevresi görevi gören bir fon kataterdir.

Nevvare’nin Dadısı

Nevvare’nin dadısı Gülnihal Kalfa, Nevvare ve Vedud arasında mektuplaşmayı sağlar. Nevvare, Vedud’u evine davet eden bir mektup yazar. Vedud, Nevvare’nin hasta olduğunu öğrenip onu ziyarete gittiğinde dadı, Nevvare’ye iyi bir talip çıktığını ve yakında evleneceğini, ancak bunu sır gibi sakladıklarını söyler.

“— Hoş geldiniz, küçük bey, dedi. Ve gözlerini köşke doğru çevirerek bir kimsenin bakıp bakmadığına dikkat ettikten sonra yavaş yavaş:

— Size iyi bir havadis var. Küçük hanımı evlendiriyorlar. Fakat bitinceye kadar kimseye söylemek istemiyorlar. Yeni damat, eski beyinden çok daha iyi imiş, diyorlar, paşa mı, büyük bir paşa oğlu mu, ben de bilmem. Çünkü benden de saklıyorlar. Ah nerede eski beyi, ne şanlı idi. Ne iyi kalpli idi. Benim hakiki efendim, o idi. Hiç öyle bir adam bulunur mu, dünyada, bir daha...”⁴⁴¹

Nevvare’nin dadısı Mehpare Hanım’ın evine gelerek Nevvare ve Rauf Bey’in düğün davetiyelerini takdim eder. Gülnihal Kalfa, Vedud’a verdiği havadisın gerçekleşmesinden ötürü mutludur.

“Sofadan geçerken, Gülnihal Kalfa, istikbali keşfeden tecrübe-dide edasıyla, ona selam veren Vedud’a:

— Nasıl, dediğim gibi olmadı mı, küçük bey, dedi.”⁴⁴²

Nevvare’nin dadısı Gülnihal Kalfa, Vedud’a Nevvare’nin evleneceğini çok önceden söyleyerek onun gerçekleri görmesini sağlamaya çalışır. Olayların akışına büyük çapta etkisi olmayan fon karakterlerden biridir.

⁴⁴⁰ Ali Zeki Bey, *Duman* (çevrimyazı A. Gezer), Hiperyayın, İstanbul, 2021, s.59.

⁴⁴¹ Ali Zeki Bey, a.g.e., s.41.

⁴⁴² Ali Zeki Bey, a.g.e., s.74.

Neveda Hanım'ın Eşi

Neriman, annesinin vefatından sonra halası ve eniştesinin evinde kalır. Bir süre sonra eniştesi Neriman'ın evdeki varlığından rahatsız olur ve Neveda Hanım ile bu konuda tartışır.

“— Aldığı maaşı bize bırakıyorsa, ne çıkar, beş altı lira ile bu zamanda bir insan yalnız başına geçinebilir mi? Sofrada en iyi yer onun. Evde en iyi oda onun. İltifat, riayet onun. Artık illallah hanım, bir akrabaya bu kadar bakılır, bu kadar muavenet edilebilir. Fakat ne vakte kadar muavenet!..”⁴⁴³

Neveda Hanım'ın eşi de Neveda Hanım gibi çıkarıcı ve aç gözlü bir akrabadır. Neriman'ın evden ayrılarak kendisine başka bir yol çizmesine dolaylı yoldan sebep olur. Fon karakterlerden biridir.

Necmi

Necmi, Neriman'ın halası Neveda Hanım'ın oğludur. Necmi de annesi ve babası gibi aç gözlü bir karakter olarak anlatılır. Neriman, sandığını açmış annesinin kendisine emanet ettiği altın sigara tablasını ararken Necmi de Neriman'ın sandığında bulunduğu eşyaları hevesle karıştırır. Neriman, altın sigara tablasını Necmi'nin alıp sakladığından neredeyse emindir.

“Abla bu çatal kaşık, ne güzel, gümüş değil mi? Neriman, Necmi'nin bu sualine cevap vermeden, sandığı boşaltmaya devam ediyor, meyus bir halde içinden bir şey arıyordu.

— Abla, sandıkta ne cici şeyler var. Şimdiye kadar bunların hiçbirini göstermedin: Ne güzel kutular ne ince nakışlar, ne güzel resimler... Bayılıyorum. Allah aşkına abla, müsaade edin de bakayım, ne olur...”⁴⁴⁴

Necmi karakteri de Neveda Hanım ve eşi gibi bencil ve aç gözlü bir akraba tipidir. Neriman'ın sosyal çevresini oluşturan fon karakterlerden biridir.

⁴⁴³ Ali Zeki Bey, *Duman* (çevrimyazı A. Gezer), Hiperyayın, İstanbul, 2021, s.87.

⁴⁴⁴ Ali Zeki Bey, a.g.e., s.86.

Rauf Bey

Rauf Bey, Nevvare'nin teyze oğlu olan genç bir mebustur. Nevvare'yi teselli için evine gelip gider. Nevvare'yi ziyarete gelenler arasında en çok Rauf Bey hürmet görür. Fakat Rauf Bey, Nevvare'nin etrafında toplananların ilgisinden rahatsız olur. Nevvare'yi Doktor Süreyya Bey'den kıskanır. Teyzesinin yanına giderek misafirlerin bu uzun oturmasından rahatsızlığını belirtir.

“— Allah aşkına, teyzeciğim, bunlar saat kaç kadar burada oturacaklar, ne de fena alıştırdınız. Bilmem ama Nevvare'nin hasta hasta bu saate kadar oturması iyi bir şey mi. Yine siz bilirsiniz, diyordu.”⁴⁴⁵

Rauf Bey, Nevvare'nin ikinci eşidir. Evlilikleri kısa sürer. Nevvare, Vedud ile yaşadığı ilişki sırasında Rauf Bey ile gizliden de olsa görüşür. Rauf Bey, bir fon karakterdir.

Tevfik Hüsnü

Tevfik Hüsnü, Vedud'un mektepten devre arkadaşıdır. Vedud, Çanakkale Merkez Hastanesi'ne nakledildikten sonra Tevfik Hüsnü'nün yanındaki yatağa yatırılır. Tevfik'in durumu oldukça ağırdır, yüzü sargı içindedir. Bu nedenle Vedud onu tanıyamaz, Tevfik, Vedud'u hatırlar ve ona kendisini tanıtır.

“— Siz Vedud Bey ben⁴⁴⁶ İrfan değil misiniz? diye sordu. Vedud arkadaş kadar müteessir olduğu halde merakla:

— Evet, kardeşim; siz kimsiniz? af edersiniz, tanıyamadım, dedi.

Bu meçhul arkadaş bir "ah" çekerek:

— Tevfik Hüsnü, dedi, mektepten devre arkadaşınız ve Sadullah ile beraber yatak komşunuz...”⁴⁴⁷

Tevfik Hüsnü; İstanbul'da yaşayan, Kanuni Sultan Süleyman Numune Mektebi'nde Tarih dersleri veren bir öğretmendir. Babası vefat ettiği için annesi ve

⁴⁴⁵ Ali Zeki Bey, *Duman* (çevrimyazı A. Gezer), Hiperyayın, İstanbul, 2021, s.22.

⁴⁴⁶ “ben” kelimesi “bin” olmalıdır. “İrfan oğlu Vedud Bey” anlamına gelebilmesi için “Vedud Bey bin İrfan” olarak yazılmalı.

⁴⁴⁷ Ali Zeki Bey, *Duman* (çevrimyazı A. Gezer), Hiperyayın, İstanbul, 2021, s.128.

kardeşine o bakar. Yaralandığından beri tek düşündüğü şey ölürse annesi ve kardeşinin geçimlerini nasıl sağlayacağıdır. Vedud arkadaşının bu haline çok üzülür. Onunla sohbet ettikten sonra uyuyakalır, uyandığında Tevfik Hüsnü'nün yatağı boştur.

“Bu genç İstanbullu, beybabası yokmuş. Yalnız bir annesi ve bir ufak kardeşi varmış. Ve bunların ikisi de Kanuni Sultan Süleyman Numune Mektebinde tarih muallimi bulunan bu Tevfik sayesinde geçiniyorlarmış. Ve askere alındığı zamandan beri mektepten maaş alamadığı için onlar da büyük bir sefalet çekiyorlarmış. Hâlbuki o öleceğini biliyormuş ve şimdi kendisinden ziyade onları ne hizmetçilik ne çamaşırcılık edemeyen annesi ile hayattan henüz bihaber bulunan kardeşini düşünüyormuş.”⁴⁴⁸

Tevfik Hüsnü, Vedud'un sosyal çevresini oluşturan bir fon karakterdir.

Sertabip Galip Bey

Çanakkale Merkez Hastanesi sertabibi Galip Bey, Sadullah'ın dayısıdır. Sadullah, dayısını ziyarete gittiği bir gün onun yanında çalışmakta olan Neriman'ı görür ve kim olduğunu sorar. Dayısı Neriman'ı Sadullah Lütfi'ye tanıtır.

“— İstanbullu bir hanım. Bilmem hangi ailedenmiş. Fakat gayet terbiyeli bir kız, ben geldikten iki gün sonra Hilâliahmer'den bir mektupla geldi ve fahri hastabakıcı sıfatıyla hizmet etmek istediğini söyledi. Lakin hal ve şanına baktım burada koğuşa vermeye münasip görmedim. Onu ameliyathaneye memur ettim ve yanıma da kâtime olarak aldım, diye cevap verdi...”⁴⁴⁹

Sertabip Galip Bey, Vedud'un sağlığıyla bizzat ilgilenir ve yakında ayağa kalkacağı müjdesini Neriman'a verir. Vedud'a altı ay istirahat vereceğini yalnız tek şartının Neriman'ın da onunla İstanbul'a gitmesi olduğunu söyler.

“Sertabip teşekkür ettikten sonra Neriman'ı çağırdı. Operatörün, on beş gün zarfında Vedud'un kalkabileceğini ve bacağına hiçbir kusur kalmayacağını temin ettiğini söyledi ve memnuniyetle:

— Kalktıktan sonra ona kaç ay mezuniyet vermemi istiyorsun, dedi.”⁴⁵⁰

⁴⁴⁸ Ali Zeki Bey, *Duman* (çevrimyazı A. Gezer), Hiperyayın, İstanbul, 2021, s.128.

⁴⁴⁹ Ali Zeki Bey, a.g.e., s.120.

⁴⁵⁰ Ali Zeki Bey, a.g.e., s.134.

Sertabip Galip Bey, gönüllü olarak cepheye gelen Neriman'ı bir baba gibi koruyup kollayan bir fon karakterdir.

3.6. Zaman

Duman romanında üç yıllık süre zarfında geçen olaylar anlatılır. 1915 Ocak ayı ile Aralık ayı arasındaki bir yıllık zaman içerisinde olaylar, kronolojik düzende ilerler. Yalnız Nevvare ve Vedud'un ilişkisinin başlangıcı, aktüel zamandan iki yıl öncesine gidilerek anlatılır. Kronolojik düzenin aksine yazar, hikâyenin zamanında geriye dönüşlerle kahramanın geçmişine veya olayın başlangıcına dönüş yapabilir.⁴⁵¹ Duman romanında, Vedud ve Nevvare'nin ilişkisine dair detaylar kronolojik zamandan geriye dönülerek anlatılır.

Duman romanının aktüel zamanı, romanın birinci kısmının ilk bölümü olan “Davet Gecesi” adlı bölümde Vedud'un askere çağırılmasıyla başlar. Bu bölümde Vedud ve eniştesi arasında geçen bir diyalogdan tarihin, Rumi takvime göre 28 Kânunuevvel 330, Miladi takvime göre 10 Ocak 1915 olduğu anlaşılır.

“— İsterseniz kaydediniz, enişteciğim işte: 28 Kânunuevvel 330⁴⁵² Pazartesi gecesi. Ben söylüyorum: Almanlar harbi kazanacak.”⁴⁵³

“Davet Gecesi” adlı ilk bölümün sonunda; Vedud'un anı defterini eline alıp Nevvare ile ilişkisine dair hatıralarını okumasıyla, romanın aktüel zamanından geriye dönüş yapılır ve iki yıl önce Nevvare'nin eşinin vefatını öğrendiği günden devam eder.

“Vedud, bunları düşünürken üstüne uzandığı karyolasından kalkarak yazıhanesinin çekmecesini açtı. Nevvare'ye ait yazdıklarını ve sevgilisinin fotoğrafını çıkararak yine yatağına uzandı.”⁴⁵⁴

Vedud'un hatıra defterini okumaya başlamasıyla romanın aktüel zamanında geriye gidilir. Birinci kısmın “Nevvare'nin İlk Hitabı” adlı ikinci bölümünde hikâye,

⁴⁵¹ S. Dumantepe, *Roman ve Öyküde Zaman: Yöntem ve Uygulama*, Dergâh Yayınları, İstanbul 2018, s.239.

⁴⁵² 10 Ocak 1915

⁴⁵³ Ali Zeki Bey, *Duman* (çevrimyazı A. Gezer), Hiperyayın, İstanbul, 2021, s.13.

⁴⁵⁴ Ali Zeki Bey, a.g.e., s.19.

iki yıl öncesinde Vedud ve Nevvare'nin ilişkisinin başladığı günden devam eder. Bu bölümde yaşananlar Vedud'un bakış açısıyla anlatılır. Vedud'un hatıra defterine yazdığı tarihin Eylül 329⁴⁵⁵ olduğu görülür.

“Eylül 329 Geçen kışın yağmurlu bir gecesi idi.”⁴⁵⁶

Birinci kısmın “Vedud'un Şikâyeti” adlı üçüncü bölümde zaman, “Nevvare'nin İlk Hitabı” adlı ikinci bölümde verilen Eylül 329 tarihinden tam bir yıl sonrasını gösterir. Vedud ve Nevvare bir yıldır birlikte dir. Vedud'un hatıra defterine düştüğü tarih, Eylül 330⁴⁵⁷ dur.

“Eylül 330

‘Tam bir sene evvel yazdığım hatıratıma‘ mesut bir fasıldan sonra, yine meşum ve siyah birkaç sayfa ilave edeceğim. Nevvare'nin aşkı beni bir sene kadar beni bahtiyar yaşattı.”⁴⁵⁸

Birinci kısmın dördüncü bölümü olan “Ayrılık Günleri” adlı bölümde zaman, “Vedud'un Şikâyeti” adlı bölüme düşülen tarihten bir ay sonrasından devam etmektedir. Vedud, hatıra defterine Nevvare ile kırk gündür görüşmediklerini yazar. Bu bölümün başında, Vedud'un defterine yazdığı tarih, Teşrînievvel 330⁴⁵⁹ dur.

“Teşrînievvel 330

Nevvare'yi yatağımın ucunda bulduğum günden beri kırk gün geçmiş ve onu görmemişim.”⁴⁶⁰

Birinci kısmın beşinci bölümü olan “Nevvare'nin Ziyareti” adlı bölümün sonunda romanın aktüel zamanından devam eder. Vedud'un hatıra defterine yazdığı hatıraların son bulmasıyla olaylar, yazar anlatıcı tarafından tanrısal (hâkim) bakış

⁴⁵⁵ Eylül 1913

⁴⁵⁶ Ali Zeki Bey, *Duman* (çevrimyazı A. Gezer), Hiperyayın, İstanbul, 2021, s.20.

⁴⁵⁷ Eylül/ Ekim 1914

⁴⁵⁸ Ali Zeki Bey, *Duman* (çevrimyazı A. Gezer), Hiperyayın, İstanbul, 2021, s.25.

⁴⁵⁹ Ekim/ Kasım 1914

⁴⁶⁰ Ali Zeki Bey, *Duman* (çevrimyazı A. Gezer), Hiperyayın, İstanbul, 2021, s.29.

açısıyla anlatılır. Anlatı zamanı, birinci bölümün sonunda Vedud'un hatıralarını okurken uyuya kaldığı andan devam eder.

“Mehpare Hanım, yavaş yavaş kapıyı açtı. Vedud, dün akşamki sokak elbisesiyle, ayağında potinleri olduğu halde, karyolasının örtüsünü kaldırmadan, üstüne uzanmış ve uyuyakalmıştı. Mehpare Hanım, karyolanın ayakucuna kadar geldi: Yerde büyük kartonlu bir fotoğraf ile mutat kağıtlar karışık bir surette yayılmış bulunuyordu.”⁴⁶¹

Birinci kısmın altıncı bölümü olan “Davet Günü” adlı bölümde romanın aktüel zamanından, “Davet Gecesi” adlı bölümün ertesi gününden devam eder. Vedud, askere çağırıldığını Nevvare’ye söylemek üzere onunla buluşur.

“Vedud, beklediğinin geleceğinden emindi. Ve biliyordu ki beklediği hemen gelir ve hemen giderse şubeye müracaat için hiçbir mâni kalmayacaktı. Bunun için Vedud, Nevvare’nin geleceğinden emin olduktan sonra şimdi onu uzun müddet beklemek isterdi.”⁴⁶²

“Kışladan Cepheye” adlı onuncu bölümde olaylar aktüel zamanda ilerler. Bu bölümde olaylar; Vedud’un hatıra defterine yazdığı hatıralar üzerinden, kahraman (Vedud) bakış açısıyla anlatılır. Vedud’un defterine düştüğü tarih 22 Temmuz 331⁴⁶³’dir.

“Marmara: Akdeniz Vapuru 22 Temmuz sene 331”⁴⁶⁴

İkinci Kısımın ilk bölümü olan “Kışladan Cepheye” adlı bölümde Vedud, Akdeniz vapuru ile gittiği Çamtepe’de hatıra defterine 15 Eylül 331⁴⁶⁵ tarihli bir not yazar.

“Çamtepe, 15 Eylül 331

⁴⁶¹ Ali Zeki Bey, *Duman* (çevrimyazı A. Gezer), Hiperyayın, İstanbul, 2021, s.49.

⁴⁶² Ali Zeki Bey, a.g.e., s.51.

⁴⁶³ 4 Ağustos 1915

⁴⁶⁴ Ali Zeki Bey, *Duman* (çevrimyazı A. Gezer), Hiperyayın, İstanbul, 2021, s.96.

⁴⁶⁵ 28 Eylül 1915

Bandırma'dan hareket ettikten sonra yarı yolda geçirdiğimiz helecanlı dakikaların gülünç fecaatini hiçbir zaman unutamayacağım.”⁴⁶⁶

“Kışladan Cepheye” adlı bölümünde Vedud, yazdığı bir hatırasına, 10 Eylül 331⁴⁶⁷ tarihini düşmüştür. Bu tarih, bir önceki hatırasına düştüğü tarihten beş gün öncesine aittir. Burada Vedud’un anılarının tarih sıralamasında bir karışıklık olduğu görülür.

“10 Eylül 331

Şimdiye kadar, yirmiyi mütecaviz mektup gönderdiğim halde anneciğimden yalnız bir mektup alabildim.”⁴⁶⁸

“Kışladan Cepheye” adlı bölümde, Vedud’un yazdığı son hatıraya düştüğü tarih 25 Eylül 331⁴⁶⁹’dir. Vedud bu hatırasını yaralı olarak getirildiği Soğanlıdere Seyyar Hastanesi’nde yazmıştır.

“Soğanlıdere Seyyar Hastanesi 25 Eylül 331

Çamtepe’de hatıratımı yazdığım akşamın sabahında tahmin ettiğim şey oldu. O gece Kabatepe’de şiddetli bir harp başlamıştı.”⁴⁷⁰

Eserin son bölümü olan “Neriman-ı İstikbal” adlı bölümde Neriman’ın nişan yüzüğüne yazılan tarih 20 Teşrînisânî 331⁴⁷¹’dir. Eserin “Davet Gecesi” adlı ilk bölümünde 28 Kânunuevvel 330⁴⁷² tarihi yer alır. Buradan yola çıkılarak, Duman romanında aktüel zamanının, 1915 yılında bir yıllık süreyi kapsadığı anlaşılmaktadır. Ancak zamanda geriye dönüş yapılarak aktüel zamandan iki yıl öncesine gidilmiştir. Duman romanında üç yıllık bir zamanda yaşanan olaylar anlatılmıştır.

⁴⁶⁶ Ali Zeki Bey, *Duman* (çevrimyazı A. Gezer), Hiperyayın, İstanbul, 2021, s.104.

⁴⁶⁷ 23 Eylül 1915

⁴⁶⁸ Ali Zeki Bey, *Duman* (çevrimyazı A. Gezer), Hiperyayın, İstanbul, 2021, s.107.

⁴⁶⁹ 8 Ekim 1915

⁴⁷⁰ Ali Zeki Bey, *Duman* (çevrimyazı A. Gezer), Hiperyayın, İstanbul, 2021, s.108.

⁴⁷¹ 3 Aralık 1915

⁴⁷² 10 Ocak 1915

3.7. Mekân

Mekân, olay zincirinde anlatılan hadiselerin sahnesi durumundadır.⁴⁷³

“Romanda, mekânın ilk ve en temel görevi olaylara dekor oluşturmastır. Geniş anlamda mekân; kahramanların içinde yaşadığı, kimlik kazandığı, olayın ise varlık bulduğu alandır. Mekân; şahısların çevresini algılayış şeklini ve o çevredeki ruh halini, duygu durumunu etkiler. Bu anlamda mekânın değişiminin olaya ve karakterin davranış biçimine kattığı değişiklikler görmezden gelinemez.”⁴⁷⁴

Duman romanında olaylara sahne olan dış mekânlar sırasıyla: İstanbul, Çanakkale, İzmir, Haliç, Fatih, Maçka, Beyoğlu, Tünel, Marmara Denizi, Bandırma, Kilya İskeleyi, Çamtepe, Çanakkale’dir.

İç mekânlar ise; Vedud’un evi, Nevvare’nin evi, Neriman’ın evi, Neveda Hanım’ın evi, dışçı, Neriman’ın İzmir’de kaldığı köşk, askerlik şubesi, Hilâliahmer Merkezi, Akdeniz vapuru, Çanakkale Merkez Hastanesi, Sığındere Seyyar Hastanesi’dir. Duman romanında anlatılan olaylara sahne olan bu mekânların bazıları tasvir edilerek detaylandırılır, bazıları ise yalnızca dekor görevinde kullanılmıştır.

3.7.1. İç Mekânlar

Duman romanının iç mekânlarından biri Mehpare Hanım’ın evidir. Bir yıl önce vefat eden eşinden kendisine kalan bu evde Mehpare Hanım, oğlu Vedud, kızı Vedia ve damadı Galip Bey ile yaşar.

“Oturdıkları ev onların idi, bundan başka bir iki iratları vardı. Bu itibarla elan annesinin himayesinde yaşayan Vedud’un İstanbul’dan mufârakatı, evin temelini sarsmayacaktı.”⁴⁷⁵

Nevvare’nin hastalanarak yataklara düştüğünü öğrenen Vedud, Nevvare’nin Hisar’daki evine gider. Nevvare ve Vedud o gece balkonda sabahlarlar.

“O gece, herkes, odasına çekildikten sonra Vedud, Nevvare ile beraber balkonda sabahlamıştı.”⁴⁷⁶

⁴⁷³ Ş. Aktaş, *Roman Sanatı ve Roman İncelemesine Giriş*, Akçağ Yayınları, Ankara, 1991, s.142.

⁴⁷⁴ M. Narlı, ‘Romanda Mekân ve Zaman Kavramları’, *Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, cilt.5, sayı: 7, 1 Mayıs 2002, s.98.

⁴⁷⁵ Ali Zeki Bey, *Duman* (çevrimyazı A. Gezer), Hiperyayın, İstanbul, 2021, s.19.

⁴⁷⁶ Ali Zeki Bey, a.g.e., s.48.

Vedud, askerlik şubesine gidip teslim olmadan önce Nevvare'ye askere alınacağını haber vermek ister. Bonmarşe'nin karşısında bir dışçide onunla buluşmayı bekler.

“Saat onu geçiyordu. Vedud bir saatten beri bonmarşenin karşısındaki apartmanın üçüncü katında dışçinin ufak intizar salonunda bulunuyor, ara sıra balkona çıkarak caddeye bakıyordu.”⁴⁷⁷

Vedud, taarruz esnasında bacağından yaralanır ve Soğanlıdere Seyyar Hastanesi'ne kaldırılır. Vedud, burada taarruz hatıralarını defterine yazar.

“Soğanlıdere Seyyar Hastanesi

25 Eylül 331

Çamtepe'de hatıratımı yazdığım akşamın sabahında tahmin ettiğim şey oldu o gece Kabatepe'de şiddetli bir harp başlamıştı.”⁴⁷⁸

Vedud, Sadullah'ın yardımıyla, Neriman'ın gönüllü olarak görev yaptığını haber aldığı Çanakkale Merkez Hastanesi'ne nakledilir. Vedud, Merkez Hastanesi'nde büyük koğuştaki bir yatağa yatırılır. Bu koğuştaki Vedud'un hatıratında şu şekilde anlatılır.

“Büyük koğuştaki ortasında asılı bulunan bir lambanın boş ziyası altında, nim mer'î yataklar içinde herkes dünyadan ziyade ahireti hatırına getiriyordu.”⁴⁷⁹

Duman romanında, iç mekânlar karakterlerin ruh halini veyahut kişilik özelliklerini yansıtan birer ayna görevi görmezler. Karakterlerin yaşadığı, olayların geçtiği mekânlar; yalnızca yaşananlara dekor olur. Bu nedenledir ki eserde detaylı iç mekân tasvirlerine rastlanmaz.

3.7.2. Dış Mekânlar

Duman romanının dış mekânları; İstanbul'un Hisar, Beyoğlu, Fatih semtleri ve çevresidir. Savaş sahnelerinin geçtiği Çanakkale cephesi de romanın dış mekânları arasındadır.

⁴⁷⁷ Ali Zeki Bey, *Duman* (çevrimyazı A. Gezer), Hiperyayın, İstanbul, 2021, s.51.

⁴⁷⁸ Ali Zeki Bey, a.g.e., s.108.

⁴⁷⁹ Ali Zeki Bey, a.g.e., s.127.

Vedud, Nevvare'den ayrı kaldığı dönemde eve dönmek istemez, Beyoğlu ve Taksim çevresinde vakit geçirir.

“İstanbul cihetine doğru yürümeye başladım. Fakat bir türlü yine eve dönmek istemiyordum. Ve bilhassa tekrar Neriman'a rast gelmekten korkuyordum. Biraz yürüdükten sonra yine Beyoğlu tarafına geçmeye karar verdim. Birinci defa olmak üzere aşkımın bu ıstırap saatlerini, Beyoğlu'nun önüne çıkacak ilk aşüftesiyle beraber geçirmek ihtiyacı hissediyordum...”⁴⁸⁰

Nevvare ve Vedud dışçiden çıktıktan sonra Tünel'e doğru yürürler. O sırada Rus Konsolosluğu'nun önünden gelmekte olan Neriman'ı görürler. Nevvare, Neriman ile karşılaşmamak için bir dükkâna girer, Vedud ise bir sokağa sapar.

“Vedud ile Nevvare Tünel'e doğru yürüyorlardı. Rus konsoloshanesinin önünde Nevvare Neriman'ı, elinde bir paketle Tünel tarafından onlara doğru geldiğini gördü.”⁴⁸¹

Vedud, Nevvare'den ayrıldıktan sonra yolda inzibat polislerinin kontrolüne takılır. Askere çağırıldığı fakat şubeye başvurmamış fark edilince polisler tarafından askerlik şubesine götürülür.

“Vedud, bütün gün, Beyoğlu'ndan Fatih'e kadar İstanbul'un bin bir noktasını dolaştıktan sonra yatsıya doğru ait olduğu ahz-ı asker şubesine sevk edilmişti.”⁴⁸²

Vedud, teslim olduktan sonra İstanbul'da Maçka Kışlası'nda kalır. Kağıthane'de yaptıkları talimden sonra Vedud Maçka Kışlası önünde nöbet tutar. Burada Nevvare'yi arabasının içinde, yanında bir bey ve kardeşi İhsan ile geçerken görür.

“Vedud, Maçka kışlasının büyük kapısı önünde nöbet bekliyordu. O gün, Kâğıthane sırtlarında yaptıkları muharebe manevralarından son derecede yorgun bir halde avdet etmiş ve bir saat bile uyumaya vakit bulamadan nöbete çağırılmıştı. Durgun

⁴⁸⁰ Ali Zeki Bey, *Duman* (çevrimyazı A. Gezer), Hiperyayın, İstanbul, 2021, s.31.

⁴⁸¹ Ali Zeki Bey, a.g.e., s.54.

⁴⁸² Ali Zeki Bey, a.g.e., s.55.

ve berrak bir mayıs gecesi idi. Karşı tepede Harbiye'nin ve Taksim civarının elektrik lambaları müselsel saflar teşkil ediyor gibiydi.”⁴⁸³

Neriman'ın İzmir'den İstanbul'a geldiği gün Vedud, Mehpare Hanım ve Vedia'yı da alarak Neriman'ı karşılamak üzere Galata İskelesi'ne gider. Neriman'ın binmiş olduğu Gülnihal Vapuru, Galata İskelesi'ne yanaşır.

“Vakıa iki saat sonra otomobil gümrük kapısının önünde beklerken Vedud, Mehpare Hanım ve Vedia, rıhtıma yanaşan Gülnihal Vapuru'nun salon kapısından eliyle selam veren Neriman'ı sevinç işaretleriyle karşılıyorlardı.”⁴⁸⁴

Neriman ve Vedud Beyoğlu'ndaki işlerini bitirmiş Tünel tarafından Karaköy'e doğru çıkarlarken meydanda oluşan otomobil ve tramvay trafiğinin arasında Bursa Han'dan çıkarak Tünel tarafına gelmekte olan Nevvare'yi görürler.

“Şimdi Tünel sokağından Karaköy Meydanı'na çıkıyorlardı. Beşiktaş tramvayı arabalarından iki tanesi Meydan'ın, perşembe pazarına giden köşesini işgal ediyor ve Beşiktaş'tan gelen diğer iki vagon perşembe pazarına doğru sokulabilmek için, vatman, ayağının bütün kuvvetiyle zile basıyordu. Aynı zamanda köprüden başka arabalar da geliyordu.”⁴⁸⁵

Vedud, Çanakkale Cephesi'ne sevk edilirken taburuyla birlikte Beşiktaş üzerinden Harbiye Nezareti Meydanı'na götürülür. Ertesi sabah, Sirkeci rıhtımından kayıklarla Haydarpaşa önünde demirlemiş olan Akdeniz vapuruna götürülür. Vedud rıhtımdan ayrılırken başını Haliç'e çevirir ve gözleri dolar.

“Tam o esnada Harbiye'den yüz elli kişilik manga kolunda bir müfreze geliyordu. Onlar da bize iltihak ettikten sonra Beşiktaş tarikiyle ve mevzun hatvellerle Harbiye Nezaretine gitmek üzere yola çıkıverdik. Böylece kimimizin elinde kaput,

⁴⁸³ Ali Zeki Bey, *Duman* (çevrimyazı A. Gezer), Hiperyayın, İstanbul, 2021, s.68.

⁴⁸⁴ Ali Zeki Bey, a.g.e., s.151.

⁴⁸⁵ Ali Zeki Bey, a.g.e., s.154.

beylik ve hepimizin koltuğunda da ekmek olduğu halde yüksek sesle yeni çıkan (Çanakkale) şarkısını söyleyerek Harbiye Nezaret Meydanı'na gitmiştik.”⁴⁸⁶

Akdeniz vapuru, Vedud'un da içinde bulunduğu taburu Kilya İskeleyi'ne bırakır. Asker oradan iki kilometre uzaklıktaki kolordu kumandanlığına, oradan da fırkaya sevk edilir. Vedud, Çamtepe'de bulunan bölüğüne sevk edilir.

“Kilya'nın kumları bir maşer ve bir mahşerdi. Arabalar, otomobiller, atlar ve develer, cephe yığınları ve erzak kümeleri sıra ile sedyeleri, içinde inleyen yaralıları ve sersem gibi her tarafa koşarak şetmedenler hep bu ılık kumun üstünden geçiyordu.”⁴⁸⁷

Neriman'a, annesinin amcasına ait İzmir Karşıyaka'da bulunan bir köşkün yarı hissesi kalmıştır. Neriman, annesinin sağlığında yazın bu köşkte nasıl vakit geçirdiklerini Vedud'a anlatır.

“— Bilmem, annem size hiç hikâye etmiş miydi? Bu köşk Karşıyaka'da bulunuyor. Bunun vâsi' bir portakal bahçesi de var. Ah, ne güzel, görseniz. Geçen sene orada bulunduğum müddetçe hep sizi andım. O portakal ve turunc ağaçlar altında her akşam bütün şiirlerinizi okuyordum...”⁴⁸⁸

Duman romanında, dış mekânlardan Çanakkale Cephesi'nde geçen savaşın ve cephe gerisinde yaşanan olayların Vedud'un duygu dünyasını etkilediği görülür. İstanbul ve İzmir'de ise olaylara sahne olan mekânlar yalnızca dekor görevi görür.

3.8. Anlatım Teknikleri

“Kurmaca yapı, anlatılan olaylar dizisine ve bu olaylar dizisinin öyküleme yoluyla okuyucuya aktarılmasına dayanır. Böylece romanın bir metin halinde anlatımı öyküleme yoluyla gerçekleşir. Buradan yola çıkılarak denilebilir ki metni bir yapıya

⁴⁸⁶ Ali Zeki Bey, *Duman* (çevrimyazı A. Gezer), Hiperyayın, İstanbul, 2021, s.100, 101.

⁴⁸⁷ Ali Zeki Bey, a.g.e., s.105.

⁴⁸⁸ Ali Zeki Bey, a.g.e., s.142.

kavuşturan tüm anlatım yöntem ve teknik ögeler; öykülemenin birer alt kategorisidir, öykülemeyi meydana getirir.”⁴⁸⁹

Duman romanında; tasvir, mektup, özetleme, geriye dönüş, montaj ve diyalog teknikleri kullanılmıştır.

Tasvir Tekniği

“Tasvir tekniği, hikâyenin geçtiği iç ve dış mekânlarda olayları yaşayan şahısların görüntülerini vererek romanın kurmaca evreninin görsel altyapısını oluşturur.”⁴⁹⁰ Duman romanında tasvir tekniğinden sıkça yararlanılmıştır.

Bekçinin duyurusundan sonra Vedud ve ailesi sobanın etrafında toplanmıştır. Orada bulunan herkesin yüzünde bir üzüntü vardır. Yazar, karakterlerin içinde bulunduğu durumu şu ifadelerle tasvir eder.

“Bunun üzerine ne Vedud ne eniştesi mübahaselerine avdet etmediler. Yalnız şüpheli ve meys nazarlarla birbirine baktılar. Şimdi bekçinin davul sesi başka bir sokak başında muhabere baykuşunun davetini tebliğ ediyordu. Ve sobanın etrafında toplananların cümlesi henüz sükûnun ihsas ettiği fecaati izale edecek bir kelime bulamadan bekçinin bu uzaklaşan sesini dinliyordu. Hepsinin rengi uçmuş, şimdi bütün nazarlar, gayriihtiyari Vedud'a çevrilmişti. Sanki soğuk ve yağmurlu kânunuevvel gecesinin karanlıkları yırtan bu ses, meşum bir ok gibi orada oturanlardan birinin göğsünü delmiş, birkaçının da kalbini kanatmıştı. Fakat kimse sızısını belli etmek istememişti.”⁴⁹¹

Neriman'ın fiziksel özellikleri, ud çalışı, edebiyata, şiire olan ilgisi yazar tarafından şu ifadelerle tasvir edilir.

“Neriman dârümuallimatın son sınıf talebelerindendi. On sekiz yaşlarında, orta boylu, şirin yüzlü ve fevkalade cazip sesli bir kızdı. Udu pek güzel çalışıyordu.

⁴⁸⁹ H. Sazyek, ‘Romanda Temel Anlatım Yöntemleri Üzerine Bir Sınıflandırma Çalışması’, *Folklor Edebiyat*, sayı: 37, Ocak 2004, s.103.

⁴⁹⁰ H. Sazyek, ‘Romanda Temel Anlatım Yöntemleri Üzerine Bir Sınıflandırma Çalışması’, *Folklor Edebiyat*, sayı: 37, Ocak 2004, s.105.

⁴⁹¹ Ali Zeki Bey, *Duman* (çevrimyazı A. Gezer), Hiperyayın, İstanbul, 2021, s.14, 15.

Kendisine mahsus tatlı bir mızrap vuruşu vardı. Birçok genç kızlar gibi oda edebiyata lüzumundan fazla meraklıydı.”⁴⁹²

Vedud, Nevvare’nin fotoğrafına bakarak askere giderken ondan nasıl ayrılacağını düşünür. Nevvare’nin yüzü ve gözleri Vedud’un bakış açısından şu şekilde tasvir edilir.

“Oh, şimdi Vedud, bu pembe beyaz çehrenin iri ve parlak siyah gözleri önünde kalbi çarpmaya başlamıştı. Şimdi bu gözler, yine yakıcı kıvılcımlar saçıyor; mütebessim dudakları, sevdalı sinesi ve billur kolları onu sarhoş ediyordu.”⁴⁹³

Vedud; Nevvare’nin evine gittiği bir gece, herkes gittikten sonra Nevvare ile baş başa kalır. Nevvare’nin hali, tavrı ve ortam Vedud’un bakış açısından tasvir edilir

“Bir aralık lambayı kısmıştı. Sahur topları gecenin sükûtunda uzaktan müteakip akislerle İstanbul’u tarıyordu. Ben; karanlık odanın köşe koltuğunda, o, yanımdaki kanepede oturuyorduk. Nevvare anın pencereden odaya akseden ışığında pek uzun ve sabit bakışlarla nazarlarımın manasını anlamaya çalışıyordu.”⁴⁹⁴

Vedud, Nevvare’nin hasta halde yattığını öğrenir. Nevvare’nin yanına gittiğinde onun güzelliği karşısında büyülenir. Nevvare şu ifadelerle tasvir edilir.

“Nevvare yatıyordu. Gözleri kapalı bulunuyor, fakat uyumadığı da belli oluyordu. Yüzünün zinde ve pembe rengi solmuş, yanakları bilakis kırmızılaşmıştı. Dağınık duran açık kumral saçları, başının her iki tarafından kısmen yastığı, kısmen de çıplak omuzlarını örtüyordu.”⁴⁹⁵

⁴⁹² Ali Zeki Bey, *Duman* (çevrimyazı A. Gezer), Hiperyayın, İstanbul, 2021, s.16.

⁴⁹³ Ali Zeki Bey, a.g.e., s.19.

⁴⁹⁴ Ali Zeki Bey, a.g.e., s.24.

⁴⁹⁵ Ali Zeki Bey, a.g.e., s.42.

Vedud, Nevvare ile görüşmek için bir dişçi muayenehanesinde beklemektedir. Nevvare odaya girdiğinde onun giydiği kıyafetler, fiziksel özellikleri, bakışları ve duruşu onu öven ifadelerle tasvir edilir.

“Lacivert bir kadife kostüm giyiyordu. Omuzlarından itibaren boynunu sardığı kıymetli bir sukong içine, zarif çenesiyle beraber ufak ağzını da gömmüştü. Ve nefes aldıkça kürkün yumuşak tüyleri gidip geliyordu. Pelerini üstünden, ipekten bir taç gibi başının etrafına doladığı ince peçesinin her iki tarafından kıvrık kumral saçlar görünüyordu. Güzel giyinmenin ve giydiğini kendisine yakıştırmanın bütün inceliklerini bilen füsunkâr bir bebek gibi gülerek Vedud'un yanına kadar geldi. Ve koyu laciverte yakın iri siyah gözleriyle, kıvrıcık kirpikleri arasında ‘Beni sev’ demek isteyen bakışlarıyla bir hamlede âşığı...”⁴⁹⁶

Vedud, askerlik haberini Nevvare’ye nasıl vereceğini düşünür ve onu ellerinden tutarak kendisine doğru çeker. Bu anlar tanrısal (hâkim) bakış açısından tasvir edilir.

“Vedud, cevap vermeden, iki eliyle Nevvare'nin ellerini kuvvetle kendine doğru çekti. Bu suretle Nevvare'nin, Vedud'un yeni vaziyetinden bihaber vücudu sevgilisinin ra'ş-e-dar vücuduna doğru eğildi. İkisinin de, soluk soluğa yanaşan sıcak dudakları, kalplerinin tahammülü kadar uzun bir müddet, sestem ve nefesten arı bir teslimiyetle birbirine kilitlendi. Ve tahammülleri kalmayınca bir ‘oh’la müteradif deruni bir nefesten sonra şimdi ateş içinde yanan bu dudaklar tekrar birbirine kilitlendi ve ikisinin de adalâtı mütekallis asabi gayr-i müdrık bir halde, seri, mustarip ve müessir nefesler içinde eriyip yatıncaya kadar gözleri açılıp kapandı...”⁴⁹⁷

Nevvare’nin evindeki davette misafirler Neriman’dan ud çalmasını rica ederler. Neriman, Vedud’un ricası üzerine mahcup bir şekilde udu eline alır. O akşam beyaz ipek bir elbise giymiştir ve güzelliği ve kabiliyetiyle herkesi büyüler. Neriman’ın güzelliği ve görünüşü şu ifadelerle tasvir edilir.

⁴⁹⁶ Ali Zeki Bey, *Duman* (çevrimyazı A. Gezer), Hiperyayın, İstanbul, 2021, s.52.

⁴⁹⁷ Ali Zeki Bey, a.g.e., s.53.

“Neriman o gün beyaz bir ince ipek elbise giyyordu. Yakası biraz dekolte idi. Dekoltesinin üstünde bir sıra inci vardı. Saçlarını da son derecede yakıştırmıştı. Neriman udu aldıktan sonra bir ayağını öbürünün üstüne koydu ve ötekini indirinceye kadar ayaklarının güzelliği herkesin nazar-ı dikkatini celp etti. Şimdi udun tellerini taze parmaklarının arasındaki ufak mızrapla, yavaş yavaş söyletiyordu.”⁴⁹⁸

Neriman, annesinin vefatından sonra halasının evinde kalır. Ancak burada da istenmediğini anladığı bir gece buhrana kapılır ve aynada kendisini gördüğünde yüzündeki ifadeden iğrenir. Neriman’ın genç yüzündeki yaşlı ifade şu sözlerle tasvir edilir.

“Aynanın içinden teressüm eden gölgesine bakınca kendisine bir ürperme geldi: Henüz on sekiz yaşını ikmal etmeyen kendi simasında sanki yarım asırlık bir kara ömrün sefaletini ve yorgunluğunu taşıyan bedbaht bir çehre görmüştü. Yüzünün rengi, gözlerinin beyazı, sararmış dudaklarının rengi solmuş ve yanakları kaybolmuştu. Gayriihtiyari kendi kendisinden korktu ve ikrah etti.”⁴⁹⁹

Vedud, cepheye sevk edilen askerlerle birlikte Akdeniz vapuruna biner. Vapur, Ayastefanos Feneri’nin önünden geçerek Cerrahpaşa Camii hizasına gelir. Vedud uzaktan evini görür ve gözleri yaşla dolar. Vedud’un bakış açısından gördükleri tasvir edilir.

“Vapur yavaş yavaş Ayastefanos fenerine doğru yol almıştı. Cerrahpaşa Camii hizasına gelmiştik. Evimiz göründü. Gayriihtiyari, gözümünden kaybedinceye kadar ağladım ve beyhude yere annemi çağırdım. Biraz sonra Yedikule surlarını geçmiştik. İstanbul, yüksek kale bendelerinin arkasına saklanmıştı. O anda, iki seneden beri belki iki yüz defa lanet ettiğim bu şehre şimdi hakikaten veda etmekte olduğuma kanaat getirmiştım. Ve istemeyerek veda ettiğim bu şehre bir daha avdet etmek ümidini bile kalbimden büsbütün çıkarmıştım.”⁵⁰⁰

⁴⁹⁸ Ali Zeki Bey, *Duman* (çevrimyazı A. Gezer), Hiperyayın, İstanbul, 2021, s.59.

⁴⁹⁹ Ali Zeki Bey, a.g.e., s.88.

⁵⁰⁰ Ali Zeki Bey, a.g.e., s.102.

Vedud; askerleri Akdeniz vapurundan Kilya İskelesi'ne taşıyan vapurun, düşman tarafından bombalandığı anın fecaatine şahit olur ve hatıralarında bu anı tasvir eder. Yaşanan felaketin sonuçları ertesi sabah ortaya çıkar.

“Sabah olunca, gözümle görmeye başladığım manzaralar karşısında aklım dakika dakika daha fazla perişan oluyordu. Kilya'nın kumları bir maşer ve bir mahşerdi. Arabalar, otomobiller, atlar ve develer, cephane yığınları ve erzak kümeleri sıra ile sedyeler, içinde inleyen yaralılar ve sersem gibi her tarafa koşarak şetmedenler hep bu ılık kumun üstünden geçiyordu.”⁵⁰¹

Vedud, taarruza hazırlanan askerin hazırlık sürecini anı defterine yazdığı cümlelerle tasvir eder.

“Nöbetçi olmayan efrat, abdest alıyorlar ve çamaşır değişiyorlardı Her hitap ettiğim neferden aldığım cevapla çelikten bir imanın, mütezayit bir şehit olmak arzusunun, ruhunu hakiki bir arslan sehâmetiyle bıkarak ettiğine kanaat getiriyordum. Hele şehit olmak arzusu dua halinde, siperin dar cidarlarına ruhani ihtizazlarla aksederek dalgalanıyordu. Ve bu iman havası, beni de haddimden fazla bir kahraman yapıyordu.”⁵⁰²

Vedud, askerin taarruza geçişini ve düşmanın nöbetçi askerlerinin bunu fark ettiği ve karşı ateşe geçtiği anı tasvir eden cümleleri hatıra defterine yazar.

“Arazi düzdü ve düşman tarafından görünmeden ancak kırk metre kadar gidebilmiştik. Fakat tam o esnada bizim taburun sağ cenahında yürüyen askerimizin önünde düşmanın çifte nöbetçileri çıkıvermişti. Yürüyüşümüzü görünce yüksek sesle: —Türko!, Türko, diye haykırarak hemen ateşe başladılar.

⁵⁰¹ Ali Zeki Bey, *Duman* (çevrimyazı A. Gezer), Hiperyayın, İstanbul, 2021, s.105.

⁵⁰² Ali Zeki Bey, a.g.e., s.112.

Ani ve kesif bir ateş bizi karşılamıştı. Ve bir dakika geçmeden kara ve deniz topları da iştirak etmişti. Biz bir müddet daha yürüdük, tam manasıyla ateşe karşı yürüdük.”⁵⁰³

Düşman ateşinin yoğunlaştığı, topların ve bombaların atıldığı, askerin bu feci gürültü ve uğultu içerisinde kendini koruyabilmek için tırnaklarıyla toprağa yapıştığı savaş anları Vedud’un kaleminden etkileyici şekilde tasvir edilir.

“Bundan sonra geçen dakikaları tasavvur etmek beşer için gayrikabildir, zannederim. Yanında en şiddetli gök gürlemesinin bile, nispeten hafif, pek hafif kaldığı bir şey... Yerleri titreten, havayı çarptıran, toprakla semayı birbirine karıştıran gürültü. Bir gürültü ki ateşlerden ibaretti. Evet, binlerce top, binlerce mitralyöz ve yüz binlerce tüfekten mütemadiyen çıkan ateşler. Bu ateşler kızgın demir ağızlardan çıkarken gürlüyor, havada koşarken gürlüyor ve kayalara yahut kaya gibi camit insanlara çarparken gürlüyordu. Ve bu mehip seslerden terekküp eden zelzeleli bir uğultu işittiğimiz o cehennemi gürültüyü yapıyordu.”⁵⁰⁴

Savaş meydanında düşmanın ateş açmasıyla yaşanan vahşet ve kıyamet ortamı Vedud’un gözünden şairane üslupla tasvir edilmiştir.

“Sonra, toprakların ve semanın istiap edemediği bu uğultu küresi içinde kırmızı alevli mermiler, toprakların her karış yerinden ve havaların her karış tabakasından patlıyor ve patlayan danelerin kızılıkları, büyük, kesif ve yıldırım süratli kıvılcımlar tarzında hesapsız şelaleler gibi, havadan toprağa düştüğü ve hesapsız kaynaklar gibi topraktan havaya fişkırdığı gözle görünebiliyordu. İşte müddeti bilinmeyen, fakat herhalde bir insanın müddet-i hayatına tekabül eden uzun bir zaman bu uğultunun ve bu ateşin arasında kaldık. Ve göğüslerimiz sarsılarak, kulaklarımız tıkanarak, gözlerimiz kapanarak ve başlarımız dönerek havaya uçmamak için toprağa yapışmaya çalıştık ve tırnaklarımızla yerde bir istinat aradık.”⁵⁰⁵

⁵⁰³ Ali Zeki Bey, *Duman* (çevrimyazı A. Gezer), Hiperyayın, İstanbul, 2021, s.114, 115.

⁵⁰⁴ Ali Zeki Bey, a.g.e., s.116.

⁵⁰⁵ Ali Zeki Bey, a.g.e., s.116.

Vedud, Neriman'ın yanına Çanakkale Merkez Hastanesi'ne nakledildikten sonra burada bulunan büyük bir koğuşa yerleştirilir. Koğuştaki yatan diğer yaralı askerlerin hali tasvir edilerek anlatılır.

“Büyük koğuşun ortasında asılı bulunan bir lambanın hoş ziyası altında, nîmer'î yataklar içinde herkes dünyadan ziyade ahireti hatırına getiriyordu. Ekseriyetle ağır yaralı veya uzun bir tedaviye muhtaç bulunan bu mecruhların belki cümlesi ancak ıstırap içinde aldıkları kesik nefeslerin devamıyla hayat eseri gösteriyorlar, fakat hayatta olduklarını hissetmiyorlardı.”⁵⁰⁶

Vedud, savaş meydanında yaralı düştüğü sırada intihar etme düşüncesine kapılır. Bu sırada bir melek suretinde Neriman'ın hayalini görür ve bu hayale tutunarak hayatta kalır. Vedud'un o anda gördüğü hayal, tanrısal bakış açısı ile tasvir edilir.

“Vedud, mecruh düştüğü gece, düşmanın mukabil taarruzu üzerine bizim askerimiz ricat etmeye mecbur kalmıştı. O zaman Vedud, Türk siperleriyle düşman siperleri arasında bulunuyordu. Ve en şiddetli vecalar içinde düşmanın gelmekte olduğu zaman kendini kayıp ve az kaldı intihar ediyordu. Fakat Vedud tam o anda o cehennemi uğultu içinde yine bu tatlı sesi işitmiş, o boğucu duman arasında bu melikeyi görmüş ve ondan kuvvet alarak hayatına nihayet vermemişti.”⁵⁰⁷

Neriman ve Vedud, Tünel civarından Beşiktaş'a çıkarlarken meydanda tramvaylar ve otomobiller arasında büyük bir trafik vardır. Nevvare bu trafiğin içinden Bursa Han'dan çıkarak Tünel'e doğru gelmektedir. Neriman'ın gördüğü bu manzara, tanrısal bakış açısıyla tasvir edilir.

“Aynı zamanda köprüden başka arabalar da geliyordu. Bu suretle, Meydan'ın bütün hatları üzerinden tramvaylar gidip geliyor ve bu şebeke arasından geçmek isteyen müteaddit otomobiller mütemadiyen düdük çalarak kendilerine yol arıyordu.

⁵⁰⁶ Ali Zeki Bey, *Duman* (çevrimyazı A. Gezer), Hiperyayın, İstanbul, 2021, s.127, 128.

⁵⁰⁷ Ali Zeki Bey, a.g.e., s.131, 132.

Bu esnada Nevvare, Bursa Han'ın yaya kaldırımından atlayarak Tünel tarafına doğru gelmeye çalışıyordu.”⁵⁰⁸

Tasvir tekniği, romandaki hayali dünyanın görülebilir olmasına imkân sağlar. Duman romanında da Vedud'un savaş meydanında geçirdiği dakikalar, Neriman ve Nevvare'nin fiziksel özellikleri ve eserde önemli addedilen mekânlar tasvir edilerek okuyucunun zihninde canlandırılır.

Mektup Tekniği

Duman romanında mektup tekniği, anlatımı desteklemek ve güçlendirmek amacıyla kullanılmıştır. Vedud; Nevvare'nin tutarsız davranışlarının, sözünde durmamasının ve başkalarına gösterdiği yakınlığın kendisinde hissettirdiği duyguları sitemkâr bir üslupla anlattığı bir mektup yazar. Bu mektup, “Vedud'un Şikayeti” adlı bölüme isim verir.

“Salı günü geleceğimi haber vermiştim. Siz de bekleyeceğinizi bildirmiştiniz. Hâlbuki pazartesi gününden beri Hisar'a gittiniz. Perşembeye kadar kaldıktan sonra İstanbul'a indiniz ve beni görmeyi bile aklınıza getirmediğiniz. Adeta İstanbul'a iskarpinlerinizin ucuyla basarak iki gün gezdiniz ve tekrar savuştunuz.”⁵⁰⁹

Süreyya Bey, Neriman'a yazdığı mektupta Belkıs Hanım'ın vefatından ötürü ne kadar üzgün olduğunu fakat kelimelerinin Neriman'ı teselli etmeye yetmeyeceğini bildiğini dile getirir. Süreyya Bey, bu mektupta Neriman'a olan ilgisini dürüstçe ifade eder. Neriman'ın kendisini bir sevgili gibi değilse de dostça hatırlamasını ümit ettiğini yazar.

“Muhterem Neriman Hanımefendi

Bilmem hatırlınızda mı, İhsan Bey'in sünnet düğünü gecesinde sizinle teşrif ederken, bu şerefın tekrarını kısmetin mesut bir mürüvvetine bırakmıştım. Bu gün benim için başka türlü tecellisini arzu ettiğim bu mürüvveti beklemeden maatteessüf bu satırları iblağ etmekten kendimi alamadım. Valide muhtereminizin gaybu-bet-i

⁵⁰⁸ Ali Zeki Bey, *Duman* (çevrimyazı A. Gezer), Hiperyayın, İstanbul, 2021, s.154.

⁵⁰⁹ Ali Zeki Bey, a.g.e., s. 27.

ebedîyesi için teselli yolunda bir kelime yazacak değilim. Çünkü kalemimin iktidarı ve kalbimin kıymeti olmadığını biliyorum."⁵¹⁰

Neriman'ın İzmir'deki uzak akrabaları, annesinden yarı hissesi Neriman'a devreden köşkün satışı için ona, acilen İzmir'e gelmesini rica eden bir telgraf gönderirler.

“Köşkün muamele-i bey'îyesi gelmenize taalluk edildi. Bu hafta zarfında İzmir'de hazır bulunmadığınız takdirde müşteri mukavelename mucibince pey akçenin geri alacak ve şimdiye kadar yapılan muamele mefsub addedilecektir. Vaziyetimiz çok müşkül ve bundan kurtulmamız gelmenize bağlı. Bütün alakadarlar bir an evvel vürudunuzu, rica ediyorlar, aksi takdirde istikbalimiz mahvolmuştur.

Fehime, Aziz"⁵¹¹

Vedud, nişan yüzüğünü Neriman'a gönderir. Neriman da Vedud'a onun nişan yüzüğünü göndererek bir mektup yazar. Mektubunda yıllardır onu karşılıksız sevdiğini, şimdi aşkına karşılık bulduğu için talihe şükrettiğini söyler.

“Çok defa kendi kendime karar vermişim ki bu dünyada yegâne kazancım kalbimdeki ıstıraptan ibarettir.”⁵¹²

Mektup tekniği, karakterin dilinden ve kaleminden çıkmış cümleler içermesi sayesinde okura, karakteri daha yakından tanıma imkânı verir. Bu sayede hikâyeye derinlik, samimiyet ve gerçeklik katar. Duman romanında da mektup tekniğinin kullanımıyla karakterler ve hikâyen desteklenmiştir.

⁵¹⁰ Ali Zeki Bey, *Duman* (çevrimyazı A. Gezer), Hiperyayın, İstanbul, 2021, s.91.

⁵¹¹ Ali Zeki Bey, a.g.e., s.141.

⁵¹² Ali Zeki Bey, a.g.e., s.146.

Özetleme Tekniği

Özetleme yöntemi, şahıslar hakkında verilecek bilgi ve yapılacak tanıtımın özet halinde sunulmasıdır.⁵¹³ Duman romanında özetleme tekniği fon karakterlerin hikâyeye dahil olduğu sırada onları tanıtmak amacıyla kullanılmıştır.

Neriman'ın annesi Belkıs Hanım'ın kişiliği ve hayatıyla ilgili detaylar özetleme yöntemiyle sunulur.

“Vakıa Belkıs Hanım senelerce kendi nefesini⁵¹⁴ bin türlü mahrumiyetler içinde bırakarak Neriman'ın, ruhunun safiyetine nigâhbanlık etti. Kızının en ufak bir üzüntüsüne sebebiyet vermemek için kocasının vefatından sonra, vuku bulan müteaddit taliplere rağmen, tekrar evlenmedi.”⁵¹⁵

Vedud'un cephede tanıştığı asker arkadaşlarından Bandırmalı Hasan, Bölük Kumandanı Hilmi Bey ve Tabur Kumandanı Ziya Bey hakkındaki bilgiler özetleme yöntemi kullanılarak tek bir paragraf ile anlatılır.

“Bandırmalı Hasan isminde bir nefer vardı. Bu vapurda iken, tahtelbahir korkusu esnasında bir aralık tesadüfen yanımda bulunmuş ve arkadaşım ile olan hasbıhalimize karışarak kavi bir iman ve kuvvetli bir mantıkla bizi müteselli etmişti. Şimdi Hasan bütün manasıyla benim ‘on başı’mdır. Sonra Bölük kumandanım Hilmi Bey genç, yakışıklı, halim ve mütevazı bir kahramandır. Daha evvelki muharebelerde müteaddit defa yaralanmış ve yine bölüğünün başına gelmiş bulunuyor. Nihayet Tabur Kumandanı Ziya Bey de son derecede mert ve askere karşı hakkıyla evlat muamelesi yapar.”⁵¹⁶

Vedud, Merkez Hastanesinde bitişik yatağında sargılar içinde yatan Tevfik Hüsnü isimli askerin mektep arkadaşı olduğunu öğrenir. Tevfik Hüsnü hakkındaki bilgiler özetleme yöntemi kullanılarak anlatılır.

⁵¹³ M. Tekin, *Roman Sanatı: Romanın Unsurları*, Ötüken Neşriyat, İstanbul, 2022, s.241.

⁵¹⁴ Orijinal metinde “nefesini” şeklinde yazılmış olan bu kelime “nefsini” olduğu takdirde cümlede anlam kazanır.

⁵¹⁵ Ali Zeki Bey, *Duman* (çevrimyazı A. Gezer), Hiperyayın, İstanbul, 2021, s.76.

⁵¹⁶ Ali Zeki Bey, a.g.e., s.106.

“Bu genç İstanbullu, beybabası yokmuş. Yalnız bir annesi ve bir ufak kardeşi varmış. Ve bunların ikisi de Kanuni Sultan Süleyman Numune Mektebinde tarih muallimi bulunan bu Tevfik sayesinde geçiniyorlarmış. Ve askere alındığı zamandan beri mektepten maaş alamadığı için onlar da büyük bir sefalet çekiyorlarmış. Hâlbuki o öleceğini biliyormuş ve şimdi kendisinden ziyade onları; ne hizmetçilik ne çamaşırcılık edemeyen annesi ile hayattan henüz bihaber bulunan kardeşini düşünüyormuş.”⁵¹⁷

Vedud’un Çanakkale’ye gidişinden sonra Nevvare hakkında bilgi verilmez. Nevvare’nin evlendikten sonraki yaşamı ile ilgili bilgiler özetleme tekniği kullanılarak anlatılır.

“Mehpare Hanım oğlunun Çanakkale’den geldiği zamandan beri o taraftan hiçbir seda çıkmamış olmasına çok seviniyor, üç aydan beri kocasından ayrılmış olan ve Şişli’de oturduğu apartmana babasını ve annesini almakla beraber hakkında bin türlü dedikodu söylenen Nevvare’nin tekrar oğluyla temasa gelmesinden korkuyordu.”⁵¹⁸

Özetleme tekniği fon karakterler hakkında okuyucuya gerekli bilgiyi tek bir paragrafta aktarabilme imkânı sağlar. Duman romanında özetleme tekniği bu işlevi ile Tevfik Hüsni, Bandırmalı Hasan, Ziya Bey, Belkıs Hanım gibi karakterler ile ilgili bilgi vermek amacıyla kullanılmıştır.

Geriye Dönüş Tekniği

Duman romanında geriye dönüş tekniği, bütüncül geriye dönüş ve çözücü geriye dönüş tekniği olarak iki farklı şekilde kullanılır. Kahramanın kendi geçmişini,

⁵¹⁷ Ali Zeki Bey, *Duman* (çevrimyazı A. Gezer), Hiperyayın, İstanbul, 2021, s.128.

⁵¹⁸ Ali Zeki Bey, a.g.e., s.145.

doğal olarak kendi bakış açısıyla anlattığı eserlerde bütüncül geriye dönüş kullanılır.

519

Eserde, Nevvare ve Vedud'un ilişkisi bütüncül geriye dönüş tekniği kullanılarak anlatılır. Bu kısım, "Nevvare'nin İlk Hitabı" adlı ikinci bölümün başından başlayarak "Davet Günü" adlı altıncı bölüme kadar devam eder.

"Davet Gecesi" adlı birinci bölümün sonunda Vedud'un anı defterini okumaya başlamasıyla zamanda geriye gidilir. Nevvare ile Vedud arasında geçen olaylar Vedud'un bakış açısından anlatılır.

"Nevvare'nin Ziyareti" adlı beşinci bölümün sonunda Vedud'un annesi Mehpere Hanım, Vedud'u odasında notlarını okurken uyuya kalmış halde bulur. Birinci bölümden itibaren geriye dönüş tekniği kullanılarak yapılan anlatım, "Nevvare'nin Ziyareti" adlı beşinci bölümde son bulur. "Davet Günü" adlı altıncı bölümde anlatım, romanın kronolojik zaman çizgisinden devam eder.

"Neriman" adlı dokuzuncu bölümde Neriman, arkadaşı İclâl ile dertleşirken Vedud ile Nevvare'yi sokakta gördüğü gün hissettiklerini anlatır. Bu kısımda olay Neriman'ın bakış açısından, geriye dönüş tekniği kullanılarak anlatılır.

"Sözde şubeye gitmezden evvel eve yetişeyim diye o kışta buram buram terliyordum. Hâlbuki ne kadar aldanıyormuşum ve aynı zamanda ne gülünç oluyormuşum. Çünkü Vedud, o esnada Nevvare ile kol kola geziyorlar, benden kaçmak için bir yaya kaldırımından öbürüne atlıyorlardı."⁵²⁰

Duman romanında geriye dönüş tekniği bütüncül geriye dönüş olarak; ikinci, üçüncü dördüncü ve beşinci bölümleri kapsayacak şekilde kullanılır. Çözümleyici geriye dönüş tekniği ise yalnızca Neriman'ın anlatımında kullanılmıştır. Geriye dönüş tekniği, Vedud ve Nevvare'nin ilişkisinde yaşananları anlatmak için kullanılır. Bunun dışında eser kronolojik zaman çizgisi üzerinde ilerler.

⁵¹⁹ H. Sazyek, 'Romanda Temel Anlatım Yöntemleri Üzerine Bir Sınıflandırma Çalışması', *Folklor Edebiyat*, sayı: 37, Ocak 2004, s.110.

⁵²⁰ Ali Zeki Bey, *Duman* (çevrimyazı A. Gezer), Hiperyayın, İstanbul, 2021, s.81.

Diyalog Tekniği

Roman sanatında diyalog yöntemi basit ama fakat ana görevi saklı olanı “aşıkâr” kılmak, soyut olanı somutlaştırmaktır.⁵²¹ Duman romanında diyalog tekniği sıkça kullanılır. Bunlardan bir de Vedud ve Galip Bey arasında geçen bir sohbettir.

“— Bu akşam elbiseni bu kadar itina ile ütölemenin manası ne? Eğer çaya maya davetliysen beni de beraber götür, ne çıkar, diye ona sataşmak istedi.

Vedud:

— Orası memur beylere memnu, dedi.

Galip Bey:

— Mebus mu olmak lazım, diye sordu.

— Onlara da memnu...

— Doktor mu?

— Hele onun ismi bile okunmuyor.

— Vedud olmak ister!..⁵²²

Nevvare ve Vedud’un baş başa kaldığı bir akşam Nevvare Vedud’u karşısına alarak ona olan hislerini ifade eder.

“Birdenbire:

— Vedud, seni gördüğümü görüyor musun? diye sordu. Ben:

— Gördüğümü zannediyorum, cevabını verdim. O tekrar etti:

— Ağladığımı da hissediyor musun?

— Ağlıyor musun, abla!..

Nevvare, bir ‘of’ la yerinden fırladı:

— Hâlâ mı abla, dedi. Ve bir dakika sükûttan sonra kendini toplamış gibi:⁵²³

Vedud, Nevvare’nin evindeki davete katılmak üzere oraya gider. Nevvare onu kapıda yakalayarak yukarıda Neriman ile konuşmayacağına dair Vedud’dan yemin ister.

⁵²¹ M. Tekin, *Roman Sanatı: Romanın Unsurları*, Ötüken Neşriyat, İstanbul, 2022, s.266.

⁵²² Ali Zeki Bey, *Duman* (çevrimyazı A. Gezer), Hiperyayın, İstanbul, 2021, s.14.

⁵²³ Ali Zeki Bey, a.g.e., s.24.

“Nevvare Vedud'u görünce, bermutat, ellerinden çekerek ona sarıldı. Ve:
— Seni aşağıda bekleyeceğimi söylediler mi?
Vedud, mesut bir tebessümle cevap verdi:
— Söylediler.
— Sebebini anlamadın mı?
— Hayır, anlamadım.
— Sana yemin verdirmek için.
— Neye dair, yine? Korkuyorum.
— Birincisi: Dünyada yalnız beni seveceğine.
— Ona her an yemin etmeye hazırım, ruhum.
— İkincisi: Neriman yukarıda. Onunla da hususi konuşmak yok.
— Tembih ettiğin günden beri konuştuğum var mı ki...
— Biliyorum, şükrederim cicim. Bir üçüncüsü de var: Samiha burada. Fırsattan bilistifade, onunla da dans mans yok. Olur mu?...”⁵²⁴

Vedud Sığındere Seyyar Hastanesi'ne yaralı olarak kaldırıldıktan üç gün sonra hastanede Sadullah'ı görür. Sadullah ona çok kıymetli birinden selam getirdiğini söyler.

“Sadullah:
— Burada ne arıyorsun, kardeşim, yaran mühim değil ya? diye sordu.
Ben:
— Üç gün evvel Sığındere de yaralandım, diye cevap verdim.
— Nerenden?
— Kalçamdan ve dizimden. Fakat kardeşim, korkuyorum ki bacağımı kesecekler, çünkü kemik kırılmış. Şimdi alçı içinde. Yarın da İstanbul'a sevk ediyorlar, dedim.
— Allah'a emanet kardeşim bir şey olmaz.”⁵²⁵

Vedud, Çanakkale Merkez Hastanesi'ne nakledildikten sonra Neriman'ı görebilmek için koğuştaki görevli hastabakıcılardan birinden Neriman'ı sorar ancak bu

⁵²⁴ Ali Zeki Bey, *Duman* (çevrimyazı A. Gezer), Hiperyayın, İstanbul, 2021, s.58.

⁵²⁵ Ali Zeki Bey, a.g.e., s.119.

kişi Neriman'ı tanımaz. Daha sonra başhekimin odacısı gelir ve Vedud ondan Neriman'ı çağırmasını rica eder.

“— Sertabip beyin odası nerede, diye sordu. Nefer:

— Üst katta, diye cevap verdi.

— Şimdi odasında mı acaba?

— Bu saatte yerinde bulunmuyor ki...

— Acaba sertabibin kâtibesi de yok mu öğrenebilir misin?

— Bilmiyorum ki...

— O halde sen kuzum, git de sertabip beyin odacısını çağır.

— Peki efendim...”⁵²⁶

Vedud'un haber gönderdiği odacı Neriman'ın yanına giderek bir zabitin kendisini görmek istediğini söyler. Neriman, bu kişinin Vedud olduğundan şüphelenir ve kendisini çağıran kişinin halini sorar.

“— Efendim zahmet olmazsa, dedi, aşağıda, sekizinci koğuşta yatan bir ihtiyat zabiti sizi görmek istiyormuş, diye tekrar etti.

— Bu zabit genç mi?

— Genç efendim, sarışın bir efendi.

— Kendisi mi konuştu, sana...

— Evet, efendim hastabakıcı neferle beni çağırdı.

— Ağır yaralı mı?

— Bilmem ki... Fakat maşallah iyi konuşabiliyor. Yüzünde, göğsünde bir şey yok...”⁵²⁷

Neriman, Vedud'a annesinin son nefesinde onun için bıraktığı sigara tablasının hikâyesini anlatır. Vedud'u bir daha göremeyeceğini düşündüğü için annesinin hediyesini ona Sadullah ile gönderdiğini söyler. Neriman, İzmir'e gitmesi gerektiğini söyleyince Vedud ona gitmeden okuması için savaş anılarını yazdığı defterini verir.

⁵²⁶ Ali Zeki Bey, *Duman* (çevrimyazı A. Gezer), Hiperyayın, İstanbul, 2021, s.129.

⁵²⁷ Ali Zeki Bey, a.g.e., s.130.

“— Bu annemin yadigârıdır. Ölürlen size verilmek üzere bana bırakmıştı. Beni bir daha göremezsiniz korkusuyla bu emanetinizi göndermiştim, dedi. Vedud:

— Muharebeden sağ gelmeyeceğime mi kanaat getirmiştiniz diye sordu, Neriman.

— Hayır, kalbim hiçbir zaman böyle bir şey düşünmedi ve Çanakkale'de bulunduğunuzu haber aldığım zamandan beri, günde yüz kere sizi Allah'a emanet ettim.

— O halde neden sizi göremeyeceğimi düşünmüştünüz.

— Çünkü birkaç gün sonra İzmir'e gitmek mecburiyetinde kalmıştım. Amcamdan iki defa telgrafla beni istemişlerdi. Lakin şimdi burada kalmayı tabii gördüm. Ve siz iyi olup gidinceye kadar gidemeyeceğimi telgrafla haber vermeye karar verdim.”⁵²⁸

Diyalog tekniğinde anlatıcı aradan çekildiğinden karakterlerin duygu ve düşüncelerini bizzat kendi konuşmalarından öğrenmek mümkün olur. Ayrıca karakterleri tanımak ve anlamak ve hatta aralarındaki çatışmaları fark etmek açısından diyalog tekniği önemlidir.

⁵²⁸ Ali Zeki Bey, *Duman* (çevrimyazı A. Gezer), Hiperyayın, İstanbul, 2021, s.136.

SONUÇ

Alev romanı, 1921 yılında Hilal Matbaası'nda Arap harfli olarak basılmıştır. Eser, Erdoğan Kul tarafından Latin harflerine aktarılarak Kavis Yayınevi tarafından 2010 yılında yayımlanmıştır.

Duman romanı, 4 Ağustos 1337 (1921) ile 29 Eylül 1337 (1921) tarihleri arasında, İleri gazetesinde 49 sayı halinde tefrika edilmiştir. Alpay Gezer tarafından Latin harflerine aktarılan Duman romanı, 2021 yılında Hiperyayın tarafından basılmıştır.

Bu çalışmada Alev ve Duman romanları yapısal olarak; eserin konusu, olay örgüsü, anlatıcı ve bakış açısı, şahıs kadrosu, zaman, mekân ve anlatım teknikleri başlıkları altında incelenmiştir. Bu çalışmada, Alev romanının 2010 yılında Kavis Yayınevi tarafından yayımlanan baskısı ve Duman romanının 2021 yılında Hiperyayın tarafından yayımlanan baskısı kullanılmıştır.

Alev romanı, Sedat, Neyyire ve Christine arasındaki üçlü aşk çatışmasını konu alır. Olay örgüsü Sedat'ın Büyükada'ya gelişiyile başlar.

Alev romanında “Neyyire'nin Defteri” adlı bölüm Neyyire'nin anılarını, Sedat ve Mediha'ya gönderdiği mektuplarını kopyaladığı bir anı defterini ihtiva eder. Bu bölümde, Sedat'a ve Mediha'ya gönderilmiş iki mektup yer almaktadır. Neyyire ve Sedat'ın ilişkisine dair anılar Neyyire'nin kaleminden aktarılmıştır. Bu bölümde, olaylar kahraman anlatıcı tarafından kişisel bakış açısıyla anlatılmıştır. “Neyyire'nin Defteri” dışındaki bölümlerde olaylar, yazar anlatıcı tarafından tanrısal (hâkim) bakış açısıyla anlatılmıştır. Neyyire ve Sedat'ın ilişkisine dair detayların; Neyyire'nin bakış açısıyla sunulması, Sedat'ın düşünceleri ve iç dünyasına az yer verilmesi okuyucunun Neyyire ile empati kurmasına olanak sağlar.

Başkahraman Sedat, babası sayesinde geçim sıkıntısı yaşamadan rahat bir hayat sürdürür ancak babasıyla iletişimi yok denecek kadar azdır. Bu yönüyle Sedat, Tanzimat dönemi romanlarındaki *Araba Sevdası*'nın Bihruz Beyi'i, *İntibah*'ın Ali Bey'i gibi babadan yoksundur.

Sedat; aşık, sevgili, öğrenci, edebiyat sever, şımarık, şıpsevdî, iradesiz, vatanperver fakat cepheye gitmek söz konusu olunca babasının gücünü kullanarak kurtulmaya çalışan “boyutlu” bir başkahramandır.

Neyyire; eğitimli, güzel, ahlaklı, gururlu ve vicdanlı bir kadındır. Sedat'ın değişken ve belirsiz tavırlarının aksine, sadık bir sevgili olarak beklemeyi seçer ve bu yönüyle ahlaki doğruları temsil eden bir norm karakterdir. Romanın başında aşk ve evliliğe mesafeli olan Neyyire, Sedat'la tanışınca düşünceleri değişir. Başta “Evlenip de ne yapacağım?” diyen Neyyire, zamanla Sedat'ın mektuplarını sabırsızlıkla bekleyen, ona güvenen ve onunla bir gelecek hayali kuran birine dönüşür. Neyyire, Sedat'tan haber alamadığı süreçte dahi sadakatini korur. Ancak Sedat'ın ihaneti karşısında büyük bir hayal kırıklığı yaşar. Sedat'ın Christine için Neyyire'den yardım istemesi, Neyyire'nin gururu ve vicdanı arasında bir çatışmaya neden olur. Neyyire, vicdanını dinleyerek Christine'e yardım etmeye karar verse de Christine'in ölümü ve Sedat'ın cepheye gidişiyle birlikte derin bir buhrana sürüklenir. Bu kırılma noktası Neyyire'nin “Yeni Neyyire”ye dönüşümünün temelidir. Sedat'ı hâlâ kalbinde taşısa da artık aşka kapılarını kapatmıştır. Neyyire roman sonunda babasının isteğini yerine getirerek Rıfat Bey ile mantık evliliği yapar. Alev romanında Neyyire, başkarakter Sedat'ın zayıf yönlerine karşın, erdemli duruşuyla boyutlu bir norm karakterdir.

Christine, Sedat'a büyük bir aşk ve tutkuyla bağlanır. İstanbul'a, yeni hayatına doğru ilerlerken, “insanların kanunlarını, asırların ananelerini” yıkarak aldığı bu karardan pişmanlık duymaya başlar. İstanbul'a geldiğinde ise gerçeklerle yüzleşir: İstanbul ona bir mabet gibi görünse de bu şehirde kendini yalnız ve yabancı hisseder. Sedat'ın cepheye gideceğini öğrenmesiyle yaşadığı iç çatışma derinleşir. Gençliğinin verdiği toylukla toplumsal, kültürel ve dini sınırları aşarak girdiği bu aşk serüveni, onun için trajik bir sona dönüşür. Christine, bu yönüyle boyutlu ve ders verici bir norm karakterdir.

“Neyyire'nin Defteri” adlı bölüm, Neyyire'nin Sedat ve Mediha'ya gönderdiği mektupları yazdığı aynı zamanda hatıralarını de ihtiva eden bir hatıra defteridir. Neyyire'nin bu hatıra defterine yazdığı notlar, karakterin düşünce dünyasını açığa çıkarır. Sedat için böyle bir durum söz konusu değildir. Romanda Sedat'ın düşünce dünyasına dair kısıtlı bilgi verilir. Neyyire ve Sedat haricinde diğer kişilerin iç dünyası hakkında bilgi verilmez, tek boyutlu kahramanlar olarak bırakılırlar.

Alev romanının aktüel zamanı; 329 (1913) yılının Haziran başlarında Sedat'ın Büyükkada'ya gelişiyi başlar, 332 (1916/1917) yılında Neyyire'nin eşi ve çocuğu ile İstanbul'a dönmesiyle son bulur. Romanın aktüel zamanı, toplamda üç yıllık süreyi

kapsar. Üç yıllık aktüel zaman içerisinde geriye dönüş tekniği kullanılarak Sedat ve Neyyire'nin yaşamları, Sedat'ın Neyyire'den haber alamadığı dönemde Christine ile yaşadıkları hakkında bilgi verilir. Bu nedenle eserde zaman, düz bir çizgi gibi değil geçmiş ve gelecekle iç içe bir yapıya sahiptir.

Sedat'ın tahsil gördüğü Lyon şehri romanda İstanbul dışındaki tek mekândır. Eserde Sofya ve Paris şehirlerinin yalnızca adı geçer.

Olaylara tanıklık eden mekânlar yalnızca birer dekor olarak kalır. 19. yy Türk romanında görülen karakterin iç dünyasını yansıtan detaylı mekân tasvirleri Alev romanında görülmez. Karakterlerin yaşadığı mekânların tasviri yoktur. Neyyire, evlenip odasından ayrılırken yazı masasına bakar ve Sedat ile mektuplaşırken geçirdiği mutlu günleri hatırlar. Sedat'ın Büyükkada'da veya Lyon'da kaldığı yerler hakkında bilgi verilmez.

Alev romanında; tasvir, mektup, geriye dönüş, montaj, iç çözümleme ve diyalog teknikleri kullanılır. Alev romanında mektup tekniği, alışılmışın dışında olarak Neyyire'nin kendi kaleminden çıkan mektupları anı defterine kopya etmesi şeklinde kullanılır.

Alev romanında Sedat'ın Büyükkada vapurundan Kadıköy sahiline bakarken gördüğü köşkler, banyolar, levent uçurumlar ve kumsallar; vefalı aşinalara benzetilerek tasvir edilir. Bu şairane anlatım, Ali Zeki Bey'in şair kimliğinin bir yansımasıdır.

Duman romanı, Vedud, Neriman ve Nevvare arsandaki aşkı üçlü aşk çatışması motifiyle işler. Babasını kaybetmiş, annesinin himayesi altında rahat bir yaşam süren genç ve yakışıklı Vedud'un kendisinden yaşça büyük, dul kalmış Nevvare ile yaşadığı toplum tarafından onaylanmayan ihtiraslı aşk ilişkisinin son bulması üzerine Vedud'un yaşadığı değişim, romanın olay örgüsünü oluşturur. Vedud; yaşadığı değişimle Nevvare'nin bedensel ve yalanlarla dolu aşkının sahteliğinin farkına vararak, kendisini yıllardır seven âşık-ı sadık Neriman'ın kutsal ve yüksek aşkına sığınır. Vedud'un yaşadığı bu değişim ve gelişim romanın merkezinde yer alır.

Duman romanında, yazar anlatıcı ve kahraman anlatıcı olmak üzere iki farklı anlatıcı kullanılmıştır. Vedud anı defterine; Nevvare ile olan ilişkisine ve cephede yaşadıklarına dair anılarını, Nevvare ve Neriman'a ithafen yazdığı mektupları not eder. "Nevvare'nin İlk Hitabı", "Vedud'un Şikâyeti", "Ayrılık Günleri", "Nevvare'nin

Ziyareti” ve “Kışladan Cepheye” adlı bölümlerde anlatılan olaylar, kahraman (kişisel) anlatıcı tarafından Vedud’un bakış açısıyla yazılmıştır. Duman romanının diğer bölümlerinde olaylar yazar anlatıcı kullanılarak ilahi (hâkim) bakış açısıyla anlatılır. Eserde Vedud ve Neriman’ın iç dünyasına, duygu ve düşüncelerine yer verilerek çok boyutlu karakterler çizilir. Neriman ve Vedud haricindeki kahramanlar ise tek boyutludur. Olayların daha çok Vedud’un bakış açısından aktarılması okuyucunun Vedud karakteriyle bağ kurmasını sağlar.

Duman romanında aynı olay, iki farklı anlatıcı ve bakış açısıyla iki kez anlatılır. Nevvare ile Vedud’un Rus Konsolosluğu önünde Neriman’ı görüp farklı yönlere kaçmaları önce yazar-anlatıcı tarafından tanrısal (hâkim) bakış açısıyla anlatılır. Daha sonra aynı olay, kahraman anlatıcı kullanılarak bu kez Neriman’ın bakış açısından anlatılır.

Başlarda Nevvare’ye körü körüne bağlı olan Vedud, askere gideceğini öğrendiğinde ondan ayrılmayı ölümle eşdeğer görür. Ancak zamanla Nevvare’nin sevgisine karşılık vermediğini, onu aldattığını fark eder. Bu farkındalık, Vedud’un iç dünyasında derin bir çatışma ve dönüşüm başlatır. Bir zamanlar uğruna her şeyi göze aldığı Nevvare’den uzaklaşır. Vedud, başından beri onu uyaran sadık âşık Neriman’a karşı derin bir utanç ve hayranlık hisseder. Cephede ölümle burun buruna geldiğinde, yaşama tutunmak için Neriman’ın hayalini görür ve onun bedensellikten uzak, yüce aşkının “gerçek aşk” olduğunu anlar. Roman boyunca Vedud; şair, evlat, kardeş, âşık, asker, kumandan, gazi ve eş kimlikleriyle boyutlu bir başkahramandır.

Nevvare, erken yaşta dul kalmıştır. Etrafında toplanan erkeklerin ilgisinden hoşlanan, bir taraftan Vedud’a âşık olduğunu söylerken başkalarıyla görüşen, Vedud’a türlü yalanlar söylerken onu çevresindeki kadınlardan kıskanan, Vedud’un acısından zevk alacak kadar bencil olan femme fatale (ölümcül kadın) tipidir. Nevvare’nin güvenilmez, flörtöz, bencil, kıskanç ve histerik tavırları değişmez. Yaşadığı olaylar karakterinde bir değişim yaratmaz. Bu yönüyle Nevvare, “kart karakter” özelliği taşır. Romanın sonunda tüm bu olumsuz tavırlarının bedelini ağır bir şekilde öder; ruhsal çöküntüye uğrar ve feci bir kazayla hayatını kaybeder.

Duman romanında Neriman bir “norm karakter”dir. Başkahraman Vedud’un aksine Neriman her zaman doğruyu temsil eder ve Vedud’u da bu yola çekmeye çalışır. İyi kalpli, ahlaklı, eğitilmiş, sanat ve edebiyata düşkün, sadık bir genç kadındır. Vedud’u

ilk gördüğü andan itibaren sever, onun başka biriyle ilişkisi olduğunu öğrendiğinde bile kıskanmaz ve yalnızca onun iyiliğini düşünür. Vedud'un askere gideceğini öğrendiğinde onun için hazırlıklar yapar. Bu yönleriyle, edebiyatta sıkça rastlanan “evdeki melek” tipine benzer. Fitnat ve Dilaşup gibi karakterlerle aynı çizgide yer alır.

Duman romanının aktüel zamanı, 10 Ocak 1915 ve 3 Aralık 1915 tarihleri arasında bir yıllık süreyi kapsar. Nevvare ve Vedud'un tanışmaları anlatılırken geriye dönüş tekniği kullanılarak aktüel zamandan iki yıl öncesine gidilir.

Duman romanında olaylar, iki dış mekânda gerçekleşir. Bunlardan ilki kahramanların aşkına sahne olan İstanbul'dur ikincisi ise savaşın gerçekleştiği Çanakkale Cephesi'dir. Romanda iç mekânlar dekor niteliğinde kullanılmıştır. Alev romanında olduğu gibi Duman romanında da karakterlerin yaşadığı mekânlar, karakterin özelliğini yansıtmaz. Karakter ve yaşadığı mekân arasında bağ kurulmamıştır.

Duman romanında tasvir, mektup, özetleme, geriye dönüş ve diyalog tekniklerinden yararlanılmıştır. Vedud'un anı defterine not ettiği savaş sahneleri tasvir edilir.

Alev ve Duman romanlarında, karakterlerin duygularını, çatışmalarını ve ilişkilerini doğrudan okuyucuya sunmak amacıyla mektup tekniğinden yararlanılmıştır. Alev romanında “Neyyire'nin Defteri” adlı bölümdeki mektuplar, Neyyire tarafından yazılırken ya da alıcı tarafından okunurken değil, Neyyire'nin Mediha ve Sedat'a gönderdiği mektupları sonradan defterine kopya etmesi ile verilir.

Romanda mektup tekniği kullanılarak; karakterlerin içsel çatışmaları, beklentileri, hayal kırıklıkları ve dönüşümleri doğrudan ve samimi bir dille yansıtılır.

Ali Zeki Bey, Alev romanında yer verdiği Christine, Madam Rider, Doktor Schleib gibi yabancı uyruklu karakterlere Duman romanında rastlanmaz. Her iki romanda da baş karakterlerin; eğitim görmüş, edebiyata yakından ilgili, çeşitli meziyetlere sahip, hali vakti yerinde erkek ve kadınlar olduğu görülür. Alev romanında Sedat, Fransa'da bir konferansa katılacak derecede edebiyata ilgilidir. Neyyire, ustalık derecesinde piyano çalar ve ana dili gibi Fransızca, İngilizce konuşur. Duman romanında Vedud, şiirleri mecmualarda yayımlanan bir şairdir. Neriman ise Vedud'un şiirlerini besteleyip ud ile çalabilecek kadar ustadır.

Ali Zeki Bey, Alev romanında olduğu gibi Duman romanında da üçlü aşk çatışmasını savaş ile iç içe işler. Her iki roman da Birinci Dünya Savaşı döneminde geçer. Alev romanında hikâye romanın başkahramanı Sedat'ın cepheye gitmesiyle son bulurken, Duman romanında başkahraman Vedud'un savaş meydanında ölümle burun buruna gelmesi hayatının dönüm noktası olur. Her iki romanda da başkahramanların vatani görevleri ve aşkları arasında kaldıklarında aşkı seçmesi dikkat çeker. Alev romanında, Sedat, Christine'i bırakmamak için cepheye gitmekten kurtulmanın yollarını arar. Duman romanında ise Vedud, cepheye çağırıldığında Nevvare'den ayrılmak istemez. Vedud, savaşta yaralanarak hastaneye kaldırıldığında altı ay istirahat izni alarak Neriman ile İstanbul'a döner. Cepheye dönmek için Neriman ile gideceğı bir Avusturya seyahati planlar. Milli edebiyat dönemi romanlarının başkahramanları için “vatan sevgisi” diğer her şeyden önce gelirken Ali Zeki Bey'in Alev ve Duman romanlarında buna rastlanmaz.

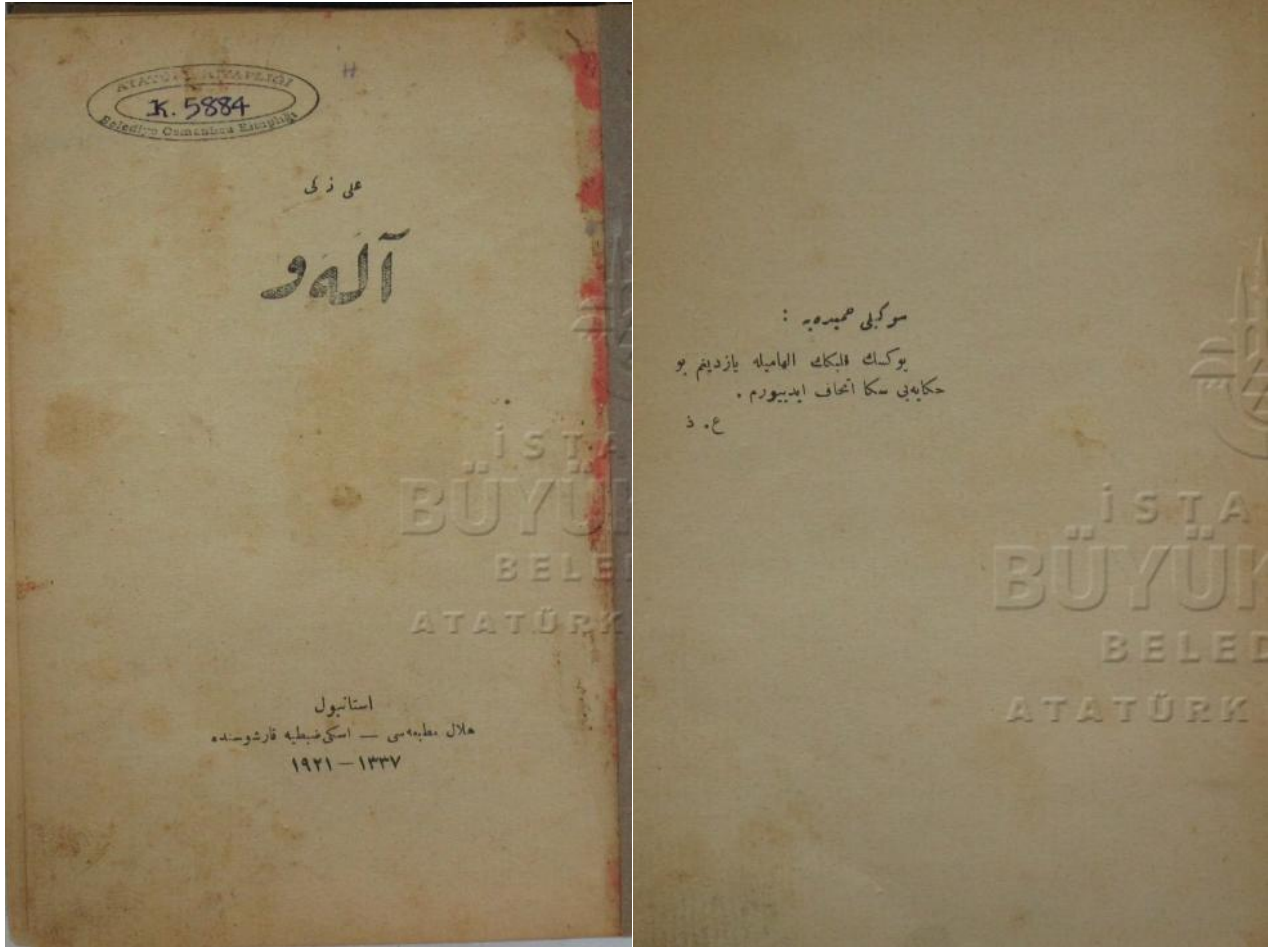
KAYNAKÇA

- AKTAŞ, Ş. *Roman Sanatı ve Roman İncelemesine Giriş*, Akçağ Yayınları, Ankara, 1991.
- AKTAŞ, Ş. *Anlatma Esasına Bağlı Edebi Metinlerin Tahlili*, Bilge Kültür Sanat, İstanbul, 1984.
- Ali Zeki. ‘Bir Kartpostalla Cevap’, *Demet*, sayı: 5, 15 Teşrînievvel 1324, s.2.
- Ali Zeki. ‘Denize’, *Demet*, sayı: 4, 8 Teşrînievvel 1324, s.2.
- Ali Zeki. ‘Girit Hakkında Mülâhazât’, *Tanin*, sayı:135, 2 Kânunuevvel 1324, s.2.
- Ali Zeki. ‘Girit Hakkında Mülâhazât II’, *Tanin*, sayı:137, 4 Kânunuevvel 1324, s.1.
- Ali Zeki. ‘Girit Hakkında Mülâhazât III’, *Tanin*, sayı: 141, 8 Kânunuevvel 1324, s.2.
- Ali Zeki. ‘Girit Hakkında Mülâhazât IV’, *Tanin*, sayı:154, 21 Kânunuevvel 1324, s.2.
- Ali Zeki. ‘Kudüs Patrîki Mes’elesi’, *Tanin*, sayı:156, 25 Kânunuevvel 1324, s.2.
- Ali Zeki. ‘Nehre Atarlarken’, *Tanin*, sayı:155, 24 Kânunuevvel 1324, s.2.
- Ali Zeki. ‘Rum Matbûâtına Bir Hitâb’, *Tanin*, sayı:101, 29 Teşrînievvel 1324, s.2.
- Ali Zeki Bey. *Alev* (Çevrimyazı E. Kul), Kavis, İstanbul, 2010.
- Ali Zeki Bey. *Duman* (Çevrimyazı A. Gezer), Hiperyayın, İstanbul, 2021.
- AYVERDİ, S. *Mülâkatlar*, Kubbealtı Neşriyatı, İstanbul, 2015.
- DİNO, G. *Türk Romanının Doğuşu*, Agorakitaplığı, İstanbul, 2008.
- DUMANTEPE, S. *Roman ve Öyküde Zaman: Yöntem ve Uygulama*, Dergâh Yayınları, İstanbul, 2018.
- FINN, R. P. *Türk Romanı* (Çev. T. Uyar), Everest, İstanbul, 2020.
- FORSTER, E. M. *Roman Sanatı* (Çev. Ü. Aytur), Milenyum Yayınları, İstanbul, 2022.
- GEZER, A. ‘Duman’a Evrilen Buğulu Bir Yazar: Ali Zeki Bey’, *International Smart Journal*, cilt: 7, sayı 2214-2218.

- GÜLERYÜZ, N. ‘Roman Unsurlarında Karakter’, *Journal Of Social and Humanities Sciences Research (JSHSR)*, cilt:8, sayı: 66, 25 Şubat 2021, s. 316- 321.
- HAŞİM, A. ‘Alev, İmlâ, Kelime ve Edebiyat-ı Cedide’, *Dergâh: Giriş – Çeviriyazı – Dizin I. Cilt* içinde, A. Tekin, A. Z. İzgöer (Ed.), Türk Tarih Kurumu, Ankara, 2014, s. 78- 81.
- HİSAR, A. Ş. ‘Alev Muharriri Ali Zeki Bey ve Romancılık’, *Dergâh: Giriş – Çeviriyazı – Dizin I. Cilt* içinde, A. Tekin, A. Z. İzgöer (Ed.), Türk Tarih Kurumu, Ankara, 2014, s. 37- 41.
- KORKMAZ, R. ŞAHİN, V. *Romanda Kişiler Dünyası*, Akçağ, Ankara, 2018.
- MORAN, B. *Türk Romanına Eleştirel Bir Bakış I*, İletişim Yayınları, İstanbul, 2016.
- NARLI, M. ‘Romanda Zaman ve Mekân Kavramları’, *Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 1 Mayıs 2002, s. 91-105.
- OKTAY, G. ‘Türk Romanında Kadın Ve Toplumsal Cinsiyet: Kimlik, Sınıf, Temsil (Kadın Yazarlar Örneğinde 1877-1938)’, Doktora Tezi, *Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*, Çanakkale, 2018.
- SAZYEK, H. ‘Romanda Temel Anlatım Yöntemleri Üzerine Bir Sınıflandırma Çalışması’, *Folklor-Edebiyat*, sayı: 37, Ocak 2004, s.103-118.
- STEVIĆ, P. *Roman Teorisi* (çev. S. Kantarcıoğlu), Akçağ, Ankara, 2021.
- TEKİN, M. *Roman Sanatı: Romanın Unsurları*, Ötüken Neşriyat, İstanbul, 2022.
- USLUCAN, F. ‘Dergâh Mecmuasında Bir İmla Tartışması’, *Journal of Turkish Studies*, Volume 3/6, Fall 2008, s. 631- 649.
- USLUCAN, F. ‘Edebiyat Tarihimizin Unuttuğu Bir İsim: Ali Zeki Bey ve Bir İmla Eleştirisi’, *Journal of Turkish Studies*, Volume 2/2 Spring, 2007, s. 690- 696.

Ek-1:

Alev romanının 1921 yılında Hilal Matbaası tarafından yayımlanan ilk baskısının “Kapak” ve “Giriş” sayfaları.

TOPLUMSAL KATKI

Ali Zeki Bey'in Alev ve Duman romanları üzerine yapmış olduğumuz bu çalışma, edebiyatın sadece tanınmış isimler üzerinden şekillenmediğini göstererek edebî mirasın korunmasına ve zenginleştirilmesine katkı sağlar. Edebi metinler aracılığıyla geçmiş dönemlerin toplumsal yapısı, düşünce dünyası ve kültürel kodları daha bütüncül bir bakışla değerlendirilir; böylece toplumsal bellek yeniden inşa edilir. Bu tür çalışmalar, akademik dünyada yeni araştırma alanları açarak eleştirel düşünme kültürünün gelişmesine katkıda bulunur. Bu bağlamda, unutulmuş ya da ihmal edilmiş yazarların eserlerine yönelmek, sadece edebiyat tarihine değil, toplumsal gelişime de anlamlı bir katkı sunar.